

1893 - 1968

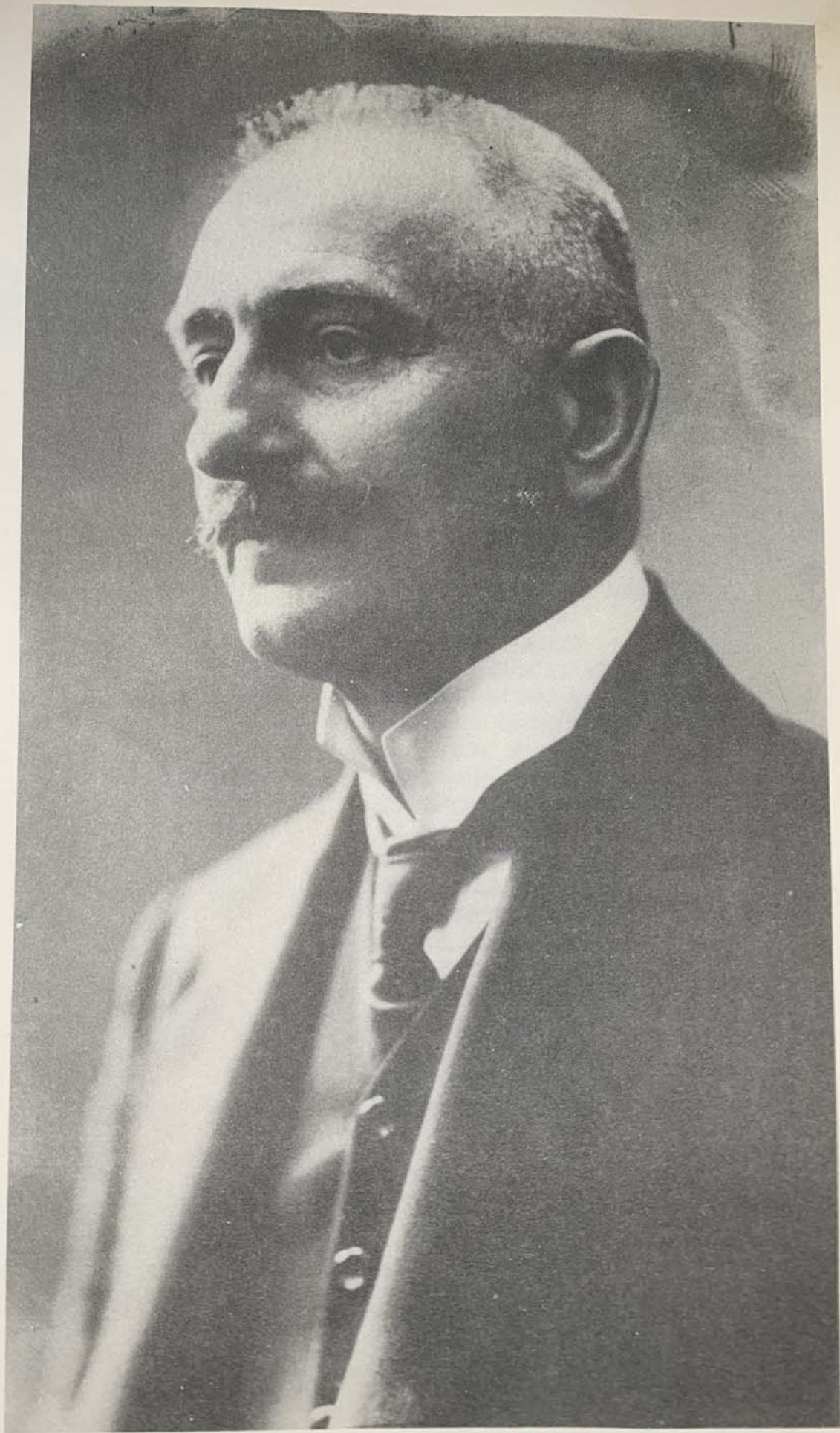

**75. GODINA GIMNAZIJE
U MOSTARU**

GIMNAZIJA
„ALEKSA ŠANTIĆ“
MOSTAR

MOSTAR, 1968.

Aleksa Santić

POČASNI ODBOR
ZA PROSLAVU

100-GODIŠNJICE ROĐENJA ALEK-
SE ŠANTIĆA I 75-GODIŠNJICE
GIMNAZIJE

RADNI ODBOR
ZA PROSLAVU

- ĐIKIĆ OSMAN, *predsjednik*
1. *dr* BESAREVIĆ RISTO
 2. BEVANDA BOŽO
 3. BIJEDIĆ DŽEMAL
 4. *dr* ĐURIĆ VOJISLAV
 5. DŽUMHUR ZUKO
 6. FEJIĆ SALKO
 7. GVOZDENOVIĆ NEDELJKO
 8. HUMO AVDO
 9. HUMO HAMZA
 10. *dr* JAMNICKI ANTE
 11. KULENOVIĆ SKENDER
 12. LOZO RANKO
 13. LUKAČ SERGIJE
 14. MANDIĆ SVETISLAV
 15. MILIĆEVIĆ NIKOLA
 16. *dr* MUČIBABIĆ SMILJA
 17. *dr* NAMETAK ABDURAHMAN
 18. *dr* NAZEČIĆ SALKO
 19. *dr* PECO ASIM
 20. *inž.* PIRIJA OSMAN
 21. *inž.* SERT IVAN
 22. SUBOTIĆ JEFTO
 23. SUŠIĆ VELJKO
 24. ŠANTIĆ VOJIN
 25. *dr* ZEC NEDELJKO
 26. ZVONIĆ AVDO

RADNI ODBOR
ZA PROSLAVU

75-GODIŠNJICE GIMNAZIJE U MOSTARU

SKIBA VLAJKO, *predsjednik*

1. BAŠIĆ FILIP
2. BOROZAN BORO
3. BRKOVIĆ IZET
4. HADŽAJLIĆ ASIM
5. inž. HADŽIOMEROVIĆ SALKO
6. KARABEG MUGDIM
7. dr KOMADINA SALKO
8. KON FILIP
9. KULIŠIĆ MIRKO
10. LEKO PETAR
11. dr MAHIĆ MUHAMED
12. NOVAK JAROSLAV
13. NOŽIĆ ARIF
14. PEJKOVIĆ BOŽIDAR
15. PETROVIĆ MILOJKA
16. RAJKOVIĆ SALIH
17. ŠEHIĆ SEAD

N A Š J U B I L E J

Ima dosta naroda koji su u svojoj nacionalnoj istoriji postigli zadivljujuće uspjehe u kulturnom, ekonomskom i političkom razvitku. Imali su uslove da rano koriste bogate tvorevine ljudskog duha, da na riznicama civilizacija, na tekovinama nauke i ostvarenjima u umjetnosti stvaraju sopstvenu nacionalnu kulturu. I ne samo to. Postizali su u svom razvitku takav napredak da su mogli dati i svoj doprinos riznici svjetske kulture i umjetnosti. Kod takvih naroda postoje prosvjetne, naučne i kulturne institucije koje rade neprekidno više stoljeća. Bez prekida vijekovima odgajaju generacije iz kojih niču nosioci naučne misli, nosioci progresa, tvorci djela koja obogaćuju i oplemenjuju čovjeka. Naši narodi, nažalost, nisu imali sreću da se tako razvijaju. Mi smo morali u vječitij borbi za opstanak, u borbi za očuvanje nacionalnih obilježja da odgajamo postojane, istrajne, odlične i iznad svega odane ljude svom narodu koji će istrajati u stalnoj borbi protiv tuđina. Mi smo skupo plaćali stečeno. Mnogo je ugašeno ljudskih života dok je nešto ostvareno. Naši jubileji rijetko pominju stoljeća. Najčešće su vezani za našu najnoviju istoriju. Zato su nam draži, dragocjeniji. Kad ih slavimo, ponosni smo i gordi na ono što smo postigli, uradili, stvorili, odnjegovali.

Posljednjih 75 godina u našoj nacionalnoj istoriji je razdoblje od izuzetnog značaja za sve narode Jugoslavije. Po bogatstvu događaja, po dramatičnim, sudbonosnim bitkama

i krupnim društvenim promjenama posljednjih 75 godina iz naše nacionalne istorije su najznačajnije. U tom razdoblju postojala je i djelovala Gimnazija u Mostaru.

Otpočela je svoj rad 1893. godine kao druga po starosti državna gimnazija u Bosni i Hercegovini, u gradu koji je po razvoju škola poslije Sarajeva bio drugi školski centar u Bosni i Hercegovini. Otvaranje Gimnazije u Mostaru bio je prvorazredni kulturni događaj u Hercegovini. Daroviti mladi Hercegovci nisu morali poslije osnovne škole da nastavljaju svoje školovanje u Hrvatskoj, Srbiji i Sarajevu. Nastavljali su školovanje u svojoj zemlji Hercegovini uz znatno manje materijalne izdatke. Uz pomoć rodbine i raznih udruženja organizacija, društava, političkih stranaka i raznih dobrotvornih fondova omogućeno je školovanje i mnogoj djeci iz siromašnih porodica; školovala su se i djeca seljaka nadničara, zanatlija i sitnih činovnika. Nastavljali su školovanje i u gradu koji je jedno vrijeme razvio toliko bogat kulturni i politički život da je s pravom smatran kulturnim i političkim centrom Bosne i Hercegovine. Društveni, politički i kulturni život u gradu ostavlja snažno dejstvo na rad Gimnazije. Austrijska školska politika stalno je nastojala da srednju školu izoluje od javnog života, da vaspitava kadar iz ovih krajeva koji će biti pokoran režimu. Ali u tome nije uspjela. Među učenicima vlada živo interesovanje za politički život u gra-

du. Većina iz starijih razreda je uključena u političke borbe. Najčešće se ta aktivnost ogleda u kulturno-prosvjetnom radu u čitaonicama, raznim društvima i sekcijama što je služilo kao paravan da se sakrije politička djelatnost. Mnogi učenici Gimnazije su istinski nosioci borbe protiv austro-ugarske vladavine u Bosni i Hercegovini. Bore se za stvaranje slobodne zajednice Južnih Slovena. U tom racionalnom i revolucionarnom zanosu pripremali su se i učestvovali u atentatima na istaknute ličnosti austrijske politike, dobrovoljno su odlazili da ratuju u balkanskim ratovima, javljali su se kao dobrovoljci u prvom svjetskom ratu. Mnogi su poginuli na raznim ratištima, u tamićama i na raznim gubilištima. Evo nekih imena tih smjelih, darovitih, odvažnih i ponosnih učenika naše škole: **Žerajić Bogdan** (atentator na Varešanina), **Gaćinović Vladimir** (ideolog »Mlade Bosne«), **Mitrinović Dimitrije**, **Kurtović Husnija** (poginuo u balkanskom ratu), **Jugović Ljubo** (poginuo u balkanskom ratu), **Živanović Jovo**, **Davidović Aćim**, **Sefo Rizvan** (svi poginuli kao dobrovoljci u prvom svjetskom ratu), **Alajbegović Ibro** (umro u zatvoru). Njima i mnogim drugim koje nismo pomenuli odajemo dužno poštovanje i ponosimo se što su bili učenici naše škole.

Nastupio je mir poslije završetka prvog svjetskog rata. Nisu ostvarene ideje za koje su i mnogi đaci poginuli. Mostar nije uspio da obnovi svoju živu i bogatu političku i kulturnu djelatnost. Postao je izgubljen u prostranstvu novostvorene kraljevine Jugoslavije. Bio je mali provincijski gradić u kome je i dalje bila zublja prosvjete Gimnazija koja je nastavljala svoje tradicije. Borba je nastavljena za istinsku nacionalnu i socijalnu slobodu. Iz redova novih generacija pojavljuju se novi borci koji će

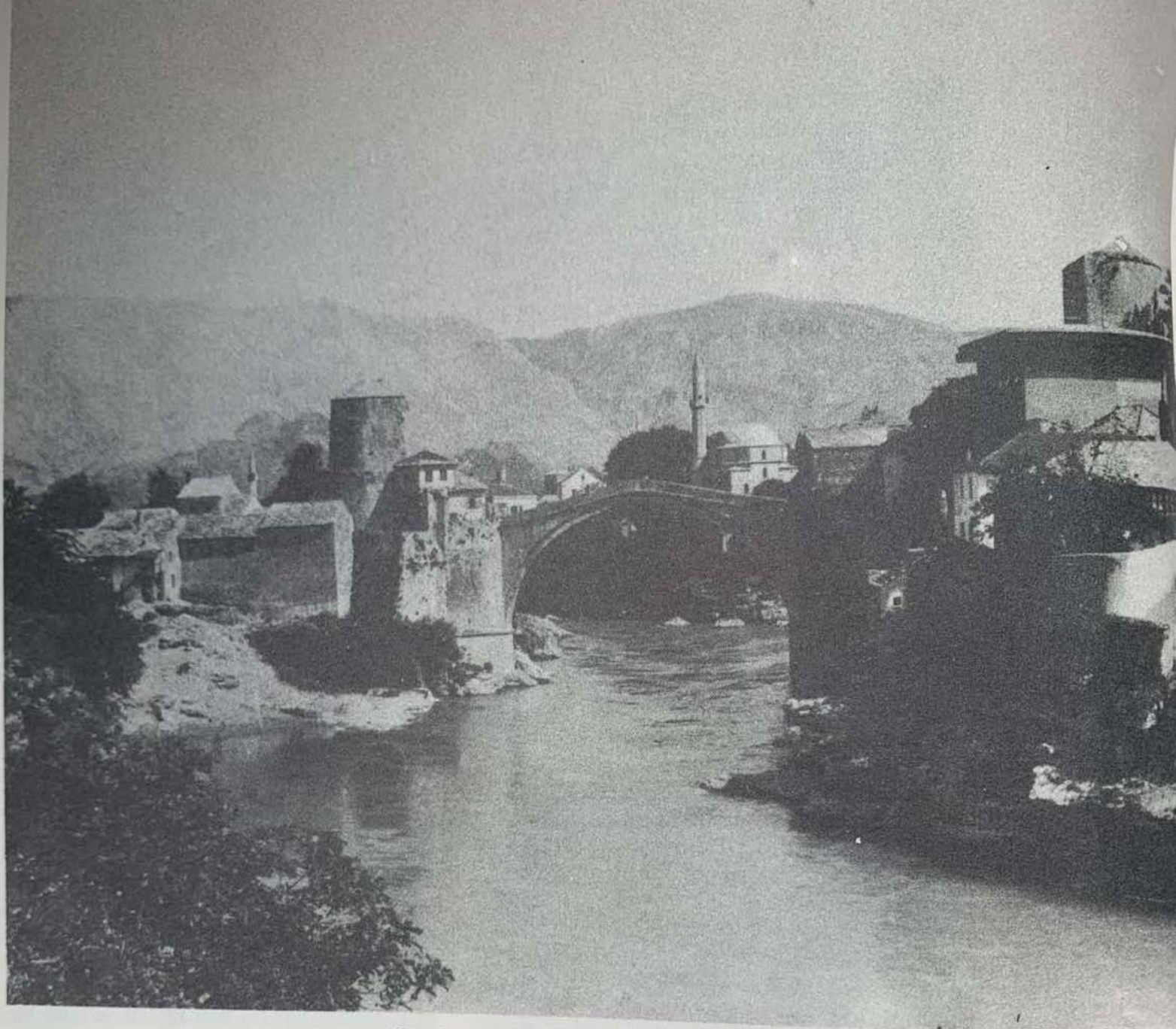
pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije povesti organizovaniju i odlučniju borbu. Najnapredniji omladinci i omladinke iz Gimnazije postaju članovi SKOJ-a. Zajedno sa svojim naprednim profesorima organizovano i smišljeno okupljaju skojevci omladinu i raznim vidovima aktivnosti bore se da što veći broj učenika i učenica prihvate ideje Partije. Uprkos ometanju vlasti, policije, uprkos ometanju profesora koji su bili odani vlasti, uprkos polulegalnom radu ustaški nastrojenih nastavnika i učenika članovi Partije i skojevci imaju veoma jak uticaj na učenike i učenice Gimnazije. U radu sa omladinom Gimnazije učestvovali su i studenti, dojučerašnji učenici Gimnazije. Brojne su manifestacije gdje se ogledala snaga Partije. Partija je imala svoje članove ili simpatizere u Sokolu (organizacija za fizičko vaspitanje), skautima (organizacija slična današnjim izviđačima), učeničkim literarnim društinama, u upravnima biblioteka, u sportskim društvima i raznim sekcijama. Svugdje se osjećala prisutnost Partije. Svoju idejnu zrelost, odanost Partiji i narodu učenici i učenice Gimnazije najbolje, najizrazitije su potvrdili svojim velikim učešćem u narodnooslobodilačkoj borbi. U najtežim, najsudbonosnijim danima u našoj istoriji među prvim borcima u Hercegovini nalaze se učenici i učenice iz naše škole. U borbu su krenuli odlučno sa svojim profesorima. Ratovali su u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori i Sloveniji. Učestvovali su u najkrvavijim bitkama na Neretvi i Sutjesci i mnogim drugim. Zajedno sa omladinom Mostara najčešće u sastavu Mostarskog bataliona i Desete hercegovačke brigade borili su se kao idejno svjesni borci, kao kovači bratstva i jedinstva koji su odano, postojano i do kraja služili svom narodu i Partiji. Mnogi dadoše svoje

mlade živote za uzvišene ideale. Ginu li su u borbama, jurišima, na čukama, rijekama, na ulicama, trgovima, u zatvorima i logorima. U borbi su poginula 3 profesora i 65 učenika i učenica. Njima se posebno ponosimo i nikad ih nećemo zaboraviti. Evo njihovih imena: profesori: **Krpo Husref, Mučibabić Dušan, Šarić Džemšid** učenici: **Alagić Osman, Alendar Emir, Avdalović Mladen, Balić Mustafa, Balorda Vasilije, Bićkalo Džemal, Bošnjak Branko, Brkić Ahmed, Brkić Hamdija, Burić Ahmed, Čatić Adil, Čišić Dragi, Čišić Ibrahim, Čišić Muhamed, Čurić Ekrem, Ćurković Radomir, Delalić Salem, Derviškadić Hakija, Đukić Ibrahim, Fejić Ešref, Frko Ibrahim, Grebo Osman, Hadžimerović Muhamed, Humo Esad, Jakić Džemil, Janjić Vasilije, Karan Branko, Kazazić Alija, Knežić Drago, Kulukčija Hana, Krčmar Radojka, Knežić Ivan, Kujić Đorđe, Kurtović Safet, Mihić Ranko, Miličević Risto - Čičo, Mujić Safet, Oneščuk Miroslav, Ostojić Zdravko, Palavestra Drago, Pavić Dejan, Pavlović Ljubo, Pekušić Muhamed, Peško Tanja, Pintul Salem, Prstojević Slavko, Radan Boro, Riđanović Ekrem, Salahović Biserar, Sarajlić Ešref, Skiba Milorad, Šarić Hidajeta, Šestić Salko, Šeškić Muhamed, Škrobić Predrag, Ševa Fatima, Škoro Živko, Velagić Safet, Vrgora Dževad, Vrgora Zijad, Vuk Hamid, Vukajlović Danilo, Zelenika Niko, Zuanić Ante, Skojačić Ljubomir, Selimović Šerif, Glavaš Rudo.**

Poslije završetka rata mnogi bivši učenici Gimnazije, koji su bili aktivni borci u revoluciji, nisu mogli nastaviti školovanje u Gimnaziji niti su mogli dokrajčiti započete studije prije rata. Posljeratni dani nisu dozvoljavali mnogim bivšim učenicima koji su prošli kroz revoluciju da se bave poslovima za koje su osposobljeni sticanjem diplome pojedinih fakulteta prije rata. Partija je svoje

provjerene kadrove kroz revoluciju stvaljala na dužnosti od posebnog interesa. Tako su bivši učenici Gimnazije postajali značajni društveno-politički radnici, oficiri, diplomate, rukovodioci političkih organizacija i posebnih službi. Među njima ima ličnosti koje su se istakle kao krupne političke figure i prije rata. Služeći do kraja odano svome narodu, oni su disciplinovano izvršavali zadatke baveći se poslovima koji su potiskivali nekadašnju ljubav prema profesiji koju su odabrali prije burnih ratnih dana. Pomenimo neka imena na koje se ove riječi odnose: **Alagić Slobodan, Bijedić Džemal, Bitanga Nada, Buturović Ferid, Čabak Miladin, Ćemalović Enver, Đikić Osman, Fejić Salko, Grebo Hamo, Hadžiosmanović Mithad, Humo Avdo, Kešelj Zorka, Kovačević Branko, Pavasović Radmilo, Semiz Ljubomir, Skiba Todor, Vuković Branko.**

U razdoblju od 75 godina postojanja škole izvršena je okupacija i aneksija Bosne i Hercegovine, završena su dva balkanska rata, odvijali su se najkrvaviji ratovi, prvi i drugi svjetski rat. Između ovih događaja razni progoni i diktature. Mnogo je mladih života pokošeno u svom rastu. Među njima mnogi su prema ispoljenim vrijednostima i sposobnostima naogvještavali buduće naučnike, umjetnike, značajne figure u društvenom životu. Nestali su ne ostvarivši svoje planove ali su za sobom ostavili tragove i djela. Njihovi saborci koje dramatični događaji nisu srušili u stvaralaštvu postigli su više. I jedni i drugi ostavili su za sobom djela koja ih svrstavaju u red značajnih ljudi kojima se škola ponosi. Iz mnoštva imena izdvajaju se imena bivših učenika škole koji su dobili laskava priznanja za svoj rad i zvučne titule. Davali su svoj doprinos nauci, nacionalnoj kulturi i umjetnosti. Studirali su u Beču, Pešti,

Stari most, snimljen 1890. godine

Minhenu, Petrogradu, Varšavi, Krakovu, Berlinu, Pragu i Parizu. Vraćali su se obogaćeni znanjem koje su stavljali u službu svome narodu. Postali su naučni radnici, profesori univerziteta, akademija, postali su ljekari, inženjeri, pravnici, historičari, političari, revolucionari, publicisti, esejisti, novinari, viši oficiri, glumci, muzičari, slikari, skulptori, pedagozi, politički radnici, sociolozi itd. Teško je pojedinačno izdvojiti imena bivših učenika koji su se istakli u raznim oblastima društvene djelatnosti. Uvijek se krije opasnost da ne-

kog ko je zaslužan ne izostavimo. Činimo nesvjesno nepravde prema pojedincima. Neka mi oprostite oni koje nisam spomenuo i svi oni koji znaju da sam nekog još morao spomenuti. Ako ih ne spomenem, to činim nehотиčno. Pokušaću radi ilustracije da navedem neka imena bivših učenika Gimnazije u Mostaru koji su postigli zapaženije rezultate i priznanja.

Rijetko se u Jugoslaviji neka gimnazija iz gradova veličine Mostara može pohvaliti da je više profesora univerziteta i akademija dala od na-

še Gimnazije. Zavidljivo je broj bivših učenika naše škole koji su bili cijenjeni kao stručnjaci, pedagozi i naučni radnici na univerzitetima, akademijama i visokim školama širom Jugoslavije. Najpoznatija imena su: Alikalfić Fazlija, dr Banić Branislav, dr Čelić Džemal, inž. Čišić Mili, dr Čorović Vladimir, dr Dedijer Jefto, prof. Đikić Salko, dr Ekmečić Milorad, prof. ak. slikar Gvozdenović Nedeljko, inž. Hadžiomerović Nazif, prof. Jakšić Dojčin, dr Jakšić Stevan, dr Kapidžić Hamdija, dr Kon Marija, dr Kopač Zvonimir, dr Kostić Živko, dr Krešić Andrija, dr Matvejević Predrag, dr Mučibabić Smilja, dr Nametak Abdurahman, dr Nazečić Salko, dr Papo Isidor, dr Perović Dragutin, dr Popović Vasilj, dr Raljević Šefkija, dr Slijepčević Pero, dr Trković Mladen, dr Voljevica Muhamed, dr Zec Nedeljko, dr Zimolo Anton, dr Zubac Jovo i dr Žuljević Šefkija.

Oduvijek je u Hercegovini bilo ljudi koji su pokazivali živo interesovanje za književnost. Kraj u kome su ponikle najljepše epske i lirske narodne pjesme izbacio je na površinu niz značajnih imena u književnosti. Među najznačajnijim Hercegovcima svakako su Aleksa Šantić, Jovan Dučić i Svetozar Čorović. Oni nisu bili đaci mostarske Gimnazije. Oni su bili pjesnici i pisci koji su razvijali ljubav prema umjetničkoj riječi kod mnogih učenika i učenica Gimnazije. Mnogi učenici počele i da sami stvaraju svoja djela bilo da su stvarali djela u stihu i prozi, bilo da su se bavili književnim kritikama. Među učenicima koji će postati pjesnici, pisci, književni kritičari, esejisti i publicisti ističu se imena slijedećih učenika Gimnazije: Alikalfić Mustafa, Bakić Salih, Brkić Husein, Burina Safet, Čorović Vladimir, Đikić Osman, Đogo Husein, Gaćinović Vladimir, Humo Avdo, Humo Hamza, dr Kon Ma-

dr Matvejević Predrag, Milićević Ivan, Milićević Nika, Mitrović Dimitrie, dr Nametak Abdurahman, Nametak Alija, dr Nevistić Ivan, dr Radulović Jovan, Rebac Hasan, dr Slijepčević Pero.

Među učenicima Gimnazije postojao je i razvijen interes za istoriju. Iz naše škole je potekao i čuveni jugoslovenski istoričar dr Čorović Vladimir. Od zapaženijih istoričara možemo pomenuti dr Kapidžića Hamdiu, dr Čurića Hajrudina, dr Ekmečića Milorada i prof. Slijepčevića Fuada.

Veoma zapažene rezultate postigli su bivši učenici Gimnazije u izučavanju medicine. Među njima svakako je najistaknutija figura dr Perovića Dragutina koji je zbog posebnih naučnih dostignuća bio poznat kao evropska vrijednost u oblasti medicine. Postižući visoke naučne rezultate neki su postajali članovi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, članovi Srpske akademije nauka i umjetnosti i u novije vrijeme članovi Akademije nauke i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Pored nacionalnih priznanja dobijali su i priznanja naučnih institucija u inostranstvu. Oni koji nisu uspjeli da postanu akademici obavili su veoma značajne poslove. Isticali su se kao profesori na raznim fakultetima, kao osnivači raznih odjeljenja u bolnicama i klinikama i kao savjesni zdravstveni radnici koji su čitav život posvetili zdravstvenom prosvjećivanju, liječenju naroda i organizovanju zdravstvene zaštite. Najpoznatiji su: dr Alikalfić Alija, dr Banić Branislav, dr Bilić Ljubomir, dr Brkić Ibro, dr Hlubna Karlo, dr Jamnicki Ante, dr Jelačić Velimir, dr Komadina Salko, dr Kopač Zvonimir, dr Milutinović Božo, dr Mujezinović Ejub, dr Mujić Safet, dr Papo Isidor, dr Salatić Savo, dr Semiz Svetozar, dr Šain Miletić Risto, dr Zec Nedo i dr Zimolo An-

Teško je nabrojiti sve uže specijalnosti i razne vrste profesija u kojima su imali uspjeha bivši učenici naše škole. Sa razvojem društva pojavljuje se nova služba, nove naučne oblasti, novi poslovi koji zahtijevaju posebnu specijalizaciju. Neka mi oprostite oni koji su zaslužili da ih pomenem, što ne navodim njihova imena. Pomenuću djelatnosti u kojima ranije nije bilo većeg odziva među učenicima, a koje su važne u društvu kao i ostale djelatnosti. To je interesovanje za istoriju umetnosti, skulpturu, slikarstvo, pozorište, film, žurnalistiku i muziku. Pogrešno bi bilo ovu tvrdnju shvatiti kao odsustvo interesovanja za pomenute oblasti. Interesovanje je postojalo, ali se rijetko neko odlučio da mu to bude profesija. Dugo su se te profesije smatrale nesigurnim i nepoželjnim zbog nesigurnosti umjetnika u sticanju materijalnih sredstava za život. Na to se neki učenici nisu osvrtni nego su ono što su voljeli proučavali, radili i postizali zapažene rezultate. Spomenućemo neke od njih: **Gvozdenović Nedjeljko** (slikarstvo), **Mandić Svetislav** (istorija umjetnosti), **Griner Boba** (muzika), **Čemalović Azra** (glumica), **Mićković Florijan** (skulptura), **Ranko Lozo** i **Mugdim Karabeg** (novinarstvo).

Nabrajajući pojedine oblasti i ljude koji su se u njima afirmisali nismo sve rekli o njima. Jednostavno bismo ih prikazali i vrednovali ako bismo zaboravili da kažemo da su ti ljudi pored svoje uže specijalnosti bili i veoma značajne ličnosti u društvenom životu. Većina je davala dragocjen doprinos u razvoju prosvjete i kulture i uopšte društvenog napretka. Mnogi su bili pokretači, osnivači i aktivni članovi u kulturno-umjetničkim društvima, u bibliotekama, sportskim stručnim udruženijima, sportskim organizacijama, klubovima i sekcijama. Bili su pokretači, osniva-

či i saradnici raznih novina, književnih časopisa, stručnih časopisa itd. Njihova aktivnost osjećala se skoro u svim porama društvenog života. Kao progresivni ljudi zračili su pozitivno u svojim sredinama. U raznim fazama naše najnovije istorije izražavali su svojim radom i raznovrsnim društvenim djelatnostima spremnost i odlučnost da se bore protiv svega što vuče unazad, što usporava brži hod napretka svoje uže domovine Bosne i Hercegovine.

U razdoblju od 75 godina hiljade učenika i učenica upisalo se u školu. S njima su radili mnogi nastavnici i profesori. Škola je od postignutih rezultata od početka ubrojana u škole koje daju solidno obrazovanje svojim vaspitanicima. Ugled koji je škola stekla stalno je održavala. Učenici i učenice koji su napuštali školu uvijek su s ponosom pominjali da su bili đaci Mostarske gimnazije. Postignute rezultate u daljem školovanju na raznim univerzitetima uvijek su povezivali sa solidnim obrazovanjem koje su stekli u Gimnaziji. Bili su zahvalni svima koji su ih kao vaspitači i stručnjaci dobro pripremili za sticanje novih znanja i zauzimanje pozitivnih orijentacija u društvenim zbivanjima. Mnoga su imena nastavnika i profesora Gimnazije u Mostaru koji su se izdvojili među svojim kolegama kao entuzijasti, istinski prosvjetari, odlični stručnjaci, pokretači mnogih korisnih akcija među učenicima, zapaženiji politički i kulturni radnici, osnivači raznih đачkih družina, sportskih društava i sekcija. Među njima su mnogi koji su razvijajući ljubav prema pojedinim predmetima zajedno sa učenicima obogaćivali i formirali razne zbirke, kompletirali kabinete raznim pomagalicama u nastavi, stvarali fondove za siromašne učenike i formirali pozajmne fondove udžbenika za učenike kojima je bila potrebna pomoć. Iz

mnoštva imena profesora i nastavnika koji su radili u Gimnaziji zaslužuju da se posebno spomenu slijedeći: **Alikalfić Mustafa, Bašić Filip, Beđanić Martin, Bergman Marija, Bjelovučić Marijana, Brkić Husein, Čišić Hasan, Čišić Salih, Čuković Milan, Damaška Đuro, Dimitrijević Radmilo, Divić Mato, Đurić Risto, Figurić Anto, Gajić Vaso, Gatalova Ljeposava, Goldberg Josip, Grebo Ahmet, Grđić Šćepan, Inhof Bartol, Jakšić Dojčin, Jamnicki Leo, Jelačić Ana, Kanaet Tvrtko, Knežić Bosiljka, Kruplić Safet, Kondić Lazar, Kudlih Dragan, Kulišić Mirko, Kurilić Dimitrije, Kurilić Anka, Kurt Kusnija, Lazić Marko, Leko Petar, Lopac Matija, Marčić Bruno, Motika Ante, Mučibabić Dušan, Mučibabić Smilja, Nameetak Abdurahman, Nazečić Salko, Papić Mitar, Pfan Dragutin, Pejković Božidar, Perković Perka, Pihler Anton, Poljak Mijo, Prezelj Stanko, Protić Jovan, Raljević Šefkija, Radak Jovan, Simić Nikola, Slipičević Fuad, Stanojević Branimir, Šarić Džemšid, Šiniković Savo, Šunjić Marko, Tamindžić Dušan, Tripković Viko, Vasić Jovan, Vego Marko, Vukajlović Danilo, Vuković Jovan, Žakula Stevan.**

Škola je odgajala kadrove za buduće razne stručnjake. Poslije završetka studija sticali su diplome za razna zanimanja. Neki su se ponovo vratili u školu. Sada su došli da obavljaju poslove koje su ranije obavljali njihovi profesori. Tako se vječito podmlađivala škola. Stizale su nove generacije iz kojih su ponikli novi stručnjaci koji će osposobiti, vaspitati i učiti nove generacije. U mostarskoj Gimnaziji su maturirali i poslije završenih studija radili su u Gimnaziji kao zaposleni: **Alikalfić Mustafa, Balorda Milojka, Baljić Salih, dr Bergman Marija, Borožan Borivoje, Bošnjak Aleksandar, Brkić Husein, Čišić Abasa, Čišić Husref, Čišić Salih,**

Frković Jurja, Hojlaš Salih, dr Jakšić Dojčin, Jusić Habiba, Knežić Bosiljka, Krpo Husref, Lakišić Hasan, Leho Salih, Mahić Šahzija, Mučibabić Dušan, dr Mučibabić Smilja, Mujić Muhamed, dr Nametak Abdurahman, dr Nazečić Salko, Oborina Nada, Pašić Husein, Popovac Zlata, Prusina Marinka, dr Raljević Šefkija, Rimac Dragica, Salahović Sana, Samardžić Olga, Slipičević Fuad, Skiba Vljako, Suton Nada, Šarić Džemšid, Šipilović Izet, Šiniković Savo, Šulenta Vinko, Vukajlović Danilo, Zelenika Anđelko, Zurovac Nada. Ovaj spisak imena bio bi mnogo veći da smo navodili imena svih nastavnika koji su povremeno predavali u školi kao spoljni saradnici škole.

Danas kad slavimo 75-godišnjicu rada škole, sjećamo se svega što je proteklo u minulom razdoblju. Sve etape razvoja škole značajne su i drage nam. Ako bismo izdvojili najznačajnije razdoblje u razvoju škole, lako bismo se odlučili za razdoblje od oslobođenja od danas. To razdoblje nam je i najdraže. U tom razdoblju razvijala se škola u novoj Jugoslaviji. Buržoasko društvo razvijalo je klasne razlike koje su se ogledale i u školstvu. Stvarane su razne građanske škole koje su bile unaprijed određene za školovanje djece iz radničkih porodica. Škole za bolja i ljepša zanimanja bile su namijenjene za imućnije i privilegisane društvene staleže. Ako je neko iz nižih društvenih staleža uspio da se probije do fakulteta, uspio je to krajnjim naporom, a najčešće uz pomoć raznih dobrotvornih fondova koji su se nastavljali kroz stranačke i vjerske borbe. Školovani su mladi ljudi iz siromašnih porodica da bi kasnije svojom odanošću služili političkim interesima pojedinih političkih stranaka. U novoj Jugoslaviji nastale su korjenite promjene. Brisane su klasne, vjerske i nacionalne razlike. Škola je ši-

roko otvorila vrata svima koji žele da se obrazuju. Socijalna struktura učenika znatno se izmijenila. Kad bismo pažljivo pogledali socijalnu strukturu učenika koji su s uspjehom završili školovanje u Gimnaziji, brzo bi smo uočili da je neuporedivo veći broj učenika iz onih porodica koje su do oslobođenja slali mali broj svoje djece na školovanje u Gimnaziju. Koliko je škola bila pristupačnija narodu neka nam ilustruje i ovaj podatak. U razdoblju od 1900/1901. školske godine (tada su se pojavili prvi maturanti u Gimnaziji) do 1941. godine s uspjehom je položilo ispit zrelosti 851 maturant. Od 1945. godine do danas ispit zrelosti položilo je 1511 maturanata. Ne raduje nas samo promjena u socijalnoj strukturi učenika. Raduje nas i ponosimo se sa svim onim što je novo u našem školstvu. Njegujući sve progresivno i svijetlo iz bogate prošlosti škole razvijali smo i njegovali sve novine koje su pripremale idejno svjesne i sposobne članove društva. U nastavničkim kolektivima imali smo entuzijaste, pregaoce, savjesne, istrajne i stvaralačke ličnosti koje su uspješno povezivale obrazovni, vaspitni i društveni politički rad. Taj uzajamni lanac povezanosti omogućavao je formiranje učenikove ličnosti u ličnost koja će biti omogućena sa idejno jasnim

stavovima, sa solidnim znanjem i pozitivnim moralnim osobinama. Sa ovako razvijenim osobinama naši učenici i učenice smjelo su koračali kroz život. Sa uspjehom su nastavljali školovanje na domaćim i stranim univerzitetima, na raznim visokim i višim školama. Malo ih nije završilo studije. Onima koji nisu otišli na studije ili nisu završili studije najčešće su smetale nesređene porodične prilike i zdravstveno stanje.

Danas bivši učenici naše škole žive u raznim krajevima i gradovima naše zemlje. Ima ih u Sarajevu, Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Skoplju, Novom Sadu, Solitu, Rijeci, Kragujevcu, Osijeku, Nišu itd. Najviše ih živi u Bosni i Hercegovini. Nekom posebnom ljubavlju prema rodnoj Hercegovini vraćali su se poslije studija nazad u svoju užu domovinu. Vratili su se da pomognu brži rast Hercegovine u kojoj su nerazvijenost i zaostalost dar prošlosti. Mnogobrojna su zanimanja kojima se bave danas bivši učenici naše škole. Svi su dali dragocjen doprinos u raznim oblastima društvenog života. Uzidali su dio sebe u sva dostignuća koja smo teško ostvarili. Teže nego mnogi drugi. Zato smo i ponosniji. Zato su nam rezultati dragocjeniji.

Direktor gimnazije,
VLAJKO SKIBA

Korice Zahvalnice građana Mostara povodom otvaranja Gimnazi

KAKO JE OTVORENA GIMNAZIJA U MOSTARU

Godine 1879. otvorena je Gimnazija u Sarajevu, i to je bila jedina državna gimnazija u Bosni i Hercegovini sve do školske godine 1893/94. kada je otvorena Gimnazija u Mostaru. Prema tome, uslovi za školovanje u gimnaziji bili su ograničeni. S druge strane, troškove školovanja u Sarajevu mogle su da podmiruju samo imućnije porodice. Međutim, već polovinom XIX vijeka u našim krajevima se sve češće javljaju inicijative za otvaranje škola sa, za tadašnje prilike, savremenim nastavnim programima. U Mostaru i nekim drugim krajevima u Hercegovini bile su posebno izražene težnje za osnivanjem škola. Gimnazija u Sarajevu imala je, osim Sarajlija, relativno najveći broj đaka iz tih krajeva. Osamdesetih godina već se postavlja pitanje otvaranja većeg broja gimnazija u Bosni i Hercegovini, a kao novi centri za ove škole uvijek se ističu Mostar i Banja Luka.

Mostar se već bio razvio kao drugi (poslije Sarajeva) školski centar u Bosni i Hercegovini. Godine 1893, kada je otvorena gimnazija, Mostar je imao slijedeće škole: Trgovačku školu na Musali, koja je osnovana 1885. godine, Prvu osnovnu školu, također na Musali, osnovanu 1879, Druugu osnovnu školu, osnovanu 1877, Srpsku osnovnu školu u Brankovcu, osnovanu 1850, Rimokatoličku žensku osnovnu školu u Pothumu, osnovanu 1872, četiri početna mekteba

(iptidaije) i to kod Karadžozbegove džamije, na Velikoj tepi, u Donjoj mahali i u Donjoj čaršiji, otvorene 1891. godine. Početni Derviš-pašin mekteb u Zahumu, deset ženskih mekteba koji su radili po privatnim kućama, zatim privatnu njemačku školu u Brankovcu, osnovanu 1891. godine i na kraju takozvano Frebrovo zabavište, osnovano 1892. godine.

Prema tome, u to vrijeme, za tadašnje prilike i za vladajući školski sistem, Mostar predstavlja jedan razvijeniji školski centar. Mostarci su, međutim, isticali da nemaju i da im treba jedna škola iz koje bi se moglo ići na visoke škole. Vidjelo se, naime, da dolazi vrijeme u kome se bez škole ne može daleko stići. Stoga su imućniji roditelji i prije otvaranja gimnazije u Mostaru slali svoju djecu u Sarajevo, a neki i u druge centre izvan Bosne i Hercegovine, da bi ta djeca nastavila školovanje u gimnaziji.

Neposredan podstrek za otvaranje gimnazije u Mostaru bila je sjednica Srpsko-pravoslavne crkvene opštine u Mostaru, održana 23. februara 1893. godine. Peta tačka na dnevnom redu sjednice bio je predlog koji je podnio predsjednik Risto Ivanišević: »Da općina u toku godine moli visoku zemaljsku vladu za postavljanje gimnazije u Mostaru, pošto je ona od prijeke potrebe s moralne i s drugih strana, osobito za ovaj narod«. Predlog je usvojen jednoglasno.¹⁾ Četiri dana poslije odr-

žane sjednice Okružna oblast, na osnovu izvještaja kotarskog ureda i priloženog zapisnika sa sjednice Srpske crkvene opštine, šalje Zemaljskoj vladi u Sarajevo podatke o toj sjednici upozoravajući na predlog za otvaranje gimnazije kao najinteresantniji zaključak i dodajući: »Kao što je vladi poznato gimnazija je želja i ovdašnjih katolika.«²⁾

U ovom izvještaju se ističe da muslimani nisu izražavali posebno interesovanje za ovu školu, i na osnovu toga se sumnja u dovoljnu frekvenciju gimnazije s obzirom na broj muslimana u sastavu stanovništva.

Ovakvo mišljenje o odnosu muslimana prema gimnaziji zasnivalo se, vjerovatno, na podacima o etničkim odnosima učenika iz Hercegovine u Gimnaziji u Sarajevu. Naime, te godine u Sarajevskoj gimnaziji od ukupno 48 učenika iz Hercegovine bila su samo tri muslimana.

Zahtjev za otvaranje gimnazije u Mostaru išao je dalje. Zemaljska vlada je cijeli predmet uputila zajedničkom ministarstvu finansija s predlogom da se u Mostaru osnuje samo niža gimnazija. Predlog je upućen s napomenom da je to davnašnja i više puta isticana želja naroda. Priloženi su i detaljni podaci o tome koliko bi bilo kandidata za gimnaziju. Pored 113 učenika koji bi se upisali u prvi razred navedeno je još 60 za drugi, 48 za treći, 22 za četvrti, 19 za peti, 9 za šesti, 12 za sedmi i 12 za osmi razred kao kandidata za upis u novu školu. Ovi podaci govore da je, pored 48 učenika iz ovih krajeva koji su pohađali gimnaziju u Sarajevu, bilo još oko 130 đaka iz Hercegovine u gimnazijama u drugim centrima izvan Bosne i Hercegovine (najvjerovatnije u Novom Sadu, Sremskim Karlovcima, Zagrebu i Beogradu). No i pored iscrpnog popisa kandidata Zemaljska vlada stoji na stanovištu da treba otvoriti ni-

žu gimnaziju. Otvaranje niže gimnazije u Mostaru Zemaljska vlada, pored ostalog, motiviše i činjenicom da bi se gimnazija u Sarajevu rasterećila učenicima nižih razreda kao i da bi nova gimnazija mogla obezbjeđivati priliv učenika u pravoslavnu i katoličke bogoslovije.

Zajednički ministar finansija je brzo dao saglasnost za otvaranje škole sa izričitim zahtjevom da se otvori puna gimnazija u kojoj će se otvarati razred po razred. Vladi je stavljeno do znanja da izvrši sve pripreme i da škola počne u školskoj godini 1893/94. Predloženo je da se odmah izvrše pripreme za izgradnju zgrade za školu, a da se za početak rada iznajme odgovarajuće prostorije. Takođe je predloženo da se raspiše konkurs za direktora i jednog nastavnika. Konkurs treba raspisati »u sva tri jezika« (njemački, mađarski i srpskohrvatski, koji je još nazvan zemaljskim ili bosanskim) i »da se ima objaviti u oba dijela »carevine« (Austrija i Ugarska).

Tadašnja gradska opština i građani Mostara sa velikim oduševljenjem su primili saglasnost zajedničkog ministarstva finansija za otvaranje ove škole. Stoga su i sve pripreme išle vrlo dobro, jer je Vlada nailazila na podršku grada. Otkupljena je kuća Husage Komadine koja je bila izgrađena od tvrdog materijala, sa prizemljem i dva sprata šest godina ranije, i u kojoj se bio smjestio kotarski ured, a nalazila se u naselju Luka.³⁾ Zgrada je pored ostalih potrebnih prostorija raspolagala i sa četiri učionice normalne razredne veličine. U ovoj zgradi škola je radila do 1898. godine kada je izgrađeno prvo krilo današnje zgrade (krilo do šetališta), a 1902. godine dograđeno je i drugo krilo, i time je zgrada dobila današnji izgled.

Konkursi za direktora i jednog učitelja (to zvanje su imali i nastavnici u to vrijeme) raspisani su na

njemačkom, mađarskom i srpsko-hrvatskom jeziku i objavljeni u Beču, Pešti, Zadru, Ljubljani i Sarajevu. Za prvog direktora izabran je profesor Martin Bedjanić, a za prvog nastavnika Antun Pihler. Uz njih dvojicu u prvoj godini predavali su i katolički i pravoslavni vjeroučitelji, a u drugoj godini pridružila su se još dva nastavnika vjeroučitelja islamske vjere. Međutim, kada je Gimnazija narasla do šestog razreda, imala je 19 nastavnika.

Svečano otvaranje škole obavljeno je 26. oktobra 1893. godine. Rijetko je kada ranije Mostar doživio takvu svečanost koja je okupila cijelo građanstvo Mostara, najuglednije predstavnike toga vremena Srba, Hrvata i Muslimana i svu školsku omladinu Mostara (sve škole toga dana nisu radile). Opisujući tu svečanost, učitelj Nedeljko Lazarević citira sve govore, i ističući sa oduševljenjem svaki detalj, uz put nabraja i ostale škole u Mostaru i završava: »Kao što se vidi obilan broj škola, samo da je još moderna pedagogija pod svaki krov svoju blagodat unijela, ali sve ide samo s vremenom.

Koliko li je Neretve proteklo dok se ovaj obilni broj razvio iz one škole starca Halebije⁴⁾, a puno i puno će manje proteći dok gornji broj steče svoju pravu vrijednost prema današnjem vremenu.⁵⁾«

U prvi razred upisano je 65 učenika (8 muslimana, 34 pravoslavna, 22 katolika i jedan Jevrejin). Od upisanih učenika šestorica nisu došli u školu, dok su trojica učenika položila privatno prijemni ispit i upisali se u drugi semestar. U prvoj generaciji u prvi razred upisani su, pored ostalih, Jevto Dediđer⁶⁾, Osman Đikić⁷⁾, i Risto (Rinda) Radulović, koji su bili među najboljim učenicima, a kasnije poznati kulturni i javni radnici u Hercegovini.

Eto, tako je počela Gimnazija u Mostaru, koja je u sedamdeset i pet proteklih godina predstavljala najistaknutiju kulturnu instituciju u Hercegovini i nepresušno vrelo znanja i vrlina na kome su se napajali najelitniji politički, kulturni i javni radnici Hercegovine. Od prve generacije učenika o kojoj je ovdje bilo riječi, pa do današnjih generacija, Gimnazija u Mostaru je uvijek stajala u prvim redovima naših školskih zavoda i progresivna misao u njoj nije nikad tinjala, nego uvijek bila rasplamsana putem kojim je stvarala i stvorila tradiciju sa kojom bi se ponosila svaka škola i svaka ustanova u našoj zemlji. Kao što svaki đak, profesor i direktor sa ponosom u svoju biografiju unosi da je vezan za ovu školu, tako i ja uvijek sa nekom gordošću ističem: bio sam direktor Gimnazije u Mostaru.

Mitar Papić

¹⁾ NA ISTOJ SJEDNICI PRIHVACEN JE I PREDLOG DA SE U MOSTARU OSNUJE I VIŠA DJEVOJAČKA ŠKOLA. POČETKOM SLJEDEĆE ŠKOLSKE GODINE OTVORENA JE I OVA ŠKOLA NA LUCI.

²⁾ ZEMALJSKA VLADA BIH. BROJ 335/PRES. 1893. G.

³⁾ INTERESANTAN JE PODATAK DA JE HUSAGA I RANIJE TRAZIO KUPCA ZA OVU KUĆU PA JE, PORED OSTALIH, BIO KANDIDAT-KUPAC I BIVSI MINISTAR RATA U SRBIJI GENERAL BOGIĆEVIĆ.

⁴⁾ RASPITIVAO SAM SE DUGO I KONZULTOVAO VELIKI BROJ STARIJIH MOSTARACA I ISTORIČARA I NIKO MI NIJE MOGAO KAZATI KAKVA JE TO BILA ŠKOLICA STARCA HALEBIJE. VJEROVATNO JE, SMATRAM, DA IME OVE ŠKOLE I DANAŠNJI HALEBINOVAC U MOSTARU POTIČU OD ISTOG IMENA.

⁵⁾ ŠKOLSKI VJESNIK. 1894. G. STR. 145.

⁶⁾ INTERESANTNO JE, IAKO JE BIO VRLO DOBAR UČENIK, JEVTO DEDIJER PREMA SLABIJOJ OCJENI IZ ZEMLJOPISA OD OSTALIH PREDMETA, NIJE NAGOVJESTAVAO COVJEKA KOJI ĆE SE KASNIJE PROSLAVITI UPRAVO U TOJ OBLASTI.

⁷⁾ OSMAN ĐIKIĆ JE ZAVRŠIO PRVI RAZRED SA USPJEHOM »PRVI RED SA ODLIKOM«.

IZ PROŠLOSTI MOSTARSKE GIMNAZIJE

26. oktobra 1893. god. počinje nova era u vaspitanju hercegovačke omladine. Toga dana, poslije izvršenih prijemnih ispita i upisa 65 učenika, svečano je otvoren prvi razred Gimnazije u Mostaru. Dok se posestima Bosna već od ranije mogla ponositi zavodima svake vrste, naša Hercegovina imala je svega jednu trgovačku školu u Mostaru, otvorenu valjda prema prirodi samoga mjesta. Nije stoga nikakvo čudo što su se svi Hercegovci, bez razlike na vjeru obradovali otvaranju ove prve srednje škole i što su u svoju inteligenciju, koja je imala da prođe kroz ovu školu, s punim pravom polagali najveće nade. Oni su smatrali da će s vremenom njihovi sinovi zamijeniti nepoćudne strance i da će, školovani i naoružani znanjem, lakše da izvedu one namjere koje su stoljećima podgrijavale dušu i seoskih i građanskih slojeva. Zbog toga je i broj učenika rapidno rastao i sve su se hercegovačke opštine i prosvjetna društva međusobno natjecali kako bi omogućili školovanje inteligentnoj djeci. Pred sam svjetski rat Gimnazija, koja je već od šk. 1900/01. god. imala svih osam razreda, imala je 533 učenika, od kojih je bilo 508 redovnih, a 25 privatnih. Iz Mostara i ostale Hercegovine bila su 433 učenika. To je najbolji dokaz koliko su sami Hercegovci držali do škole i do školovanja svoje djece. Da bi nam ipak bio pregledan rad za čitavo vrijeme postojanja Mostarske gimnazije, treba da istaknemo da je ova Gim-

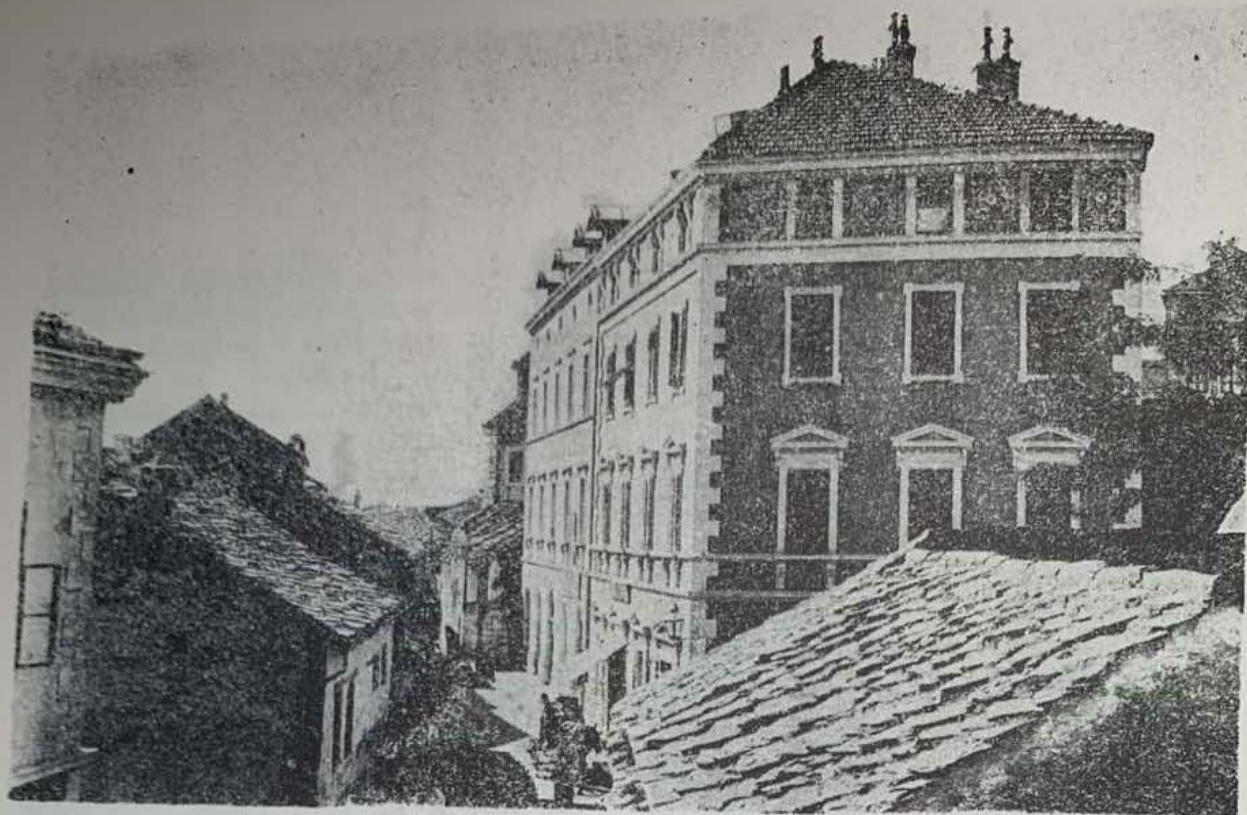
nazija bila otvorena kao klasična sa latinskim i njemačkim od prvoga razreda, a grčkim, odnosno staroarapskim, od trećeg. Ostali predmeti su bili isti kao u ostalim klasičnim gimnazijama. Učenicima je ipak pružena mogućnost da od 1899. god. uče francuski i talijanski jezik kao neobavezan predmet, a isto tako i stenografiju. Da bi se zadovoljila želja zajedničkog ministarstva finansija, koje je upravljalo okupiranim krajevima, naredbom Zemaljske vlade iz 1906. godine uveden je u ovu Gimnaziju mađarski jezik kao alternativan nastavni predmet tako da se đacima prepušta izbor između njemačkog i mađarskog jezika već od prvog razreda. I za turski jezik bio je otvoren 1911. g. naročiti tečaj za učenike viših razreda, ali je obustavljen 1907. god. Od vještina učilo se crtanje u nižim razredima kao obligatan, a u višoj gimnaziji kao slobodan predmet, deskriptivna geometrija u tri zadnja razreda kao slobodan predmet, a isto tako svjetsko i crkveno pjevanje i violina u svim razredima. I fizičke vježbe vršile su se sa učenicima VII i VIII razreda. Nastavni jezik je bio »bosanski« do 1907. kada je zvanično bio nazvan srpsko-hrvatski.

Prijemni ispit se polagao već od početka iz vjeronauke, nastavnog jezika i matematike, ali je bio ukinut početkom 1912/13. god. »za pokus kroz vrijeme od tri godine«. Za taj ispit, kao i uopšte za upis u gimnaziju, plaćala se upisna tak-

sa, a plaćala se i školarina od koje su mogli biti oslobođeni siromašni učenici, ako su svršavali polugodište sa najmanje dobrim uspjehom i vrlo dobrim vladanjem. Šk. 1895/96. god. ukinuta je bila školarina za sve učenike, ali je ponovo bila uvedena 1906. g. u iznosu od 20 kruna godišnje, a plaćala se semestralno po 10 kruna. Isto tako je te godine uvedena i primarina u iznosu od 4 krune godišnje. I za ispit zrelosti uvedena je naročita taksa 1907. godine, i to 12 kruna za redovne učenike, a 24 krune za privatne i eksterne. Za svaki popravni ispit plaćala se polovina ove takse. Oni učenici, koji su bili oslobođeni od plaćanja školarine, nisu plaćali taksu za ispit zrelosti ako su taj ispit polagali prvi put. Osim ispita zrelosti i prijemnog ispita od osnutka gimnazije pa do 1907/08. god. polagao se javni ispit iz vjeronauke. Interesantno je napomenuti da je raspisom austr. ministarstva prosvjete iz 1902. god. priznata pravovaljanost seminarskim naturalnim svjedožbama unesena ocjena iz grčkog jezika kao obligatnog predmeta, a abiturijentima ove Gimnazije bilo je priznato pravo upisa na austr. univerzitetima kao redovnim slušaocima. Isto tako priznato je to pravo i učenicima muslimanima koji su mjesto grčkog učili staro-arapski jezik, s tom razlikom što su ovi učeći na univerzitetu klasičnu filologiju, imali pravo da zamijene i na univerzitetu grčki sa arapskim jezikom. Tako je isto postupila i hrv. slav. dal. Zemaljska vlada, dok je za prelaz u mađarske škole bio uslov polaganje mađarskog jezika i književnosti u jednoj mađarskoj gimnaziji, a abiturijenti muslimani morali su uz to polagati i dopunski ispit iz grčkog jezika, ako su u gimnaziji učili staro-arapski. Naprijed smo spomenuli da su mnoge opštine i mnoga kulturna i prosvjetna društva davali stipendije i potpore za pomoga-

nje školovanja siromašnih učenika. Vrijedno je napomenuti koliko je tada bilo stipendija i potpora u ovoj Gimnaziji. Uzećemo za osnovu 1913/14. godinu, kada je gimnazija brojila najviše učenika. Što stipendija, što potpora primalo je 200 učenika i to: od Zemaljske vlade 26 za razne struke, 24 za srpsko-pravoslavno bogoslovlje, 27 za muslimansko bogoslovlje, 2 iz finansijskog fonda, od opština Bileća 1, Gacko 3, Mostar 16, Nevesinje 3, Županjac 5, od raznih društava: bos. herc. činov. društva, Gajretovih 36, Napretkovih iz Sarajeva 6, Prosvjetinih 24. Potpora je bilo 26: od Zem. vlade 7, od opštine Bileća 1 od opštine Bos. Gradiška 5, od Prosvjete 3, Napretka u Mostaru 10. Školski red i administracija bili su organizovani naročitim raspisima i uputstvima. Unutrašnji red bio je utvrđen posebnim naredbama, a administracija uproštena, tako da je u djelovanju godišnje najviše bilo 400 brojeva. Godišnji paušal za izdržavanje škole bio je oko 15000 kruna. Zbog toga su zbirke bile obilate, a učila mnogobrojna.

Sve što je trebalo za praktičnu nastavu, zbirke su imale. Samo jedan mali pregled radi historijata, i to iz 1913/14. godine: Zemljopisno-povjesna zbirka imala je karata i slika 675 komada, prirodopisna zbirka 621 komad, fizikalna 491 aparat, geometrijskih učila bilo je 468, a gimnastičkih potrepština 765. Knjižnice su bile vrlo bogate i u njima je bilo svih mogućih djela srpskih i hrvatskih pisaca, a da ne govorimo o njemačkim i mađarskim. Svi naučni časopisi koji su izlazili na srpsko-hrvatskom jeziku bili su zastupljeni, a osim njih bilo je mnogo njemačkih i naših stručnih časopisa. Učenika je knjižica imala 1009 djela u 2289 svezaka, a nastavnička 1240 djela u 3324 sveske. Ovom prilikom ističemo da su tokom radnih godina, i baš naredbom Zem. vlade od 23. XI

1916. g., obje knjižnice morale biti preuređene, drugim riječima, iz knjižnice je trebalo izbaciti sve ono što je bilo pisano ćirilicom bez obzira na autora. Tako je poslije preuređenja đачka knjižnica imala 618 djela u 1448 svezaka, što znači da je iz đачke knjižnice izbačeno 392 djela u 841 svesci. Ove su knjige prema narednji Zem. vlade bile poslane Zem. muzeju u Sarajevo i tu su ostale do 1935. g., kada je direkcija muzeja te knjige povratila Gimnaziji, koja ih je ponovo uvrstila u knjižnicu. Nastavnička knjižnica nije bila prema naredbi reorganizirana, jer nije bilo vremena i ta je knjižnica ostala ne-taknuta. U početku Gimnazija je bila čisto muška. Učenica nije bilo do šk. 1912/13 godine. Dozvolom Zem. vlade od 1. VIII 1912. god. bilo je u principu dozvoljeno da se djevojke upišu kao privatne učenice u bos-herc. srednje škole. Pravo upisa tih učenica pripadalo je direktorima, ali dozvolu za pohađanje predavanja davala je sama Zem. vlada na predlog direktora. Učenice su oslobođene od gimnastike, vežu ih disciplinska pravila a nijesu se smjele ispisivati. Donije, aktom Zem. vlade od 12. IX 1912. g. naređeno je da privatne učenice mogu dolaziti na predavanja

ako ima dosta mjesta uz sve upisane javne učenike, a za hospitiranje imaju prvenstveno pravo onim redom kako su molile. Tako je šk. 1912/13. god. bilo 5 učenica u I razredu, u III samo dvije (po prethodnom položenom prijemnom ispitu. a slijedećih godina njihov je broj lagano rastao. Učenici su svake godine bili mnogobrojniji, a prvih godina su bili i odrasliji, jer su mnogi po otvorenju Gimnazije u Mostaru prekinuli nauke već započete u Trgovačkoj školi i upisali se u prvi razred gimnazije. Bilo ih je mnogo pre-raslih, tako da je prve godine 1893/94. bilo u prvom razredu 8 od 11 godina, tri od 12 godina, dvadeset i jedan od 13, trinaest od 14 godina, pet od 15, četiri od 16, tri od 18, a jedan čak od 19 godina. Zbog toga su ovi učenici odmah od prvih dana svog gimnazijskog života uzimali živog učešća u svim kulturnim i nacionalnim ustanovama grada Mostara i postajali su vremenom pravi barometar narodne duše. Nije bilo ni jednog događaja u Hercegovini koji nisu učenici pratili sa najvećim interesom, nije bilo ni jednog opšteg pitanja u koje oni nijesu ulazili, a nije bilo skoro ni jednog časopisa čitanog u ovom kraju

koji nije imao ponekog saradnika iz ove gimnazije. Odgajani u školi od nekih vrlo nacionalnih nastavnika (Stevan Žakula, Vicko Trpković, Milan Ćuković, Božidar Zečević i dr), oni stvoriše generaciju učenika koja je zadavala veliku muku stranim vlastodržcima. Dosta je prelistati zapisnike sjednica nastavnčkih savjeta da se odmah uvidi kako je bio neobično jak nacionalni zanos učenika koji nisu prezali ni od čega samo da istaknu svoj nacionalizam i odvratnost prema tuđinu. Najsjajnije stranice istorije ove Gimnazije ispisali su svojim velikim i prekaljenim osjećajem učenici sami, dostojno potpomognuti od nekih svojih nastavnika. Ko bi mogao nabrojati sve one učenike a s njima i nastavnike koji su se u najteže doba znali svjesno zalagati za nacionalnu stvar? Ta generacija je uzimala najaktivnijeg učešća u širenju i buđenju nacionalne svijesti, ona je bila velika podrška pravim narodnim vođama. Da nabrojimo samo nešto za ilustraciju: učenici su redovno bili u vezi sa narodnim vođama pa su obično dočekivali predstavnike Mostara, kad su se vraćali iz Sarajeva i Sremskih Karlovaca sa sjednica održanih u vrijeme borbe za crkveno-školsku autonomiju, rasturali su patriotske letke, zabranjene novine, naročito one iz Srbije, korporativno su prisustvovali raznim pomenima, i svečanostima i protiv izričite zabrane političkih školskih vlasti, odlazili u crkvu na godišnjicu Zrinjskog i Frankopana, izvodili demonstracije protiv nepoćudnih stranaca, ometali njemačke predstavnike i dr. Nije stoga nikakvo čudo što su i politička i školska vlast nastojale da se odbrane od ovakvih učenika i što su donosile tako teška naređenja da bi ih što teže pogodila. Svaki i najmanji prestup strogo je kažnjavan, a odatle i borba među nastavnicima, jer su oni domaći i nacionalno svjesni htjeli i željeli da za-

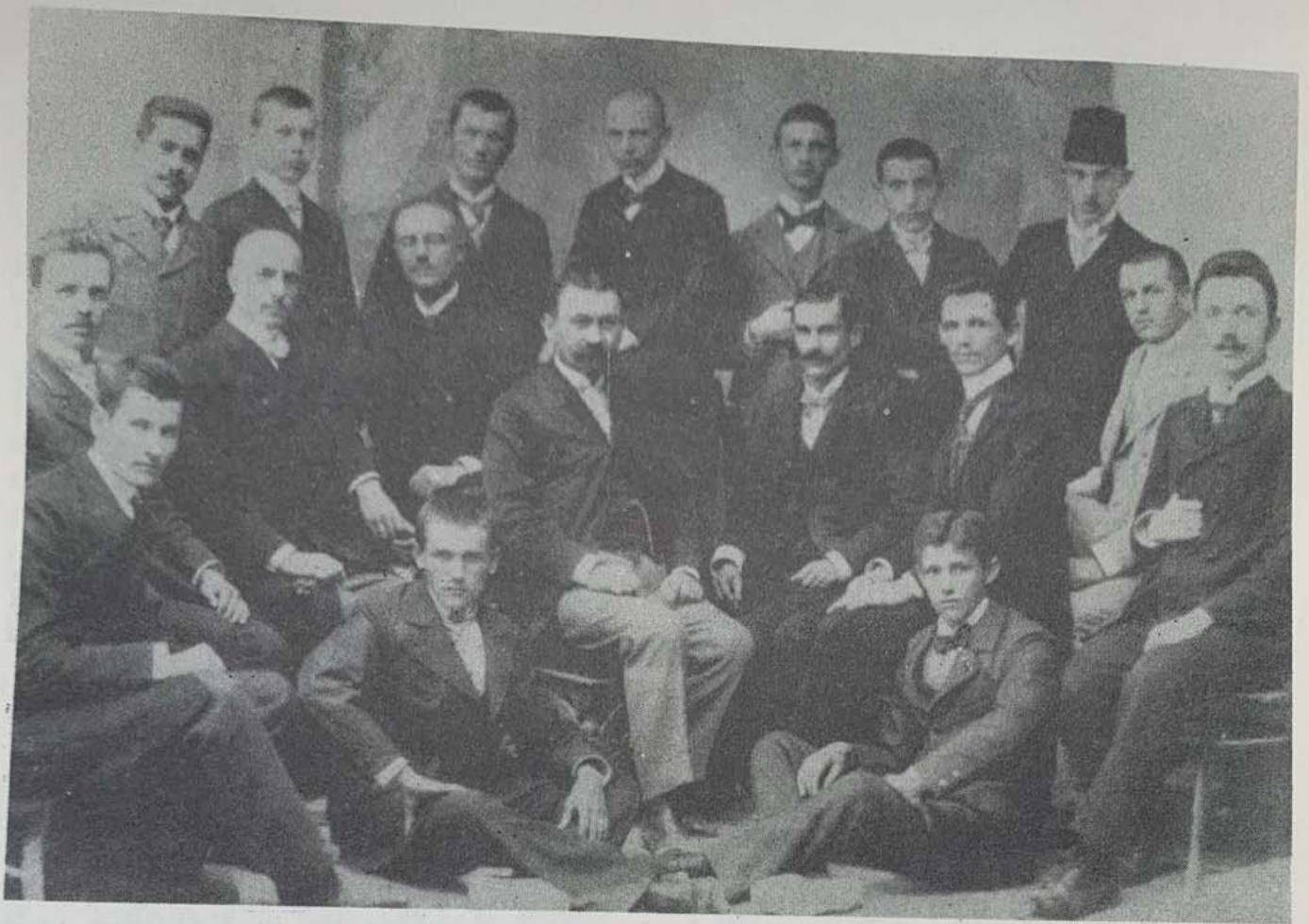
štite nacionalnu omladinu. Naravno da ovakvi nastavnici nisu bili pošteđeni, nego su često bili premješteni iz jedne gimnazije u drugu, a neki čak i otpušteni iz službe. Mnogi su đaci bili pod stalnom prismotrom policijskih vlasti, zatvarani i kažnjavani globama i zatvorom, a poslije i izgonom iz škole. No sve te mjere nisu mogle da suspregnu učenike, koji su u svojim težnjama postajali sve uporniji, ometajući čak nastavnicima, tuđinskim slugama, i predavanja. Učenici su javno govorili da je takvim nastavnicima misija zavađanje učenika Srba i Hrvata, po onoj »divide et impera«, a nikako učenički nacionalni odgoj. Nisu bili rijetki slučajevi da su učenici javno insultovali predstavnike ondašnjih civilnih i vojnih vlasti (»barbarska soldateska«) i tim postajali istinski borci narodni. Takvo raspoloženje učenika raslo je iz godine u godinu, ali je najjače izbilo poslije aneksije Bosne i Hercegovine. Za vrijeme balkanskih ratova ono je došlo do kulminacije. Tako je školske 1913/14. godine izbačeno iz Gimnazije 114 učenika, dakle skoro jedna petina, a bilo je mnogo onih kojima je oduzeto pravo školovanja u Bosni i Hercegovini. Nisu bila rijetka odjeljenja u kojima su svi učenici imali najnižu ocjenu iz vladanja samo zbog raznih političkih »ispada i izgreda«, protiv anacionalnih nastavnika. Kad se listaju zapisnici saslušanja tih učenika, čovjek mora da se divi smionosti i otvorenosti kojom su učenici iskazivali svoja nacionalna osjećanja, i ako su morali biti uvjereni da tim sebi presijecaju dalje školovanje u Bosni i Hercegovini. To je bio razlog što je odmah u početku svjetskog rata zajedničko ministarstvo finansija, odlukom svojom od 31. X 1914. god. br. 968 Pr. B.H. »zatvorilo na godinu dana veliku Gimnaziju u Mostaru radi neprestanih đачkih nemira i izgreda pa čak i žalo-

snih pojava antidinastičkih i antimonarhijskih, koje su osobito u zadnjoj godini izbile na javu« i dalo direktive ostalim direktorima srednjih škola Bosne i Hercegovine za primanje ovih učenika. Prijem u druge srednje škole bio je ovim učenicima veoma otežan, jer je uslov za prijem ocjena »vrlo dobro« iz vladanja, a takva je ocjena bila rijetkost kod učenika nacionalista od III do VIII razreda. Pored ovakvog naređenja postojalo je još jedno: da se sačini »iskaz đaka« koji se ne smiju primiti ni u jedan zavod bez obzira na ocjenu iz vladanja.

Tek 1915/16. šk. god. ponovo je otvorena Gimnazija, ali samo kao niža, i postepeno se slijedećih godina otvarao po jedan viši razred, tako da je pred kraj svjetskog rata postojao još V i VI razred, a u čitavoj Gimnaziji bilo je tada 239 učenika). Prvi ispit zrelosti položio je šk. 1900/01. godine 17 učenika, a do kraja šk. 1913/14. god. ova je Gimnazija imala 220 abiturijenata, među kojima samo 2 djevojke (1912 g.). U ratnim godinama nije održavan ispit zrelosti, a tek poslije završetka prvog svjetskog rata bilo je omogućeno bivšim učenicima da u oslobođenom Mostaru polože ispit zrelosti. Stoga u 1919. godini imamo 80 maturanata. Zadnji ispit zrelosti po klasičnom programu bilo je 1930. godine.

Kroz ovu Gimnaziju prošle su mnoge generacije i one su našem javnom životu i nauci dale mnoga ugledna i zaslužna imena. Na naučnom polju istakli su se kao profesori univerziteta: dr Vladimir Čorović, dr Drago Perović, dr Vasilj Popović, dr Pero Slijepčević i dr Jefto Dedijer; kao književni radnici i publiciste: Risto Radulović, Ivan, Milićević, Osman Đikić, Husein Đogo, Dimitrije Mitrinović i dr., kao nacionalni borci i revolucionari: Risto Milićević, Risto Toholj, Vukan Krulj, Bogdan Žerajić, Vlado Gaćinović, Mahmut Mehmedbašić.

Ova Gimnazija je uživala još u predratno vrijeme reputaciju jednog solidnog prosvjetnog zavoda. Odisti, ona je bila takva. Ne smije se izgubiti iz vida da je to dolazilo od tuda, što je u njoj bilo pored obdarenih učenika i zavidan broj solidno spremnih nastavnika koji su se intenzivno bavili svojom strukom. Među njima su se isticali: Antun Pihler, (pisac mnogih rasprava iz oblasti prirodnopisa i dugogodišnji rukovalac i stvaralac prirodopisne zbirke). Milan Čuković, Stevan Žakula, Viko Tripković, Jovan Protić (sva četvorica su se istakli kao saradnici mostarskog književnog pokreta), Ivan Bratičević (skoro sve nastavničke godine proveo u ovoj Gimnaziji), Šćepan Grđić, (jedan od osniva-

Prvi maturanti Mostarske gimnazije (školska god. 1900—1901)

ča Prosvjete), Leopold Jamnicki (poznati stručnjak u stenografiji), Mato Divić, Jovan Vasić, Bartol Inhof (u svoje vrijeme vrijedan književni radnik i saradnik mnogih književnih časopisa), Viktor Pogačnik, Dragutin Pfan, Dušan Tamindžić, Josip Goldberg, Stanko Prezel, Nikola Simić i još mnogi drugi. Od početka rada do kraja rata bili su direktori u ovoj Gimnaziji: Martin Bedjanić (1893—1900), Dragan Kudlih (1900—1910), Mijo Poljak (1910—1915), Đuro Damaška (1915—1919).

Gimnazija je u početku bila otvorena na Luci i tu je ostala do 1898. god. kada je za nju sagrađena naročita monumentalna zgrada u arapskom stilu po zamisli Benjamina Kalaja, ondašnjeg ministra finansija a blizu željezničke pruge. Docnije je zgrada proširena sa još jednim krilom (1902. god.) te je bila za ondašnji broj učenika vrlo prostrana. Međutim, danas je ona tijesna i ima izgleda da bi se u skoro vrijeme moglo pristupiti izgradnji novih potrebnih prostorija, naročito za gimnastiku, crtanje i razne svečane priredbe.

Bruno Marčić

KROZ ISTORIJU MOSTARSKE GIMNAZIJE

(ODLOMAK)

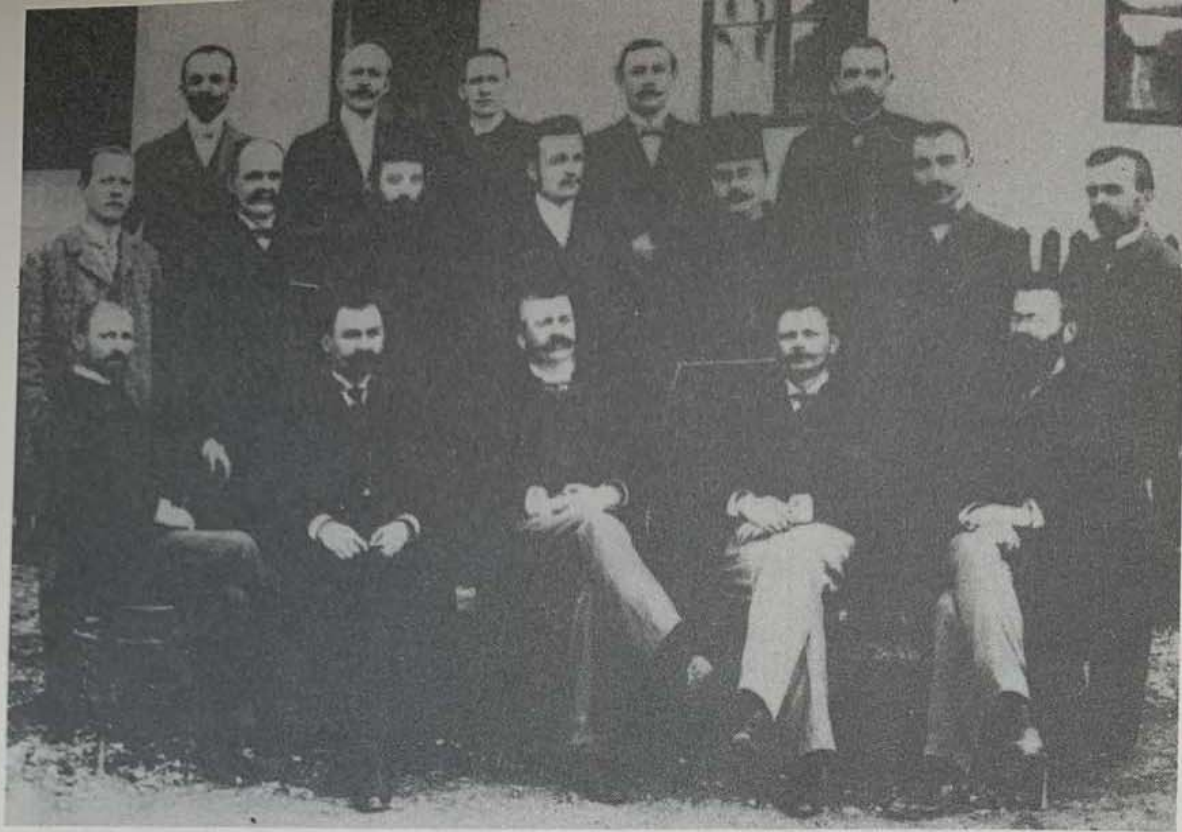
Austrijska školska politika usmjevala je svoj rad u pravcu odvajanja naših naroda po onom starom načelu »Divide et impera«. Ta je politika podvajanja sprovedena značajki za Kalajeva režima (1882—1903). Da bi se omladina vaspitala u »patriotskom« monarhiji lojalnom i odanom duhu, nastavni jezik u gimnaziji nazivao se sve do 1907. »zemaljski«, a potom »bosanski«. Kako je politika podvajanja sprovedena kroz školu u doba Kalajevog režima, može da nam posluži kao primjer akt Zemaljske vlade br. 3834-1. od 12. II 1884. Lažni patriotizam trebalo je učvrstiti pomoću udžbenika koji su pisani sa naročitom tendencijom, pa je Zemaljska vlada poduzela da se za »niže škole« (III i IV osnovne škole i niže razrede gimnazije) napiše udžbenik geografije u kojem će do krajnjih konsekvencija biti provedena politika podvajanja. Od osobitog je interesa objašnjenje poglavara BiH generala Apela, koje je uputio u Beč u vezi sa tendencijom pomenute geografije. Radi kratkoće prostora citiraćemo samo jednu stavku tog opširnog i vrlo značajnog obrazloženja. General Apel između ostaloga veli i ovo: »Ogromna je politička važnost emigracije (odvajanja) Bosne i Hercegovine od hrvatskih i srpskih uticaja u političkom i kulturnom pogledu, a naročito ako to odvajanje bude sprovedeno ne samo odstranjivanjem simpatija i stvaranjem specifi-

čne bosansko-hercegovačke svijesti, nego ako ona dobija sankciju putem udžbenika, putem jezika koji će u njima biti upotrebljavan«.

Lako nam je pretpostaviti kakvu je odluku donio Kalaj; mjesto Landessprache-a zaveden je »bosanski jezik«. Sprovodi se politika »bošnjastva« a nacionalnoj kulturi se daje posebni bosanski pečat. Naprijed je već spomenuto da je Kalajeva politika još za njegovog života doživjela slom, ali održao se u narodnim masama zatrovani duh od kojeg smo sve do pobjede narodne revolucije imali strahovite štete. Tek raspisom Zemaljske vlade od 14. 10. 1907. uveden je naziv za jezik »srpskohrvatski«. Službeno je tada proklamovana i jednakost oba pisma, iako su se učenici i nastavnici Srbi i ranije nesmetano služili ćirilicom. Ovakvi zvanični potezi izmjene naziva za jezik i upotrebu pisma sigurno su izazvani jako nabujalom nacionalnom svijesću i Srba i Hrvata, koje je trebalo pridobivati za nove političke planove u vezi sa predstojećom aneksijom. Do 10. 11. 1915. učenicima su izdavana svjedočanstva latinicom i ćirilicom: najprije ćirilicom samo pravoslavcima, a kasnije po želji učenika, dok uskoro po otpočinjanju krvavog rata ne počne i hajka, pa i zvanična naredba o zabrani ćirilice (u vezi s ratom protiv Srbije). Po toj naredbi brišu se svi natpisi ćirilicom a knjige štampane ćirilicom povlače se iz upotrebe. Ten-

dencije austrijske školske politike ni su postizale svoj cilj. Naprotiv, dešava se obratno, omladina Mostarske gimnazije na razne načine i u raznim vidovima odupire se denacionalizatorskom i apolitičkom vaspitanju. Ukoliko je vladajući režim sve dublje i sveobuhvatnije nastojao da učenike odgoji servilnim i nacionalno otuđenim građanima, utoliko je otpor gimnazijalaca bivao sve izrazitiji i češći. Potkraj okupacije, naročito od 1908, namjere režima su potpuno paralizovane. Svijesti i smionosti suprotstavljanja gimnazijalaca školskoj politici Austrije mnogo su doprinosila politička i društvena zbivanja u Hercegovini. Kao i u susjednim našim zemljama, osobito u Srbiji i Hrvatskoj. Već i politička akcija protiv okupatorske vlasti, koja je počela baš oko 1893. u formi borbe za crkveno-školsku autonomiju, odraziće se uskoro na učenike naše Gimnazije. Kad su se predstavnici Srba iz Hercegovine krajem aprila 1897. vraćali iz Beča, gdje su posjetili cara i predali mu memorandum u vezi s postavljanjem pravoslavnih crkvenih i školskih funkcionera od strane vlasti, a mimo crkvenih opština, na željezničkoj stanici, a zatim i ulicom, razvila se jaka demonstracija pravoslavnog građanstva. Kako su i đaci učestvovali u toj demonstraciji, to su neki od onih učenika, koji su već ranije pokušali da demonstriraju, optuženi od jednog strogog i krutog profesora, a koji je predavao nekoliko predmeta, bili pozvani u direkciju Gimnazije i isključeni. Po svemu se čini da je direktor ispočetka imao ovlaštenje da nepoćudnog đaka može i sam na svoju ruku udaljiti. Tom prigodom udaljen je Rinda Radulović iz IV razreda (u upisnici stoji: »Dignut radi noćnog političkog ispada« 1. 5. 1897«). Radulović je poslije prešao u Srbiju, gdje je i maturirao, a kad je u Beču apsolvirao, došao je nat-

rag u BiH i istakao se kulturnim i političkim radom. Napominje se da je isto tako kratkim postupkom isključen iz V razreda Osman Đikić, koji je još kao đak pjevao pjesme i objavljivao ih u srpskim listovima. U upisnici stoji samo: »Isključen iz ovog zavoda na 23. 4. 1898«. Osman bijaše jedan od najstarijih učenika, rođen 1879, pa je kao prerastao dolazio lako i često u sukob sa krutim školskim propisima. Pored toga i Đikić je jedan od onih koji su pokušavali da štrajkuju protiv profesora. On je poslije, kao što je poznato, završio gimnaziju u Carigradu, a potom djelovao kao kulturni radnik koji je osobito zaslužan za razvoj kulturno-prosvjetnog društva »Gajret« (datira od februara 1903). Đikić je u socijalnom i prosvjetnom preporodu muslimana gledao njihov spas, a ne u borbi za feudalizam. Dok su se đaci bunili protiv režima, gazde su se upravljale prema svojim klasnim i ličnim interesima. To se lijepo vidi iz zapisa o saslušanju učenika oko 1898-99. i dalje. Buntovni đaci nisu nalazili zagovora kod starijih uglednih građana trgovaca. Trgovci su nerado slušali đачke pritužbe na školu, tjerali su đake od sebe i prijetili im da će vlast zatvoriti gimnaziju za koju su oni »šest puta bili kod Kalaja dok im ju je otvorio«. S druge strane opet revolucionarni đaci znali su da iskazuju svoj prezir prema učenicima koji su se upravljali po savjetima oportunističkih građana, šta više, na prezir su poticali i mlađe učenike, pa čak i osobe van škole. Radi ovakvih odnosa dolazilo je do međusobnih đачkih svađa, prijatnji i optužbi. U ovo doba slaslušavanja đaka i sjednice nastavnčkog savjeta sve su češće i duže trajale. Na pojačano interesovanje za politički život i političku aktivnost đaka Gimnazije djelovale su i oštre stranačko-političke borbe u ondašnjoj Srbiji. Radi-

Nastavnički kolektiv iz 1903. god.

kalna stranka, koja je u to vrijeme postala najснаžнији unutrašnje-politički faktor u Srbiji, propagandom i štampom zanosila je mlade generacije Srba i van Srbije. U jednoj istrazi protiv nekoliko učenika V i VI razreda u februaru 1899. konstatovano je da đaci Srbi, pored toga što jedan drugom »putem dobacuju pogrdne riječi koje ciljaju na neslogu u političkom mišljenju, pjevaju i pišu na školskoj ploči pjesmu »Teško onom koga narod mrzi«, a druga grupa đaka zove sama sebe radikalima i navaljuju na đake bez ikakvog povoda, samo stoga što neće s njima da se udruže i sudjeluju u demonstracijama«. Ustanovilo se da jedan đak prima i list »Nevesinje«, razdvaja đake, na njih upliviše, sili ih na politiku i sam priznaje da ga smatraju šovinistom. Kako se u istom zapisniku spominje i društvo »Jedinstvo«, možda bi se to moglo povezati sa onim što dr Mihajlo Miron navodi u svojim »Uspomenama iz mostarske gimnazije«, a to je da je u VI razredu postojalo društvo liberalnih učenika u pogledu vjere i nacije: Đorđo Martinović (Srbin), Rađe Pavlović (Hrvat), Sukrija Alagić (musliman-Hrvat), Marino Kurinaldi (Talijan), Rafo Merkadić (Jevrej-Srbin) i on — Mihailo Pičeta (Sr-

bin) i da ih »radikali« nisu trpjeli, te je jednom došlo i do krvave tuče nedaleko od Starog mosta.

Mostar je u to doba najizratije mjesto u BiH u kojem su borbeno, revolucionarna raspoloženja imala svojih nosilaca i pristaša. Predstavnici tih raspoloženja nastojali su da svoje poglede spoje sa stihijskim težnjama naroda za slobodom. Mostarski pjesnički trifolijum (Šantić, Čorović, Dučić), koji je redovito pratio novosadsku »Zastavu«, list koji je poticao razvitak srpske nacionalne misli u BiH i u kome su saradivali predstavnici srbijanske opozicije, prihvatio se uređivanja književnog časopisa »Zore« (izlazi od 1896. do 1901), koja je obratila na se pažnju književnika i književne publike predratne Srbije; pokretanje »Male biblioteke« (1899. do 1910), čiji je pokretač Jovan Protić, katiheta Gimnazije, rodnom iz Srijema, čovjek liberalan i duhovit; saradnja srpskih književnika u »Zori«, te navraćanje nekih od njih u Mostar, (M. Mitrović, S. Sremac, S. Matavulj); kretanje profesora Gimnazije (Protić i Tripković, a od 1898. i mladi suplenti Čuković i Žakula, te Dragutin Pfan, koji je imponirao svojom univerzalnošću) u krugu kojih je stajao »Zore«, sve su bila nastojanja borbe

za kulturnu samostalnost Hercegovine i sve je to vršilo veliki uticaj i na učenike Gimnazije. Spomenuto je da je okupaciona vlast među učenicima onemogućavala svako ideološko djelovanje na nacionalnom i političkom polju i time sjekla svaku vezu s istoimenim narodima u Hrvatskoj i Srbiji. Prema raspisu Zemaljske vlade broj: 144757-I iz 1897. iz hrvatskih čitanaka, koje su se upotrebljavale u ovoj Gimnaziji, treba svakako zaobići članke u kojima se spominje ime hrvatsko ili srpsko, a direktor će strogo pratiti da li se nastavnici toga uputstva striktno pridržavaju. Tako napr. treba zaobići članke i pjesme u čitankama za niže razrede »Nema plemena bez slavna imena« radi mjesta »I u našega, brate dragoviću, hrvatskog naroda«, članak »Iz mladosti Ljudevita Gaja« — jer se osjeća hrvatska misao, članak »Vile u Hrvata i Slovena« radi stavke »u nas Hrvata«, članak »Tomislav prvi kralj hrvatski«, pjesma »Na Ozlju gradu« radi stihova »od svih hrvatskih prvi ti moj grade!« i još više desetina članaka i pjesama u kojima se spominje nešto hrvatsko. Naravno da treba zaobići i pjesmu »Kosovski boj«, »Glasovi o boju na Kosovu« radi spominjanja srpskog imena.

Mostar nije bio borben i nacionalan samo u srpskom smislu onog vremena. On je to bio i u hrvatskom nacionalnom smislu. Nabujala nacionalna svijest potkraj XIX vijeka u Hrvatskoj, osobito pod uticajem Starčevićevog pokreta (Stranka prava), koji je obuhvatio malograđanstvo, tanki sloj bogatijih seljaka i hrvatsku inteligenciju, koja je proisticala iz tih slojeva, dakle pokreta sitne buržoazije, odrazila se i u Hercegovini, u Mostaru osobito. Po svemu se čini da je uglavnom krug Hrvata oko društva »Hrvoje« (ranije »Kosača«) predstavljao pristaše Starčevićevog pokreta. Zna se da je

društvu poklonila zastavu supruga Eugena Kumičića, književnika i jednog od najistaknutijih Starčevićevaca. Sigurno je radi toga dugo vremena »Hrvoje« i nosio ime »Narodno pjevačko i glazbeno društvo« (ne hrvatsko!). Okupatorska vlast je svakako željela Hrvate u BiH vidjeti okupljene oko jezuita i njihovih političkih koncepcija (Štadlerovih); jezuiti su u ove krajeve došli po okupaciji i od franjevaca oduzeli sve važnije funkcije, čak i neke župe i planski nastojali da denacionaliziraju Hrvate i od njih izrade stub monarhije. Stoga Zemaljska vlada svojim dopisom od 12. 12. 1901. broj 186106-I javlja školi da je s negodovanjem doznala da su članovi nastavničkog zbora Leo Jamnicki, Stjepan Janković, Kosta Urumović i Bartol Inhof izabrani za odbornike Hrvatskog pjevačkog društva »Hrvoje«, te se kažnjavaju strogim ukorom. Gimnazijalcima koji rado zalaze u »Hrvoje« izriču se oštre kazne; u nekoliko slučajeva radilo se i o isključenju učenika radi toga. Isto tako zabranjuje se učenicima posjećivanje i srpskog pjevačkog društva »Gusle«.

Ne začuđuje onda da su se povodom pada s vlasti u Hrvatskoj žestokog mađarona Kuena Herdervarija, nosioca najcrnje političke reakcije (1883—1903), mostarski gimnazijalci radovali i u školi raspravljali o tome, čime su i profesore doveli u nezgodan položaj. Godine 1903. radovali su se i učenici Srbi, jer je buržoazija kao vodeća snaga u srpskom društvu Srbije uz podršku radnih masa (velike i krvave demonstracije koje su predvodili socijalisti u martu 1903.) slomila obrenovićevski despotizam i omogućila uvođenje demokratskih sloboda kao i brži razvitak kapitalističke privrede u Srbiji. God. 1903. radi navedenih događaja gimnazijalci i Srbi i Hrvati držali su se

gordo, što je vlasti smetalo, čak se i zabranjivalo takvo stanje. Zbog toga vlada svojim dopisom od 19. 9. 1903. broj: 2383 strogo zabranjuje demonstrativno nošenje trobojnica narodnih u svakom obliku, a za posljedice čini odgovornim i razredne starješine. Umjesto toga naređuje se da škola povede najstrožiju kontrolu da li svi učenici i redovno pohađaju crkvu. Sve to jasno govori da se okupatorska vlast pobojala da političke pobjede 1903. u Srbiji i u Hrvatskoj međusobno ne zbliže hrvatsku i srpsku omladinu, da ona ne zauzme jedinstven politički stav. Radi toga treba omladinu jače vezati uz crkvu; ona sigurno razdvaja. Pored toga što je već postojala naredba o prisustvovanju profesora pri svim crkvenim obredima, Zemaljska vlada svojim dopisom od 20. 9. 1906. broj: 86757-I određuje da profesori koji su ujedno članovi odbora eparhisko-prosvjetnog upravnog savjeta imaju pravo na dopust kad god Savjet ima sjednicu. Naravno da je ova odluka i rezultat Zakona o crkveno-školskoj autonomiji (1905), kojom je Stefan Burijan, novi ministar, nasljednik Kalajev, srpskoj buržoaziji učinio izvjesne ustupke. Međutim, nije riješio pitanje vjersko-prosvjetne autonomije Muslimana koja datira od 1899. Ta je borba (Džabićev pokret) bila reakcija na postavljanje vjerskih organa od strane okupacione vlasti, radi čega je izvjesno vrijeme došlo do političke saradnje između Srba i Muslimana. Zemaljska vlada nije dozvoljavala da se u njene interese o vjerskim pitanjima miješa carigradski kalifat. Tek u toku aneksione krize 1908. vlada je izišla u susret Muslimanima u pogledu vjersko-prosvjetne autonomije, kao i nekih drugih pravno-gospodarskih pitanja, a time se donekle nadala ublažiti bar revolt Muslimana. Da bi stvorila bolje mogućnosti za svoj daljnji ekonomski raz-

voj, srpska buržoazija u toku borbi za crkveno-školsku autonomiju Srba i u toku borbe za vjersko-prosvjetnu autonomiju Muslimana, udružila se u političkoj borbi sa muslimanskim begovatom koji predstavlja muslimansko građanstvo (sitni feudalci i esnafske zanatlije), koje se zbog naglih promjena, izazvanih okupacijom, nije uključilo u sistem kapitalističke proizvodnje, pa je ekonomski propadalo. Od tad su često dvojica političkih prvaka u gradu, Vojislav Šola i Šerif Arnautović u društvu, otud i to da ih učenici Gimnazije prigodom izgređa u saslušanjima spominju.

Nakon Zakona o crkveno-školskoj autonomiji 1905. i u doba kada su trgovci obavljali veće liferacije u državi, srpska buržoazija postaje protivnik revolucionarnih metoda borbe. Radi takvog stava srpskog građanstva dolazilo je do raspadanja dotadašnjeg jedinstva između građanstva i seljaštva. Ovakav stav čaršije u političkom životu Mostara omogućio je novoj društvenoj snazi, prvoj generaciji srpske inteligencije koja će postati aktivna u političkom životu da kroz tjednik »Narod« (1907) propagiraju uvođenje buržoasko-demokratskog poretka. Zalaganjem grupe oko »Naroda« došlo je iste godine do osnivanja Srpske narodne organizacije. No varala se srpska inteligencija da će u dotadašnjim uslovima, uslovima kada su se unutrašnje klasne suprotnosti svakog dana sve više zaoštravale, sačuvati jedinstvo Srba. I muslimanska sredina, koja je bila svakako homogenija, najvećim dijelom sačinjavali su je sitni zemljoradnici koji su živjeli od feudalnih prihoda (hak) i slobodni seljaci) makla se u političkom radu i 1907. organizuje svoju Muslimansku narodnu organizaciju. U Mostaru je pokrenut list »Musavat«, koji uređuje član egzekutivnog odbora ove organizacije Šerif Arnautović. Kad

Maturanti Gimnazije (1910—1911 god.)

znamo da austrijska vlast nije namjerno rješavala agrarno pitanje, lako nam je shvatiti da je okupaciona vlast nastojala da u toj konzervativnoj i nacionalno neopredijeljenoj sredini stekne svoj oslonac.

Hrvati, čije je građanstvo u priličnom broju bilo vezano za državne službe ili je bilo zaposleno u modernim zanatima, okupljali su se uglavnom oko Hrvatske narodne zajednice koju vodi domaća inteligencija i franjevci (ovi još ne mogu da zaborave što su ugroženi od jezuita koji su im oduzeli i nekoliko seoskih župa u Hercegovini). Politička struja oko Hrvatske narodne zajednice nastoji u ovo doba da postigne saradnju sa Muslimanima i Srbima.

U vrijeme aneksione krize 1908. kada su ovi krajevi radi imperijalističke ekspanzije austrijskog i njemačkog kapitala postali važna politička i strategijska pozicija, kad je BiH radi ojačalog otpora protiv okupatorske vlasti trebalo proglasiti austro-ugarskom zemljom, izazvano je neraspoloženje i građana Mostara. Nažalost, u školskoj arhivi nije se našlo dokumenata iz kojih bi se moglo osjetiti bilo gimnazijske omladine tog perioda, a ono je sigurno i tada snažno kucalo. No, iz jednog sačuvanog dokumenta iz te godine jasno vidimo revolucionaran istup gimnazijalaca povodom jubileja česara Franje

Josipa I. U Zapisniku sjednice Nastavničkog savjeta se konstatuje da među đacima Gimnazije vlada čudno raspoloženje, izazvano, po sudu jednog profesora, pisanjem javnih glasila. Pod dojmom toga raspoloženja pošla je veća grupa tih đaka uoči proslave 60-godišnjice česareve gradom koji je bio rasvijetljen i okićen barjacima. Da bi gimnazijalci dali oduška svome negodovanju, namjerno uzeše lampione u izlogu Henrika Jekela za objekt svoga ismijavanja i izrugivanja. Đaci su izvrgli ruglu najbogatije iluminiranu i okićenu radnju i time pokazali svoje negodovanje, pa se poslije jasno vidjelo, mada to mišljenje rodoljubivi nastavnici nisu prihvatili, da bi spasili učenike teških kazni, da je čitava ta demonstracija nosila u sebi karakter politički i antidinastički. Ustanovilo se da su neki đaci prije toga događaja pjevali u razredu i pjesmu:

*»Još dva dana
Pa će otić Frana,
Još par noći,
Pa će Petar doći«.*

Na toj sjednici se ustanovilo da đaci nalaze za revolucionarne ispaide podršku stanovitih političkih krugova. Zahvaljujući nastojanju profesora — narodnih ljudi, isključeni su iz škole samo dvojica učenika, dok su svi ostali kažnjeni sa 16 sati karcera.

Nakon provedene aneksije koja je predstavljala samo pravnu, a ne i faktičku promjenu statusa BiH, Zemaljska vlada radi osvajačkih planova izvela je izvjesne promjene u političkom životu BiH; carskom proklamacijom od februara 1910. dat je BiH Statut (Zemaljski ustav) po kome je uveden sabor, biran po skroz reakcionarnom sistemu, a BiH i nadalje ostaju u kolonijalnom položaju. Na aktima vlade na vrhu mjesto Landesregirum für Bosnien und Herzegovina stoji od tada Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu, a u dnu akta mjesto An die Direction des Obergymnasiums in Mostar stoji Direkciji velike Gimnazije u Mostaru. Okupatorska vlast poslije uspostave Sabora još je pažljivija prema reakcionarnim snagama. Gimnazijalcima koji će u bogosloviju povećava stipendije, mada su njihove bile uvijek najveće, a pored toga dopisom od 2. 2. 1911. broj 197130. I otvara i tečaj za turski jezik za učenike islamske vjere viših razreda koji namjeravaju da se posvete višim islamskim teološkim naukama. Uvođenjem Statuta postigla je okupatorska vlast svoj cilj: razbila je izvjesnu saradnju među našim ljudima. Reakcionaran stav zauzeli su predstavnici srpske čaršije koji traže saradnju s Bečom i konsolidaciju sve zaoštrenijih odnosa u ovim zemljama. Okupatorska vlast pridobila je i muslimane stavom da se agrarno pitanje riješi fakultativnim, a ne obaveznim otkupom, pa je 1911. pretežan dio muslimanskih političkih prvaka otvoreno stao na stranu okupatorske vlasti, među njima i Šerif Arnautović. Na sjednici nastavničkog savjeta od 1. 10. 1911. konstatuje se da učenici, osobito viših razreda, pokazuju slab uspjeh radi politiziranja, kojim se djeca bave pod uticajem političkog strujanja u zemlji. Direktor smatra da ih čak na to potiču ljudi izvan škole, a pomaže štampa pišući protiv

škole i primajući članke protiv pojedinih nastavnika. Direktor poziva nastavnike da: 1. ne dozvoljavaju ni najmanje pitanje kojim bi se mogli izazvati bilo Srbi bilo Hrvati-đaci, 2. nipošto da se ne upuštaju ni u kakvu naročito političku diskusiju s đacima, uopće da predusretnu sve što ne spada u školu, 3. da se osobito istoričari i slavisti čuvaju svega što bi se moglo tumačiti kao strančarstvo u jednom ili drugom smjeru, vrijedi to osobito za naziv nastavnog jezika u školi itd. itd. Istog dana kad je direktor jadikovao i davao uputstva profesorima šta da rade, desio se jedan politički incident u koji su bili upleteni i gimnazijalci muslimani, a koji nam incident osvjetljava prilike u gradu i u školi. Muslimanska inteligencija nije odobravalala reakcionarnu politiku krugova oko Muslimanske narodne organizacije koja je podupirala politiku okupatora u Saboru. Gimnazijalci koji su zalazili u islamsku čitaonicu (Kiraethanu), gdje su imali vodeću riječ Smailaga Čemalović i Husaga Čišić oduševljavala se pokretom islamske demokracije (glasilo »Samouprava«). U »Samoupravi« je izišlo više napisa koji su kritikovali i okupatorsku politiku koja se sprovodi u Mostarskoj gimnaziji. Toga dana održavan je politički zbor koji je sazvao narodni poslanik i direktor Vakufa Šerif Arnautović. Gimnazijalci su izviždali skupštinu i njene prvake Arnautovića, Rigibbega Džinića, Karamehmedovića i druge; došlo je do fizičkog napada između pristaša Arnautovića, Rigibbega Džinića, Kačestvovali i u demonstraciji pred Željezničkom stanicom pri ispraćaju nekih stranačkih prvaka. Sačuvana je originalna prijava protiv demonstranata, a i prepis dopisa uredništvu »Zemana« u Sarajevu u vezi sa novim događajem. Najviše je terećen bio Ibrahim Alajbegović, učenik VIII razreda. Radi intervencije gra-

donačelnika Komadine, a osobito radi stava patriotski raspoloženih nastavnika Nastavnički savjet je kaznio Alajbegovića sa 16 sati karcera uz consilium abeundi dok je ostalih 12 učenika kažnjeno blažim kaznama. Jedan nastavnik je iznio mišljenje: »Prirodno je što se gimnazijalci upliću u političke događaje, osobito kod nas, a naročito kod muslimana mora biti više interesa za političke prilike, jer oni nemaju starije inteligencije, pa đaci osjećaju potrebu da se time bave«. Kad je god. 1912. u doba velike političke krize osobito zbog balkanskih ratova, Hrvatski sabor bio raspušten a komesarom sabora imenovan zloglasni Cuvaj, omladina u Hrvatskoj pod uticajem Frana Supila, koji je već otprije raskrstio s Hrvatsko-srpskom koalicijom i isticao potrebu nacionalne revolucije, primjenjivao revolucionarne metode borbe u cilju oslobođenja i ujedinjenja naših naroda. Nažalost, omladina se nije znala povezati sa širokim narodnim slojevima već se koristila uglavnom metodom individualnog terora i vršila atentate na mrske predstavnike režima. Sigurno da je ovaj revolucionarni pokret zahvatio i mostarsku omladinu prvenstveno hrvatsku. U to nas uvjerava i jedan dokumenat sačuvan u školskoj arhivi iz prijave koju je policija u Mostaru podnijela Zemaljskoj vladi, a ova prosljedila Gimnaziji, proizlazi, da se nakon Jukićevog atentata na Cuvaja, i to 24. 2. 1912. popodne na Smrčinjaku iskupilo oko 300 đaka i dogovorilo da uveče u glavnoj ulici pred knjižarom Pacher i Kisić (započnu s demonstracijama). U prijavi se na-

vodi da su se s đacima solidarisali i »razni radnici i privatni činovnici, pa se nakupilo toliko svijeta na ulici da se jedva prolaziti moglo, a uočavala se sve veća uzrujanost. Demonstracije su počele zviždanjem i poklicima »Apzug Cuvaj«, »Dolje s Mađarima«, pjevanjem hrvatskih pjesama, a nato se među đacima pojavila i mađarska zastava koja je odjednom planula. Što je policija bila agresivnija to su demonstracije uzimale sve veći razmjer, pa je pozvana vojska, dva odreda pješadije i jedan vod ulanera, koji su demonstrante razjurili. Među uhapšenima oko 20 omladinaca, uglavnom Hrvata i muslimana, bilo je najviše gimnazijalaca. 5. 2. nastavilo se s demonstracijama pred »Hrvojem«. Tu je mađarsku zastavu zapalio učenik IV razreda Tomo Baković. Zastava je kasnije zapaljena i na krovu zgrade društva »Hrvoje«. Blokirani od policije, demonstranti se nisu razišli, već su u povorci pod zastavom krenuli pred zgradu policije i tražili da se pusti uhapšena Olga Šimun, koja nije puštena ni poslije intervencije poslanika Đure Džamonje. Toga dana izviždali su i napali policajca koji je skidao plakat demonstiranata pred Mikačićevom kućom i učenici Ruždije. Nastavnički savjet gimnazije odustao je od toga da vodi istragu o demonstracijama, a za uhapšene učenike zaključeno je, i pored njihovih priznanja da su vikali »Dolje Cuvaj«, da se ne kazne; nek ih kazni sud. Radi ovakvog stava nastavnika vlada je negodovala, pa je uskoro povodom ovog slučaja održano nekoliko sjednica Nastavničkog savjeta.

Božo Pejšković

MOSTARSKA GIMNAZIJA U PERIODU MOG ŠKOLOVANJA U NJOJ (1904-1912)

Opšte prilike u zemlji

Austrijska školska politika u Bosni i Hercegovini išla je svjesno i uporno za tim da srednju školu izoluje od javnog života i da svede na najmanju mjeru uticaj domaće sredine na razvoj i formiranje srednjoškolske omladine. Ona je bosanskoj srednjoj školi bila namijenila primarni zadatak da joj spremi i odgoji kadar domaće inteligencije koji će biti vjeran i odan režimu. Već sam tip čiste klasične gimnazije sa nastavnim planom i programom starih isusovačkih gimnazija koji je tada već bio preživio svoje doba i u samoj Monarhiji, zaveden je u bosanske gimnazije i sračunat na to da kod srednjoškolske omladine zasadi i probudi humanistička osjećanja za kulturne ideale klasicizma i romantizma i da je što god je to više moguće otuđi od domaće »nekulturne« sredine i njezine nacionalne, društvene i kulturne problematike. To u početku nije ni bio sasvim jalov posao, tim prije što su prve generacije gimnazijalaca sačinjavala mahom djeca importiranih državnih službenika ili djeca bogatih trgovaca i posjednika. Taj period, međutim, nije dugo potrajao. Jaka politička, nacionalna i društvena strujanja koja su zahvatila široke narodne mase u periodu koji je nastao poslije pada Kraljeva režima 1903. godine, nisu se mogla zastaviti na školskom pragu i pored svih mjera vlasti i strogih škol-

skih propisa. Borba bosanskih Srba za crkveno-školsku autonomiju i muslimana za vakufsko-mearifsku samoupravu ispreplela se u zajedničku borbu Srba i Muslimana protiv aneksije Bosne i Hercegovine koju je Austrija pripremala. U istom periodu dolazi do organizovanja bosanske malobrojne ali borbene radničke klase čiji su javni nastupi i štrajkovi u većim gradovima snažno djelovali na srednjoškolsku omladinu. Ovdje treba još naročito podvući važnu činjenicu da je u ovom periodu došlo do osnivanja kulturno-prosvjetnih društava »Prosvjete«, »Napretka« i »Gajreta«, jer su glavni odbori i pododbori ovih društava odmah postali istinski narodni mandatori u pitanjima zbrinjavanja i vaspitanja srednjoškolske omladine. Gotovo cijeli javni život se odvijao u znaku borbe protiv okupatorskog režima, pa je sasvim razumljivo da se to moralo odraziti i na život u srednjim školama.

Mostarska nacionalna i kulturna sredina

Iako je kulturna uloga Mostara bila nešto oslabila prestankom »Zore«, ona je ipak bila još vidna, jer su tu živjeli i radili popularni književnici i kulturni radnici Aleksa Šantić, Svetozar Čorović i Osman Đikić. Međutim, Mostar je gotovo sve do aneksije ostao centrom političke borbe protiv okupatorskog režima. Tu

su izlazili duže vremena opozicioni politički listovi »Musavat«, »Narod« i »Samouprava« Osmana Đikića. Redakcije ovih listova bile su u neku ruku bastioni političkog života u gradu te su u njih zalazili i svjesniji i borbeniji gimnazijalci da ponešto izvijeste ili čak i napišu.

Pored toga, u ovom periodu su u Mostaru bila vrlo aktivna brojna lokalna nacionalna i kulturna društva: Srpsko pjevačko društvo »Gusle«, Srpski soko, »Obilić«, Čitaonica Srpskog trgovačko-obrtničkog društva sa svojom krasnom bibliotekom, Muslimanska narodna čitaonica, Muslimanski soko, Hrvatsko pjevačko društvo »Hrvoje«, Hrvatski soko. Sva ova društva imala su sferu svog uticaja i snažno privlačila srednjoskolsku omladinu. I pored strogih školskih propisa gimnazijalci su na svoj način saradivali u ovim društvima, osobito u njihovim pozorišnim sekcijama prilikom pripremanja godišnjih zabava ili drugih javnih nastupa.

Naravno, u početku su školske vlasti pratile kretanje školske omladine van škole, ali su kasnije uvidjele da bi svaka intervencija mogla uroditi neželjenim komplikacijama te su se ograničile samo na intervenciju u slučajevima kada to zatraži policija. Takav se slučaj desio 1911. godine kada su đaci Srbi i muslimani izazvali nered na jednom javnom političkom zboru i bili kažnjeni od škole na osnovu policijske prijave.

Školska sredina

Austrijska uprava se mnogo brinula da sve kulturne ustanove u Bosni pa i srednje škole budu reprezentativne, slično kao što to i danas rade kolonijalne vlasti u svojim vanevropskim kolonijalnim posjedima. Zato je u početku mostarska Velika gimnazija bila uzorno uređena škola. Ozbiljno i autoritativno je već djelovao sam spoljašnji izgled školske zgrade u pseudomaurskom stilu sa prijatnim parkom pred zgradom i

Bogdan Žerajić

prostranim igralištem pozadi nje. Prostrani i široki hodnici i stepenice blistavo čiste i ukrašene slikama iz klasične i srednjovjekovne umjetnosti, učionice prostrane i svijetle, snabdjevene najmodernijim namještajem i nastavnim potrebama, zbirke i kabineti prvoklasni. Kao mali biološki muzej djelovala je biološka zbirka sa bogatim kolekcijama minerala i mineralskih modela, sa više skupocjenih kolekcija insekata raznih rodova i vrsta, sa punim vitrinama prepariranih ili konzerviranih životinja velikog broja razreda, rodova i vrsta, sa akvariumom, sa nizom uzorno uređenih herbarija i sa bogatim izborom Holesterolovih bojadesanih slika te uzornom čistoćom i redom. Fizikalno-hemijska zbirka, pored posebne amfiteatralne uređene predavaonice, imala je u posebnoj prostoriji pune ormare raznih aparata, pribora i hemikalija. Posebna sala za crtanje sa naročitim namještajem uz mnogo stativa imala je i bogatu priručnu zbirku raznovrsnih

modela, figura, uzoraka, crteža i slika. Istorijsko-geografska zbirka je raspolagala velikim izborom istorijskih i geografskih karata, globusa, telurija i drugih nastavnih pomagala te bogatim izborom Holesterolovih slika iz istorije arhitekture svih perioda, sa slikama raznovrsnih prirodnih i geografskih pojava i geografskih pejzaža. Posebno i naročito uređena sala za gimnastiku raspolagala je svim potrebnim pa i najmodernijim spravama za tjelovježbu, sa priborom za mačevanje i nogomet (samo za đake VII i VIII razreda) te sa malom priručnom apotekom za prvu pomoć.

Odličnu dopunu navedenih nastavnih i vaspitnih uslova predstavljale su tri školske biblioteke. »Biblioteka pauperum« imala je u prvim godinama toliko udžbenika iz skoro svih nastavnih predmeta da je mogla podmiriti potrebe preko polovine učenika. Đačka zabavna biblioteka je raspolagala mnogobrojnim izdanjima, u prvom redu školskih pisaca u više primjeraka, zatim bogatim izborom djela iz lijepe književnosti, domaće i prevedene, i to pretežno zagrebačkih izdanja a na prvom mjestu izdanja Matice hrvatske, izdanja Male biblioteke i ponekim izdanjem Matice srpske i Srpske književne zadruge. Ovom je bibliotekom rukovao nastavnik srpskohrvatskog jezika uredno i tačno i sa velikom oprežnošću rukovodio učeničkom privatnom lektinom. Nastavnička biblioteka je raspolagala, pored osnovne stručne literature za sve naučne struke, velikim brojem izdanja Jugoslavenske akademije, kompletima stručnih i književnih časopisa koji su izlazili u Zagrebu, Novom Sadu i Sarajevu, ponekim naučnim djelom beogradskog izdanja te velikim izborom naučnih časopisa i naučnih edicija raznih bečkih naučnih ustanova i instituta. Ovom su se bibliotekom mogli služiti i đaci VII i VIII razre-

da po preporuci svojih nastavnika. Pored obaveznog učenja određenih nastavnih predmeta đacima je, počev od VI razreda, bilo omogućeno da neobavezno i besplatno uče francuski ili talijanski jezik, violinsko sviranje i stenografiju.

Poseban značaj u ovom periodu imao je snažan uticaj crkve na školu i njezin život. Ne samo što je vjeronauka bila obavezna i stajala na čelu svih predmeta kao »summa scientiae«, nego su đaci hrišćani bili strogo obavezni da nedjeljom i na određene vjerske praznike idu u crkvu pod vodstvom vjeroučitelja i dežurnog nastavnika, a đaci muslimani petkom u džamiju. Na obavljanje ovih dužnosti se budno pazilo i propusti strogo kažnjavali. Muslimani đaci su imali pored posebne sobe za vjeronauku i posebnu sobu, zastrtu ćilimom i uređenu kao školsku džamiju. Đaci katolici su morali da obavezno učestvuju u tjelovskoj procesiji i da u vremenu tzv. majskih pobožnosti idu u crkvu. Pravoslavni đaci su morali obavezno učestvovati u bogojavljenjskoj litiji, a na Savindan se za njih u školi, u sali za crtanje, održavala posebna služba gdje je činodejstvovao vjeroučitelj, a đaci su pjevali svetosavsku himnu. Ovoj proslavi Sv. Save nisu mogli prisustvovati đaci drugih vjera. Vjeroučitelji su uopšte imali velike mogućnosti da utiču na vaspitanje i te su mogućnosti naročito obilno iskorišćavali katolički vjeroučitelji, dok su pravoslavni i muslimanski vjeroučitelji bili popustljiviji te su ih đaci često smatrali u neku ruku svojim zaštitnicima. Kasnije je uticaj crkve na školu nešto oslabio, jer su se protiv njega počeli boriti mlađi nastavnici. Škola je, kako smo istakli, imala odlične materijalne uslove za nastavni i vaspitni rad. To je i pak bilo premalo da bi ona mogla da postane pravim rasadnikom prosvjete i istinskim vaspitačem novih poko-

Vladimir Gaćinović

ljenja. Ne samo što joj je nedostajala sloboda misli i sloboda vaspitnog djelovanja u duhu narodnih težnji, nego je ona smatrana tuđinskom ustanovom nužnom i korisnom ali i opasnom, te se zbog toga njoj prilazilo sa velikim oprezom. Otpor prema školi je u početku bio vrlo jak naročito kod muslimana. Pogrešno bi bilo shvatiti i objašnjavati taj otpor samo kulturnom zaostalošću. Tu su djelovali i nacionalno-politički motivi. Kad sam ja poslije upisa u I razred saopštio ocu da nam je u školi objavljeno da ćemo plaćati samostalno 10 kruna školarine, otac mi je naredio da odmah predam knjige i da se ispišem. Na intervenciju mog starijeg brata otac je odgovorio da on ne žali za dobro svog djeteta ni 1000 kruna ali da ne može da plaća »Švabi« da od njegova djeteta odgaja sebi hizmećara (slugu). Ovakav stav jasno otkriva političke motive otpora. Pored ovakvog opšteg odnosa negativno su djelovali i strogi školski propisi koji đacima nisu dozvoljavali samostalno izživljavanje u đačkim organizacijama. Đaci su u početku bili pod stalnim nadzorom počevši od uniformisanog služitelja do direktora koji je bio strah i trepet. Ispred direkcije se prolazilo na prstima i govorilo šapatom. Ako je ko bio pozvan kod direktora, čitav razred je sa strahom pra-

tio njegovu sudbinu. Ova je zategnutost kasnije nešto popustila, ali je ipak već rano uslijedila neminovna posljedica da su đaci potražili mogućnost samostalnog izživljavanja u đačkim ilegalnim organizacijama.

Đaci

Mostarska gimnazija imala je u početku moga školovanja (1904/05) 216 a na koncu toga perioda (1912/13) 396 đaka, što znači da se broj đaka kroz 8 godina gotovo udvostručio. Od 216 učenika u 1905. bilo je 54 muslimana, 75, pravoslavnih, 89 rimokatolika i 5 ostalih. To jasno dokazuje da su najveći otpor prema školi davali muslimani, tim više što su oni bili u apsolutnoj većini u gradu i tom okolnošću imali mogućnost jeftinog školovanja. U 1911/12. odnos se znatno izmijenio, jer je od 396 učenika bilo 124 muslimana, 143 pravoslavna, 113 katolika i 16 ostalih. U 1905. prevladavao je broj đaka čiji su roditelji živjeli u Mostaru nad đacima čiji su roditelji živjeli van Mostara (120:96), dok je 1912. taj odnos nešto izmijenjen (197:199). Po društvenom sastavu đaci su u ogromnoj većini pripodali građanskom staležu i bili ponajviše đaci državnih službenika, sveštenika i učitelja, zatim trgovaca i posjednika. Seljačke i radničke djece je bilo u početku vrlo malo. Tek kasnije intervencijom kulturno-prosvjetnih društava broj seoske djece je nešto porastao, dok je broj radničke djece bio stalno malen.

Ženska djeca se nisu mogla školovati kao redovne učenice nego su samo mogle polagati privatno ispite. Istom u školskoj godini 1911/12. dozvoljeno je učenicama da mogu hospitovati predavanja ali su morale sa nastavnikom napustiti razred i odmor provoditi u posebnim prostorijama. Od 1910. počeli su se u VII razred upisivati franjevački klerici koji su završili VI razred u privatnoj Franjevačkoj gimnaziji na Širokom Brijegu.

Zemaljska vlada je davala boljim đacima stipendije. Stipendije su davala i kulturno-prosvjetna društva pa i neke gradske opštine (Mostar, Stolac). »Prosvjeta« i Vakufska direkcija su davali đacima besplatna ili djelimično plativa mjesta u svojim internatima, dok su »Napredak« i »Gajret« davali uglavnom stipendije. Đaci su većinom bili materijalno prilično obezbijeđeni, iako ih je bio izvjestan manji broj koji su svoje izdržavanje morali zasluživati radom.

Sport, kino i stalno pozorište nisu postojali kao važan vaspitni i obrazovni faktor. Sport su unekoliko nadoknađivale vježbaone pojedinih sokolskih društava a pozorište rad diletantskih sekcija pojedinih lokalnih kulturnih društava. Odsustvo navedenih vaspitnih faktora je svakako djelovao da se srednjoškolska omladina mnogo više bavila privatnom lektirom nego je to slučaj danas. Na samostalno obrazovanje putem lektire mnogo su uticale i đačke ilegalne organizacije koje su među đacima na ovom poslu poticale utakmicu. Đaci su stalno i vrlo živo diskutovali o književnosti, te su se mnogi već rano počeli isticati i samostalnim književnim i publicističkim radom.

Premda je školska politika išla za konfesionalnim podvajanjem đaka a u tom je smislu djelovao porodični i javni život, ipak je bilo lijepih primjera drugarstva pa i solidarnosti širih razmjera, što se naročito ispoljilo prilikom štrajka Srba đaka 1912. godine. Ipak se đački kolektiv nije mogao osjetiti kao cjelina.

Odnos između mlađih i starijih đaka unutar konfesionalnog kruga bio je vrlo prisan. Mlađi đaci su pozdravljali starije naročito one iz VIII i VII razreda jednako kao i nastavnike, a stariji đaci su se interesovali za rad mlađih i pomagali ih, osobito u internatima. Eksterni đaci su

imali svoje drugarske kružoke u početku u pojedinim porodicama, a kasnije u društvenim prostorijama pojedinih kulturnih društava. Ponekad su ovi kružoci djelovali i negativno, jer se u njima razvijalo kockanje i noćno klatarenje, osobito za vrijeme Ramazana. Gimnazijalci Muslimani su bili glavni akteri ramazanskih noći. Iz toga je ispala i po koja korisna mrvica, jer su tada mnoge građanske djevojke naučile čitati i pisati pa se tako knjiga uvlačila i u muslimansku porodicu. Đački internati, u kojima se odvija rad đačkih ilegalnih organizacija, postepeno su asimilirali eksterne đačke kružoke.

Nastavnici

U početku su nastavnički kadar u ogromnoj većini sačinjavali nastavnici iz Hrvatske i Dalmacije, dok je broj domaćih, ako se izuzmu vjeroučitelji, bio dosta malen. Doseljenici su se dosta teško snalazili u našoj sredini. Poneki od njih su sa visoka gledali na tu sredinu i ponašali se prema njoj kulturtregerski, ali su poneki djelovali vrlo kulturno i napredno. Takav je bio profesor Bartol Inhof, koga je u Hrvatskoj otpustio Kuen iz službe zbog naprednog djelovanja u smjeru jugoslovenske koncepcije. Tu njegovu naprednu koncepciju osjećali smo i mi u njegovom nastavničkom radu na časovima jezika i književnosti.

Stručna sprema nastavnika, ukoliko je to meni moguće po sjećanju procijeniti, bila je u prosjeku na zamjernoj visini, dok je njihovo pedagoško djelovanje, pored odsustva intimnije veze sa sredinom u kojoj su radili, stezalo i onako nedovoljno povjerenje doma prema školi. Stoga su se mnogi nastavnici u svom pedagoškom radu suviše oslanjali na školske propise i primjenjivali ih često apsolutno i formalistički. Pedagoški rad je nastavnicima otežavala i či-

njenica što većina roditelja nije shvatila svoje dužnosti prema školi. To se osjećalo tim teže što je u to doba u školu dolazio znatan broj đaka u preraslom uzrastu. Sa mnom u I razredu bilo je 59 učenika, od čega je njih 24 bilo između 14 i 17 godina. Naravno da je u takvim subjektivnim i objektivnim prilikama bilo teško postati duhovnim vođom i vaspitačem, te su se nastavnici, na prvom mjestu razredne starješine, osjećali više kao komandiri a manje kao vaspitači svojih đaka. U ovakvim prilikama se još više isticao rad i uticaj malog broja domaćih nastavnika, među kojima je zračio svijetli lik profesora Milana Čukovića koji je svojim primjernim pedagoškim taktom uspio ne samo da zadobije povjerenje svih đaka i đačkih roditelja, nego je svojim radom mnogo doprinio da škola konačno osvoji povjerenje svoje sredine.

Kasnije se broj domaćih nastavnika povećao i to je znatno doprinosilo jačanju pedagoškog uticaja i škole i nastavnika. Međutim, to je doprinosilo u izvjesnoj mjeri i negativnim pojavama, naročito u periodu anksione krize kad su u javnom životu izbile suprotnosti između težnja srpskog i hrvatskog nacionalnog šovinizma. Stojeći pod uticajem dnevne politike, poneki nastavnici su u školi živo djelovali kao nosioci nacionalnih šovinizama, osobito u pitanju nacionalnog opredjeljivanja Muslimana đaka. Ovakav negativni rad je rezultirao teškim suprotnostima i sukobima u nastavničkom zboru te se zbor malo osjećao kao jedinstven pedagoški kolektiv. Zbog toga se jače isticala direkcija škole sa direktorom na čelu kao svemoćnim faktorom.

Đačke ilegalne organizacije

Već u početnom periodu rada Gimnazije Srbi đaci su stvorili ile-

galnu đačku organizaciju »Maticu«, u kojoj su bili učlanjeni đaci V-VIII razreda te »Prehodnicu« za đake nižih razreda. Nije mi poznato odakle je došla inicijativa za osnivanje ovih organizacija, ali je vrlo vjerovatno da je ta misao potekla iz književnog kružoka koji se kupio ranije oko mostarske »Zore«. Sastanci »Matice« su se držali nedeljom u prostorijama bivše Srpske škole, u koje je kasnije smješten »Prosvjetin« Đački dom. Na sastancima su se održavala predavanja, književni referati i čitali samostalni književni pokušaji. Na sastancima »Prehodnice«, koji su se obično držali subotom popodne, čitani su takođe književni referati i vođena propaganda za obrazovanje putem privatne lektire te pripreman podmladak za stupanje u »Maticu«. Unutar tih organizacija je postojao i đački tamburaški zbor koji je radio vrlo uspješno, služeći istovremeno i kao zaštita rada osnovnih organizacija prema vani, osobito prema školskim vlastima. Kasnije je pod uticajem generacije kojoj je pripadao Bogdan Žerajić i Dimitrije Mitrinović, u radu »Matice« prevladala nacionalno borbena tematika da se konačno u periodu aneksione krize, pod uticajem generacije kojoj su pripadali Vladimir J. Gaćinović, Ljubo Mijatović i Jovo Živanović, skrene sve više na teren nacionalno-revolucionarne i socijalne tematike. Školska vlast je naravno znala za postojanje ovih organizacija ali se klonila intervencije i njezinih posljedica, tim više što su ove organizacije radile na široj nacionalnoj osnovi okupljajući u svoje članstvo i đake Muslimane koji su bili srpski orijentisani.

Po direktivi »Matice« došlo je 1912. godine do đačkog štrajka zbog brzojavnog premještaja po kazni prof. B. Zečevića, prefekta »Prosvjetinog« Đačkog doma. Sa ovim štrajkom se spontano solidarizala i

ogromna većina đaka Hrvata i Muslimana. Nakon provedene istrage premještaj je bio opozvan i đaci su se vratili u školu. Đaci Hrvati su imali takođe svoje ilegalne organizacije, jednu u kojoj se okupljala klerikalna omladina sa sjedištem u Franjevačkom samostanu i drugu u kojoj se okupljala stračevićanski orijetisana omladina sa sjedištem u »Hrvoju«. U ovoj posljednjoj organizaciji došlo je poslije aneksije do odvajanja simpatizera mladohrvatskog pokreta, među kojima su bili ponajviše đaci iz Dalmacije i jedan broj Muslimana đaka hrvatske nacionalne orijentacije.

Muslimani đaci iz unutrašnjosti su bili većinom okupljeni u konviktu Vakufske direkcije. Kod njih je bio najaktuelniji problem nacionalnog opredjeljivanja. Među đacima u vakufskom konviktu je u početnim godinama prevladavala hrvatska nacionalna orijentacija, što je vjerovatno bila posljedica indirektnog uticaja tadašnjih muslimanskih književnika i javnih radnika koji su bili većinom hrvatski orijentisani. Svakako je tome dosta doprinosila i internatska biblioteka koja je raspolagala skoro isključivo sa izdanjima »Matice hrvatske«. Takvu orijentaciju je u ostalom forsirala i sama škola sa pretežno hrvatskim nastavnim kadrom i sa udžbenicima pretežno zagrebačkog izdanja.

Međutim, u predaneksionom periodu kada je saradnja između Srba i Muslimana na političkom polju dominirala javnim životom u Mostaru, u Vakufskom konviktu je među đacima prevladala srpska nacionalna orijentaciju pod uticajem generacije kojoj su pripadali Šukrija Kurtović i Avdo Hasanbegović. U tom je nešto kasnije odigrala značajnu pozitivnu ulogu brošura »O nacionalizovanju muslimana« koju je napisao Š. Kurtović već kao student, jer je u ovoj brošuri uklonjena šovinistička oštrica iz problema nacionalizovanja Muslimana i ovaj problem usmjeren

Dimitrije Mitrinović

u pravcu okupljanja omladine na jednoj široj, jugoslovenskoj osnovi u cilju pripremanja za predstojeću nacionalnu borbu. Pored pretežnog broja internih đaka srpsku nacionalnu orijentaciju je prihvatila i ogromna većina Muslimana đaka ekster-nista. Konviktska uprava je bezuspješno pokušavala da parališe nacionalne uticaje među muslimanskom omladinom forsiranjem muslimanskog jedinstva na bazi nekih nebuloznih panislamističkih ideala, u čemu ju je pomagao jedan kružok panislamistički nastrojenih muslimanskih književnih početnika koji se kupio oko časopisa »Biser«. Tu je međutim presudno prevladao uticaj muslimanske narodne čitaonice koja je bila važan centar političke borbe Srba i Muslimana u kojoj su igrali vidnu političku i kulturnu ulogu Osman Đikić, Smajo Cemalović i Husaga Čišić.

Aneksiona kriza i đачka omladina

Kad nam je u oktobru 1908. na prvom času pročitao carski manifest o aneksiji i saopšteno da je taj dan praznik, mi smo đaci, potišteni i nijemi u ogromnoj većini, ćutke napu-

stili školu. Na ulici smo sretali skoro samo ozbiljna i zabrinuta lica, kod kuće ukućane potištena pa i uplakane. Grad je odavao utisak teškog stanja i muklim ćutanjem je odavao svoj unutrašnji bunt. Osjećali smo da se dogodilo nešto krupno i sudbonosno, lutali smo po gradu u manjim grupama, svjesni da se nalazimo pod paskom mnogobrojnih žbira. Svi pokušaji vlasti da se gradu dade neki svečani izgled očajno su propali. Unutarnje roptanje grada nije se dalo prikriti crno-žutim zastavama i treštanjem vojne muzike.

Za nekoliko dana među đacima Srbima pojavio se Vladimir J. Gaćinović koji je na jednom užem sastanku članova »Matice« objasnio novu nacionalnu situaciju. Odmah je raspoloženje među članovima »Matice« postalo vedrije i nacionalni moral čvršći, osobito kad se čulo da je jedan broj starijih đaka pred Gaćinovićem položio zakletvu da će se boriti za oslobođenje Bosne. Tih dana je održan i sastanak jedne grupe đaka viših razreda sa Gaćinovićem, na kom je Gaćinović u nevezanom razgovoru iznio svoje poglede na novu situaciju tvrdeći da se ne radi o jednom svršenom činu nego samo o jednoj novoj fazi nacionalne borbe. Tom prilikom smo se sjetili kartama nekih ranijih drugova. Policija je naravno pratila kretanje Gaćinovića i konfiskovala na pošti jednu našu kartu. Karakteristična je sadržina te karte za raspoloženje koje je Gaćinović među nas unio. Na karti koja je bila adresovana na Špiru Soldu u Niš pisalo je uz mnogo naših potpisa ovo: »Pozdravljamo te ožalošćeni za našom u crno zavijenom Bosnom kličući živjela Srbija«. Zbog ove karte su mnogi od potpisnika 1914. bili zatvoreni ili internirani, a karta je priključena optužnom materijalu u raznim procesima.

Pod uticajem aneksije nacionalna strujanja među gimnazijskom omla-

dinom postala su intenzivnija i naprednija, jer su postepeno tupile šovinističke oštrice a prevladavao napredni jugoslovenski uticaj koji je dolazio iz krugova univerzitetske jugoslovenske omladine Praga, Beča i Zagreba. Pod konac moga gimnazijskog školovanja (1912.) događaji u našem javnom životu toliko su bili zaokupili interesovanje gimnazijske omladine da je više nije moglo ništa spriječiti od aktivnog učešća u njima. Školska vlast je bila i posve nemonca i ona je sve prepustila policiji, osobito poslije Žerajićevog atentata na Varešanina. Nekoliko đaka Mostarske gimnazije je godine 1911. učestvovalo na kongresu Trezvenosti koji je održan u Kragujevcu i imao izrazito nacionalno-revolucionarne tendencije. Grupa abiturijenata Srba, pravoslavni i muslimana moga turnusa, napravila je u julu 1912. godine višednevnu ekskurziju u Srbiju obišavši Beograd, Niš i Kobiljaču gdje ih je u jednom internatu posjetio Kralj Petar I i s njima razgovarao. Ekskurziju je predvodio Smajo Čemalović a njezinim prijemom i kretanjem rukovodio Salih Čišić, profesor. Karakteristično je da su se ovoj ekskurziji priključili i dva radnika iz Stoca, Muhamed Mehmedbašić koji je kasnije učestvovao u sarajevskom atentatu i Mašo Alihodžić.

Policija je naravno budnim okom pratila sva ova kretanja i prikupljala materijal za efikasnu intervenciju u danom momentu koji je nastupio poslije Principova atentata. Tada je pohapšen veliki broj đaka Mostarske gimnazije. Neki od njih su suđeni u raznim procesima, neki su umrli u zatvoru (Ibro Alajbegović), a velik broj mlađih đaka je poslat u internaciju u Komoran i Kečkemet u Mađarskoj.

Jedan broj đaka Mostarske gimnazije učestvovao je u balkanskim ratovima, od kojih su neki i poginu-

li (Husnija Kurtović, Ljubo Jugović), a velik broj ih je bio u dobrovoljcima za vrijeme prvog svjetskog rata te su neki od njih i poginuli (Jovo Živanović, Aćim Davidović, Rizvan Sefo). Mnogi su se istakli u jugoslovenskoj dobrovoljačkoj legiji u borbama u Dobrudži i kod Soluna.

Iz generacija koje su prošle kroz Mostarsku gimnaziju u periodu mo-

ga školovanja istakao se lijep broj nacionalnih, kulturnih i naučnih radnika. Naročito je značajan broj naučnih radnika koji su dali znatan doprinos našoj nauci i čija naučna reputacija prelazi granice naše države (dr Drago Perović).

Husein S. Brkić

NEKOLIKO USPOMENA NA BORBENU PROŠLOST MOSTARSKJE GIMNAZIJE ZA VRIJEME AUSTRIJSKE OKUPACIJE

Prilikom proslave 60-godišnjice Gimnazije i 40-godišnjice Učiteljske škole u Mostaru i u vezi s njom objavljeno je u dnevnoj štampi nekoliko podataka iz prošlosti tih naših poznatih nastavnih ustanova, koji su u dobroj mjeri upotpunili i osvijetlili njihovu bogatu borbenu tradiciju, zasnovanu na svjesnoj i neustrašivoj borbi znatnog broja njihovih nastavnika i čitavih generacija njihovih đaka

na borbi koja je vođena decenijama za nacionalnu slobodu i za socijalnu pravdu, da u drugom svjetskom ratu i u našoj Narodnoj revoluciji zablista u punom svom sjaju. Korisno je da se slika istorijskog udjela Mostarske gimnazije u toj borbi, prilikom proslave 75-te godišnjice njezinog rada još više upotpuni i osvijetli sa nekoliko podataka iz vremena austrijske okupacije.

Zgrada Gimnazije

Iznoseći ovdje u tom cilju nekoliko podataka od kojih svaki za sebe ne znači možda mnogo, želim da, redajući ih jedan za drugim, podvučem jednu značajnu crtu, a to je da je pod austrijskom okupacijom ideja bratstva i jedinstva jugoslovenskih naroda nalazila sve više oduševljenih pobornika u redovima mostarskih gimnazijalaca, čija je borbenost već u ono vrijeme očevidno rasla, dok su s druge strane šovinističke struje slabile, upravo uzmicale pred onim mladim naprednim snagama koje su nešto docnije dobile zajedničko ime »Mlada Bosna«. Taj proces razvitka predstavljao je, u datim uslovima, neosporno naprednu borbu koja je kao nužan uslov prethodila još naprednijoj i određenijoj i svjesnijoj političkoj i socijalnoj borbi docnijih generacija.

U kojoj je mjeri bio taj proces napredan i za našu Gimnaziju karakterističan, dokazuje činjenica da je austrijska vlast odmah u početku prvog svjetskog rata jednostavno obustavila svaki rad Mostarske gimnazije— što je bio jedinstven slučaj u cijeloj Austro-Ugarskoj monarhiji, pa je dozvolila njezin ponovni rad tek druge godine, ali samo u nižim razredima. Desetine mostarskih gimnazijalaca okupator je internirao u tadašnje koncentracione logore (Komorani, Nežider itd.) ili u sudske zatvore. Okupator se zavaravao nadom da će tako na Mostarskoj gimnaziji iščupati i same korijene svega što karakteriše »Mladu Bosnu« i njezinu borbu, a naročito sve odlučniju i sve određeniju jugoslovensku i uopšte naprednu orijentaciju omladine i da će u toj školi ubuduće moći da odgaja sebi ropski odano činovništvo. Austrija se naročito plašila naglog jačanja jugoslovenske orijentacije omladine, ali u Mostarskoj gimnaziji ova je orijentacija nezaustavno jačala već u drugoj deceniji njezinog po-

stojanja, a u daljim decenijama sve više.

Već prvih godina toga perioda dolazi do uže saradnje dotle prilično odijeljenih i međusobno nepovjerljivih nacionalnih i konfesionalnih grupa, a s druge strane rad đачkih družina sve više prelazi s terena literarnih kružoka na teren politički i ujedno širi jugoslovenski. Ovo naročito karakteriše dvije najuticajnije i najborbenije organizacije — »Maticu«, koju je osnovao i vodio Dimitrije Mitrinović i koja je pretežno bila orijentisana na literaturu i filozofiju i još više društvo »Slobodu« koju je vodio odnosno idejno inspirisao Vladimir Gaćinović, docnije idejni vođa i jedan od najaktivnijih organizatora revolucionarnog omladinskog pokreta »Mlada Bosna«. Na tajne sastanke ovih društava (pa i na sastanke »Prehodnice«, u kojoj su bili učlanjeni uglavnom »nižeškolci«, tj. đaci nižih razreda gimnazije), koja su u početku bila pretežno srpska, već tada počinju da dolaze i pojedinci Muslimani i Hrvati, uprkos svih prepreka, pritisaka i prijetnja koje su im činjene od strane reakcionarne okoline i od nekih austrijski orijentisanih nastavnika. Priličan broj ovih omladinaca i formalno se učlanjuje u ta društva, ali pokret naročito od aneksije Bosne i Hercegovine od strane Austrije i balkanskih ratova i od atentata na komesara Hrvatske i Slavonije Cuvaja, jača i dobiva određeniju orijentaciju i fizionomiju u toj mjeri, da nikakvo formalno učlanjenje nije više bilo ni potrebno. Omladina Mostarske gimnazije već u to vrijeme u ogromnoj svojoj većini, bez razlike po nacionalnom porijeklu ili konfesiji đaka, pošla je, neko manje, a neko više određeno, svjesno i borbeno, putem revolucionarne borbe kakva je u ono vrijeme bila izražena u pisanim i nepisanim programima »Mlade Bosne« i u pisanim i još više u usmenim, povjerljivim di-

rektivama omladinskih vođa, a preko ovih i u direktivama jugoslovenski orijentisanih političara iz Sarajeva, Mostara, Beograda, Zagreba, Ljubljane i Beča (grupa oko bečke »Zore« itd). Ove organizacije gimnazijalaca obuhvatile su i dobar dio đaka tadašnje Trgovačke škole u Mostaru.

Neki značajniji politički događaji davali su nove i sve jače impulse ovom, više spontanom nego li organizovanom pokretu omladine Mostarske gimnazije, a plodno su djelovali i na samu njihovu ideologiju. Tako je veliki štrajk radnika od 1906. godine u znatnoj mjeri obratio pažnju omladine i na krupna socijalna zbivanja i otada se u đačkim kružocima sve više čitaju i diskutuju djela Černjiševskog, Bakunjina, Kropotkina i Gorkog, socijalne teme u literaturi postaju sve primamljivije, pomalo se dolazi u Radnički dom i na radničke zborove, Marks i socijalizam postaju privlačna tema, prati se i pisanje organa bosansko-hercegovačke socijaldemokratske stranke »Glas slobode«, ukratko, borba pomalo, ali sve više obuhvata, pored ideala nacionalnog oslobođenja i ideale socijalnog oslobođenja. Omladina nazire, barem u konturama, i novo društvo oslobođeno eksploatacije, iako joj put do nje ostaje još unekoliko zamagljen nacionalno političkim momentima.

Nekoliko crtica, koje ćemo ovdje dati, možda će doprinijeti dokumentaciji takvog toka razvitka tadanjih generacija Mostarske gimnazije.

Na dan aneksije Bosne i Hercegovine od strane austrougarskog okupatora, oktobra 1908. godine, divno mostarsko plavo nebo bilo je napola zastrto tamnim oblacima koje je jesenji vjetar sablasno gonio s kraja na kraj. U tadanju »Ruždiju« preko puta Gimnazije ulazila je, uz veliku viku vojnika i uz glasne psovke oficira, neka mobilisana mađarska jedinica (uvertira za prvi svjet-

ski rat). U naš, treći razred ulazi što je mnogo »važnije« razredni starješina, koga zbog njegove proaustrijske orijentacije nismo voljeli i iznenađen našim očiglednim nehajem prema aktu aneksije, odmah nas oštro prekorio riječima »Zar ne znate šta znači današnji veliki dan i proglas našeg premilostivog cara i kralja...?« A kad nas je na završetku svog »mudrog« govora pozvao da kliknemo »našem« caru i kralju, čuli su se samo tihi glasići trojice sinova »kuferaša«, dosljednih austrijskih činovnika. Svi ostali, bez ikakvog prethodnog dogovora, odgovoriše nijemom šutnjom ili podsmijehom koji nekolicina ne mogoše prigušiti, uprkos razrednikovih prijetnji. Tako su aneksiju dočekali ti dječaci, a slično je bilo i reagovanje u drugim, pogotovo u višim razredima.

U vezi sa aneksijom, koji napredna omladina jedinstveno »nije priznavala« dolazilo je u Gimnaziji i do nekih drugih incidenata i demonstracija. Bilježimo uspomenu i na njih kao na jedan od dokaza da se ni oni zavedeni i još neprobuđeni, pa i najviše šovinizmom i vjerskom netrpeljivošću zatvoreni malobrojni pojedinci nisu poslije tzv. aneksione krize usuđivali da pred jugoslovenski orijentisanim drugovima ispoljuju austrijanštinu i nacionalni šovinizam ili vjersku netrpeljivost. Šta više, bio je znatan broj đaka koji su došli iz drugih gimnazija zadojeni nacionalnom ili vjerskom mržnjom, pa su se u redovima mostarskih đaka brzo orijentisali u jugoslovenskom i slobodnom smjeru. Tako nam je ostala lijepa uspomena na izrazit primjer — na pok. I. G., koji nam je s još jednim drugom došao 1912. godine iz jedne konfesionalne gimnazije da dovrši gimnazijske nauke. Dok je prve godine u VII razredu bio gorljivi klerikalac i inače vrlo uskih gledanja na svijet, taj bistri mladić, jednom istrgnut iz svoje ranije sredine,

već slijedeće godine potpuno se ideološki preorijentiše i misli kao i skoro naš cijeli razred. Slično su se u novoj sredini idejno-politički preorijentisali i još neki đaci koji su sa drugih škola prelazili u Mostarsku gimnaziju.

Pred sve složenijim i borbenijim redovima naprednih mostarskih gimnazijalaca u nekoliko slučajeva morali su da ustuknu i direktor Gimnazije i sama Zemaljska vlada. Kad je tako negdje u 1912. godini bio premješten raniji predsjednik jednog bečkog studentskog društva profesor Božidar Zečević — jer je dozvoljavao da se u »Prosvjetinom« konviktu (u nekadašnjoj srpskoj školi »Pod košćelom«) održavaju tajni đачki sastanci i jer je počeo da đacima održava kurseve iz ruskog jezika — đaci viših razreda štrajkom su prisudili Zemaljsku vladu da odluku o premještanju povuče.

Slijedile su dalje još oštrije i složenije akcije đaka. Tako se u svoje vrijeme pisalo dosta o demonstracijama mostarskih gimnazijalaca (1912. ili 1913. godine) protiv jedne germanizatorske provokacije — kada je pozorište iz Celovca davalo, u nekadašnjem Mikanovom kinu, predstave na njemačkom jeziku. Tada su neki razbješnjeli austrijski oficiri »viteški« udarali golim sabljama po golorukim gimnazijalcima i bacali ih s balkona u parter. Afera je postala još težom kada je nekoliko naših studenata iz Beča zbog toga divljaštva izazvalo oficire mostarskog garnizona na dvoboj: oficiri su se ušutjeli, a policija je ovim studentima spriječila prelaz u Bosnu.

Na dan Zrinskog i Frankopana (30. aprila) 1913. godine gotovo svi đaci, sa izuzetkom malog broja »kuferaške« i činovničke djece, demonstrativno su napustili predavanja i u povorci otišli u rimokatoličku crkvu, na pomen, a potom prošli kroz glavnije ulice grada, demonstrirajući pro-

tiv Austrije i kličući jugoslovenstvu i slobodi. Sav alarmirani policijski aparat, na čelu sa šefom policije, koji je i lično udarao đake, nije mogao da ih zastraši i rasturi. Šta više, demonstracije su završene mitingom u gradskom parku, na kome su govorili i neki političari (Atanasije Šola, koji je po slomu Austrije bio predsjednik Narodnog vijeća za Bosnu i Hercegovinu i dr.).

Svaki značajniji politički događaj na slovenskom jugu, naročito svaka politička omladinska akcija, brzo su nalazili odziva u redovima mostarskih gimnazijalaca, tako i val narodnog nezadovoljstva u Hrvatskoj protiv pojačanog policijskog terora i režima mađarizacije. Atentat Luke Jukića, koji je bio Bosanac, na »kraljevskog povjerenika« Cuvaja (komesara nad cijelom Hrvatskom i Slavonijom) još je više okupio i ujedinio mostarske gimnazijalce: njihovu veliku demonstraciju protiv novih pokušaja mađarizacije (već je i u Mostaru radila mađarska tzv. Julijanska škola) i protiv policijskog terora, koja je održana pred samom komandom mostarskog armijskog korpusa, policija nije mogla da rasturi. Komandujući general tada posla protiv đaka konjicu koja u golopu sa isukanim sabljama rastjera đake, udarajući koga je stigla. I to je bila jedna od živih slika austrijskih političkih metoda: mostarski đaci demonstriraju protiv tuđinskog terora u Hrvatskoj, a razgone i tuku ih konjanici jednog ulanskog puka, pretežno Hrvati, pod komandom austro-mađarskih oficira.! Sve po metodu: razdvoji — pa vladaj!

Pokret mostarske omladine dobivao je sve konkretnije organizacione i radne oblike i sve jače se povezivao sa centrima napredne omladine u Beogradu i Beču, a nešto docnije i sa centrima u Pragu i Zagrebu. U 1913. godini uspostavljena je i neposredna veza s Ljubljanom, dolaskom u po-

vjerljivoj misiji, Ivana Endlihera, jednog od vođa slovenačke napredne omladine okupljene oko bečkog »Preporoda«. Ovaj neustrašivi borac i divan drug ulio je u srca mostarskih đaka nove smjelosti i vjere u narodnu stvar i proširio im vidike. Umro je mučeničkom smrću 1915. godine u austrijskoj tamnici.

Slika đačke omladine prije prvog svjetskog rata ne bi bila potpuno vjerna ako se ne bi naglasilo još nešto. Prvo je to da se nikad nije dozvoljavalo da se manifestacije i demonstracije protiv režima, pa i protiv pojedinih vladinih i drugih mjera u samoj Gimnaziji kompromituju neodgovornim i provokativnim ispadima (srećom rijetkim) koje su pojedini đaci činili na svoju ruku, uglavnom iz sasvim ličnih motiva. Đačke organizacije su se ograđivale od takvih ispada i tako čuvale čistoću svoje ideologije. I tadašnji zbor Mostarske gimnazije, barem u svojoj većini, znao je da pravi razliku između takvih ispada i pravih đačkih manifestacija. Pravičnost traži da se naglasi da su zaslugom njegove većine često izostale disciplinske kazne do čije bi primjene inače dolazilo. Većina tih nastavnika, naime, bili su ne samo dobri nastavnici, nego i za tadašnje vrijeme — napredni ljudi, koji su imali razumijevanja za omladinski pokret, ali ih je tadašnji kruti činovnički sistem držao daleko od omladinskih akcija.

Dalje, u toj burnoj atmosferi ipak se i tada dobro učilo i dosta čitalo u Mostarskoj gimnaziji. Na mnogo mjesta i u mnogim prilikama osvjeđočili smo se povoljnom ocjenom o njoj i u tom pogledu. Jedan od dokaza je i to što je ova naša nastavna ustanova već iz redova prvih generacija njezinih đaka, dala, na primjer, odlične stručnjake i priznate društvene radnike kao što su bili dr Hamdija Karamehmedović, dr Uroš

Krulj, zatim dva univerzitetska profesora — dr Jefto Dedijer i dr Drago Petrović, a uskoro još tri — dr Vladimir Ćorović i dr Vasilj Popović i nešto docnije dr Pero Slijepčević. U toj generaciji razvijao se pjesnik Osman Đikić. Većina tadašnjih đaka živjela je i radila u vrlo skromnim prilikama, naročito stambenim. Tako je na primjer Jefto Dedijer često učio pod uličnom petrolejskom svjetliljkom, jer njegova stanodavka nije uvijek imala ni petroleja. Danas je lijep broj bivših mostarskih đaka toga (i kasnijeg vremena) u redovima nastavnika univerziteta u Sarajevu, Beogradu i Zagrebu i u redovima odličnih stručnih rukovodilaca i sl., i kada bi se napravilo statističko upoređenje, teško bi i jedna druga gimnazija u našoj zemlji mogla u tom pogledu pokazati relativno veći uspjeh. A čitalo se sve do čega se tada moglo doći u Mostaru. Đaci, mahom vrlo siromašni, kupovali su što sami, što njihova tajna društva, sve značajnije što je tada kod nas objavljivano. Velika je šteta što je odmah u početku rata 1914. godine uništena vrlo lijepa biblioteka »Maticе«, koja je skrivena u školi »Pod koščelama«; u njoj je bilo i knjiga do kojih se teško i u našim većim gradovima dolazilo. Na sastancima đačkih organizacija držane su ponekad i od studenata bečkog i drugih univerziteta predavanja, ne samo političkog, nego i književnog, socijalnog i opštekulturnog značaja, koja su se dugo pamtila. Prirastao je i podmladak koji je činio prve pokušaje perom, osobito u lirici, i velika je šteta što većina od njih nije našla razumijevanja i podrške od nastavnika i drugih ljudi koji su im mogli pomoći te su ovi mladi ljudi, većinom zdravih ambicija, ostali nedovoljno razvijeni i izgubili se među bezimenima. Zbog toga se tek posli-

je prvog svjetskog rata afirmišu mladi književnici Mostara, Hamza Humo, Nika Miličević, Drago Radović i drugi, i tako se produžuje pjesnička tradicija, u čijem žarištu je bilo veliko pjesničko djelo Alekse Šantića.

Danas, u svojoj slobodnoj narodnoj državi, u uslovima punog razvitka naše socijalističke demokratije, ima i mostarska gimnazijska omladina utrven, širok put svog slobodnog rada i uzdizanja. Nijedan talenat ne-

će ostati nezapažen i nerazvijen, nijedan trud uzaludan. U svom nastojanju da se uvrsti u redove svjesnih graditelja novog života u socijalističkoj otadžbini i u svijetu, omladina Gimnazije u Mostaru može s ponosom gledati na časnu prošlost svoje škole i na već utrvenim putevima postizati još bolje uspjehe nego li su ih, u često teškim prilikama, postizale njezine ranije generacije.

Prof. dr Stevan Jakšić

PRVE UČENICE MATURANTKINJE U MOSTARSKOJ GIMNAZIJI

Emancipacija žene u Bosni i Hercegovini tekla je sporo. Dolaskom austrougarske vlasti u društvenim promjenama osjeća se lagana promjena i u životu žena. Žene postepeno raskidaju srednjovjekovne obaveze koje su ih držale u porodici izolovane od spoljnog svijeta. Od prvih plašljivih koraka do prvih vidnijih promjena u načinu života žena iz naše patrijarhalne sredine proteklo je dosta vremena. Najvidnije su promjene u životu žena iz građanskih porodica koje su se brzo prilagođavale u životu što su ga sa sobom donijeli stranci. Sa razvojem školstva pojavljuje se i kod žena interesovanje za obrazovanje. Uočavajući potrebu obrazovanja i kod žena mnogi građani žele da omoguće školovanje svojim kćerima. Najčešće su zadovoljavani građani sa osnovnim obrazovanjem. Smjeliji i napredniji građani omogućavali su nakon završenog osnovnog školovanja svojoj djeci i školovanje u nekim drugim postojećim školama koje su bile namijenjene za obrazovanje ženske djece. Veoma su rijetki oni građani koji su smatrali da je potrebno školovati žensku djecu i pripremati ih za više i visoke škole. Ukoliko su i postojale takve namjere kod roditelja, njih je bilo teško realizovati. Školovanje u gimnazijama u Bosni i Hercegovini nije odmah dozvoljeno za žensku djecu. Tek od 1912. godine dozvoljeno je ženskoj djeci da redovno posjećuju nastavu. Do tada su po obrazovanju škole ženska djeca mogla privatno polagati razredne ispite. Zbog navedenih raz-

loga ni Gimnazija u Mostaru ranije nije mogla imati među svojim učenicima i učenice kao redovne đake.

Prve učenice, koje su privatno polagale razredni ispit u Gimnaziji, bile su kćerke raznih austrijskih činovnika što su u Bosni i Hercegovini obavljali razne poslove. Zanimljivo je da je Velika gimnazija u Mostaru dvije godine prije nego što je dozvoljeno ženskoj djeci da se redovno školuju u gimnaziji imala jednu učenicu koja se pojavila da polaže ispit zrelosti. U glavnom zapisniku o ispitu zrelosti iz 1910. godine, jesenski rok, nalazi se ime SOFIJA PL. KRUSZELNICKA. Među podacima nalazimo da je rođena u KRUPI (Bosna) i da je kći FRANJE KRUSZELNICKOG, savjetnika kod Vrhovnog suda u Sarajevu, kao i podatak da je kao privatna učenica svršila nauke u Velikoj gimnaziji u Mostaru. Sofija pl. KRUSZELNICKA polagala je ispit zrelosti u septembru 1910. godine. Zbog slabe ocjene iz srpskohrvatskog jezika upućena je da iziđe ponovo na ispit za pola godine. Listajući zapisnike sa pismenog i usmenog ispita i glavne zapisnike o ispitu zrelosti za 1911. 1912. godinu ne nalazimo nigdje ime SOFIJE pl. KRUSZELNICKE. Vjerovatno je polagala završni ispit u nekoj drugoj gimnaziji u Bosni i Hercegovini. Nesumnjivo je da je, ako ne prva žena, svaka jedna od prvih žena u Bosni i Hercegovini koja je pristupila polaganju završnog ispita u Gimnaziji. Dvije godine kasnije pojaviće se prva učenica koja je uspjela da položi ispit

zrelosti u Velikoj gimnaziji u Mostaru. Dakle, u istoj godini kada je dozvoljeno učenicama da budu redovne učenice, Velika gimnazija u Mostaru imala je i prvu ženu koja je položila ispit zrelosti. Ta je učenica Berta Bergman, kći Josipa Bergmana, nadzornika željezničke pruge. Ovaj brižan roditelj službujući u raznim mjestima u Bosni i Hercegovini, gdje su mu se i rađala djeca (Blažuj, Hađići, Doboj, Visoko) uspio je da svoju djecu iškoluje. Interesantno je da su njegove tri kćeri i jedan sin (Berta, Marija, Lujza i Alfred) položili ispit zrelosti u Velikoj gimnaziji u Mostaru.

Berta Bergman je sve razrede, od prvog do osmog, polagala privatno u Velikoj gimnaziji u Mostaru. Ispit zrelosti polagala je privatno i položila ga u februaru 1912. godine. Poslije uspješnog završetka studija medicine Berta je obavljala ljekarsku dužnost u gradu gdje se i školovala. Jedno vrijeme bila je u našoj školi školski ljekar. Ovoj nama dragoj, naprednoj i vrijednoj liječnici koja je bila cijenjena u gradu Mostaru, ustaški zlikovci su ugasili život u logoru Jasenovac. Njena sestra Marija Bergman 1912. godine u junu položila je ispit zrelosti kao druga učenica po redu. Polagala je privatno ispite i maturu kao i njena sestra Berta. Poslije studija i ona se vratila da radi u školi za koju je vezano njeno školovanje. Bila je vrijedan i priznat stručnjak i pedagog. Danas je poznata kao dr Marija Kon, profesor Sarajevskog univerziteta, koja je odgojila mnoge generacije i dala dragocijen doprinos svojim osebima, člancima, kritikama i prevodima iz njemačke beletristike i naučne književnosti. Pisalo je o djelima: BIRGERA, GRIMELSHAVSENA, HAJNEA, KLAJSTA, GETEA, STEFANA CVAJGA, ANE SEGERS, FRANCA VERFELA, B. FRANKA, E. GLEZERA, T. MANA, B. BREHTA, G. GRASA, VELJKA PETROVIĆA i IVE ANDRICA.

Prve manturantkinje — Berta Bergman (stoji) i Marija Bergman. Fotografija iz prvih studentskih dana

Kuriozitet je da je treća po redu učenica koja je položila ispit zrelosti u Velikoj gimnaziji u Mostaru opet jedna od sestara Bergman. To je Lujza Bergman. Ona je položila ispit zrelosti 1920. godine u ljetnjem roku kao i njen brat Alfred. Lujza Bergman je studirala farmaciju. Danas je poznata kao Lujza Krčmar i živi u Mostaru.

Poslije sestara Bergman pojaviće se mnoge učenice na ispitu zrelosti. Ako posmatramo kojim su redoslijedom polagale ispit zrelosti učenice

po nacionalnosti, doći ćemo do sljedećih podataka. Nakon sestara Bergman, koje su po nacionalnosti Jevrejke, prva žena poslije njih biće hrvatske nacionalnosti. To je Danica Strelec, kći Josipa Streleca, gradskog vrtlara. Rođena je u Božjoj Kovini (Hrvatska). Ona je u svom školovanju imala više poteškoća od prethodnih maturantkinja. Od prvog do četvrtog razreda polagala je razredne ispite privatno u Velikoj gimnaziji u Mostaru. Peti razred gimnazije završila je u Velikoj gimnaziji u Banjoj Luci, šesti u Velikoj gimnaziji u Sarajevu, sedmi i osmi u Velikoj gimnaziji u Mostaru. Ispit zrelosti Danica Strelec položila je 1920. godine u ljetnjem roku. U Mostaru postoji gradsko područje koje se zove STRELČEVINA. Po tumačenju nekih Mostaraca područje je dobilo naziv po Josipu Strelec koji je na tom području imao svoj rasadnik i povrtlarsko zemljište.

Prva maturantkinja Velike gimnazije u Mostaru je Darinka Knežić,

kći Luke Knežića, trgovca. Po nacionalnosti je Srpkinja. Ona je privatno polagala razredne ispite do šestog razreda. Šesti, sedmi i osmi razred završila je kao redovna učenica Velike gimnazije u Mostaru. Knežić Darinka položila je ispit zrelosti 1921. godine u ljetnom roku.

Najsporija emancipacija žene odvijala se u muslimanskim porodicama. Naslijeđe iz prošlosti i veće nepovjerenje od ostalih stanovnika prema »Švabi« uticalo je da se žene slabije oslobađaju. Proces oslobođenja žene bio je neminovan, ali je ona na putu svoje emancipacije nailazila na teže prepreke. To se može vidjeti i po školovanju učenica iz muslimanskih porodica. Fatima Brkić je prva učenica Muslimanka koja je položila ispit zrelosti u Mostarskoj gimnaziji. Ona je bila redovna učenica za sve vrijeme školovanja. Ispit zrelosti položila je 1936. godine.

VLAJKO SKIBA,
direktor gimnazije

Prof. dr Hajrudin Ćurić

MOJIH OSAM GODINA U MOSTARSKOJ GIMNAZIJI (1920—1927)

Mostarska gimnazija je jedna od onih koje su u kulturnom životu naše zemlje odigrale značajnu ulogu. Iz nje je izišao velik broj đaka koji su nastavljali i završavali studije u zemlji i inostranstvu i koji su se istakli na raznim poljima ljudske djelatnosti. U njoj je radilo više odličnih profesora koji su prenosili svoje znanje i ulijevali ljubav prema svojim predmetima.

Moje školovanje u Mostarskoj gimnaziji počelo je poslije prvog sjetskog rata, školske godine 1919/20. To je bio period u kome su se vidno osjećale posljedice rata i u životu ljudi i u školovanju omladine.

Već u prvom razredu moji drugovi i ja doživjeli smo nešto za nas neobično i nesvakidašnje. Jednoga dana ušli su u naš razred neki maturanti, krupni, stasiti (sjećam se da su neki imali brkove i naočare) i naredili nam da napustimo razred i da iziđemo pred zgradu. Tu su nas s ostalim đacima svrstali u redove. Tako svrstani, u povorci, krenuli smo kroz grad. Ne sjećam se šta smo klicali iz te povorke. Samo znam da nas je policija rastjerivala. Epilog svemu tome bili su neopravdani časovi. U mojoj svjedodžbi prvog razreda i danas stoji 6 neopravdanih časova, jedinih za cijelo vrijeme moga osmogodišnjeg školovanja u Mostarskoj gimnaziji. Dugo nisam znao zašto sam ih dobio. Tek kasnije sam saznao da je 4. aprila 1920. godine policija u Beogradu nastupila protiv studenata naj-

brutalnijim sredstvima i da su se đaci u Sarajevu i Mostaru solidarisali sa studentima i đacima iz Beograda i demonstrativno manifestovali svoje nezadovoljstvo.

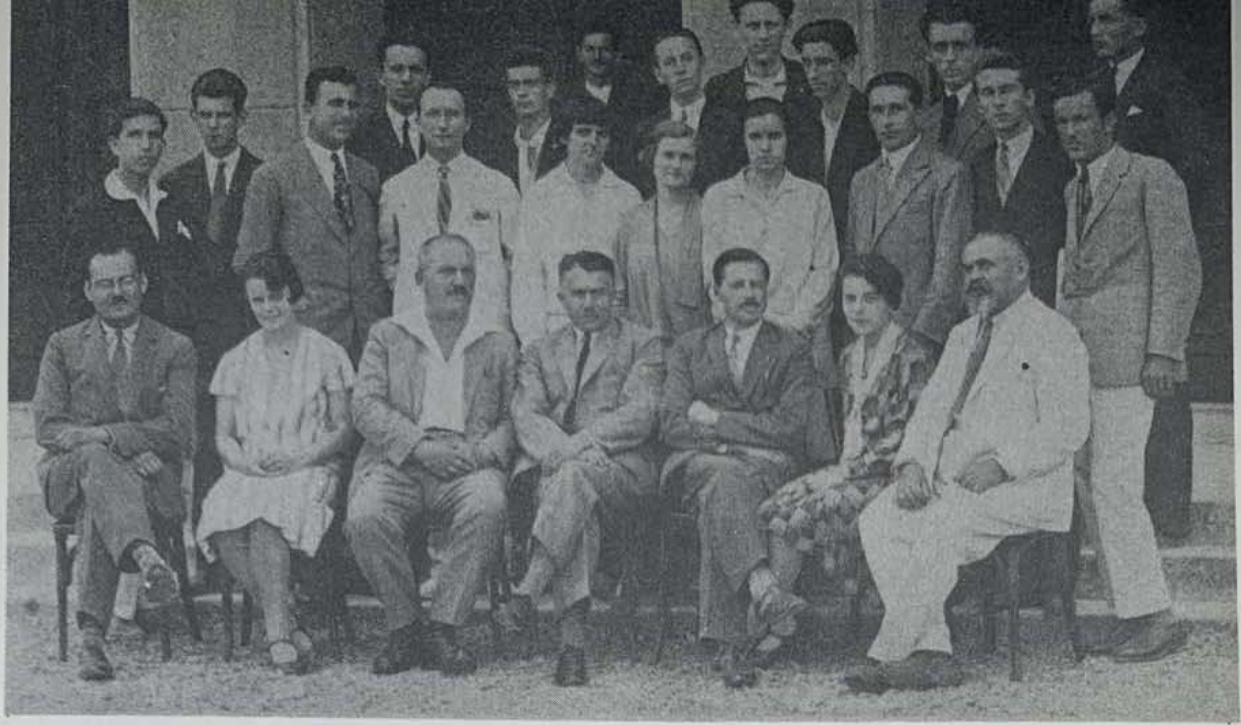
U nižim razredima nije bilo razvijenog drugarstva. Ali je u višim ono dolazilo do vidnog izražaja. Nismo znali za »kružoke« kako ih nazivaju današnji đaci, a ipak smo pomagali jedni drugim. Najviše smo vježbali matematiku, a najmanje smo je voljeli. Bolji »matematičari« objašnjavali su svojim drugovima teže zadatke, dok su bolji »jezičari« pomagali najviše u prevodima težih tekstova.

Za cijelo vrijeme školovanja mnogo smo čitali: u nižim razredima naročito narodne pjesme i pripovijetke, a u višim djela iz domaće i strane literature. Đačka biblioteka kojom su rukovodili stariji đaci pod nadzorom profesora imala je lijep broj knjiga.

Đaci viših razreda održavali su predavanja iz raznih oblasti, a neki su pisali pjesme, pripovijetke i dr. Jedan dio tih radova štampan je u mostarskoj »Zori«, cetinjskoj »Omladini«, beogradskom »Vencu«, itd.

Nastava se obavljala po starom, ustaljenom sistemu. Profesori su tumačili, neki bolje, neki slabije, i tražili od đaka da znaju, neki više, neki manje.

Danas kada govorim o svojim profesorima, poslije gotovo pola vijeka od prvih susreta s njima, gl-

Maturanti iz 1929. godine

dam ih očima zrelog čovjeka, koji je niz godina obavljao isti teški i odgovorni posao kao i oni u doba moga školovanja u gimnaziji. Kao đak, mogao sam im štošta mnogo više zamjeriti nego kao profesor. Ali neke postupke nisam odobravao ni kao đak ni kao profesor. I tako su, pored lijepih sjećanja na dane u gimnaziji ostala trajna i ona koja nisu lijepa.

Neki profesori znali su da nas zainteresuju za svoj predmet i približe sebi svojim predavanjima koja su bila na visini, kao i objektivnošću u ocjenjivanju. Drugi su nas odbijali od sebe slabim predavanjima, slabim postupkom pri ispitivanju i neobjektivnošću. Ali bez obzira na sve to, ja sam prema svima gajio i uvijek imao istinsko poštovanje kao prema svojim vaspitačima. I danas, kada ih se sjećam, i onih koji su davno umrli, i onih koji su još živi, u mojim mislima iskrsavaju svi oni lijepi dani mladosti, vezani za časove u Mostarskoj gimnaziji, veseli i tužni, puni smijeha i suza.

Ja bih, na ovom mjestu, i ovom prilikom, želio da evociram samo ono što je ostalo u lijepom sjećanju. Da ne pominjem one profesore kojih smo se bojali i čije smo časove dočekivali sa velikom zebnjom i stra-

hom ili one za čiji je život i rad vezan niz anegdota, zgoda i nezgoda.

U višim razredima imali smo nekoliko dobrih profesora.

Naročito nam je imponovao profesor historije Husein Brkić. Odličan predavač, vješt govornik, on je uspio da nas toliko zainteresuje za svoj predmet da su mnogi đaci »hvatali« njegova predavanja i učili napamet čitava poglavlja. Nekoliko nas je kasnije uzelo historiju kao glavni predmet svojih studija.

Profesor mineralogije Vaso Gajić, takođe nam se dopao. Mlad, energičan, živahan, dobro je tumačio i unosio u svoj predmet mnogo života. Svi smo ga zavoljeli.

Latinski jezik predavao nam je profesor Petar Moskatelo. On je svoja predavanja znao tako vješto da poveže sa historijom starog vijeka da smo na njegovim časovima sticali znanje iz latinskog jezika i produbljivali znanje iz historije Rimljana i Grka.

Kad god se sjetim profesora Moskatela, sjetim se prve latinske riječi koju mi je dao da dekliniram: »schola, ae«. U isto vrijeme sjetim se i interpretacije teksta neke povelje u seminaru profesora dra Viktora Novaka na Filozofskom fakultetu u

Beogradu. To je bio moj prvi susret kao studenta s uvažanim profesorom Novakom. Studenti su čitali latinski tekst i interpretirali ga uz pomoć profesora Novaka. Ali kad su došli do riječi »fax«, nisu je znali prevesti. Ja sam poluglasno rekao »zublja« i to je profesor Novak čuo. Upitao je ko je to rekao. Ja sam se digao i odgovorio. Profesor me je upitao kako se zovem i gdje sam završio gimnaziju. A kad je i to saznao, uzviknuo je: »Bravo, vidi se mostarski đak!« Bio sam ponosan na Mostarsku gimnaziju i na profesora Moskatela, na čijim smo časovima više puta u prevodima pominjali tu riječ i naučili mnogo drugih pojmova, riječi i jezičkih finesa.

Francuski jezik predavala nam je profesor Ana Jelačić. Zahvaljujući njenom velikom trudu, metodu i zalaganju, dobro smo naučili taj jezik, na maturi smo s njom konverzirali na francuskom i osvjetlili obraz.

Koliko smo savladali francuski jezik svjedoči i ovaj primjer. Jednoga dana, kad sam bio đak osmog razreda, došao je u Mostar neki profesor univerziteta, ne sjećam se iz koje zemlje. Moj razredni kolega Čazim Nožić (koji je kasnije, po završetku studija, bio profesor francuskog jezika) i ja proveli smo ga kroz grad i upoznali sa zanimljivostima. Razgovor se vodio na francuskom jeziku. Strani profesor bio je prijatno iznenađen našim znanjem ovoga jezika.

Za vrijeme moga školovanja u Mostarskoj gimnaziji razredne starije nisu održavale časove razrednika, niti su prema đacima imale onakav odnos kao danas. Razredna zajednica u današnjem smislu riječi nije postojala.

Pamtim dobro da moja noga, dok sam bio đak, nikada nije prešla prag zbornice, a direkciju i da ne pominjem...

Izvan škole odvijao se šarolik đачki život. Đaci su saradivali u raznim društvima i sportskim organizacijama (Trezvena mladež, Sokolsko društvo, skauti, nogometni klubovi). Na gimnastičkom polju gimnazijalci su postizali lijepe rezultate. Odlazili su na razna takmičenja i sletove i vraćali se kao pobjednici. Najveći uspjeh postigli su godine 1926. na takmičenju u Pragu, kada je pisac ovih redova, kao svršeni đak sedmog razreda gimnazije, postao prvak Jugoslavije.

Za istoriju fizičke kulture u Bosni i Hercegovini biće svakako važan i ovaj podatak. Moj kolega Milenko Radoslavljević, čiji je otac, dr Paja Radosavljević, bio profesor pedagogije na Njujorškom univerzitetu, došao je u Mostar pred kraj svoga srednjoškolskog školovanja da bi maturirao u Mostarskoj gimnaziji. Zvali smo ga »Amerikanac«. On se istakao u radu skautske organizacije u Gimnaziji. Ali on je u Mostar donio i jednu sportsku igru, košarku, koja se dotad nije igrala u ovom gradu. Drugovi iz moga razreda, odnosno mostarski gimnazijalci, igrali su košarku već godine 1926, kada je rijetko koji grad u Jugoslaviji bio upoznat s tom igrom. Košarku smo igrali na gimnazijskom igralištu, i to na onom dijelu koji je bio bliži susjednoj zgradi ondašnje Osnovne škole.

Gimnazijsko igralište služilo je nekad za đачke nogometne treninge i utakmice, a na njemu su priređivani i javni časovi (vježbe) mostarskog Sokolskog društva.

Skauti su logorovali za vrijeme raspusta u dobro organizovanim logorima izvan Mostara.

Od nogometnih klubova postojali su u gradu: »Jugoslavenski sportski klub« (»JSK«), »Zrinjski«, »Vardar« i »Velež«. Oni su među gimnazijalcima imali svoje simpatizere, navijače i ponekog člana.

Pred maturu pripremali smo se pojedinačno ili u grupi 2—3, radeći kod kuće ili na Humu, u tišini i na čistom vazduhu. Ja sam učio sa svojim najboljim drugom Dušanom Mučibabićem, s kojim sam zajedno sjedio u klupi. Dušan je, kao profesor istorije u Mostarskoj gimnaziji, izgubio život u početku fašističke okupacije naše zemlje.

Poslije mature školske godine 1926/27, moji drugovi i ja otišli smo

u novi život i na studije. Razišli smo se na sve strane da se rijetko sretnemo u životu. Mnogih mojih drugova i drugarica danas nema među živim. A zgrada u kojoj je bila naša Gimnazija stoji još uvijek ponosno, impozantno. Pod svoje okrilje okuplja nove, mlade generacije, čak socijalističke Jugoslavije, da se u njoj vaspitaju u duhu bratstva, jedinstva i ravnopravnosti i da svojim znanjem koriste svojoj domovini i čovječanstvu.

SUKOB U VIII-a KOJI JE POSTAO POLITIČKI PROBLEM GRADA MOSTARA

Ova sjećanja posvećujem uspomeni na čestitog beskompromisnog, violentnog i veoma mi dragog nekadašnjeg učenika Branka Bošnjaka — zvanog »Selo«. Duboko sam uvjeren da mi njegovi razredni drugovi Dragi Čišić, Muhamed Hadžiomerović, Muhamed Šeškić i ostali koji su položili mlade svoje živote za ideale slobode i revolucije, i kojih se uvijek s pijetetom sjećam, ne bi zamjerali ovo, kod mene inače neuobičajeno, izuzimanje. Oni pak, koji su zajedno sa mnom imali sreću da prežive našu narodnu kataklizmu, shvatiće moj obzir prema Branku, jer su im, kao i meni, poznati teški uslovi pod kojima je živio, poznat im je njegov pošten i dosljedni stav, njegova hrabrost i konačno tragična pogibija od četničkog metka.

Na poziv druga direktora škole da kao bivši učenik i nastavnik Mostarske gimnazije prikažem neki događaj vezan za ovu našu značajnu školsku ustanovu, bez dvoumljenja sam se odlučio da opišem najuzbudljiviji i najteži slučaj koji sam imao u svojoj dugogodišnjoj pedagoškoj praksi, a u čijem sam rješavanju morao učestvovati.

Na početku školske 1937/38. godine premješten sam iz Velike medrese u Skoplju za nastavnika istorije i geografije u Mostarsku gimnaziju. Nekako u to isto vrijeme došlo je i do promjene u upravi škole, te je za direktora Gimnazije bio postavljen

Sa izleta u Dubrovnik

iskusan pedagog i vrstan rukovodilac dr Matija Lopac. Meni su bili povjereni učenici V-a razreda da im budem razredni starješina, što ću ostati kroz slijedeće četiri godine, sve do 1940/41, kada ova generacija stigne u završni VIII-a razred.

Nastavnički poziv i svoju struku sam volio. Pored toga kao rođeni Mostarac, brzo i lako sam se uživio u naravi, duh i temperament grada, škole i učenika. I u ono doba mi, nastavnici, obavezno smo obilazili domove učenika i upoznavali se sa njihovim roditeljima i sa uslovima pod kojima učenici žive i rade. Uskoro zatim počeli smo organizovati izlete i ekskurzije. Na njima smo se još bolje upoznavali i zbližavali. Osim toga ja sam bio u mogućnosti da ukazujem pomoć učenicima koji su bili slabiji iz pojedinih predmeta. Rezultat ovakvih međusobnih odnosa i zajedničkog rada bio je da su, uz rijetke iznimke, sokoro svi učenici moga razreda uspješno završavali školske godine, premda je mostarska gimnazija bila poznata po strogosti profesora i ošttrini kriterija. Naš međusobni odnos postao je prisan, prijateljski, drugarski. Mnogi učenici radije

su i slobodnije meni povjeravali svoje probleme i poteškoće, nego vlastitim roditeljima.

Godine su prolazile. Dječaci su sazrijevali i stasali u mladosti. U zemlji i svijetu zbivale su se krupne promjene. Fašizam je bio u velikom usponu i već je vršio oružane agresije u Aziji i Africi, a pripremao ih je i u Evropi. Među školskom omladinom u Mostaru djelovale su potajno kleroustaške organizacije. Po školskom namještaju i zidovima zgrade ispisivani su napisi »žap«. U pismenim zadacima pojedini učenici počeli su ispoljavati svoja profašistička antidržavna raspoloženja. U to vrijeme mnogi od nas nastavnika nismo bili dovoljno obaviješteni o smislu i značaju raznih kratica i parola. Sve nezdraviji odnosi naročito su se ispoljavali na kraju školske 1938/39. godine.

I sada se vrlo živo sjećam kako je na početku drugog sata nastave upala u zbornicu sva usplahirana Danica Velimiravić, profesor srpskohrvatskog jezika u mome razredu. Slučajno sam se zatekao u zbornici jer sam imao pauzu u rasporedu. Ona mi je saopštila da je u razredu, gdje je trebalo da održi čas, zatekla neopisivu gužvu i tuču. Zamolio sam je da to nikome ne saopštava. Otrčao sam sam u razred u kojemu je vladala mukla tišina. Svi učenici su na svojim mjestima. Oštro sam ih ukorio i zaprijetio da ćemo stvar raspravljati kada dođem na čas iz geografije, a to je ujedno bio i posljednji čas nastave u toj školskoj godini.

Mene je veoma začudilo kada na moja prva pitanja zbog čega je došlo do tuče u razredu, nisam dobio nikakav odgovor. Tek kada sam im prebacio takvo držanje i takav odnos prema meni, ustao je Branko Bošnjak i izjavio da je do tuče došlo zbog svađe povodom nogometne utakmice između jednog beogradskog i jednog talijanskog kluba. Ispituju-

Sa izleta na »Kravicu«

ći dalje, ustanovio sam da je ta utakmica bila povod svađi u kojoj se ispoljio nacionalni šovinizam, u kojoj su padale teške uvrede, dok konačno između najtemperamentnijih nije počela i tuča. Očigledno, to je bio težak disciplinski prekršaj učinjen zadnjeg dana nastave, koji je za sobom mogao povući i istjerivanje nekih učenika iz škole. Žao mi je bilo mladića. Izdvojio sam glavne učesnike tuče i stavio ih pred alternativu da prime kao nevaspitana djeca fizičke kazne, ili da slučaj iznesem pred nastavničko vijeće radi odmjeravanja disciplinske kazne. Osjećajući se krivim prema meni kao razredniku, jedan po jedan savladavali su svoj mladalački ponos i pristajali na fizičku kaznu, koja zaista nije bila simbolična. Tako smo završili tu školsku godinu.

U ljeto 1939. godine došlo je do organizovanja vlade Cvetković—Maček i do formiranja Banovine Hrvatske, a u septembru je napadom Hitlerove nacističke Njemačke na Poljsku započeo i drugi svjetski rat. Opšta situacija u zemlji, a posebno u Banovini Hrvatskoj, u kojoj su ustaški elementi uzimali sve više maha, razvijala se u pravcu jačanja nacionalnog šovinizma, netrpeljivosti i mržnje, a uskoro su se javljali i slu-

čajevi neizazovnog političkog terora. Sve te pojave morale su naći određenog odraza i u školi, tim prije što je u toj godini u Mostar došlo dosta novih službenika sa strane. S njima je došlo i njihove djece, koja su se upisala u Gimnaziju, a neki od novopridošlih postali su glavni agitatori ustaške ideologije, organizatori ustaškog pokreta i ilegalnog rada. U takvim uslovima odnosi u mome razredu u slijedećoj školskoj godini sve više su se zaoštravali. Međusobna vrijeđanja, pojedinačne i grupne tuče, teške prijetnje i slična obračunavanja postali su svakodnevna pojava. Pojedinci su počeli u školu donositi kame, a govorilo se i o donošenju bombi. Pred jedan čas fizike u kabinetu je ponovo izbila grupna tuča i tom prilikom su porazbijani neki instrumenti. Da situacija postane još teža, banovinska vlast je izvršila znatne personalne izmjene. Među novopridošlim nastavnicima bilo ih je koji su pripadali naprednom pokretu, ali i izrazito proustaški raspoloženih elemenata. Takvi su namjerno podsticali na provokatorske ispade i terorističke akcije.

Permanentni sukob u VIII-a razredu prijetio je da će zahvatiti još neke više razrede Gimnazije. Taj sukob već je bio izašao izvan zidova školske zgrade. U gradu je dolazilo do obračunavanja između nekih đaćkih roditelja. Bili su angažovani pojedini politički uticajni ljudi i faktori, kao advokati, skupštinski poslanici, ministri, viši oficiri itd. Situacija se morala na neki način riješiti. Kao razredni starješina VIII-a, prijatelj svojih učenika i omladine, smatrao sam da će biti najcjelishodnije ako na što bezbolniji način uklonim glavne protagoniste sukoba i tvrdnja, a svim ostalim učenicima omogućim da u normalnim uslovima produže i završe svoje gimnazijsko školovanje. Pored toga želio sam da onemogućim

zlonamjerno miješanje vanjskim faktorima u život i rad škole. Svoj plan izložio sam direktoru škole dr Matiji Lopcu, koji ga je prihvatio i dao mi odriježene ruke u rješavanju ovoga za školu već teškog problema.

I sada se živo sjećam kako sam vršio isljeđivanje već nagomilanih krivaca i prekršaja. Sve učenike VIII-a razreda odveo sam u prostranu salu gimnazijske crtaonice. Podijelio sam im čiste hartije i u nekoliko pitanja formulisao inskriminisana djela, zahtijevajući da svaki od njih napiše iscrpan odgovor u svojstvu sudionika ili svjedoka. Učenici su bili potpuno iznenađeni ovakvim istražnim postupkom, koji sam primijenio radi njegovog skraćivanja i hitnosti donošenja odluke. Svi učenici uspjeli su da odgovore na pitanja i da izlože što su još smatrali važnim za istragu i ocjenu krivice. Jedino je Branko bio toliko uzbuđen, da sam ga smjestio za katedru, ali za dva puna sata nije bio u stanju da išta stavi na hartiju.

Poslije isljeđivanja, u sporazumu sa direktorom škole, sazvaio sam sjednicu razrednog vijeća i predložio da se učenici: Bošnjak Branko, Bjelica Gojko, Dragić Branislav, Savić Vasilije, zatim: Došen Nikola, Klainčić Franjo, Kuharski Simeon i Pavić Zvonko, zbog unošenja nemira i izazivanja nereda udalje na jednu godinu iz Mostarske gimnazije s pravom upisa u svaku drugu gimnaziju. Vijeće je usvojilo, a direktor potvrdio ovu u osnovi blagu kaznu, čime je ona postala izvršena. Nosioc sukoba morali su u najkraćem roku da napuste Mostar i pređu u druge gimnazije. Predmet nije trebalo iznositi pred nastavnički savjet i mnogi koji su namjeravali da iz ovog sukoba izbijaju za sebe nekakav politički kapital time su bili preduhitreni i ne baš prijatno iznenađeni.

FUAD FLIPIČEVIĆ

Sa jednog izleta

SKOJ U MOSTARSKOJ GIMNAZIJI OD 1938. DO 1941. GODINE

Rad Skoja u Mostaru do 1937. god. kretao se u okviru uskih sektorskih formi, a KPJ je u radu sa omladinom delovala skoro isključivo na teoretsko-vaspitnom planu.

Od 1937. zahvaljujući inicijativi članova KPJ — radnika koji su delovali u URS-ovim sindikatima, počelo se raditi na širem okupljanju srednjoškolske omladine. Već 1938. stvaraju se uporišta Skoja u srednjim školama. Te godine bio sam sekretar aktiva Skoja u kome su pored mene bili i Danilo Milićević, Salvo Pezo i Živko Vuković (učenici Učiteljske škole) — poginuli u NOB-u, Hamdija Brkić i Risto Milićević (učenici Gimnazije — poginuli u NOB-u). Prvi zadatak, koji je pred ovu grupu postavio Mesni komitet KPJ bio je da se proširi organizacija Skoja u Gimnaziji i Učiteljskoj školi. Paralelno sa stvaranjem organizacije Skoja radilo se na širem okupljanju školske omladine pod parolama borbe za mir, za slobodu naučne misli u nastavi a protiv policijskog režima prosvetnih vlasti. Teo-

retski rad u Skoju i preko vaspitnih omladinskih grupa sadržavao je proučavanje marksističko-lenjinističke literature i tada aktuelnih materijala CK KPJ: »Proleter« i proglosa. Ubrzo je proširena organizacija na srednjim školama. U Gimnaziji su primljeni novi članovi: Mustafa Alkalfić, Predrag Škrobić, Muhamed Hadžiomerović, Osman Grebo, Drago Knežić, Nail Lugić, Sulejman Čilić, Hivzija Brkić, Brano Karan, Hakija Derviškadić (svi poginuli u NOB-u), Remzija Čevro, Milenko Todorović, Fadil Buturović, Ljubo Semiz. SKOJ u Gimnaziji je već 1938/39. imao znatan uticaj na ostalu omladinu. To nam je omogućilo da preduzmemo značajne akcije u borbi za ostvarenje omladinskih zahteva u školi. Da bi dobili legalnu mogućnost za šire okupljanje školske omladine i ostvarenje komunističkog pokreta u Gimnaziji, rešili smo da školske 1938/39. preuzmemo u svoje ruke *Organizaciju jugoslovenske gimnazijske omladine*. Organizacija je bila odobrena od prosvet-

nih vlasti, a zadatak joj je bio da kroz samostalan rad vaspitava učenike za dobre čuvare buržoaskog režima.

Na godišnjoj skupštini, septembra 1938. pobjedila je lista na čelu sa Svetom Mandićem, koji je bio naš simpatizer. Preko *Organizacije jugoslovenske gimnazijske omladine* uspjeli smo da putem predavanja, književnih večeri i priredbi osvojimo simpatije većine omladine. Književne večeri i predavanja pretvorila su se u manifestacije slobodoumlja i marksističke misli. Biblioteka organizacije nabavljala je niz izdanja socijalne beletristike preduzeća »Nolit« iz Beograda. Sve je to vršilo uticaj na omladinu i bilo značajno za uspjeh organizacije Skoja. Međutim, taj rad nije mogao ostati neotkriven za prosvjetne organe i vlasti. Stoga su se pripremali da razbiju *Organizaciju jugoslovenske gimnazijske omladine*. Na izborima iduće školske godine 1939/40. lista Skoja je opet nadmoćno pobjedila listu frankovačke grupe Paher-Prčović. Sama skupština i glasanje pretvorilo se u političku akciju protiv školskih vlasti i frankovačke grupe. I pored naše pobjede na izborima, tadašnji direktor Gimnazije Matija Lopac predao je upravu *Organizacije jugoslovenske gimnazijske omladine* u ruke frankovaca sa motivacijom da je izabrana uprava komunistička. Skoj je u to vreme doneo odluku da sabotira Organizaciju koja je u rukama frankovaca i ogromna većina đaka je prestala da dolazi na sastanke, rad je zamro, a došlo je do nekoliko tuča sa frankovcima. Odluka školskih vlasti nije nas demoralisala u traženju novih legalnih formi za delovanje Skoja. Po direktivi MK KPJ izvršili smo upis svih skojevaca u organizaciju skauta, koja je imala svoje prostorije na Carini. Za nama je došao veći broj ostale omladine. Tokom zime provodio se propagandni i politički rad u

zatvorenim prostorijama, a u proleće i leto organizovani su izleti i logorovanje skojevaca u skautima na Boračko jezero i jezero kod Uloga na Neretvi. Sve je to korišćeno za intenzivan politički i teoretski rad sa omladinom.

Skojevci Gimnazije upisivali su se i u radnički sportski klub »Velež«. U fudbalskoj sekciji igralo je sa uspehom više đaka iz Gimnazije: Muhamed Hadžiomerović (desni half — poginuo u NOB-u), Haldun Hrvic (polutka), Fadil Buturović (center-half) i drugi. Ostali učenici bili su članovi ping-pong sekcije. Kroz rad R. S. K. »Velež« došlo je do punog izražaja jedinstvo đacke i radničke omladine. Utakmice »Veleža« sa drugim klubovima korišćene su kao politička tribina preko koje je omladina ispoljavala svoje političko gledanje. Naročito uspešni bili su tradicionalni susreti sa R. S. K. Budućnost iz Podgorice. Međusobni susreti ova dva radnička kluba i omladine bili su izraz solidarnosti ne samo

Mladen Balorda

Biserka Salahović

u sportskom duhu, nego prvenstveno u političkoj borbi protiv režima.

U martu 1940. Jusuf Čevro, sekretar MK KPJ u Mostaru, formirao je Mjesni komitet Skoja, u kome su bili: Mustafa Husković, Slavko Balac, Mahmut Đikić (poginuli u NOB-i), Aziz Kuluder, Brana Kovačević i Bisera Pužić. U Komitetu sam odgovarala za srednje škole. Mjesni komitet je pojačao napore u širenju skojevske organizacije u školama. Godina 1940. bila je naročito uspješna u radu Skoja u Gimnaziji. Primljeni su novi skojevci a aktivni Skoja stvarani su u razredima.

U školskoj 1940/41. u Va i Vb u Skoju su bili: Zdravko Ostojić, Drago Palavestra, Hamid Vuk (poginuli u NOB-i), Muhamed Oručević.

U Vc bili su u Skoju: Hana Kulučija (poginula u NOB-i), Kevsera Tikvina i Hatidža Katica.

U VIa bili su: Balić Mustafa (poginuo u NOB-i), Remzija Čevro, Hakija Derviškadić, Aleksandar Golo (poginuo u NOB-i), Fahir Ibrulj,

Niko Zelenika

Ivan Krešić, Ranko Mihić, Miroslav Onešćuk, Branislav Vujović, Ante Zuanić (poginuli u NOB-i).

U VIb bili su: Mladen Avdalović, Ahmed Brkić, Mithat Čišić, Slobodan Novokmet, Slavko Prstojević, Predrag Škrobić (poginuli u NOB-i).

U VIc bili su: Radojka Krčmar i Bisera Salahović (poginule u NOB-i).

U VIIa: Antun Boškić, Hamdija Brkić, Ismet Dilberović, Ibrahim Frko (poginuli u NOB-i), Osman Grebo, Branko Karan, Dragoljub Knežić, Muhamed Krpo, Sulejman Mehmedbašić, Milenko Todorović.

U VIIb: Fadila Bilal, Miladin Čabak, Andrija Krešić, Tatjana Peško (poginuli u NOB-i), Borivoje Radan (poginuo u NOB-i), Salih Šestić (poginuo u NOB-i).

U VIIIa: Ibrahim Alikalfić, Branko Bošnjak (poginuo u NOB-i), Dragi Čišić, Vasilije Čokorilo, Muhamed Hadžiomerović, Rifat Pavlović, Ljubomir Semiz, Muhamed Ševkić (poginuo u NOB-i).

Ešref Fejić

U VIIIb: Vasilije Balorda (poginuo u NOB-i), Fadil Buturović, Hal-dun Hrvic, Risto Milićević (poginuo u NOB-i).

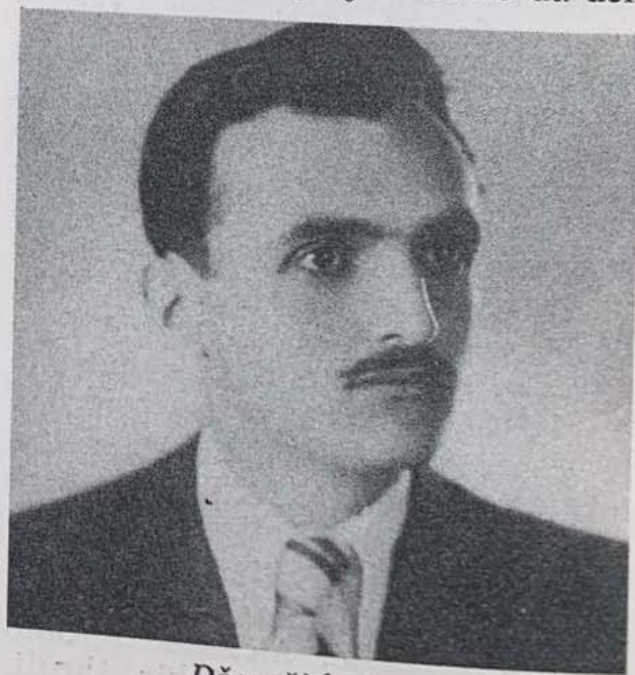
Ostvarivši aktive u svim razredi-ma, Skoj je imao nadmoćan uticaj na ostale učenike. Postojala je jedino frankovačka klerikalna grupa koja se suprotstavljala Skoju.

Najbolje se vidjelo koliko je jak politički uticaj Skoja u Gimnaziji pri likom demonstracija 24. avgusta i 1. septembra 1940. Uoči demonstracija održani su sastanci skojevskih akti-va na kojima je govoreno o politič-koj situaciji i stavljeno u zadatak skojevcima da kroz politički rad pri-preme demonstracije. Skojevcima iz Gimnazije učestvovali su u deljenju proglašenja Mesnog komiteta KPJ u Mostaru uoči demonstracija. Od Me-snog komiteta KPJ Skoj je dobio za-datak da organizuje deljenje letaka.

Husref Krpo

Na brdu Humu pozvao sam dve gru-pe skojevaca, jednu koja je trebalo da podeli letke po gradu i stanovi-ma uveče, a druga je trebalo da deli

Džemšid Šarić

letke radnicima na Rudniku, Fabrici duvana i željezničkoj Ložionici u jutarnjoj smeni. Po stanovima i ulicama letke su razneli skojevci iz Gimnazije i Učiteljske škole. Javno na današnjem Lenjinovom šetalištu proglase su podijelili građanima mladi radnici — skojevci Pero Lažetić i Husein Maslić (oba poginula u NOB-i). Njih su pratile grupe skojevaca tako da su onemogućili policiju da ih uhapsi. Radnicima Fabrike duvana letke je delio Esad Fejić (poginuo u NOB-i), u željezničkoj Ložionici Mladen Balorda (poginuo u NOB-i), a na Rudniku Ahmet Pintul (poginuo u NOB-i). Nijedan učesnik nije pao u ruke policije.

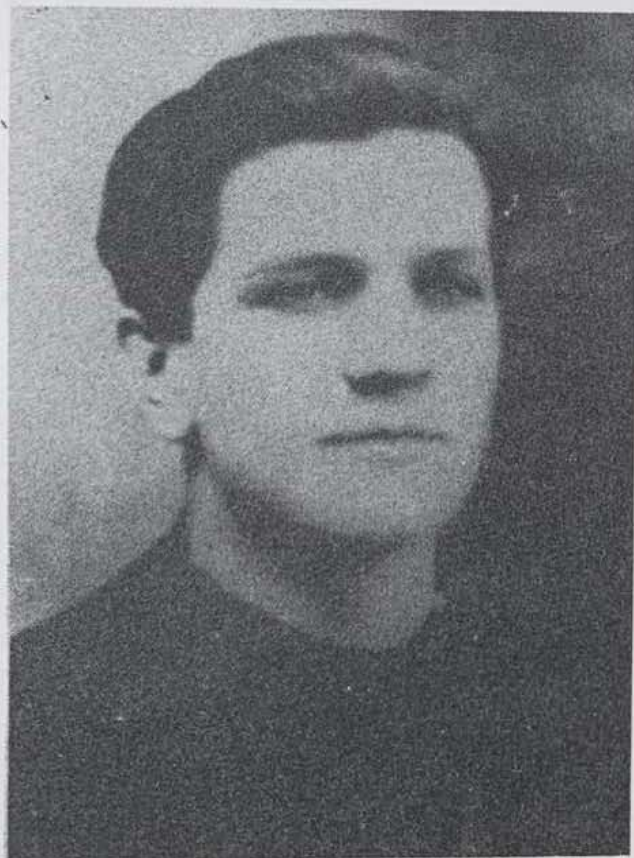
U nedelju 24. avgusta i 1. septembra 1940. održane su u Mostaru demonstracije pod parolom »Protiv imperijalističkog rata — za mir«, »Protiv fašističkih osvajača — za odbra-

nu zemlje«, »Protiv skupoće — za hljeb«. Učestvovalo je oko 2.000 građana, od čega preko 500 đaka iz Gimnazije, Učiteljske i ostalih škola. Prilikom demonstracija 1. septembra došlo je na lučkom mostu do sukoba sa žandarmerijom i policijom. Tada su se omladinci kamenjem suprotstavili policiji i žandarmeriji.

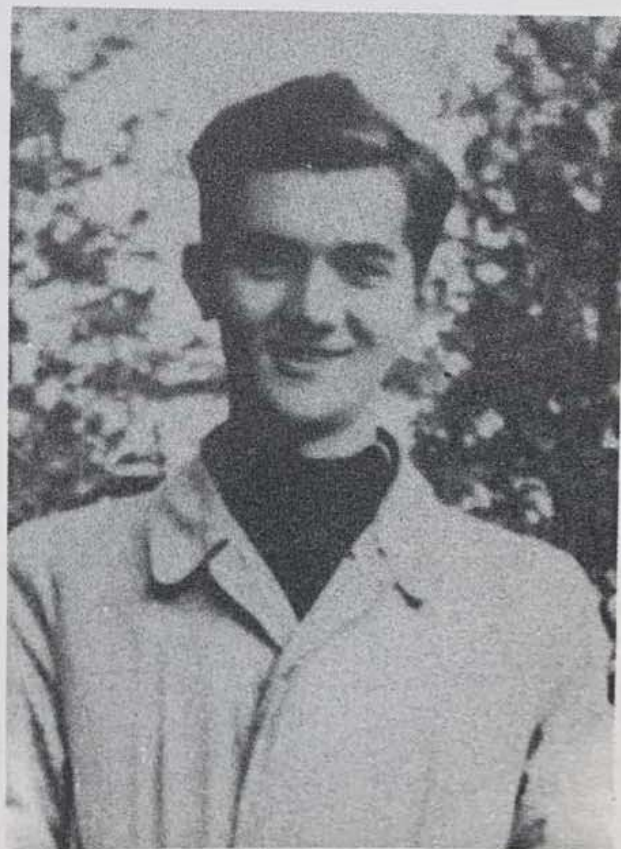
Uspeh demonstracija i masovno učešće srednjoškolaca pokazali su da je organizacija Skoja položila prvi ispit i da će spremno dočekati otsudne događaje u 1941. godini kada su se skojevci Mostarske gimnazije odazvali pozivu za ustanak stupivši u partizanske odrede. Od učenika Gimnazije — skojevaca koji su pohađali nastavu u školskoj 1940/41. — 36 dali su živote za slobodnu socijalističku Jugoslaviju.

Beograd, 3. IV 1968.

Brana Kovačević

Drago Palavestra

Salko Šestić

PROFESORI I
 UČENICI KOJI
 POLOŽIŠE SVOJE
 ŽIVOTE U NOB-i
 ZA SLOBODU
 DOMOVINE

Spomen-ploča boraca, profesora i učenika, palih u NOB

SA RIJEČIMA NA USNAMA:
 „I KAD NAM MUŠKE UZMETE ŽIVOTE, GROBOVI NAŠI BORIĆE SE S VAMA!“
 POLOŽIŠE ŽIVOT ZA SLOBODU SVOJE DOMOVINE

Nastavnici:
 Krpo Husref
 Mučibabić Dusan
 Saric Demsid
 Učenic:
 Alagić Osman
 Alendar Emir
 Avdalović Mladen
 Balić Mustafa
 Balorda Vasilije
 Bickalo Džemal
 Bošnjak Branško
 Brkić Ahmet
 Brkić Hamdija
 Burić Ahmet
 Čalić Adil
 Čislić Dragi
 Čislić Ibrahim
 Čislić Mithad

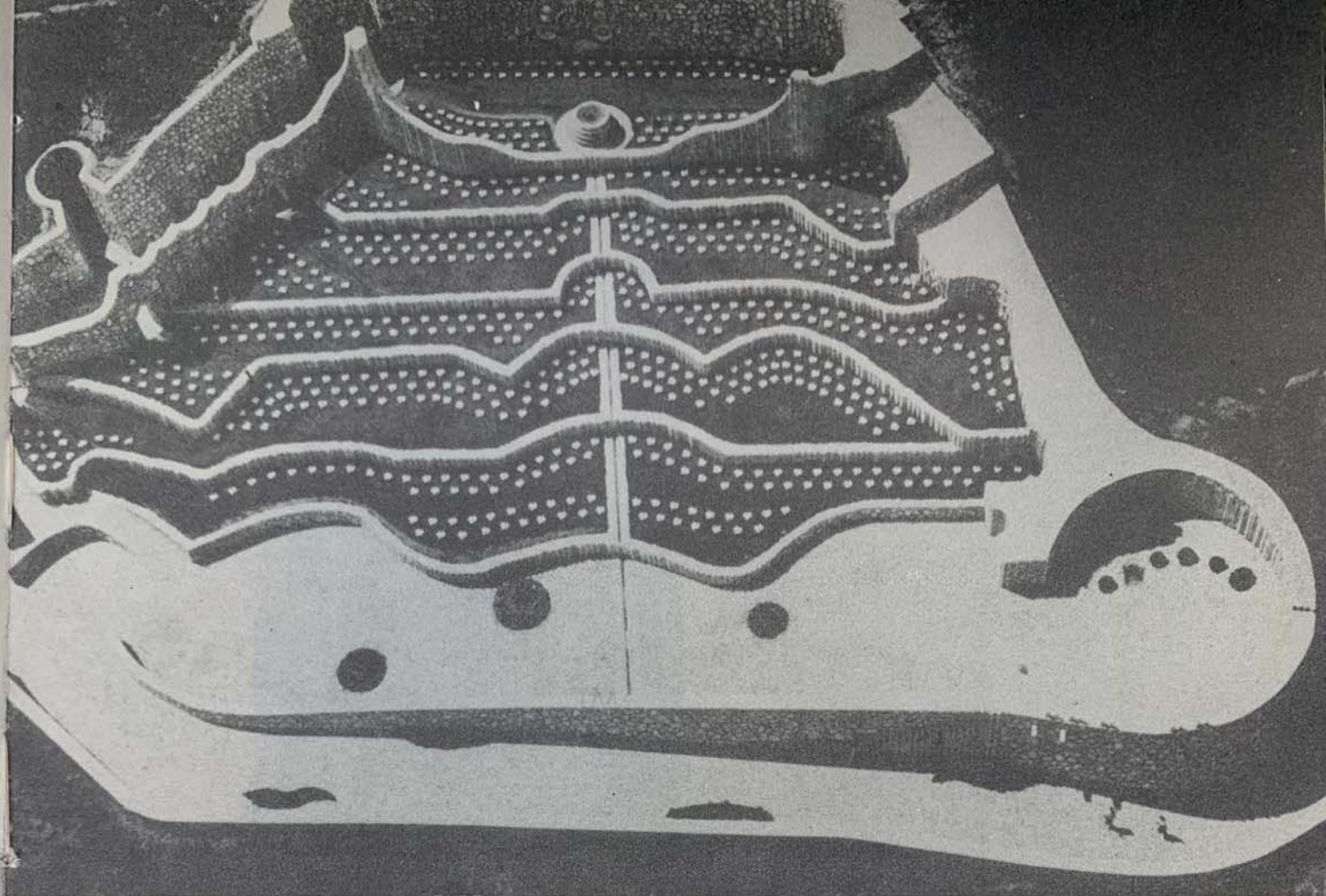
Čurčić Ekrem
 Čurković Radomir
 Delalić Salem
 Derviškadić Hakija
 Đukić Ibrahim
 Fejić Esref
 Frko Ibrahim
 Grebo Osman
 Hadžomerović Muhamed
 Humo Esad
 Jakić Domil
 Janjić Vasilije
 Karan Branško
 Kazazić Alija
 Knežić Drago
 Kolukćija Hana
 Krečmar Radojka
 Krešić Ivan
 Kujčić Dorco

Kurtović Safet
 Mihić Ranko
 Milčević Risto-Cico
 Onošćuk Miroslav
 Ostojić Zdravko
 Palavestra Drago
 Pavlić Dejan
 Pavlović Ljubo
 Pekusić Muhamed
 Peško Tanja
 Pintul Salem
 Prestojević Slavko
 Radan Boro
 Ridanović Ekrem
 Salihović Biserka
 Sarajlić Esref
 Skiba Milorad
 Savić Hidajet
 Šestić Saiko

Šoškić Muhamed
 Ševa Fatima
 Škrobić Predrag
 Škoro Zivko
 Volagić Safet
 Vrgora Đovad
 Vrgora Zijad
 Vučk Hamid
 Zelenika Niko
 Zuančić Ante
 Skočajić Ljiljimir
 Selimović Serif

NEKA IMENA PALIH JUNAKA SLUŽE KAO PRIMJER
 KAKO SE VOLI UMIRE ZA SLOBODU SVOGA NARODA.
 Spomen-ploču u znak zahvalnosti podiže

Savez boraca NOR-Mostar

Spomenik palim borcima u NOB

NASTAVNICI:

1. KRPO HUSREF
2. MUČIBABIĆ DUŠAN
3. ŠARIĆ DŽEMSID

UČENICI:

1. ALAGIĆ OSMAN
2. ALENDAR EMIR
3. AVDALOVIĆ MLADEN
4. BALIĆ MUSTAFA
5. BALORDA VASILIJE
6. BIČKALO DŽEMAL
7. BOŠNJAK BRANKA
8. BRKIĆ AHMED
9. BRKIĆ HAMDİJA
10. BURIĆ AHMED
11. ČATIĆ ADIL
12. ČIŠIĆ DRAGI
13. ČIŠIĆ IBRAHIM
14. ČIŠIĆ MUHAMED
15. ČURIĆ EKREM
16. ČURKOVIĆ RADOMIR
17. DELALIĆ SALEM
18. DERVIŠKADIĆ HAKIJA
19. ĐUKIĆ IBRAHIM
20. FEJIĆ EŠREF
21. FRKO IBRAHIM
22. GREBO OSMAN
23. HADŽIOMEROVIĆ MUHAMED

Džemal Bijedić

Otkrivanje spomen-ploče palim borcima, profesorima i učenicima, 1954. godine

24. HUMO ESAD	45. PRSTOJEVIĆ SLAVKO
25. JAKIĆ DŽEMIL	46. RADAN BORO
26. JANJIĆ VASILIJE	47. RIĐANOVIĆ EKREM
27. KARAN BRANKO	48. SALAHOVIĆ BISERA
28. KAZAZIĆ ALIJA	49. SARAJLIĆ EŠREF
29. KNEŽEVIĆ DRAGO	50. SKIBA MILORAD
30. KOLUKČIJA HANA	51. ŠARIĆ HIDAJETA
31. KRČUM RADOJKA	52. ŠESTIĆ SALKO
32. KNEŽIĆ IVAN	53. ŠEŠKIĆ MUHAMED
33. KUJIĆ ĐORĐE	54. ŠKROBIĆ PREDRAG
34. KURTOVIĆ SAFET	55. ŠEVA FATIMA
35. MIHIĆ RANKO	56. ŠKORO ŽIVKO
36. MILIĆEVIĆ RISTO — ČIČO	57. VELAGIĆ SAFET
37. ONEŠČUK MIROSLAV	58. VRGORA DŽEVAD
38. OSTOJIĆ ZDRAVKO	59. VRGORA ZIJAD
39. PALAVESTRA DRAGO	60. VUK HAMID
40. PAVIĆ DEJAN	61. ZELENIKA NIKO
41. PAVLOVIĆ LJUBO	62. ZUANIĆ ANTE
42. PEKUŠIĆ MUHAMED	63. SKOČAJIĆ LJUBOMIR
43. PEŠKO TANJA	64. SELIMOVIĆ ŠERIF
44. PINTUL SALEM	65. GLAVAŠ RUDO

„I KAD NAM
MUŠKE UZMETE
ŽIVOTE,
I GROBOVI NAŠI
BORIĆE SE
S VAMA“

SPLET SJEĆANJA

Bilo je to u februaru 1945. godine, odmah poslije oslobođenja Mostara. Obilazio sam sve školske zgrade — pa i zgradu Gimnazije. U nju sam zapravo i pošao, jer je za nju bilo veznao mnogo i dragoga i gorkoga iz onih godina koje sam u toj zgradi proveo i kao đak i kao nastavnik. Prolazeći kroz dvorište, mislio sam — ne znam ni sam zašto — na jedan divni jesenji dan, kada sam, uzbuđen i uplašen, prvi put ulazio u to dvorište, kao đak, gimnazijalac. Činilo mi se to tada nekako čudno veliko, nedostižno skoro. I tada je dvorište bilo ovako nekako zagrađeno, ograda polomljena i iskrivljena, i možda me upravo to i podsjetilo na taj dan. Dostojanstven kao i uvijek, stajao je pred podvorničkom sobom stari Tahir, i mi smo skoro sa strahopoštovanjem prolazili pored njega. A odozgo, sa prvog sprata, čuo se duboki glas nekog profesora: grdio je nekoga. Popeo sam se s drugovima do prvog sprata, i taj krupni profesor — sa ogromnim trbuhom, nekako neprijatno velikim i crnim podvoljkom i zakrvavljenim očima, — urezao mi se u sjećanje i ostao. A zatim, škola mi je nakon prvih dana straha i nesigurnosti postala prijatna, čak mila. Ni Tahir nije više izgledao onako strašan, a obradovao nas je nekoliko puta unoseći za vrijeme časa »knjigu oglasa« u kojoj je pisalo da u »petak neće biti nastave«. A i svi profesori nisu bili onakvi kao onaj što je galamio kada sam prvi put ulazio u školu, mada je on ostao da i dalje galami i psuje. Bilo ih je i dobrih, radinih, pravičnih, kulturnih — a i onako »dobrih«, po đlačkom shvaćanju, koji nisu tražili da se mnogo uči. Imali smo i đlačku organizaciju, bila je smještena u onoj sobici s desne strane stepenica što vodi u dvorište iza zgrade, i tu smo prvi put čitali Krležu, Strindberga, Gorkog, a i jedan drugome saopštavali svoje literarne tajne. I godine su prolazile ... Bilo je prijatnih, reklo bi se čak i velikih doživljaja. Čini mi se da će ostati nezaboravni časovi starog Jovana Vasića, kome smo mi, znam sigurno da je to bilo iz milošte, dali jedan nadimak ... Ne sjećam se nikako da je on ma kada održao ono što se zove predavanje u redu. On je samo pitao, razgovarao, podsticao i ponekad grdio. Za jedan broj učenika postalo je nekako sramota ne pratiti savremenu literaturu i ne znati sve ono što donose časopisi. Čitali smo svoje zadatke pred razredom, on je pravio primjedbe, škrte — korisne. Bio je pretjerano strog u davanju dobrih ocjena.

A poslije studija došao sam u tu istu školu kao nastavnik. Još mi je bilo sve poznato, i nastavnici, moji stari profesori, i učenici, nešto mlađi moji drugovi, i klupe u kojim sam i sam sjedio. Nekoliko nas mlađih pokrenuli smo interes za knjigu, za čitanje. Danima smo pretresali biblioteku — bila je strašno stara i starinska — i nekako uspijevali da nabavimo knjiga, mnogo i dobrih knjiga. Naša škola je posljednjih godina bila nekako počela da se usmjerava prema prirodnim naukama, a kao da je zanemarivala nastavu književnosti i jezika. Bio je tu direktor L. Kondić koji je sa malim sredstvima stvorio solidan fizikalni kabinet, a H. Kurt je stvarao svoju hemijsku laboratoriju. I ova dva

primjera čini mi se da treba da ostanu kao pouka, pored tolikih drugih, koja je ovdje ne mogu navoditi, šta sve može da učini lična inicijativa. . . A te ljubavi i strasti za školu i rad u školi bilo je kod mnogih naših nastavnika, i meni je danas žao što se ne može više govoriti o svakom od njih i pojedinačno.

Eto, na tome sam zastao na svom sjećanju. Jer, došao sam do naše biblioteke — i ostao zapanjen. Ormari su bili razbijeni, knjige razbacane, pocijepane: u školi su do nedavno bili fašistički vojnici. Mnogih knjiga više nije bilo. Pokrali su ih ili uništili. A ono što je ostalo, razbacali su, pokidali — ponekad smo zato da dođu do hartija za potpalu. Peo sam se dalje, a slika je bila svuda ista. Hemijski laboratorij je u potpunosti demontiran i odnesen, samo je tužno stršala iz zida neka savijena cijev, ne znam već čemu namijenjena . . . Fizikalni kabinet bio je prosto devastiran . . . i ono što nije moglo da se odnese polomljeno je i upropašteno. Divne vitrine u prirodopisnoj zbirci bile su razbijene, sve vrednije odnesene su, a po podu su ležali kukci i leptirovi koje smo mi nekada skupljali, a koje je divlja ruka izbacila iz tih kutijica — da bi odnijela prazne kutije . . . Stajao sam na svim tim i mislio koliko smo svi mi — i đaci i nastavnici — uložili napora da to sve stvorimo, a sada su došli talijanski i njemački fašisti da, uz pomoć domaćih izroda, — sve to unište, jer smo im smetali i mi i kultura. Jer to što je bilo stvoreno, bilo je stvoreno nerazumijevanjem vlasti u staroj Jugoslaviji ili nekim velikim kreditima. To smo stvarali mi, i kao đaci i kao nastavnici, boreći se za svaku knjigu, gradeći ili skupljajući ono što je bilo potrebno za pojedine zbirke i laboratorije. Ta naša škola, u kojoj smo mi imali i gorkih časova, bila je dobra škola, možda čak nije pretjerano reći i velika škola. U njoj se znalo raditi i boriti. I ona je dala toliko svojih učenika i stvari naše Revolucije — borbenim redovima naše Partije . . . I ja u tim časovima pred opustošenim bibliotekama i kabinetima, u zgradi gdje nije bilo jednog prozora čitavog, iz koje su odvučeni i prozorski okviri, i vrata, poparani podovi i parketi, odnesene klupe i katedre, sve, sve — nisam ipak klonuo.

Sjećajući se onoga što je bilo, ja sam bio uvjeren da će ti isti ljudi — ili djeca tih ljudi — koji su i ranije sve to stvorili stvoriti opet sve što je školi potrebno — možda i više i ljepše. I čini mi se da nije slučajno što se neposredno poslije oslobođenja u Mostaru našlo toliko bivših profesora koji su došli tu da nastave svoj nekadanji posao. Bila je tu i drugarica Kon, i drugarica Gatalova i drug Šiniković — sve dobra i draga imena.

Ja sam ponovo izašao iz škole i zaustavio se u dvorištu. Za dva ili tri dana iza tog počela je po školi da se razliježe pjesma naših drugova stolara, zidara, bravara . . . a u jednoj sobi, na dvije-tri preostale i napola slomljene klupe, mi smo držali sastanak sa rukovodiocima i diskutovali o tome hoće li škola moći proraditi još u toku te školske godine . . .

Salko Nazečić

KOLEKTIV GIMNAZIJE NA STVARALAČKOM RADU U ŠKOLSKOJ 1946/47. GODINI

Od septembra 1946. godine rukovodio sam Mostarskom gimnazijom do septembra 1947. godine. Tada se nastavnički kolektiv sastojao od 42 nastavnika koji su s malim izuzetkom svi imali fakultetsku spremu. Tako je postojao glavni uslov za uspješno obavljanje obimnih poslova, naročito za održavanje discipline i mirne atmosfere u radu. Đaci su bili raspoređeni u 42 odjeljenja, tako da su pojedini nastavnici bili razredne starješine u dva odjeljenja.

Prva poteškoća se ukazala pri izradi rasporeda časova i slobodnih djelatnosti. Neki od nastavnika su radili na nekoliko srednjih škola u Mostaru, tako da se to moralo odraziti i na rasporedu časova. Težnja za idealno sastavljenim rasporedom časova je ostala neispunjena. Svaki nastavnik je imao preko 40 časova nedeljno. Zbog velikog broja đaka i održavanja najnužnije discipline ukazala se potreba da se u rasporedu ostave takozvani prozori da bi slobodni nastavnici mogli zamjenjivati bolesne i odsutne nastavnike. U rasporedu se vodilo računa da se nastavnicima ostavi izvjestan dio vremena da se pripreme za dalji rad na večernjim tečajevima koje su posjećivali pripadnici JNA. Nastavnici su radili s velikim elanom i uz visoku svijest o potrebi vanrednog rada koji se odvijao od 7 sati ujutro do 11 sati uvečer.

Disciplina nastavnika je bila na zavidnoj visini. Mala oboljenja i prehlade nisu ih ometale da održavaju svoje časove nastave. Broj izostanaka s posla je bio upravo minimalan, što je pridonijelo da se posao s uspjehom izvrši.

Svaki nastavnik je bio dužan da sastavi godišnji i mjesečni plan rada koji se u cijelosti izvršavao. To je mnogo pomoglo da se kvalitet u nastavi poboljša, i da svaki đak dobije jedno zaokruženo znanje o pojedinim predmetima. Svi nastavnici su pored redovne dužnosti održavali vanredne časove za đake koji nisu u redovnoj nastavi mogli postići potrebno znanje. Svaku prazninu dopunjavali su nastavnici i odlični đaci u kružocima koji su bili organizovani u svakom razredu. Stečeno iskustvo u radu u kružocima se prenosilo nastavničkom savjetu preko razrednih starješina. Razni prijedlozi za poboljšanje nastave i discipline su većim dijelom nakon svestrane diskusije primani od strane nastavničkog savjeta. Đaci su uvidjeli da im je u životu potrebno znanje, naročito u izgradnji novog društva koje se upravo bazira na savladavanju i primjeni u život svih vrsta nauka. O održavanju discipline, čistoće razreda i čitave zgrade mnogo su pomogli omladinci u zajednici sa svojom organizacijom. Uz svakog dežurnog nastavnika je bio jedan ili dva omladinca koji su za vrijeme odmora stvarali prijatnu atmosferu. Omladina je saradivala sa nastavnicima u svim akcijama škole i političkih i društvenih organizacija. Osjećao se jedinstven duh u svakom radu i želji da se zemlja obnovi od strašnog razaranja koje je okupator izvršio. Nastavnici su s omladinom učestvovali u svim radnim i udarničkim poslovima kojima je rukovodio Narodni front grada Mostara. Išlo se s pjesmom na radne akcije i političke zborove. Nije bilo politič-

kih skupova bez učestvovanja kolektiva Mostarske gimnazije. Pojedini nastavnici su održavali političke sastanke na selu i u gradu, naročito u vrijeme održavanja izbora.

Želim da ukažem na izvjesne poteškoće s kojima se kolektiv uhvatio u koštac. Jedna od glavnih poteškoća je bila u oskudici udžbenika i demonstrativnih sredstava. Nastavnici su tražili način da i tu poteškoću savladaju. Zato su prilikom tumačenja upozoravali čak da protumačeno gradivo pribilježe u svoje bilježnice. Na kraju svakog časa nastavnik je dao glavnu sadržinu pređene methodske jedinice. Na taj način su đaci bili naviknuti da se samostalno izražavaju i usvajaju potrebno znanje. To je bio jedini mogući način da svaki đak ovlada izvjesnom količinom znanja. Predmetni nastavnici su opravljali demonstrativna sredstva u kabinetima i sami izrađivali pojedina sredstva u kabinetima i sami izrađivali pojedina sredstva kako bi nastava bila očigledna. Za to su nastavnici utrošili velik dio slobodnog vremena.

Jedna od poteškoća je bila u prevaspitanju nastavnika u duhu marksizma. Trebalo je kroz nastavu sprovesti i dijalektički materijalizam služeći se novom marksističkom literaturom. Takva literatura je postojala u knjižarama gdje se mogla nabaviti uz niske cijene. Da se kroči brže u pomenutoj izobrazbi, sindikalna podružnica je organizovala sastanke gdje su nastavnici tumačili dijalektički materijalizam i davali konkretne primjere za tumačenje društvenih i prirodnih nauka. Nastavnici su sa ljubavlju prisustvovali takvim sastancima jer su bili svjesni da će im to pomoći u radu. Društveni i politički rukovodioci su stalno pratili naporan rad čitavog kolektiva, tako da su na jednom sastanku u Radničkom domu javno priznali rad škole. Tada je direktor donio prije-

dlog za proglašenje udarnika i pohvale za ostale nastavnike. To je učinjeno uz prethodni konzultaciju sa Sindikalnom podružnicom koja je djelovala u Gimnaziji. Proglašeno je 7 nastavnika udarnicima, dok su ostali bili pohvaljeni. Udarnici su od Gradskog narodnog odbora dobili izvjesnu količinu tekstila u znak priznanja za uspješan rad. To je dalo podstrek svim nastavnicima da se još više zalažu na unapređenju discipline i nastave.

Naročito je bilo zapažena činjenica što politički faktori nisu nikada imali priliku da se pozabave disciplinom, radom i političkim djelovanjem kolektiva. Zvanični faktori su s puno povjerenja pratili rad škole i politički razvitak nastavnika i omladine. Ta činjenica dokazuje da je kolektiv bio zdrav, zanesen u radu i da je pravilno shvatio svoju obrazovnu i vaspitnu ulogu. Konstatujem da kroz čitavu školsku godinu nije bilo udaljavanja đaka iz škole. Istina, bilo je malih grešaka i malih kazni. No ovo nije bilo karakteristično ni za jedan razred.

Velika poteškoća u pravilnom radu škole je disciplina đaka koji su dolazili u školu vozom ili su išli pješke. I ovim problemom se Nastavnički savjet pozabavio i uspješno ga riješio. Ovi đaci su obično dobijali slabe ocjene što je kvarilo opći uspjeh škole. Dežurni nastavnici su održavali posebne časove za čake-vozare, i to prije početka nastave. Dodijeljena im je zimi posebno ugrijana soba da se prije nastave pripreme za časove. Time se omogućio normalan rad s ovim đacima. U toku godine je Nastavnički savjet dao prijedlog da se u podrumskim prostorijama izgradi i uredi sala za vozare gdje su učili i zabavljali se. Tu im se pružila topla hrana koja je omogućila da se uspješno obavljaju svi zadaci. Na istom mjestu su dobivali hranu i ostali đaci. U slobodno vrijeme đaci su

u tim prostorijama održavali razredne zabave izvodeći poneki kulturni program.

Treba naglasiti da su zidne novine u pojedinim razredima djelovale vaspitno. U njima se kritikovalo, pohvaljivalo i davali prijedlozi za održavanje bolje discipline i savlađivanje gradiva. Zidne novine su imali i nastavnici u zbornici. One su održavale jedinstven duh u čitavom kolektivu i davale podstrek za unapređenje rada u cjelini.

Nastavnički savjet je uvidio da škola mora imati svoju biblioteku ako se željelo kompletno obrazovanje omladine. Zato je uređena đačka i nastavnička biblioteka gdje su đaci o utvrđenom rasporedu dobijali knjige pod nadzorom jednog ili dva nastavnika. Biblioteka s bogatim fondom knjiga je mnogo pridonijela da se poboljša kvalitet u nastavi.

Kad se zgrada unutra i spolja uređila uz veliku sumu novaca (oko 900.000 dinara) koju je dodijelio Oblasni odbor za Hercegovinu, Nastavnički savjet uz pomoć omladine je odredio da se uredi vrt oko zgrade. Zasađeni su borići i šimširi oko zgrade i plota koji i danas postoje.

Čuvanje društvene imovine je bilo na visini. Svaki član kolektiva je osjećao da je školska zgrada i namještaj njihova svojina. Kao primjer visoke svijesti i privrženosti prema zajednici neka posluži slijedeći primjer. U toku čitave godine u zgradi je razbijeno jedino jedno prozorsko staklo, i to iz neopreza pri zračanju razreda od dima. Ovim gestom se ne mogu pohvaliti ljudi koji posjeduju svoje zgrade ili namještaj.

Tehničko osoblje škole je dalo veliki udio u održavanju discipline i društvene imovine. Čistači su čistili zgradu u raznim smjenama, pripremali hranu za đake i opravljali manje kvarove na namještaju i na zgradi. Dežurali su do u kasnu noć. Če-

sto su čistili prostorije i do 12 sati naveče.

Večernji tečajevi su se stalno održavali na kojima su učili pripadnici JNA. Nastavnici su nastojali da im pruže određen kvantum znanja tražeći najbolju metodu pri tumačenju gradiva. Prisan odnos između nastavnika i pripadnika JNA pridonio je uspješnom radu. Nikada nije bilo incidenata kojima bi se vojno rukovodstvo moralo pozabaviti. Ta činjenica je istinski odraz visoke svijesti vaspitača i vaspitanika koja je potrebna pri ovakvom teškom radu. Nastavnici su se brinuli da se ne dogodi da jedan čas ne bude održan. Bilo je bolesnih nastavnika ali nisu izostali sa časova. Dogodilo se nekoliko slučajeva da su neki nastavnici zbog bolesti ostali kod svoje kuće u vrijeme redovne nastave u Gimnaziji, ali su se uvečer pojavili na oficirskom kursu. Oni su shvatili da bi izostanak s oficirskog kursa umanjio znanje njihovih vaspitnika.

Bratstvo i jedinstvo naših naroda je bio cilj svih članova Nastavničkog savjeta i omladine. Zato nije bilo slučajeva da je neko ometao gajeenje ideje o bratstvu i jedinstvu. Bilo je među đacima mnogo akcija koje su razvijale ideju o bratstvu i jedinstvu. Omladina je bila svjesna da je okupator ostavio iza sebe mržnju u pojedinim slojevima građanstva, ali je to omladina brzo uklonila i zaliječila, tako da po tom pitanju nije bilo nekih problema. To je rezultat rada cjelokupnog kolektiva škole, radne atmosfere i pravilnog stava prema nacionalnom pitanju u Jugoslaviji.

Roditeljski sastanci su se održavali stalno, po razredima ili u zajedničkoj sali za čitavu školu. Roditelji su davali prijedloge za bolje održavanje nastave i discipline. Sala za sastanak škole je bila uvijek puna posjetilaca. Izgledalo mi je da niko

nije izostajao. Ako otac ili majka nisu mogli doći, poslali su svog starijeg člana porodice.

Naposletku naglašavam da su prosvjetni inspektori pregledali rad škole u toku godine i na kraju školske godine kad je obavljen viši tečajni ispit. Njihov pregled je podstakao Ministarstvo prosvjete da novčano nagradi nekoliko istaknutih nastavnika i sekretara škole Humberta Marijanovića koji je vodio admini-

straciju cijele škole, i to bez pomoćnika.

Napuštajući ovaj kolektiv na kraju školske godine osjetio sam veliku prazninu jer sam znao da se rastajem s vrijednim kolegama i svjesnom, patriotski raspoloženom omladinom. Nisam mogao zaboraviti veliku pomoć koju mi je kolektiv nastavnika i omladine pružio u mom radu.

MARKO VEGO,
direktor gimnazije

Maturanti Gimnazije (1953. g.)

POSLJERATNI RAZVOJ I DJELATNOST ŠKOLE

(Period od 1945. do 1968. god.)

Poslije dugih okupacijskih ratnih dana Mostar je oslobođen 14. februara 1945. godine. Od zabilješke hroničara škole »dne 16. travnja 1941. navečer ušla je iza 9 sati italijanska vojska u Mostar, a poslije ponoći njemačka vojska« do oslobođenja grada rat je ostavio vidne tragove zbog kojih je bilo teško obnoviti rad škola u oslobođenom gradu. Zgrada Gimnazije u kojoj je tokom rata boravila njemačka i italijanska vojska, ustaše, domobrani, razni zatvorenici i izbjeglice, bila je u veoma lošem stanju. Česti boravci vojske i bombardovanje grada oštetili su zgradu toliko da se u njoj nakon oslobođenja grada nije mogla organizovati nastava. Polupana stakla, razbijeni prozorski okviri, izvaljena vrata, oštećeni zidovi, oparani podovi, uništen školski inventar, opljačkane biblioteke, opustošeni i demolirani kabi-

neti budili su tužna osjećanja u ljudima koji su znali kako je ranije bila uređena i opremljena škola. Bilo je potrebno izvršiti mnoštvo opravki da bi zgrada bila osposobljena za približno potrebne uslove u kojima se može organizovati nastava. Od oslobođenja grada do prve sjednice Nastavničkog vijeća škole (3. mart 1945. godine) nije proteklo mnogo vremena. Zbog nepovoljnih uslova za rad u zgradi Gimnazije organizovan je privremeno rad škole u bivšim prostorijama Trgovačke akademije. Upis u prvu posljeratnu godinu rada Gimnazije u Mostaru počeo je 23. marta 1945. godine. Pred nastavničkim vijećem škole i direktorom, profesorom Salihom Čišićem stajali su teški zadaci. Bilo je veoma naporno organizovati nastavu u trenutku kad nije bilo dovoljno nastavnog kadra, školskog inventara,

kabineta, zbirki raznih pomagala u nastavi i udžbenika. Do početka nastave bilo je potrebno i ovjeriti sva svjedočanstva koja su izdana za vrijeme okupacije. Đacima koji su se za vrijeme rata istakli u saradnji sa okupatorom i domaćim izdajnicima bila su poništena svjedočanstva. Nastava je otpočela i rad se odvijao u posebno nepovoljnim uslovima. U normalnim uslovima rada kraj školske godine je u junu mjesecu. U 1945. godini u istom mjesecu nastava je u sredini svoga toka. Te godine u inače toplom Mostaru bilo je veoma toplo. Šaroliko odjeveni učenici, na kojima je bilo najviše odjeće i obuće vojnog porijekla, uz mnoštvo odjevnih »NOVITETA« iz arsenala UNRINE pomoći, znojili su se u toplim i zagušljivim učionicama. Nastavničko vijeće na sjednici održanoj 14. juna 1945. godine donijelo je odluku da se zbog velikih vrućina nastava prekine do 18. 8. 1945. godine. Poslije prekida zbog vrućina rad je nastavljen. Prvi poslijeratni đaci Gimnazije dobili su svjedočanstvo 26. oktobra 1945. godine a već sutradan počeo je upis za narednu školsku godinu. Nastavnici su neumorno radili dajući sve od sebe. Odmah nakon završetka nastave očekivao ih je posao oko polaganja mature. U oktobru mjesecu 1945. godine viši tečajni ispit položilo je 68 učenica i učenika.

U narednoj školskoj godini, 1945/46. škola nastavlja svoj rad u svojoj zgradi. Iako je ritam nastave nešto pomjeren, on se razvija staloznije, sigurnije i u povoljnijim uslovima nego u prethodnoj školskoj godini. Prvo polugodište završeno je 15. marta 1946. godine, a već 19. marta počinje drugo polugodište. Uz redovna odjeljenja pojavljuju se kursna odjeljenja za učenike kojima je rat poremetio normanlo školovanje. Niži tečajni ispit počeo je 24. juna, a 9. jula bilo je već završeno polaga-

nje višeg tečajnog ispita. U 1946/47. školskoj godini nastava se odvija normalno. Iako postoje razne oskudice, počeo od kadrovskih do onih najpotrebnijih za nastavu, rad je organizovaniji i sređeniji. U ovoj školskoj godini škola je imala 1811 učenika. Radi ilustracije navodim broj učenika po razredima. U prvom razredu 456, u II razredu 294, u trećem razredu 349, u IV razredu 340, u V razredu 8, u VI razredu 104, u VII razredu 117. i u VIII razredu 71. Broj učenika po razredima u narednim školskim godinama znatno će se izmijeniti. U poslijeratnim danima obnove zemlje, a kasnije u izgradnji zemlje bili su postavljeni zadaci koji su se odrazili na rad Gimnazije u Mostaru. Novoj Jugoslaviji bili su potrebni razni kadrovi koje je nužno što prije osposobiti da bi se ublažio nedostatak stručnog kadra. Najnapredniji omladinci i omladinke javljali su se u škole za ona zanimanja u kojima je najviše oskudijavala naša mlada država. Omladinci i omladinke odlazili su na razne tečajeve i kurseve da bi što prije mogli dati svoj udio u stvaranju nove Jugoslavije. Kadrove je tražila privreda, Armija, prosvjeta itd. U februaru 1947. otvoren je na Gimnaziji učiteljski pripremni tečaj koji je trajao 300 dana.

Poslije završenog tečaja omladinci i omladinke preuzimali su tešku obavezu prosvjetara po razrušenim selima u kojima su još uvijek lutale četničke i ustaške bande koje su maltretirale stanovnike sela. U školi su se održavali sve češće sastanci na kojima se učenicima preporučuje upis u stručne škole »kao najvažnije škole za privredno podizanje države«. Ako uporedimo broj učenika u školskoj 1946/47. godini sa brojem učenika u 1947/48. školskoj godini lako ćemo primijetiti da je znatno manji broj učenika u starijim razredima, naročito u IV, V, VI raz-

redu. Evo brojčanog stanja po odjeljenjima: prvi razred 662, II razred 386, treći razred 239, četvrti razred 30, peti razred 56, šesti razred 50, sedmi razred 62 i osmi razred 90. U školskoj 1947/48. godini dolazi do reorganizacije škole. Škola se dijeli na Mušku realnu gimnaziju i na Mješovitu realnu gimnaziju. Pored redovne djelatnosti Nastavničko vijeće obavljalo je niz drugih raznih djelatnosti. Pri školi su radili oficirski tečajevi za I, II i III razred gimnazije. U istoj godini bio je organizovan i niži tečajni ispit za avijatičare. Uz pomenute tečajeve radili su i tečajevi za službenike unutrašnjih poslova i za službenike Sreskog narodnog odbora. U 1948. godini pored navedenih djelatnosti nastavnici su obavili i sve poslove oko polaganja ispita zrelosti. Od osnivanja škole do danas nikada u jednoj godini nije bilo više kandidata. Te godine 94 maturanta s uspjehom su položili viši tečajni ispit.

U narednim školskim godinama, od uvođenja planskog upisa učenika u srednje škole, gimnazija postepeno postaje škola od manjeg interesa za društvo. Davanje prioriteta srednjim stručnim školama uz organizovanu propagandu, koja je pomagala i uticala na upis učenika srednje stručne škole, broj učenika u višim razredima Gimnazije znatno se smanjuje. U tom razdoblju dolazi i do izmjena u polaganju nižeg tečajnog ispita. Ranije je niži tečajni ispit izveden poslije završena četiri razreda gimnazije. Dolazi do izmjene. Niži tečajni ispit polaže se poslije završena tri razreda gimnazije. Poslije ponovo slijedi izmjena. Opet se polaže niži tečajni ispit poslije završenog četvrtog razreda gimnazije. Posljedica ovih promjena je pojava da u 1952. godini nema maturanata osim onih koji u toj godini polažu viši tečajni ispit kao ostaci od ranije generacije. Nastavljajući svoj

rad, Gimnazija je i pored forsiranja srednjih stručnih škola imala svoje učenike i pobornike koji su znali od kakve je važnosti škola za podizanje kadrova potrebnih za više i visoke škole. Bilo je potrebno povremeno suzbijati mišljenja da je gimnazija kao škola ostatak nečeg preživjelog što je tvorevina buržoaskog društva. Zbog različitih mišljenja o gimnaziji kao posebnoj obrazovno-vaspitnoj školi dolazi do izmjena u nastavnim planovima i programima koji predstavljaju odraz mišljenja o funkciji škole u tom trenutku. Uporedo sa nastalim promjenama dolazi i do čestih promjena u nastavnom kadru škole. Škola ostaje bez svojih najboljih kadrova. Sa naglim razvojem višeg i visokog školstva u Bosni i Hercegovini sve se više osjeća potreba za vrijednim, kvalitetnim i provjerenim nastavnim kadrom. Iz škole su otišli mnogi profesori koji su svojim radom na višim i visokim školama potvrdili svoje vrijednosti kao cijenjeni pedagozi, vaspitači i stručnjaci. Među njima neki su se istakli i u naučnom radu.

U poslijeratnom radu Gimnazije u Mostaru dolazi do još jedne značajne promjene. U septembru 1951. godine formirane su Prva niža gimnazija, Druga niža gimnazija i Viša gimnazija. Stvaranjem nižih gimnazija Viša gimnazija smanjuje obim svoje djelatnosti. U prvoj godini svoga rada kao Viša gimnazija ona ima u svom sastavu IV, V, VI, VII i VIII razred. Naredne godine otpada i IV razred. Sa ovom promjenom došla je i promjena koja je veoma nepovoljna za dalji rad škole. Viša gimnazija premještena je iz svoje zgrade u zgradu osnovne škole (bivša osnovna škola »Kraljica Marija«). Nastavljajući svoj rad u zgradi koja je rađena za potrebe osnovne škole, Viša gimnazija u Mostaru prinuđena je da se prilagođava novim uslovima rada. U početku svoga rada u

dodijeljenim prostorijama rad se odvijao uz izvjesne poteškoće koje je kolektiv škole sa manje ili više napora savladavao. Što je vrijeme više odmicalo, poteškoće su sve više rasle. Za školu postoji sve veći interes učenika a mogućnosti za uspješno, dobro organizovanje nastave sve su manje. Iskorištene su sve mogućnosti pa opet se nastava ne odvija normalno. Škola nema prostorije za fizičko vaspitanje, nema kabineta, radionica, laboratorija itd. Nekada bogata nastavnička biblioteka smještena je u pregrađenom hodniku pored klozeta. Dačka biblioteka smještena je u maloj prostoriji u kojoj se jedva može proći pored ormara za knjige. Uolikoj je krizi škola sa prostorom najbolje svjedoči podatak da je škola ostala bez kućepazitelja da bi dobila jednu učionicu više. Nagomilani problemi u vezi sa izuzetno otežanim uslovima rada škole djelomično su riješeni u oktobru mjesecu 1965. godine. Gimnaziji je dodijeljeno prizemlje lijevog krila zgrade Treće osnovne škole (ranije zgrada Gimnazije). To je omogućilo školi da organizuje nastavu opštetechničkog obrazovanja i da učenici mogu izvoditi nastavu fizičkog odgoja u fiskulturnoj sali. U 1966. godini bilo je potrebno verificirati školu. Posebna stručna komisija Republičkog sekretarijata za obrazovanje i kulturu provjeravala je da li postoje uslovi za verifikaciju. U zapisniku komisije konstatovano je da škola nema potrebne laboratorije za fiziku, hemiju i biologiju, da škola nema biblioteku sa čitaonicom, da nema odgovarajuće prostorije za radionicu sa spremištem, da škola mora izvršiti dopunu školske biblioteke, dopunu kabineta i zbirki itd. Zaključci komisije dovoljno govore o mogućnosti uspješnog organizovanja nastave u sadašnjim prostorijama i o siromaštvu škole kojoj nedostaju knjige, oprema laboratorije, kabine-

ta, zbirki i radionica. Jedino rješenje za dalje uspješno djelovanje škole je dodjeljivanje nekadašnje zgrade u kojoj je radila škola.

Za proteklo vrijeme rada škole, od oslobođenja Mostara do današnjih dana, može se slobodno reći da je to razdoblje u kome su postignuti krupni i značajni rezultati u radu. Iako je škola od prvih poratnih dana do danas nailazila na prepreke, koje su više ili manje stvarale poteškoće u radu, ljudi koji su radili u njoj svojim samoprijegornim, savjesnim, istrajnim i stvaralačkim radom uspješno su ostvarivali zadatke koje je društvena zajednica povjerila školi. Njegujući svijetle tradicije škole, nastavnici su vaspitavali nove generacije koje će biti dostojna zamjena ranijim generacijama što su od zčetka »Mlade Bosne« do slavnihdana NOB-e iznad svega cijenili slobodu svoga naroda. Pred novim generacijama stajale su obaveze i zadaci koje uspješno mogu obaviti samo idejno zrele i stručno osposobljene ličnosti. Zbog toga u radu nastavnika podjednako je obraćana pažnja na vaspitanje i obrazovanje. Uz nastavu razvijani su raznovrsni vidovi aktivnosti omladine. Listajući hroniku škole možemo naći mnoštvo podataka o političkom radu omladine, o kulturno-prosvjetnom radu i sportskom životu učenika. Brojne su posjete učenika na organizovanim kino-predstavama, pozorišnim predstavama, posjetama selu, posjetama vojnim jed. itd. Omladinci i omladinke učestvovali su na radnim akcijama. U srednjoškolskim radnim brigadama, koje su polazile na rad iz Mostara, redovno su se nalazili i učenici i učenice Gimnazije. Učestvovali su na slijedećim saveznim radnim akcijama: pruga »Brčko - Banovići«, pruga »Šamac Sarajevo«, autoput »Bratstvo—jedinstvo« i izgradnja »Novi Beograd«. Od lokalnih radnih akcija zapaženije su izgradnja pruge »Konjic — Jabla-

nica« (prije stvaranja Jablaničkog jezera), izgradnja kanala Jasenice i pošumljavanje bliže okoline Mostara. Objedinjujući uspješno vaspitanje i obrazovanje škola je stvarala slobodne ličnosti sa solidnim znanjem koje je potrebno za dalje uspješno školovanje na višim i visokim školama. Iz školskih klupa nakon uspješno položenog ispita zrelosti u život je krenulo smjelo mnogo mladića i djevojaka. Od osnivanja škole ispit zrelosti položilo je 2362 maturanta, a od oslobođenja Mostara 1945. do danas 1511 maturanata. Završivši školovanje, bivši učenici i učenice Gimnazije odlazili su širom naše zemlje na više i visoke škole. Neki su išli na školovanje i u inostranstvo. Bilo gdje da su se nalazili na školovanju oni su s ponosom pominjali da su đaci Gimnazije u Mostaru. Rezultate koje su postizali potvrđivali su da su ponijeli solidno obrazovanje koje im je omogućilo da s uspjehom završe studije. Veoma je mali procenat

abiturijenata iz Mostarske gimnazije koji nisu uspjeli da dovrše studije. Među njima je najviše onih koji zbog zdravstvenih i materijalnih poteškoća nisu mogli dokrajčiti školovanje na višim i visokim školama. Danas bivši učenici žive u raznim krajevima naše zemlje. Ima ih i u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Novom Sadu, Skoplju, Splitu, Rijeci, Kragujevcu itd. Pretežno žive u Bosni i Hercegovini. Najviše se vratilo nazad u svoju rodnu Hercegovinu ili rodni grad Mostar da svojim stručnim sposobnostima pomognu brži rast svoje uže domovine. Danas su inženjeri, ljekari, profesori, pravnici, oficiri, novinari, slikari, glumci, naučni radnici itd. Među bivšim učenicama i učenicima Gimnazije u Mostaru osobitim sposobnostima izdvojili su se neki koji su dobili posebna priznanja za rezultate postignute u društvenom, ekonomskom, političkom i kulturnom životu sredine u kojoj su djelovali. Mnogi su dajući svoj doprinos

nauci uspjeli da doktoriraju na raznim univerzitetima u našoj zemlji. Postignuti rezultati mogu se ogledati i u brojnim odlikovanjima i posebnim nagradama koje su dodijeljene bivšim učenicima ove škole.

Svi bivši učenici i učenice ove škole nekom neodoljivom čežnjom vraćaju u Mostar kad im se pruži prilika za to. Osvježe sjećanja na svoje dane mladosti provedene u gradu na Neretvi, na dane mladosti koji su vezani za gimnazijske dane u kojima je bilo dosta lijepih doživljaja. Često se dogovore da zajedno proslave neku godišnjicu od kada su napustili školske klupe. Uz suze radosnice pri novim susretima, uz smijeh, veselje i šalu osvježavaju ono što trajno živi u njima. Ima mnogo bivših učeni-

ka i učenica koji češće vraćaju u školu. Kao roditelji obilaze školu u kojoj se za život pripremaju nove generacije. Nastavlja se tok života u kome svoju važnu funkciju u obrazovanju i vaspitanju ostvaruje škola sa novim kadrovima i novim generacijama. Danas su članovi Nastavničkog vijeća Gimnazije mnogi profesori koji su poslije rata bili učenici ove škole. Ponovo su se vratili u svoju školu u kojoj imaju novu funkciju. Tako se škola vječito podmlađuje novim kadrovima i generacijama koje će smjelo koračati u život kao i prethodne generacije sa kojima se škola ponosi.

VLAJKO SKIBA, direktor
Gimnazije »Aleksa Šantić«

LIČNOSTI I DJELA

Dr. DRAGO PEROVIĆ:

Akademik prof. dr Drago Perović bio je redovni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu i pročelnik Sekcije za medicinska istraživanja iste Akademije. Bio je dopisni član Srpske akademije nauka i umjetnosti u Beogradu, počasni član Matice srpske u Novom Sadu, počasni član Udruženja anatomata Jugoslavije i počasni član Srpskog lekarskog društva, Podružnica za Vojvodinu.

Prof. Perović rođen je 20. septembra 1888. u Gorici kod Trebinja. Srednju školu svršio je s odličnim uspjehom u Mostaru. Medicinu je studirao u Beču gdje je 10. decembra 1913. promoviran »Sub Auspiciis Imperatoris«. Ta promocija povlačila je za sobom kao dar »carski prsten« i obavljala se rijetko a naročito da tu čast doživi stranac, a pogotovo Bosanac u doba Austrougarske monarhije. Za vrijeme te svečane promocije održao je predavanje o komparativnoj anatomiji malog mozga. Diploma mu je obnovljena nakon 50 godina pa je dobio poziv da tom svečanom činu u Beču prisustvuje. Za vrijeme studija radio je već kao demonstrator odnosno asistent na Anatomskom institutu u Beču kod prof. dr F. Hochstettera.

1915. godine trebalo je da se otvori Medicinski fakultet u Beogradu pa je prof. Perović dobio početkom 1914. poziv za redovnog profesora na Medicinskom fakultetu u Beogradu koji je trebalo da otvori svojim prvim predavanjem. Prvi svjetski rat je, međutim, to omeo. 21. XI 1917. bio je pozvan da preuzme katedru anatomije na Sveučilištu u Zagrebu kao redovni profesor. Iako je Medicinski fakultet u Zagrebu bio zako-

nom osnovan kao i Sveučilište, 1874. ipak su austrougarske vlasti pravile smetnje za njegovo otvaranje, pa je stoga Hrv-slav.-dalmatinska vlada u Zagrebu odlučila prema zaključku Hrvatskog sabora da otvori Medicinski fakultet ne čekajući odobrenje Centralne vlade u Beču i ne čekajući dok stigne imenovanje prve trojice osnivača koji su bili predloženi. Prof. Perović je od osnivača i Vlade zamoljen da pristane da u svojstvu suplenta otpočne sa radom i održi svoje nastupno predavanje te time otvori Medicinski fakultet u Zagrebu. Predavanje je održano uz veliku svečanost u auli Sveučilišta 12. januara -918. i to je shvaćeno kao veliki narodni uspjeh. Prof. Perović je osnovao Anatomski institut i uredio ga tako da je to jedan od najbolje uređenih anatomskih instituta. Važno je spomenuti da mu je dao odmah prave dimenzije, koje su odgovarale budućem razvitku od pola vijeka i one su bile mjerodavne i za uređenje ostalih instituta zagrebačkog fakulteta. Godine 1920. prof. Perović je po drugi put bio pozvan za redovnog profesora u Beogradu, ali se tom pozivu nije mogao odazvati. Po treći put je bio izabran i pozvan za redovnog profesora u Beograd, ali taj izbor nije prihvatio, jer je Beograd već imao odlične stručnjake.

God. 1925/26. bio je rektor, a god 1926/27. prorektor Univerzитета. 12. juna 1948. god. izabran je za redovnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, 14. juna 1955. za dopisnog člana Srpske akademije nauke. 1. IV 1957. izabran je za člana Predsjedništva Jugoslavenske akademije. Odlikovan je Ordenom zasluga za na-

rod I reda i Ordenom Rada I reda.

U svome radu prof. Perović je glavnu brigu posvetio nastavi budućih liječnika i tu je podigao na vrlo visok stepen što je općenito poznato te se naši liječnici ubrajaju među najspremnije liječnike. Prve godine posvetio je osim toga izgrađivanju anatomskog muzeja, koji se sada računa među najuzornije muzeje svoje vrste. Naročito je važno da se Muzej nalazi u đачkoj učionici, te su tako preparati uvijek pristupačni studentima.

U naučnom pogledu prof. Perović je, još dok je bio u Bečkom anatomskom institutu, radio više godina na svojoj velikoj monografiji o razvitku labirinta, za koju je načinio oko 50 savršenih modela po Bornoj metodi rekonstrukcije. Naročito ga je interesovalo pitanje da li endolimfatična cijev predstavlja prvobitni spoj labirinata sa ektodermom ili ona nastaje otcjepljenjem njegovim od unutrašnjeg zida labirinata. Došao je do zaključka da samo donji dio njezin nastaje otcjepljenjem a gornji dio je ostatak stare formacije koja se kod selahija održa čitava do životno. To je kasnije i potvrđeno.

Studirajući vrlo komplicirani orbitalni izdanak palatinuma dokazano je da je njegova forma ma kako složena sva osnovana još u embrionalnoj primitivnoj nosnoj hrskavici. Razumjeti taj izdanak odraslog može se samo onda ako se zna da je pravi uzrok svake njegove pojedinosti u nečem što je negda postojalo, a čega odavna nema više.

Između ostalog dokazao je da nije ispravan onaj način kako se u svim udžbenicima upisuje gornji završetak palatinuma. To se opisuje već kroz stotine godina tako da se veli da se palatinum na gornjem kraju račva na dva izdanka: prednji orbitalni i stražnji sfenoidni. Perović je dokazao da to nije tačno. Samo

je sfenoidni izdanak nastavak gornjeg ruba palatinuma. Orbitalni izdanak nastaje na sasvim drugom mjestu. On izrasta ne na vrhu nego duboko dolje, otprilike u sredini visine okomite ploče palatinuma, iz njene lateralne strane i odatle raste prema gore i naprijed, tako da između njih nastaje brazda. U tu brazdu je uložena lateralna ploča primitivne nosne hrskavice kao kad hrbat kakve knjige obuhvatimo šakom, pa su joj dlan s jedne a prsti s druge strane. Međutim u toku razvitka hrskavična ploča iščezava polagano a brazda se popunjuje koštanom supstancijom tako da orbitalni izdanak sekundarno priraste uz okomitu ploču palatinuma. Ipak se znaci brazde održe još dugo nakon rođenja, i ono što je prije izgledalo kao neka slučajnost, sad se zna šta je to upravo, zna se da su to tragovi neke prastare tvorbe, lateralna ploča primitivne hrskavice nosne čahure koja je iščezla potpuno, kao da tu nikad ništa nije bilo.

Orbitalni izdanak palatinuma je poznat kao onaj dio skeleta koji je najviše varijabilan, ali su te varijacije nerazumljive, ako se ne zna pravi način njegova razvitka. Napr. on može biti dobro, ili slabije ili još slabije razvijen, a može izuzetno i nedostajati i biti nadomješten čime drugim. Ali i tada kad je orbitalni izdanak iščezao, njegov donji dio, vrat odnosno ono što izgleda kao njegov vrat, tu ostaje uvijek potpuno održano. Bilo je nejasno kako je to moguće. Sad je to razumljivo. To uopće, naime, i nije vrat njegov, nego je to najgornji dio vertikalne ploče uz koju se vrat samo prisloni kad je razvijen a inače nema s njim nikakva posla. Pa kad orbitalni izdanak iščezne, ta ploča ostane naravno intaktna. Tako su i mnoge druge varijante, koje tu nastaju postale razumljive.

Opisao je kao propeler zavijeni prednji dio donje nosne školjke

(Pars evoluta) koji je do tada bio nepoznat.

Perović je prvi opisao da tada nepoznati izdanak gornje čeljusti (processus frontosphenoides) koji seže do čeone kosti.

Među naučnim radovima prof. Perovića treba naročito istaknuti njegova istraživanja maksilarnog sinusa, odnosno nosne šupljine. On je našao ispravno dinamično tumačenje forme otvora maksilarnog sinusa. Taj otvor maksilarnog sinusa opisuje na razne načine: kao okrugao, polukružan, bubrežasto-ovalan, četverouglast, trouglast, rombičan. On je dokazao da ti prikazi vrijede samo za pojedine slučajeve ali u drugima su te forme drukčije. Istražujući veliki materijal, on je otkrio osnovni zakon koji tumači svaki pojedini oblik ma koliko ih bilo. Dokazao je naime da rub hijatusa nije jedna cjelina nego da je njegov prednji rub potpuno odijeljen jednim šavom koji je do tada bio nepoznat i koji je on nazvao Sutura supralunularis. Dokazao je da se taj prednji rub razvija sa unutrašnje strane primitivne hrskavične nosne čahure, a sav ostali rub sa spoljašnje strane. Ako taj prednji samostalni rub raste jednolično, on je ravna linija, a pošto je sav ostali rub pretežno konkavan rezultirat će oblik polukruga. Ako sredina prednjeg ruba zaostane u rastu bit će on konkavan, rezultat je okrugli oblik hijatusa. Ako sredina raste brže, bit će rub konveksan, rezultat je bubrežast oblik hijatusa. Ako donji dio ruba raste brže, nastat će ovalni oblik, ako gornji dio raste, nastat će trouglasti oblik hijatusa. Time je unesena svjetlost u tumačenje jednog oblika koji je dotad bio nerazumljivo varijabilan.

Studirao je prof. Perović naročito parcijalne pregrade koje mogu nastati u čeljusnom sistemu i koje mogu imati praktično znače-

nje. One su se opisivale kao nešto što iznenada nastaje a da mu se ne zna nikakav razlog zašto nastaje. Prof. Perović je otkrio da ta septa ne nastaje iznenada nego da je ona samo krajnja amplituda jednog talasanja, koje ide od potpunog pomanjkanja do potpuno izraženog septuma. Dokazao je da gornji rub hijatusa nije jedinstven, nego da se sastoji od dva dijela, koja međusobno konvergiraju izbočujući se na tom mjestu dodira prema maksilarnom sinusu. To je mjesto nazvao Punctum convergii. Ta konvergencija nije vazda jednaka. Ona može varirati prema minus i prema plus. Kod minus varijacija izbočenje postaje sve manje i manje i napokon iščezne. Tad gornji rub hijatusa izgleda sasvim ravan, kao što se to obično slika u anatomskim atlasima. Međutim kod plus varijacija to izbočenje postaje sve izrazitije i nastavlja se u dubinu u jednu ploču koja počinje dijeliti sinus u dva dijela. Kod plus varijante dosegne ekstremnu anuplitudu, tad nastaje potpuno izraženi septum. Prof. Perović je našao i razlog toga variranja. On je pokazao da se sinus maksilaris razvija iz nosne šupljine, ali ne u formi jednostavne vreće, nego vreće koja je više ili manje podijeljena u jedan prednji manji i stražnji veći dio. Prema stepenu te podjele razvije se i punctum convergii jače ili slabije.

Te parcijalne septe pokazuju veliku pravilnost. Njihov početak je uvijek bez izuzetka na tački označenoj kao Punctum convergii i ne može od toga odstupati ni za dio milimetra. Prof. Perović je dokazao da se i njihov donji kraj završava uvijek na jednom određenom mjestu koje je nazvao imenom Punctum palatinum. Utvrdio je takođe i mehanizam kako nastaje ta donja fiksna tačka završetka septuma, pokazavši da ona nastaje kao posljedica razvitka mak-

silarnog izdanka palatinuma. Zato ju je i nazvao *Punctum palatinum*. Sredina septuma može međutim kolebati u velikoj mjeri, kao konop preko kojega se kod igranja preskače, ali krajevi su uvijek apsolutno fiksirani, kao stupovi kod visećeg mosta. Dokazao je također, nasuprot navodima londonskog anatoma Underwooda, da se parcijalni septumi razvijaju uvijek odozgo prema dolje, a ne počinjući od dna maksimalnog sinusa.

I za stražnji dio gornjeg ruba našao je jedno osnovno pravilo, koje je od praktične važnosti. Dokazao je da taj rub nije onakav kakav se obično u atlasima prikazuje nego da njegova osnovna forma ima četiri ruba i tri ploštine. Gornje polje odgovara etmoidnom labirintu, srednje gornje a donje srednjem nosnom hodniku. Varijacije su tu mnogobrojne, pojedine linije mogu se spojiti i time jedno ili dva ili sva tri polja u pojedinom slučaju iščeznuti. Stoga će se kod operativnog pristupa kroz maksilarni sinus na etmoidni labirint u jednom slučaju pristupiti zbilja u sam labirint, međutim u drugom slučaju će se dospjeti u gornji nosni hodnik, a u trećem štaviše u srednji nosni hodnik. Poznavanje osnovne forme koja sadrži sve te elemente, čini razumljivom svaku varijantu koja uopće može nastati. O tim praktično važnim istraživanjima prof. Perović je 1954. objavio u Radu Jugoslovenske akademije opsežnu monografiju od 384 strane sa 82 slike.

Ovaj rad o gornjoj čeljusti predstavlja ne samo najveće djelo prof. Perovića nego najopsežnije djelo o sinusima uopće.

Od ostalih radova treba naročito spomenuti njegovo otkriće jedne značajne formacije, koja dosad nikad nije ni u jednom udžbeniku niti atlasu anatomije spomenuta. To je izraziti

greben na nosnoj pregradi čija je važnost u tome što on predstavlja pravu granicu između nosne šupljine i ždrijela koja je granica iako se ta regija istražuje kroz stotine godina, sve do sada je ostala nepoznata, te je da taj greben predstavlja pravo meta međa krivo prikazivana. Budući dijagno omeđenje hoane, a ne stražnji rub vomera on ga je nazvao imenom *Crista choanalis*.

S tim u vezi otkrio je da na stražnjem gornjem dijelu raonika postoji jedan poseban važan uređaj u formi klina, koji ima zadaću da kod inspiracije zračne struje iz obje nosne šupljine mirno uvede u ždrijelo sprečavajući pritom nastajanje vrtloga. Kad ne bi bilo toga klinastog produženja, to bi se vomer straga završio širokom ravnom poprečnom ploštinom, nastajao bi između dvije ovdje preko 1 cm razmaknute zračne struje vacuum i stoga zračni vrtlozi. Klinasto produženje vomera to sprečava jer taj klin ispunjava onaj prostor u kom bi vacuum nastao. Zrak mirno struji niz kosinu toga klina. To je nazvao imenom *Pars cuneiformis vomeris*. Tako se i trup riba, ptica, lađa, aviona završava stražnjim suženim krajem iz istog razloga.

Veoma je interesantno da je na hoanalnom grebenu i na tim kosinama otkrio neke zagonetne formacije koje se samo tu nalaze i nigdje drugdje u tijelu. To su koštani izraštaji koji nijesu ni patološke niti staračke pojave, a nemaju ni mehaničku zadaću da djeluju kao trajektoriji. Studirajući te tvorbe na 600 objekata Perović je došao do zaključka da one imaju zadaću da zračnoj struji adaptiraju pobočne ploštine odvodnog aparata na ulazu zračnih struja iz nosnih šupljina u ždrijelo. One su dakle aerodinamske adaptacione tvorbe te ih je stoga nazvao imenom: *Formationes adaptationis aerodyna-*

micae, čime se za skeletni sistem u-
vodi jedan novi pojam u anatomiji.

To je otkriće prof. Perovića po-
budilo veliko interesovanje u čitavj
svjetskoj literaturi i preuzeto je već
u udžbenike anatomije.

Zanimljivo je spomenuti još tri
momenta u vezi s tim novootkrive-
nim tvorbama. Prvi momenat je nji-
hova začuđujuća pravilnost. One se
naime razvijaju sasvim tačno duž
novootkrivenog hoanalnog otvora i
to toliko matematski tačno, da nji-
hov prednji početni, najviši dio ne
može ležati ni za dio milimetra is-
pred niti iza toga grebena, nego baš
apsolutno tačno na njemu. Odatle se
te tvorbe protežu prema nazad obla-
žući pobočne strane novoopisanog
klinastog dijela veoma modelirajući
tu površinu prema aerodinamičnim
potrebama respiratorne vazdušne
struje na prolazu kroz tjesnac ho-
ana.

U organskom sistemu nije uobi-
čajena tolika matematika tačnosti.
Očito je stoga da se ovdje radi o pri-
mjeni nekog fizikalnog zakona od
koga ne može biti izuzetka. Kako je
prof. Perović u saradnji sa fizičarom
prof. Metzgerom ustanovio, tu se ra-
di o primjeni Bernoullijevog zakona
o zračnom strujanju.

Druga zanimljiva karakteristika
svih tvorbi je ta, što se ona ne nala-
ze kod djece, nego se počinju raz-
vijati tek u doba puberteta. Čim se
shvati pravo značenje tih tvorbi, on-
da to postaje razumljivo. Oblast ho-
ana je kod djece pravilna. Nema stoga
potrebe ni za kakve adaptacijske
tvorbe. Međutim, u doba puberteta
počinju pojedini elementi lubanje in-
tenzivnije rasti i tada može doći do
jačeg ili slabijeg poremećaja u obli-
kovanju hoana. Tada tek počinju da
se razvijaju adaptacijske tvorbe koje
imaju zadatak da isprave poremeće-
ne površine i adaptiraju ih ponovo

aerodinamičnim potrebama prema
Bernoullijevu zakonu.

Treća zanimljiva karakteristika
tih tvorbi je ta što se one ne razvi-
jaju kod svakog čovjeka nego otprilike
kod svakog trećeg. To je stoga,
što u doba puberteta, kad elementi
lubanje počinju brže rasti, da bi po-
primili svoj definitivni oblik, ne do-
laze do jačeg ili slabijeg deformira-
nja samo kod otprilike svakog tre-
ćeg. Samo su to dakle oni slučajevi
gdje se pojavljuje potreba za stvara-
njem adaptacionih potreba, koje tre-
ba da nastalu pogrešku isprave.

Jedna od najvažnijih radnji aka-
demika Perovića je ona koja je
(1964) izašla u radu Jugosla-
venske akademije pod naslovom:
»Kauzalno rješenje zagonetke zašto
kao papir tanke pregrade između
pneumatskih prostora ne budu resor-
birane«. Naslov te radnje ne ozna-
čava njenu sadržinu, nego povod is-
traživanja. Congdon i van Gilse upo-
zorili su na činjenicu da tanane preg-
rade između dvije susjedne pneumat-
ske šupljine ostanu održane. Sve
drugo naokolo podlegne razornom
djelovanju pneumatizacije, a to su
katkad i po 3 cm debele spongiozne
koštane mase. Samo te pregrade do-
biju na neki način takoreći imunitet
i ostanu održane do kraja života i-
ako su prozračne i tanke kao papir.
Ni Congdon ni van Gilse, a ni drugi
autori nisu uspjeli riješiti šta je uz-
rok te zagonetne pojave.

Akademik Perović je to pitanje
studirao duže vremena na 600 obje-
kata. I napokon mu je pošlo za ru-
kom da nađe uvjerljivo rješenje te
zagonetke. I ne samo to. U toku istra-
živanja otkrio je jedan sveobuhvat-
ni zakon o pneumatizaciji, koji na-
pokon unosi svjetlost u taj davna-
šnji važni ali mutni problem čovječ-
je anatomije.

Ukratko rečeno, radi se o ovom. Obično se smatra da se pneumatizacija sastoji u tom što sluznica nosne šupljine urasta u susjednu kost i resorbira spužvastu, spongioznu supstanciju, koja ih ispunjava i tako nastaju šupljine, paranazalni sinusi. Taj prikaz, međutim, nije tačan. Da bi sluznica resorbirala spongioznu supstanciju, ona bi je morala neposredno dodirivati, međutim, to nigdje nije slučaj. Sluznica nigdje ne dodiruje spongioznu supstanciju, pa je stoga ne može ni resorbirati.

Naprotiv, između sluznice i spužvaste koštane supstancije koja treba da bude resorbirana, nalazi se uvijek jedna pregrada u obliku tanke koštane ploče građena od čvrste kompaktne koštane supstancije kao neki štit koji zaključuje i pokriva prednju površinu spongioze. Eto, u oblasti te kompaktne pločice događa se sve ono što ima da se obavi u toku pneumatizacije, a to je jedan kompleksan proces, koji je tek sada postao jasan.

Na prednjoj strani toga štita, onaj koji gleda prema sluznici, površina je neravna, sva izrovana, vide se na njoj udubljenja, koja sadrže osteokleste, koji rastapaju i razaraju koštanu supstanciju (Howship-ove lakune). Tu se dakle vrši resorpcija.

Međutim, kad bi se samo to događalo, taj bi koštani štit ubrzo bio sav razoren i resorbiran, a to se i pak ne događa i to stoga, što se na drugoj strani štita, onoj koja gleda prema spongiozi, stvaraju nove naslage kompaktne supstancije, koje ga pojačavaju u istoj mjeri ukoliko on bude razoren na prednjoj strani.

Stoga se vidi kako stražnja strana štita nije neravna ni izrovana kao prednja, nego je ravna i glatka, obložena osteoblastima iz endosta spongioze koji izlučuju nove naslage kosti. Između stanica prednje i stražnje

strane štita postoji veza. U unutrašnjosti koštane supstancije štita nalaze se koštane stanice osteoblasti, sa svojim mnogobrojnim izdancima, koji su u međusobnoj vezi tako da čitav taj stručni sistem tvori jednu veliku cjelinu, jedan sincicij.

U oblasti tankog kompaktnog štita događaju se, dakle, dva obratna procesa: na jednoj strani negativni, na drugoj strani pozitivni; na jednoj strani razaranje, na drugoj stvaranje; na jednoj resorpcija, na drugoj apozicija. Perović je načinio jednu impresivnu sliku koja to zorno prikazuje. Na slici je prikazan zid, na kome rade dvije ekipe radnika: na jednoj strani jedna ga ekipa razara, dotle ga druga ekipa radnika na protivnoj strani nadograđuje. Zid ostaje uvijek iste debljine, samo se stalno pomiče prema strani na kojoj se nadograđuje, kao što i kompaktni štit kod pneumatizacije stalno putuje ostajući uvijek iste debljine. Sad je postajalo jasno kako može taj čvrsti, kompaktni zid, koji je prirastao uz okolicu, putovati: može putovati zato što se na jednoj strani razgrađuje, a na drugoj nadograđuje.

Perović je ustanovio da su ta dva obratna procesa, resorpcija i apozicija, fino istarirani i adaptirani jedan drugom. Oni ne mogu izolirano djelovati. Kad bi djelovala samo resorpcija, štit bi bio ubrzo sav istrošen i proces pneumatizacije bi prestao. A kad bi djelovala samo apozicija, čitava bi se oblast pretvorila u jednu veliku skleroziranu koštanu masu. Naprotiv, obadva obratna procesa obavljaju se sinhrono, u istom tempu i jedan uslovljuje drugi i što je osobito važno, Petrović je ustanovio da čitav taj uređaj djeluje kao jedna jedinstvena cjelina. Ona može funkcionirati samo onda, ako djeluju obadva njena sastavna dijela; čim rad jednog dijela izostane, čitav uređaj

bude toga časa rasformiran i prestaje funkcionisati, kao kod vage, ako se jedan tas odreže, pada i drugi.

Stoga je Perović taj uređaj nazvao i imenom Pneumatizacijski stroj (Apparatus pneumatisationis, Pneumatisationsvorrichtung, Pneumatisationswork).

Perović je takođe učinio vjerovatnim da poziv za rad Pneumatiziranog stroja dolazi od spongioze, kad ona izgubi mehaničku funkciju i treba da bude odstranjena

Poznavanje novootkrivenog pravila o Pneumatizacijskom stroju tumači uvjerljivo sve pojave koje nastanu u vezi sa pneumatizacijom: nastajanje imuniteta pregradnih tankih ploča time što se tu dodirnu i stope dva štita, između njih nastane spongioza

POPIS NAUČNIH RADOVA PROF. DR DRAGE PEROVIĆA

1. Die Entwicklung des häutigen Labyrinthes von Emys lutaria. Marsili Verandlungen des 75. Kongresses der deutschen Naturforscher und Ärzte. S. 974-975, 1913.
2. Perović und Aust: Zur Entwicklungsgeschichte des Ductus endolymphaticus beim Menschen. Anatomische Hefte, Band 52, s. 701,715, 1915.
3. O smjeru nastavnog i zanatskog rada u anatomiji. Liječnički Vjesnik, god. 40 broj 2, s. 45-51, 1918.
4. Über eine ungewöhnliche Insertion der unteren Nasenmuschel, Anatomischer Anzeiger, Bd. 88, No. 7/10, s. 133-139, 1939.

i mogućnost apozicije i stoga prestaje i rasorpcija, razvitak parcijalnih septa, zaštita zidova kad do njih dospije pneumatizacija itd.

Pravilo o Pneumatizacijskom stroju vrijedi za desni i lijevi sfenoidni sinus, desni i lijevi maksilarni sinus, desni i lijevi čeonni sinus i nepčani sinus kad su razvijeni. Perović naročito naglašava da prostori u mastoidu imaju drukčiju građu i funkciju i ne spadaju u red pravih paranasalnih šupljina, te se razvijaju na sebi svojstven način.

Osim medicinskom problematikom akademik Perović se bavio i problematikom našeg jezika, a specijalno našom medicinskom terminologijom, pa je i tu dao niz vrijednih doprinosa.

5. Über eine eigentartige normal vorkommende Bildung an der unteren Nasenmuschel des Menschen. Zeitschrift für Anatomie und Entwicklungsgeschichte, Band 110, A. 4, s. 597-633, 1940.
6. Über den Agger nasi. Wiener klinische Wochenschrift, Jahrgang 54, N. 7, s. 133, 1941.
7. O sfenoidnom i o dosad nepoznatom frontosfenoidnom izdanku gornje čeljusti kao i o načinu njegove pneumatizacije. Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga Rada 273, s. 5-68, 1947.

8. Researches concerning the sphenoid and the formerly unknown frontosphenoid process of the maxilla and the way of their pneumatisation. Bulletin International de l'Academie Yougoslave des sciences et des beaux-arts, Nouvelle série, livre 1, s. 61-85, 1948.
9. O naročitim formacijama na orbitalnom izdanku nepčane kosti kao i o pravom načinu njegova razvitka. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga Rada 284, s. 5-77, 1951.
10. Studies concerning the development of the formerly unknown formations of the orbital process of the palate bone. With 27 figures. Bulletin International de l'Academie Yougoslave des sciences et des beaux-arts. Tome 284, s. 5-19, 1951.
11. Prilozi poznavanju razvitka i gradnje čovječije gornje čeljusti i maksilarnog sinusa. Sa 84 slike na tablama i 14 slika u tekstu. Monografija Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga Rada 299, s. 5-161, 1953.
12. Beiträge zur Kenntnis der Entwicklung und des Baues des menschlichen Oberkiefers sowie des Sinus maxillaris. Bulletin International de l'Academie Yougoslave des sciences et des beaux-arts. Nouvelle série, livre 11, s. 5-113, 1954.
13. O jednoj naročitoj formaciji na čovječjem raoniku kao i o pravom omeđenju stražnjeg otvora nosne šupljine, sa 16 slika na tablama. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti Knjiga Rada 316, s. 5-58, 1958.
14. Über eine bisher undeachtete Formation am Vomer sowie über die wahre Begrenzung der Choanen. Zeitschrift für Anatomie und Entwicklungsgeschichte, Bd 121, s. 1-8, 1959.
15. Was bedeuten die rätselhaften Bildungen die auf der Crista choanalis vomeris auftreten? Zeitschr. f. Anatomie u. Entw. Gesch. 121, 417-430, 1960.
16. Dalji doprinos poznavanju novo otkrivenih adaptacionih tvorba na hoanalnom grebenu čovječjeg raonika. Radovi Medicinskog fakulteta Vol. 8, Fasc. 2, s. 118-134, 1960.
17. Izvještaj o izvršenim radovima. »Nastavak istraživanja adaptacionih tvorbi na vomeru«. Štampano u časopisu Ljetopisu Jugoslavenske akademije br. 67. s. 270. 272, 1960.
18. Eine Théorie der Pneumatisation. Acta Anatomica Vol. 61, No. 3, s. 469, 1965.
19. Kausalno rješenje zagonetke zašto tanke pregrade između pneumatskih prostora ne budu resorbirane. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Knjiga Rada 366, 1964, s. 45-86.
20. Die Kausale Lösung des Rätsels, warum die papierdünnen Septa zwischen den pneumatischen Räumen nicht resorbiert werden. Bulletin international, livre 16, s. 45-97, 1964.

STRUČNI RADOVI

21. Anatomski institut Medicinskog fakulteta. Nova Evropa, Knjiga 7, 1923. od 1. januara do 30. juna.

22. O novoj latinskoj terminologiji u anatomiji. Liječnički Vjesnik, god. 61. br. 11, s. 1-10, 1939.
23. O novi latinski terminologiji v anatomiji. (Preveo dr M. Čer- nič). Zdravniški Vestnik, 1940. Leto XII., št. s. 1-10.
24. Anatomija. Hrvatska Enciklope- dija, Svezak 1, 1941, s. 408-416.
25. Osvrt na pripreme radove za osnivanje Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Govor održan 12. I. 1958. prigodom proslave 40-godi- šnjice osnutka Medicinskog fa- kulteta u Zagrebu. Liječnički Vje- snik God. LXXX. Br. 1-2, s. 1-8, 1958.
26. Franjo Durst. Ljetopis Jugosla- venske akademije znanosti i um- jetnosti za godinu 1958, Knjiga 65, s. 181-183, 1961.

Dr ISIDOR PAPO

General-pukovnik profesor Vojno-medicinske akademije, dr Isidor Papo, izabran je za dopisnog člana Srpske akademije nauka 1961. godine, na osnovu predloga Odeljenja medicinskih nauka Akademije i Srpskog lekarskog društva. Do toga izbora prof. Papo je bio objavio 43 naučno-stručna rada iz raznih oblasti hirurgije, od kojih je najveći broj iz oblasti kardio-vaskularne hirurgije. Od toga vremena do sada prof. Papo je objavio još 47 naučno-stručnih publikacija, tako da njihov ukupan broj iznosi 90. Četiri od ovih radova objavljeni su u inostranim časopisima, a tri su prikazana i primljena za štampu u Glasniku SANU. Ostali su objavljeni u domaćim stručnim časopisima (Liječnički vijesnik, Srpski arhiv, Vojno-sanitetski pregled, Acta chirurgica Jugoslavica, zbornici raznih kongresa i dr.).

Ne upuštajući se u prikaz onih radova prof. Pape, koje je on objavio pre izbora za dopisnog člana, ni u detaljnu analizu radova koje je publikovao posle toga, ovde dajemo samo sumarni pregled njegove naučne i stručne aktivnosti u raznim oblastima hirurgije u periodu od 1961. godine do danas.

Nastavljajući stručni i nastavni rad u oblasti ratne hirurgije, prof. Papo obrađuje i sva druga područja hirurgije. Tako u nizu članaka iz abdominalne hirurgije izlaže svoja iskustva i rezultate postignute u operacijama na slezini, želucu, crevima, pankreasu i jetri (br. 51, 68, 69, 73, 79, 80).

Patologija i hirurgija jednjaka je jedno od visokih dostignuća prof. Pape, koja su ga snažno afirmisala još u samom početku njegove hirurške karijere, kao hirurga širokih kon-

Isidor Papo

cepcija i velikih hirurških mogućnosti. Prof. Papo je serijom radova o ovom problemu duboko ušao u patologiju jednjaka, a u isto vreme prvi u našoj zemlji ukazao i demonstrirao vrednost nekih operativnih plastičnih metoda lečenja u slučaju teške stenoze jednjaka, razradio je do tančina, i pored sve tehničke složenosti i delikatnosti, ove metode i učinio ih rutinskim na svojoj Klinici. Tako je, zahvaljujući znatnom procentu uspeha, rešio probleme teškog invaliditeta u lica sa tesnom stenozom jednjaka.

Ovi su radovi od velikog značaja i bili su veoma laskavo ocenjeni u renomiranim hirurškim centrima u našoj zemlji i inostranstvu.

Radovi iz oblasti hirurgije pluća i grudnog koša takođe predstavljaju jedno zamašno polje kliničkog i operativnog rada prof. Pape, a utoliko su od većeg značaja, što ti operativni zahvati zauzimaju važno mesto u lečenju plućne tuberkuloze.

Značajna je bila aktivnost prof. Pape i u domenu hirurgije endokrinih žlezda. Objavio je značajan rad o klinici i terapiji feohromotitoma (br. 63). Prof. Papo sa uspehom po prvi put u našoj zemlji vrši timektomije kod mijastenije gravis i postiže dobre rezultate (br. 53).

Međutim, najvažniji deo radova prof. Pape odnose se na hirurgiju srca i krvnih sudova. Ovi radovi obrađuju razne probleme vrhunskog dometa u operativnoj tehnici visoko specijalizovane hirurgije koja se može obavljati samo na bazi brižljivo proučenog, pripremljenog i realizovanog ekipnog rada, do korišćenja najsavremenijih dijagnostičkih metoda i vrlo komplikovane operacije. Hirurgija srca, koju vrši prof. Papo, odnosi se na perikardiektomije, urođene srčane mane kao što su: Ductus arteriosus Botalli, koarktacija aorte, interatrijalni septum defekt, interventrikularni septum defekt, stenozna pulmonalnog ušća, tetralogia Fallot itd. i stečene srčane mane kao što su: valvulotomije kod mitralnih stenozna, i najzad zamena zalistaka kod aortnih mana.

Pored niza ranije objavljenih radova u referatima iz ove oblasti, na Kardiološkom kongresu u Opatiji 1961. g. prof. Papo je dao analizu 200 slučajeva operisanih od mitralne stenozne u toku posljednjih godina.

U svojim radovima »Savremena hirurgija srčanih mana« (Promedico, 1966.) i »Hirurgija srca i velikih krvnih sudova« (Medicinska enciklopedija, 1964) prof. Papo je izneo klasifikaciju urođenih i stečenih srčanih mana, indikacije za njihovo operativno lečenje i operativnu tehniku. Može se sa sigurnošću kazati da su ovi radovi poseban doprinos stručnoj literaturi i da mogu da služe lekarima da se upoznaju sa hirurgijskim lečenjem srčanih mana. U svom daljem radu na hirurgiji srca prof. Papo objavljuje svoja iskustva u hirurgijskom lečenju ventrikularnih septum defekata, atrijalnih septum defekata, ductus arteriosus Botalli, coarctatio aortae, itd. U tim radovima prikazuje kliničku sliku, indikacije i operativnu tehniku u lečenju pomenutih mana, a istovremeno prikazuje i svo-

ja iskustva na velikom broju slučajeva (br. 46, 47, 48, 49, 52, 54, 59, 67, 72, 77, 78, 88, 90).

Hirurgijske intervencije ove vrste predstavljaju jedno od najvećih dostignuća u hirurgiji, pošto su one pristupačne samo ograničenom broju visokospecijalizovanih centara. Od 1960. godine operacije na tzv. »otvorenom« srcu pomoću ekstrakorporalne cirkulacije sa hipotermijom izvođe se takoreći kao rutinska metoda na Hirurškoj klinici prof. Pape na VMA. Ovo su operacije kao prototip jednog uhodanog i preciznog timskog rada u kome na impresivno sinhronizovani način rade svi članovi ekipe: hirurzi, anestetičari, kardiolozi, pomoćno osoblje itd. (br. 50, 56, 60, 70, 71, 81).

Rezultati operisanih slučajeva pomoću ekstrakorporalne cirkulacije saopšteni su u radovima: »Naša iskustva u lečenju ventrikularnog septum defekta« (VSP, 1966), »Naša iskustva u hirurgijskom lečenju interatrijalnog septum defekta« (Glas odeljenja medicinskih nauka Srpske akademije nauka, 1967), »Naša prva uspešna implantacija veštačke valvule« (Glas Odeljenja medicinskih nauka Srpske akademije nauka, 1967), »Naša iskustva u lečenju izolovanih stenozna plućne arterije i stenozne plućne arterije kombinovane sa atrijalnim septum defektom« (Zbornik X sesije Instituta za hirurgiju srca i krvnih sudova Akademije nauka u SSSR) i najzad, rad »Naša iskustva u hirurgijskom lečenju tetralogije«, prikazan je na Hirurškom kongresu u Sarajevu 1967. godine.

U ovu grupu radova treba staviti i rad iz 1963. godine »O mikotičnim aneurizmima« (br. 55), kao i rad publikovan godinu dana kasnije »O jednom uspešno operisanom slučaju aneurizma abdominalne aorte« (br. 58).

Ovaj kratak prikaz naučno-stručne aktivnosti prof. Pape, od njegovog izbora za dopisnog člana SANU, pokazuje njegov neprekidni naučno-stručni razvoj i uspon ka visokim dostignućima u savremenoj kliničkoj i istraživačkoj hirurgiji. Iz izloženog se vidi da je prof. Papo obrađivao prostrane i važne domene u toku svog tridesetogodišnjeg hiruskog rada, ali se naročito posvetio hirurgiji jednjaka, hirurgiji pluća a u posljednje vreme hirurgiji srca i krvnih sudova. U svim tim oblastima došao je zaista do izvanrednih dostignuća a za mnoga od njih ima neosporni prioritet u našoj zemlji

Prof. Papo je organizator i realizator zapažene vrednosti, koji je od svoje Klinike stvorio naučno-istraživački i nastavni centar — školu za visokokvalifikovane hirurge, koji se osposobljavaju za istraživački, za praktični rad, no i za onaj u uslovimata rata, onakav kakav je on sam doživio.

Kao glavni hirurg JNA prof. Papo je putem sistematske nastave ratne hirurgije, putem raznih kurseva, seminara, stručnih obilazaka, podigao na znatnu visinu hirusku službu u JNA. On je isto tako postavio na savremeni nivo nastavu ratne hirurgije u VMA.

Ovome treba dodati veliku aktivnost prof. Pape na mnogim kongresima u zemlji i inostranstvu, čime je on ne samo afirmisao svoju hirusku ličnost u zemlji i van njenih granica, već je podigao i ugled jugoslovenske hirurgije.

Prof. Papo je, po pozivu, izlagao svoja hiruska dostignuća u Engleskoj, Švedskoj, a naročito u Indiji, u kojoj je u službenoj misiji proveo nekoliko meseci i na univrsitetkim centrima održao niz predavanja iz raznih oblasti hirurgije, a u isto vre-

me demonstrirao svoja hiruska dostignuća. Pomenućemo takođe da je prof. Papo član mnogobrojnih hiruskih organizacija u zemlji i u inostranstvu.

Prof. Isidor Papo je član Internacionalnog društva hirurga, Internacionalnog društva za hidatologiju, Internacionalnog društva za kardiovaskularnu hirurgiju, Britanskog društva hirurga, Pariskog društva hirurga, Nemačkog društva hirurga, Austrijskog društva hematologa, a 1966. g. postao je Fellow of American College of Cardiology. Počasni je član Američkog društva vojnih lekara i Britanskog društva grudnih hirurga.

POPIS NAUČNIH RADOVA

- 1— HEMANGIOMA MEDULAE SPINALIS. Liječnički vjesnik br. 11, 1939.
- 2— ORGANIZACIJA HITNE POMOĆI U SSSR-u, Vojno-sanitetski pregled, br. XI, XII, 1947.
- 3— PRELOM KOSTIJU. Vojno-sanitetski pregled, br. VI 1948.
- 4— IREPARABILNE PARALIZE NERVUS RADIALIS-a I NJIHOVO OPERATIVNO LEČENJE. Iskustva u reparatornoj hirurgiji. Beograd, 1948.
- 5— GASTRICNA SUKCIJA. Vojno-sanitetski pregled, br. 9 i 10, 1948.
- 6— PRILOG OPERATIVNIM METODAMA LEČENJA KARCI-NOMA JEDNJAKA I KARDIJE. Vojno-sanitetski pregled, br. X, 1948.
- 7— IMPLANTACIJA URETERA U DEBELO CREVO — URETEROSIGMOIDECTOMIA. Vojno-sanitetski pregled, br. 3, 1949.
- 8— JEDAN SLUČAJ INSULINOMA. Vojno-sanitetski pregled, VII, 1951.

- 9 — STRANO TELO JEDNJAKA ODSTRANJENO TRANSPLEURALNOM EZOFAGOTOMIJOM. *Acta chirurgica*, 4, 1951.
- 10 — JEDAN OPERISAN SLUČAJ MITRALNE STENOZE. *Vojno-sanitetski pregled*, V, 6, 1952.
- 11 — NOVI USPESI U KARDIOVASKULARNOJ HIRURGIJI. *Medicinski glasnik*, 12, 1952.
- 12 — KOARKTACIJA AORTE I NJENO HIRURŠKO LEČENJE. *Vojno-sanitetski pregled*, V, 5, 1953.
- 13 — POVREDE GRUDNOG KOŠA. *Ratna hirurgija*, 1953.
- 14 — RATNE POVREDE TRBUHA. *Ratna hirurgija*, 1953.
- 15 — TORAKOABDOMINALNE POVREDE. *Ratna hirurgija*, 1953.
- 16 — RATNE POVREDE KARLICE. *Ratna hirurgija*, 1953.
- 17 — NAŠA ISKUSTVA SA RESEKCIJOM PLUĆA KOD TUBERKULOZE. *Zbornik radova IV. posleratnog kongresa ftiziologa SFRJ*, 1954.
- 18 — ANTETORAKALNA PLASTIKA JEDNJAKA. *Vojno-sanitetski pregled*, VII, 8, 1954.
- 19 — THE SURGICAL TREATMENT OF BENIGN STENOSIS OF THE OESOPHAGUS. *The Sinai Hospital Journal*, 1, 1954.
- 20 — DUCTUS ARTERIOSUS PERSISTENS, *Vojno-sanitetski pregled*, XI, 12 1954.
- 21 — PRIROĐENE ATREZIJE JEDNJAKA. *Vojno-sanitetski pregled*, XI, 12, 1954.
- 22 — KLINIČKA SLIKA I NEPOSREDNI REZULTATI VALVULOTOMIJE U SLUČAJU MITRALNE STENOZE UDRUŽENE SA FUNKCIONOM PULMONALNOM INSUFICIJENCIJOM. *Vojno-sanitetski pregled*, IX, 10, 1955.
- 23 — NAŠA ISKUSTVA SA 200 RESEKCIJA PLUĆA. »Tuberkuloza«, 4, 1955.
- 24 — NAŠA ISKUSTVA SA 45 SLUČAJEVA MITRALNE STENOZE. *Zbornik kongresa hirurga*, Beograd, 1956.
- 25 — NOS EXPERIENCES AVEC 45 PERICARDIECTOMES. *Minerva cardioangiologica Europea*, 1956.
- 26 — POVREDE AKSILARNE ARTERIJE. *Vojno-sanitetski pregled*, IX, 4, 1957.
- 27 — FEOHROMOCITOM. *Srpski arhiv*, V, 1958.
- 28 — KONGENITALNE ATREZIJE JEDNJAKA. *Zbornik kongresa ginekologa*, Beograd, 1958.
- 29 — HEMOTRASPLANTACIJA ARTERIJA. *Vojnosanitetski pregled*, VIII, 4, 1958.
- 30 — HOMOTRASPLANTATI I NJIHOVA KLINIČKA PRIMENA. *Vojno-sanitetski pregled*, V, 1958.
- 31 — HIRURŠKO LEČENJE MITRALNE STENOZE. *Pro Medico*, 1, 2, 1958.
- 32 — DANAŠNJI POGLED NA HIRURŠKE PROBLEME KARDIOSPAZMA. *Acta chirurgica Jugoslavica*, 6, 1959.
- 33 — KLINIČKE KORISTI CUCCINYLAsta. *Srpski arhiv*, 6, 1959.
- 34 — CISTE PERIKARDA. *Vojno-sanitetski pregled*, XII, 1959.
- 35 — PROBLEMI HIRURŠKE SLUŽBE U SAVREMENOM RATU. *Vojno-sanitetski pregled*, XVI, 7/8, 1959.
- 36 — IL TRATTAMENTO CHIRURGICO DELLE STENOSIS BENIGN DELL' ESOFAGO. *Minerva Medica*, 1959.
- 37 — STRANA TELA KOD STRIKTURE JEDNJAKA. *Vojno-sanitetski pregled*, XVI, 6, 1959.
- 38 — AKTIVIRANA EZOFAGOBRONIJALNA FISTULA SA TRAKCIONIM DIVERTIKULOM.

- Vojno-sanitetski pregled, III, 1959.
- 39 REZULTATI HIRURŠKOG LEČENJA TBC S NAROČITIM OSVRTOM NA RESEKCIJU PLUĆA. »Tuberkuloza«, XI, 2, 1959.
- 40 — NEITRAG ZUR KAZUISTIK MALIGNER TUMOREN IN DEN STENOSEN DER SPEISERORCHE NOCH VERÄTZUNGEN MIT KAUSTISCHEN MITTELEN. Monatschrift für Orhenheilkunde, III, 93, 1959.
- 41 — PECTUS EXCAVATUM. Vojno-sanitetski pregled, XVII, 10, 1960.
- 42 — INTERATRIJALNI SEPTUM DEFEKT. Biblioteka Srpskog lekarskog društva, 1960.
- 43 — SPLENEKTOMIJA U LEČENJU KRVNIH OBOLJENJA I TRAUMA SLEZINE. Vojno-sanitetski pregled, XVIII, 1961.
- 44 — EZOFAGOPLASTIKA. Medicinska enciklopedija, T 4, 55—60, 1960.
- 45 — RATNA HIRURGIJA. Medicinska enciklopedija, 598—601, 1961.
- 46 — TERAPEUTSKE MOGUĆNOSTI U HIRURŠKOM LEČENJU UROĐENIH SRČANIH MANA. Materijal III-eg kongresa kardiologa Jugoslavije, Opatija, 1961.
- 47 — TEHNIKA MITRALNE VALVULOTOMIJE: PRIPREMA BOLESNIKA, IZBOR ANESTEZIJE, PRISTUP SRCU I OPŠTI OPERATIVNI POSTUPAK NA MITRALNOM UŠĆU. Materijal III-eg kongresa kardiologa Jugoslavije, Opatija 1961.
- 48 — KLINIČKI I OSTALI NALAZI U 12 SLUČAJEVA MITRALNIH STENOZA IV FUNKCIONALNE GRUPE ODABRANIH ZA VALVULOTOMIJU. Materijal III-eg kongresa kardiologa Jugoslavije, Opatija 1961.
- 49 — OPERATIVNI NALAZI I POSTOPERATIVNI REZULTATI U 12 SLUČAJEVA MITRALNIH STENOZA IV FUNKCIONALNE GRUPE. Materijal III-eg kongresa kardiologa Jugoslavije, Opatija 1961.
- 50 — NAŠA PRVA ISKUSTVA SA EKSTRAKORPORALNOM CIRKULACIJOM. Materijal III-eg kongresa kardiologa Jugoslavije, Opatija 1961.
- 51 — SPLENEKTOMIJA U LEČENJU KRVNIH OBOLJENJA I TRAUME SLEZINE (Naša iskustva na 110 slučajeva splenektomija). Materijal III-eg kongresa kardiologa Jugoslavije, Opatija 1961.
- 52 — OGROMNI POLIP JEDNJAKA. Vojno-sanitetski pregled, 18, 1961.
- 53 — REZULTATI MITRALNIH VALVULOTOMIJA U SLUČAJU MITRALNE STENOZE UDRUŽENE SA AORTNOM STENOZOM I INSUFICIJENCIJOM. Srpski arhiv, 2, 1962.
- 54 — MYASTENIA GRAVIS LEČENA TIMEKTOMIJOM. Srpski arhiv, 82, 1962.
- 55 — HYDATID DISEASE OF THE HEART. A Report On 2 Cases Treated Surgically. The British Journal of Surgery. Vol. XLIX, No 218, pp. 598—601, 1962.
- 56 — MIKOTIČNE ANEURIZME. Zbornik Vojno-medicinske akademije 1962, 295, 1963.
- 57 — NAŠA ISKUSTVA U OPERATIVNIM KOREKCIJAMA UROĐENIH SRČANIH MANA POMOĆU EKSTRAKORPORALNE CIRKULACIJE. Zbornik Vojno-medicinske akademije 1962, 197, 1963.

- 58 — KAKO SMANJITI RIZIK OPERATIVNOG LEČENJA HIPERTIREOZE? Bilten Vojno-medicinske akademije, 49—55, 1964.
- 59 — ANEURIZMA ABDOMINALNE AORTE (Prikaz 1 operisanog slučaja). Zbornik Vojno-medicinske akademije 1963, 86, 1964.
- 60 — DIJAGNOZA TRIKUSPIDALNE STENOZE I REZULTATI MITRALNE VALVULOTOMIJE U SLUČAJU MITRALNE I TRIKUSPIDALNE STENOZE. Srpski arhiv, 92, 4, 435, 1964.
- 61 — NAŠA ISKUSTVA U HIRURGIJI NA OTVORENOM SRCU POMOĆU EKSTRAKORPORALNE CIRKULACIJE. Medicinski arhiv, 5, 1964.
- 62 — AKTUELNI PROBLEMI TERAPIJE HIPERTIREOZE. Vojno sanitetski pregled, 21:10, 609, 1964.
- 63 — SKOPSKA KATASTROFA — POUKA I OPOMENA. Vojno-sanitetski pregled, 7—8, 445, 1964.
- 64 — PRILOG KLINICI I TERAPIJI FEOHROMOCITOMA — Povodom naših pet bolesnika. Zbornik Vojno-medicinske akademije, 76—80, 1964.
- 65 — HIRURGIJA SRCA I VELIKIH KRVNIH SUDOVA. Medicinska enciklopedija, T 9, 263—290, Zagreb, 1964.
- 66 — NEME MITRALNE STENOZE. II kongres internista Jugoslavije i IV kongres reumatologa Jugoslavije, Sarajevo, 1964.
- 67 — DIVERTIKULI JEDNJAKA. Vojno-sanitetski pregled, 7:8, 439—445, 1965.
- 68 — TRANSVENTRIKULARNA MITRALNA VALVULOTOMIJA ZA VREME TRUDNOĆE. Srpski arhiv, 92, XII, 1219—1225, 1965.
- 69 — GASTRO-JEJUNO-KOLIČNA FISTULA. Zbornik Vojno-medicinske akademije 1964, 84, 1965.
- 70 — NAŠA ISKUSTVA U LEČENJU PANKREASNIH CISTA. Zbornik Vojno-medicinske akademije, 1965.
- 71 — O ELEKTRIČNOM VOĐENJU SRČANOG RITMA POMOĆU APARATA »PACE MAKER« POSLE OPERACIJE NA OTVORENOM SRCU. Zbornik Vojno-medicinske akademije, 1965.
- 72 — PRIMENA APARATA ZA IZAZIVANJE I OTKLANJANJE SRČANOG ZASTOJA (fibrilatora i defibrilatora) U OPERACIJAMA NA OTVORENOM SRCU POMOĆU EKSTRAKORPORALNE CIRKULACIJE I HIPOTERMIJE. Zbornik Vojno-medicinske akademije, 1965.
- 73 — KARCINOMI JEDNJAKA. Medicinska enciklopedija, T 10, 25—31, 1965.
- 74 — KARCINOMI ŽELUCA. Medicinska enciklopedija, T 10, 31—36, 1965.
- 75 — MASIVNO GASTROINTESTINALNO KRVAVLJENJE. Vojno-sanitetski pregled, 10, 577—583, 1966.
- 76 — NAŠA ISKUSTVA U LEČENJU DEFEKTA VENTRIKULARNOG SEPTUMA. Vojno-sanitetski pregled, 11, 641—648, 1966.
- 77 — NEKI ZNAČAJNI MOMENTI U RAZVOJU SLUŽBE U NOR-u. Vojno-sanitetski pregled, 12, 734—741, 1966.
- 78 — NAŠA PRVA USPJEŠNA IMPLANTACIJA VEŠTAČKE VALVULE. Glas SANU Odeljenje medicinskih nauka, knj. 20, 1966.
- 79 — DEFEKT INTERATRIJALNIH SEPTUMA (Naša iskustva u hi-

- rurškom lečenju). Glas SANU, Odeljenje medic. nauka, knj. 20, 1966.
- 80 — KOARKTACIJA AORTE (Naša iskustva u hirurškom lečenju). Glas SANU, Odeljenje medicinskih nauka, knj. 20, 1966.
- 81 — SAVREMENA HIRURGIJA SRČANIH MANA. Pro Medico, III, 32, 3—50, 1966.
- 82 — KOLOBRONHIJALNA FISTULA KAO KOMPLIKACIJA CROHNOVE BOLESTI DEBELOG CREVA (SEGMENTALNOG GRANULOMATOZNOG KOLITISA). Zbornik Vojno-medicinske akademije, 1966, 52—56, 1967.
- 83 — VELIKI SOLITARNI KAVERNOM JETRE ODSTRANJEN RESEKCIJOM LEVOG REŽNJA. Zbornik Vojno-medicinske akademije, 1966, 110—113, 1967.
- 84 — UTICAJ KRATKOTRAJNOG PREKIDA KRVOTOKA U AORTI NA PROMENE U FREKVENCiji PULSA I VISINI KRVNOG PRITISKA ZA VREME OPERACIJE NA OTVORENOM SRCE U HIPOTERMIJI. Zbornik Vojno-medicinske akademije 1966, 138—141, 1967.
- 85 — NAŠA ISKUSTVA U LEČENJU IZOLOVANIH STENOZA PLUĆNE ARTERIJE I STENOZE PLUĆNE ARTERIJE KOMBINOVANE SA ATRIJALNIM SEPTUM DEFEKTOM. Zbornik X. sesije Instituta za hirurgiju srca i krvnih sudova Akademije nauka u SSSR.
- 86 — NAŠA ISKUSTVA U HIRURŠKOM LEČENJU PERICARDITIS CHRONICA CONSTRICTIVA. Vojno-sanitetski pregled, 3, 143—147, 1967.
- 87 — NAŠE ISKUSTVO U LEČENJU DUKTUS ARTERIOZUS PERZISTENS. Vojno-sanitetski pregled, 1, 7—13, 1967.
- 88 — NAŠE ISKUSTVO U LEČENJU 406 EHINOKOKNIH CISTA PLUĆA. Vojno-sanitetski pregled br. 12, 641—645, 1967.
- 89 — NAŠA ISKUSTVA U LEČENJU 500 MITRALNIH STENOZA. Predato u štampu Vojno-sanitetskom pregledu.
- 90 — UNSERE ERFAHRUNGEN IN CHIRURGICHER BEHANDLUNG DER CORROSIVEN STENOSEN DES OESOPHAGUS. XVe Congrès de la Société Internationale de Chirurgie, 1544, 1954.
- 91 — CLASICAL GASTRIC RESECTION A FAVOURITE OPERATION FOR GASTRODUODENAL ULCER. Congrès de la Société Internationale de Chirurgie, 1967.
- 92 — ANEURIZMA LEVE KOMORE POSLE INFARKTA. Liječnički vjesnik, 1967.
- 93 — CISTIČNA DILATACIJA HOLEDOKUSA. Zbornik Vojno-medicinske akademije, 1967.
- 94 — PROBLEMI U POSTOPERATIVNOM LEČENJU NEKIH KARDIOVASKULARNIH OBLJENJA OPERISANIH U EKSTRAKORPORALNOJ CIRCULACIJI. Zbornik Vojno-medicinske akademije, 1967.
- 95 — NAŠA ISKUSTVA U LEČENJU EHINOKOKA JETRE. Zbornik Vojno-medicinske akademije, 1967.
- 96 — TRANSPLANTACIJA SRCA. Vojno-sanitetski pregled, 2, 1968.

MOJE SJEĆANJE NA DOJČINA JAKŠIĆA

Kad mi je ponuđeno mjesto direktora Gimnazije u Mostaru, rado sam ponudu prihvatio, jer sam znao da se u toj školi nalazi odličan profesorski kolegij. Čuo sam već prije da u njemu rade čestiti ljudi, vrijedni nastavnici i dobri drugovi. Neki su već tada bili poznati kao stručni i naučni radnici. Njihova vrijednost, kao ljudi i nastavnika bila je za mene privlačna snaga da se primim direktorstva. To sam imao na umu kad sam se odlučivao za tu dužnost.

Moje imenovanje za direktora pada u početku 1938. godine, u doba društvenog i političkog previranja u cijeloj zemlji. Vjerovao sam da i Mostar nije pošteđen od toga, jer sam znao da su, baš tu, oduvijek rado izbijale suprotnosti društvenih prilika. A u gradu gdje se vode političke i kulturne borbe težak je rad u školi, ako ona želi da zajedničke interese svih građana jednako objektivno zadovolji i promiče. To je u ono doba bilo teško, gotovo nemoguće kod mnogih suprotnih težnji i interesa.

Moram reći da sam strahovao kako ću se snaći u kompliciranim prilikama. Istina, veliku nadu sam polagao u nastavnički kolegij, imajući na umu da je on glavni faktor koji osigurava uspjeh u školi. No, kod toga mi je jedna stvar zadavala brigu. Poznato je, naime, da Mostarci mnogo vole svoj grad, pa da mladi ljudi kad svrše nauke najradije traže namještenje u rodnom mjestu. Tu oni ostaju veći broj godina, neki i do kraja svog službovanja. Većina članova u profesorskom kolektivu bili su domaći sinovi i kćeri. Nije nerazumljivo da su mi se zbog toga jav-

ljala pitanja kako se profesorski kolegij u cjelini odnosi prema izvanškolskim zbivanjima, kakva sloga vlada u njemu, kako reagira na uticaje izvana, itd., itd. Na ta i druga slična pitanja mučio me odgovor prije nego sam došao na upravu zavoda. Pitao sam se kako ću početi, kojim putem u radu udariti, kako uspjeh ostvariti.

Kad sam došao u školu i u nastavnički zbor, iščezlo je moje strahovanje, jer sam tu naišao na razumijevanje drugova profesora. Oni su me od prvog dana razumjeli i podržavali u svim mojim nastojanjima. Moram reći da nikad nisam ni osjetio, akamoli konstatirao bilo kakvu pristranost svojih saradnika. Bili su to vrijedni, savjesni i objektivni ljudi i učitelji mladeži. Oni su me pomagali da smo išli putem neosvrtnja ni desno ni lijevo, izolirajući školu od nepoželjnih vanjskih utjecaja.

Roditelji i učenici, kako se to događalo i drugdje, nisu nas uvijek razumjeli pa su znali prigovarati. Ali njihovi su prigovori bili neosnovani i nepravedni, zadahnuti nesnosnom društvenom i političkom atmosferom. Stvarni rad je u školi uvijek govorio drukčije.

Moje direktorovanje u Mostarskoj gimnaziji kratak je vremenski isječak i 75-godišnjoj historiji te škole, no u tom svom kratkom radu mnogo dugujem nastavničkom zboru. Ova moja konstatacija, danas na ovom mjestu, neka je ujedno i zahvalnost mojim saradnicima.

Ovom zgodom, ipak, neka mi bude dopušteno da nekoliko riječi posvetim sjećanju na jednog odličnog člana profesorskog kolektiva u Mostarskoj gimnaziji. To je naš prerano umrli drug i prijatelj Dojčin Jakšić.

Dojčin je to sjećanje i zaslužio svojim znanjem i radom kao nastavnik, ali i svojim karakterom kao čovjek, prijatelj i drug.

On je u vrijeme moga direktovanja bio relativno mlad nastavnik, u 35 godini života i sa 8—10 godina učiteljske i pedagoške prakse, ali je svojim znanjem, razboritošću i ozbiljnim shvatanjem dužnosti zauzimao ugledno mjesto među ostalim kolegama, mlađim i starijim.

Rođen je u Mostaru 1903. godine, a za nastavnika Mostarske gimnazije došao je 1930. godine i tu ostao do 1940.

Dojčin je domaći sin, no on je daleko stajao od svega što bi u sebi nosilo tjesnogrudni lokalni karakter. Politikom se nije bavio. Poznao je dobro ljude i prilike u rodnom mjestu, pa je prema svemu što se tu događalo imao svoj određen stav i objektivno prosuđivanje. Volio je svoj grad i njegove ljude, volio je, ali na svoj način. On je dobro znao društvene mane onog vremena pa se nikad nije dao da ga u radu vode bilo čiji interesi.

Često sam u službenom i privatnom razgovoru imao priliku da čujem Dojčinovo mišljenje o mnogim pitanjima koja su se pojavljivala u školi ili izvan nje, u gradu, pa me je Dojčin uvijek osvajao svojim razboritim i objektivnim rezonovanjem. Visoko je stajao iznad svih lokalnih i prolaznih događaja i posebnih interesa.

U svom radu znao je samo za školu i njezino dobro, brinuo se za kemijski i fizički kabinet, pa za svoju kuću i porodicu. Predavao je kemiju, fiziku i matematiku. U svojim predmetima bio je odlično verziran, ali što je od osobite važnosti za svakog nastavnika, marljivo se usavršavao u svojoj struci.

Njegova ozbiljnost u saobraćaju s ljudima možda nije bila privlačna za ljude, a pogotovo ne za učeničku prirodu, no tko je Dojčina dobro poznao, lako je opažao da se iza njegove ozbiljnosti i naoko hladne pri-

rode krije sklonost na dobrotu i na dobronamjernu šalu i duhovitost.

Kao direktor imao sam priliku da stečem uvid u Dojčinova predavanja, ispitivanja i ocjenjivanja učenika, jednom riječi da upoznam Dojčinov učiteljski i pedagoški rad i postupak.

Dojčin je bio jedan od onih nastavnika koji se marljivo trude da učenicima izlože sve što je potrebno da znaju, zatim da im sve objasne do posljednje granice. Takvi učitelji se raduju kad svojim učenicima mogu kazati nešto novo i vrijedno i tim ih iznenaditi. Takav je bio Dojčin. Za predavanja se marljivo spremao, savjesno ih je izvodio, držeći se metodskih i pedagoških principa. No, Dojčin je bio svjestan da je sve objasnio pa je stajao na principu da ima pravo da od učenika za svoj rad očekuje rezultat. Ipak, nikad on nije pretjerivao u svojim zahtjevima, iako je tražio solidno znanje i precizne odgovore. Pri ocjeni učenika on je, do pravedne mjere, u obzir uzimao faktore koji su mogli nepovoljno uticati na učenikov rad i znanje. Naročito se trudio da upozna životne prilike svojih učenika, pa njihove fizičke i intelektualne vrijednosti. To ga je vodilo sigurnijim putem u njegovu učiteljskom i pedagoškom radu i postupanju.

Pored stručnih predmeta Dojčin je dobro poznao školske zakone, naredbe, disciplinske propise i sve drugo što je u vezi sa školom.

Tim znanjem se on u mnogo slučajeva istakao da je njegovo logično tumačenje smisla pojedinim odredbama i paragrafima često bilo mjerodavno u ocjeni događaja koji bi se pojavili u školskom radu i životu.

Ne mogu reći da nije bilo i toga da su učenici, a po njima i njihovi roditelji, pokoji Dojčinov postupak tumačili na svoj način i iznosili prigovore. No, to je bilo krivo i neob-

jektivno, jer im konsekventno Dojčinovo traženje rada, znanja i discipline nije išlo u račun.

U ono doba je podosta raširena fama o progonima učenika ove ili one vjere i nacionalne pripadnosti. Takvih mišljenja bilo je i u drugim školama u BiH, ali zbog složenih društvenih i političkih prilika u gradu Mostarska gimnazija je naročito bila na udarcu. U one dane bila je to nemila pojava da nije bilo lako ni direktoru, ni profesorima. Takvo stanje tražilo je mnogo strpljivosti, rada i truda da se razbije ta fama.

S Banovinom Hrvatskom došle su u školu nove prilike, a s njima i nove teškoće. Fizionomija nastavničkog kolegija posve se izmijenila, jer je mnogo nastavnika, naročito starijih premješteno sa škole, a u nju su došli novi, mlađi i neiskusniji ljudi.

Godine 1940. premješten je i Dojčin u Sarajevo. Kad smo se rastajali nisam ni slutio da ću se ikad više s njim sastati. Sudbina je ipak htjela da se drugi put (1941. godine) nađemo zajedno u Sarajevu. Tu je on rado prihvatio moju ponudu da sa ženske gimnazije pređe u Drugu mušku gdje sam bio direktor. U toj školi smo zajedno ostali cijelo ratno vrijeme, do narodnog oslobođenja 1945. godine. Naši srdačni odnosi nisu ratom bili pomućeni, naprotiv, teške ratne prilike još su nas više zbližile. Mi smo se uvijek razumjeli, međusobno poštovali i pomagali.

S godinom 1945. smo se rastali. Ja sam otišao na drugu dužnost, a Dojčin je ostao na svom mjestu.

U novim prilikama Dojčinova vrijednost je brzo došla do izražaja. Njegov rad je bio zapažen da je on već 1946. godine pozvan za nastavnika u Višu pedagošku školu u Saraje-

vu, a godine 1950. je izabran za izvanrednog profesora na Filozofskom fakultetu.

Ta imenovanja bila su priznanje Dojčinove vrijednosti, a Dojčinu se pružila mogućnost da se posve preda stručnom i naučnom radu. Tu je on mogao da u novoosnovane institucije ulaže sve svoje znanje, intelektualne i radne sposobnosti.

U školskoj godini 1953/54. sastao sam se i po treći put s Dojčinom u Filozofskom fakultetu. Tu je on predavao anorgansku analitičku kemiju, uredio kemijski laboratorij i osnovao Institut za kemiju i fiziku. Tada sam se i po treći put sa Dojčinom u kolikim je razumijevanjem, požrtvovanošću i ustrajnošću Dojčin radio, pa kako je njegov rad bio cijenjen i njegovo mišljenje uvažavano.

Dojčinova prerana smrt 1960. godine donijela je velik gubitak nauci i naučnim institucijama u kojima je Dojčin radio. Nemila bolest, nesumnjiva posljedica teškog rada u kemijskom laboratoriju slomila je čovjeka velike fizičke, intelektualne i moralne snage.

*
* *
*

U broju nastavnika koji su se izmijenili u Mostarskoj gimnaziji u toku 75 godina njezina postojanja dostojno mjesto, nesumnjivo, pripada Dojčinu Jakšiću, jer je on bio rijetko dobra čovjek, nastavnik, prijatelj i drug. On je ostavio trajnu uspomenu kod svih ljudi koji su ga poznavali, a napose kod svojih prijatelja, kolega i učenika.

Ovo nekoliko mojih riječi neka od mene bude izraz osjećanja i dokaz poštovanja!

Dr MATIJA LOPAC

SLOBODARSKA OMLADINA MOSTARA U REVOLUCIONARNOJ BORBI

Govoriti o Mostarskoj gimnaziji, koja proslavlja sedamdeset pet godina svog postojanja, nije moguće a da se ne govori o sredini u kojoj je ona djelovala, a to znači govoriti o Hercegovini, o Mostaru koji je uvijek bio njen politički, privredni i kulturni centar. Iz Mostara su uvijek zračile napredne i revolucionarne ideje koje su imale uticaja ne samo u Hercegovini nego i na širem području. Na tlu Mostara odgajala se omladina zdravog duha, omladina koja je voljela svoj grad, davala mu posebnu ljepotu i draž i čuvala ga od svega što ne valja. I za radničku i za srednjoškolsku omladinu Mostara može se s ponosom reći da je to bila omladina koja je uvijek svojim djelom pokazivala da je dio Mostara, dio Hercegovine i cijele domovine, koju bezgranično voli i za koju je spremna da gine. Omladina Mostara učestvovala je u revolucionarnom procesu koji je Mostar učinio slobodarskim. Tu su se školovali, učili zanat i radili omladinci ne samo iz Mostara nego iz cijele Hercegovine. Mnogi od njih odlazili su zatim u sve krajeve Jugoslavije, na studije u Beograd, Zagreb, na rad u ovaj ili onaj kraj i tamo nastavljali svoje djelo. Mnogi iz te generacije nailazili su u životu na mnoge poteškoće. Nisu stizali da završe škole i zanate, jer su zbog svog revolucionarnog djelovanja, zbog svojih stremljenja i ubjeđenja bili izbacivani iz škola i sa posla.

Osobito jak uticaj radničke klase osjećao se u Mostaru između dva rata. Mostarska radnička klasa, iako malobrojna, već prije svjetskog rata bila je nosilac naprednih struja-

nja koja su se još tada izražavala kroz djelatnost Socijal-demokratske partije. Poznati su štrajkovi radnika Mostara iz 1906. godine. Pored borbe za goli život, za bolje uslove života i rada radnička klasa Mostara ispoljavala je težnju za ujedinjenjem naših naroda na slobodnim i demokratskim osnovama. Još iz toga vremena poznata su mnoga imena boraca protiv austrougarske okupacije, mnoga imena ljudi koji su težili za nacionalnim oslobođenjem, imena koja su u ujedinjenju svih jugoslovenskih naroda gledali spas. Veliki broj đaka Mostarske gimnazije pripadao je ovoj plejadi boraca. Mnogi od njih su dali dragocjen prilog buđenju nacionalne i revolucionarne svijesti naroda Hercegovine pa i šire.

Međutim, kako je do ujedinjenja došlo na osnovama koje nisu odgovalale interesima naših naroda, nakon prvog svjetskog rata radnička klasa ustala je protiv takve tvorevine, protiv vladajućih buržoaskih krugova kojima nije bio cilj ujedinjenje na demokratskim osnovama, nego ujedinjenje koje će obezbijediti njihov vladajući interes i položaj.

Aktivnost radničke klase naročito je došla do izražaja nakon osnivanja Komunističke partije Jugoslavije 1919. godine. Odmah nakon osnivanja stvorene su prve partijske ćelije u Mostaru. Tako se stvara jedna snaga sa kojom su vladajuće klike morale ozbiljno da računaju, jer su sukobi postajali sve ozbiljniji i sve češći. Najbolji i najaktivniji sinovi Mostara bili su proganjani, hapšeni i maltretirani zbog svojih revolucionarnih ideja.

Zrtve koje je podnijela radnička klasa Mostara nisu male. Šestojanuarski režim iz 1929. godine naročito je mnogo pogodio radničku klasu Mostara. Poznata su hapšenja iz 1929. godine, zatim iz 1932, 1936. i 1940. godine. Desetine najboljih članova Komunističke partije poslani su na robiju i u koncentracione logore. No, bez obzira na sve te okolnosti Partija je održavala kontinuitet svog revolucionarnog rada i nije slabila pored gubitaka nego je jačala. Mase su sve više i više išle za njom.

Posebno je Partija imala veliki uticaj na mostarsku omladinu, a uticaj Partije na omladinu i aktivnost omladine naročito se osjetila poslije dolaska druga Tita na čelo Partije 1937. godine. Tada se počinju ponovo organizovati i stvarati kružoci i aktivi Skoja kroz koje su prolazili mnogi mostarski omladinci i omladinke, stičući tako praktična i teoretska iskustva za ilegalnu a kasnije i oružanu borbu. Revolucionarna lektira i revolucionarna aktivnost tada je bila glavno zanimanje najvećeg dijela mostarske omladine. Partija i Skoj su tada imali u omladini najveću svoju podršku.

Sve što je više raslo klasno izrabljivanje, sve je više rastao otpor mase protiv vladajućih slojeva. Kada klasnoj nepravdi, koja je vladala u to vrijeme, dodamo nacionalnu i vjersku netrpeljivost, onda možemo pretpostaviti kako je nepodnošljivo stanje bilo u to vrijeme.

To su bili zaista mračni periodi u istoriji Mostara i cijele Hercegovine. Mostarski region spadao je tada u ekonomskom pogledu u najzaostaliye krajeve, a na zaostalost su se nadovezivali i svi ostali poroci: neprosvijećenost, nacionalna i vjerska netrpeljivost ...

Naročito je za mostarsku omladinu ovakvo stanje bilo nepodnošljivo. Ona je bila u svako doba spremna da se bori protiv postojećeg po-

retka. Čitala je zabranjenu literaturu, proturala partijsku propagandnu literaturu, štampu, brošure, letke i drugi zabranjeni materijal. Iz njenih redova su se regrutovali aktivisti koji su sa puno odgovornosti zajedno sa starijim drugovima organizovali ilegalni pokret u Mostaru a kasnije otvorenu borbu. Napredni mladići i djevojke — vaspitani od svoje Partije i Skoja — angažovali su sve svoje mladalačke snage u pripremi uslova za rušenje svega reakcionarnog i nazadnog i za realizaciju onoga što su u sebi nosili, za čim su stremili, za realizaciju ideala ispisanih na zastavi Komunističke partije Jugoslavije.

Za nas starije, preživjele učesnike tog pokreta svi ti događaji i sav taj heroizam zvuče kao poema. A to i jest poema. To govore imena palih radnika, đaka, studenata, književnika, publicista, imena jedne generacije koja se kompletno žrtvovala za slobodu i humanizam.

Đaci Mostarske gimnazije i drugih škola, inspirisani heroizmom radničke klase i primjerima svojih najboljih drugova, znali su pod udarima žandarima, agenata i policajaca da čuvaju svoje omladinsko dostojanstvo, da se do kraja bore za ideale radničke klase i njene avangarde, Komunističke partije. Napredna omladina u staroj Jugoslaviji nalazila se u teškoj situaciji, ali se uvijek držala hrabro. Takva je bila i mostarska omladina i đaci Mostarske gimnazije. Revolt protiv tadašnjeg poretka omladina je crpila upravo iz njegovih njedara: iz nepravde, nacionalne i vjerske mržnje i klasnog ugnjetavanja. Ta omladina, ova mostarska i sva jugoslovenska, poslije svih lomova koji su se dešavali u staroj Jugoslaviji, izdržavala je i najezdu okupatora. Iz ilegalnosti prešli su u aktivnu borbu. Radnici su ostavili svoje radionice, đaci svoje đачke klupe i otišli u borbu. Parti-

zanski komandanti su zamijenili njihove poslovođe i profesore. Ti mladići i djevojke predstavljali su glavnu snagu Mostarskog bataljona, koji je širom zemlje pronio slavu Mostara. Tada nastaje ona slavna epopeja koju će dugo pamtiti mnoge generacije. Nebrojene su žrtve koje je ovom pokretu dala mostarska gimnazija, njeni đaci i profesori. Poziv Partije na borbu protiv domaćeg i stranog zavojevača oni su dočekali spremni.

Bezbroj je herojskih primjera dala omladina ovoga grada. Međutim, kako je ovdje riječ o jubileju Mostarske gimnazije, posebno bih naglasio da su desetine i desetine njenih učenika bili članovi Partije i Skoja, aktivni učesnici u ilegalnoj aktivnosti, aktivni učesnici u borbi za slobodu i ravnopravnost. Istorijat postojanja Mostarske gimnazije svijetao je dio naše ukupne revolucionarne istorije.

Proslavljajući sedamdesetpetogodišnjicu rada Mostarske gimnazije dužni smo da odamo zaslužen priznanje onim đacima i profesorima ove Gimnazije koji su za slobodu naše domovine dali svoje živote.

Velike pobjede koje su naši narodi izvojevali i postigli u narodnoj revoluciji došle su kao rezultat organizovane oružane borbe naših naroda u kojoj su patrioti naše zemlje podnijeli ogromne napore i velike žrtve. U toj veličanstvenoj borbi i ova je škola dala dragocjen prilog.

Na mermernoj ploči koja je stavljena na povodom šezdesetogodišnjice Gimnazije ispisana su imena tih hrabrih boraca koji su pripadali onoj

mladoj generaciji koju je vaspitala naša Komunistička partija. Oni su se nesebično borili i ništa ih nije moglo otrgnuti ni skrenuti s puta oslobodilačke borbe, jer su, iako mladi, bili svjesni da će ta borba donijeti ljepši i bolji život radnom čovjeku. Stavljajući na raspoloženje sve svoje snage tom velikom cilju za koji su se borili svim svojim mladalačkim žarom oni su žrtvovali ono što je najdragocjenije — svoje mlade živote. Izdvojiti nekog posebno iz redova te omladine, pa o njemu govoriti, bilo bi nepravedno, jer su oni svi bili neustrašivi, svi su oni bili najbolji drugovi i svi su voljeli svoju domovinu i svoj rodni kraj. To je bio jedan kolektivni heroizam đaka ove škole, nadahnutih idejama bratstva, jednakosti i slobode.

Danas kao vječni svjedok u Mostaru stoji Partizansko groblje. U njemu se nižu imena: radnika, učenika, studenata, profesora, i drugih građana Mostara . . . pripadnika svih nacionalnosti. Izgleda kao da svi stoje u stroju i čekaju naredbu svoga starješine. Posjetilac ima osjećaj da pred njim stoji postrojen čitav bataljon boraca za slobodu.

I bataljon tu zaista postoji, nijem, ali isto tako jak kao kada se nalazio na frontu. Ta nijema mladost djeluje svojim primjerom na posjetioce, na omladinu, na pokoljenja.

Koliko je takvih bataljona ostalo na padinama, na bojnim poljima u našoj zemlji! Kako im je svijetla prošlost, bez obzira što su im grobovi ostali bezimeni!

Džemal Bijedić

DUŠAN - DULE MUČIBABIĆ

Svako vrijeme ima svoje istaknute ličnosti, svoje heroje i velikane, ljude koji su svojim stavom i djelovanjem, više i značajnije nego stotine drugih, upirali u točak istorije koji se neumitno kreće. Njihov značaj i njihova vrijednost odražava i vrijeme u kome su živjeli i zaslužili priznanje pokoljenja. Nije pretjerano reći da generacija kojoj pripada Dušan — Dule Mučibabić predstavlja onaj isječak istorije, koji u borbi za bolju sutrašnjicu, u vječnom nastajanju i nestajanju znanih i neznanih, obilježava raskrnicu svjetova i most na kome su se ta sudbonosna zbivanja hrvala i preko njega prebacila. Nemoguće je, a bilo bi i štetno i pogrešno, istrgnuti lik Dule Mučibabića iz okvira njegovog vremena, istorijskih zbivanja kojima je i on cijelim bićem urezao pečat veličine i nezaboravnosti.

Rođen je u Mostaru 1907. godine u predvečerje aneksione krize, u periodu kada se Austro-ugarska monarhija trudila da se sitnim ustupcima othrvе nacionalno-revolucionarnom vrenju naroda okupirane Bosne i Hercegovine, Dule Mučibabić je svojim mladim i kratkotrajnim životom svjedok i učesnik svih onih velikih događaja koji su između dva svjetska rata ulazili u krizu kojom je konačno fašistička opasnost prijetila da pomrači svijet. To je dijapazon suviše velik za ljudski vijek, a mnogi naši savremenici, među kojima istaknuto mjesto zauzima Dušan — Dule Mučibabić, taj su vijek živjeli, dali sve od sebe i u toj borbi se ugasili.

Porijeklom iz siromašne porodi-

Dušan Mučibabić

ce teško se školovao kroz osnovnu školu i gimnaziju u rodnom Mostaru. Na studijama u Ljubljani formirao se njegova napredna i borbena misao i raspoloženje. To je period šestojanuarske diktature, u kome je napredna studentska omladina, povezana sa radničkom klasom, nadahnuta inicijativama i neustrašivom borbom KPJ, ispisala brojne slavne stranice istorije naših naroda. Po završenim studijama na Filozofskom fakultetu vratio se u Mostar gdje je uskoro stupio na dužnost suplenta Gimnazije. Sav ostali životni put njegov vezan je za to radno mjesto, za ulogu vaspitača, za tribinu sa koje se u njegovom liku odlično kombinovao uticaj učitelja, roditelja, i druga mladih, od kojih se on u svom revolucionarnom raspoloženju nije odvajao. Istorija je bila njegov predmet, ali i njegov zanos. Pravičan pogled na svijet i volju za njegovo mijenjanje za dobro radničke klase, za dobro poniženih i uvrijeđenih, Dule se trudio predati svim svojim učenicima i saradnicima, oduševiti ih za velike sudbonosne bitke koje su očigledno predstojale. I kada se bude jednom pisala istorija NOP Mostara i Hercegovine, neće se moći zaboraviti revolucionarna uloga vaspitača omladine, među kojima istaknuto mjesto zauzima profesor istorije Dule Mučibabić. To pokazuju generaci-

je učenika, mlađih i starijih, onih koji su i danas živi među nama, ili su kao i njihov profesor položili živote u borbi za oslobođenje zemlje i novi život naših naroda. Pošten, skroman, požrtvovan i odlučan u izvršavanju svojih namjera i zadataka, Dule se isto toliko angažovao u javnom životu grada i tihim i predanim radom zadobio široke simpatije i povjerenje naprednog Mostara. Odlučno je stajao na pozicijama naprednih intelektualaca, borbenih radnika, komunista i njihovih drugova i u vrijeme kada još nije bio član KPJ.

Značajan je ne samo za njega nego za mnoge naše drugove komuniste i nekomuniste period poznat pod imenom period Narodnog fronta, onaj veliki period koji je inaugurisan stavovima Dimitrova koji je sa tribine Kominterne u to vrijeme poslao proglas svim narodima, ljudima dobre volje, da se okupe na jedno mjesto protiv narastajuće fašističke opasnosti. I svi mi koji smo u to vrijeme bili drugovi Dulini i koji smo na raznim mjestima radili, sjećamo se sa koliko pažnje, sa koliko finoga interesa, sa koliko finoga metoda u radu je Dule Mučibabić sjajno izvršavao ovu ulogu koja je bila vrlo teška i vrlo delikatna. Taj period je bio škola za sve komuniste i one koji su se u revolucionarnom radu kalili i zasluživali visoko zvanje člana Partije. Teško je bilo u to vrijeme sagledati perspektive koje su bile položene u velikom zanosu i velikom samoodricanju komunista, u onom što im je davalo snage za tešku i neravnu borbu sa buržoazijom i njenom diktaturom u bivšoj Jugoslaviji.

Naše perspektive su danas svijetle i uočljive, to su lampioni posijani širom naše zemlje, svuda gdje se srećemo sa našim radnim ljudima, ne samo u sjećanjima i naporima koje su morali uložiti u toku NOB nego i u poratnom periodu koji je dao velika djela kojima je naša zemlja u

poslijeratnom periodu postala čuvena u cijelom svijetu. To su perspektive koje je lako sagledati, ali te perspektive iz onih vremena o kojima govorimo bilo je teško sagledati, i veliki su ljudi koji su u to vrijeme sve svoje znanje i raspoloženje i sav svoj život žrtvovali borbi za slobodu svojih naroda u intencijama KPJ. Dule Mučibabić je postao član Partije u najteže vrijeme, u periodu kada je trebalo računati na najteže žrtve i samoodricanje. Svjetski požar se već bio zapalio i ugrožavao slobodu naših naroda i nezavisnost naše zemlje. Smiren kao i uvijek, on je neprekidno djelovao kao patriota, kao vaspitač omladine, kao komunista, bez obzira da li je bio u školi, u gradu među svojim poznanicima i prijateljima, kao oficir u vojsci, ili na kom bilo drugom mjestu ili zadatku. Pao je pokošen udarcima neprijatelja u prvom divljem naletu. Pao je u junu 1941. u momentu kada je počinjao odlučan obračun sa okupatorom i domaćim izdajnicima u borbi za slobodu naše zemlje i bolji život naših naroda. Pao je kao vojnik Partije i ostavio svoje djelo da pripovijeda pokoljenjima o jednoj herojskoj generaciji, o veličini redova KPJ.

Prava je sreća da se Đački dom u Mostaru zove imenom Dušana — Dule Mučibabića. To je mjesto gdje će se omladina nadahnjivati njegovim imenom, i njegovim djelima i djelima generacije kojoj je on pripadao.

Neka ova bista, koja treba da oličuje našeg nezaboravnog druga Dušana — Dulu Mučibabića, bude uspomena na njegov veliki lik, neka bude memento pokoljenjima da se i život može dati za slobodu, za domovinu, za velike ideale na kojima je sazidana naša Socijalistička Jugoslavija.

Inž. Fazlija Alikalfić
(Govor održan povodom otkrivanja biste Duli Mučibabiću u Đačkom domu)

SJEĆANJE NA PLE- MENITU LIČNOST Dr SAFETA MUJIĆA

U Narodnooslobodilačkom ratu, za ostvarenje ciljeva socijalističke revolucije, za slobodu i ravnopravnost naših naroda, za ljepši i dostojniji život radnih ljudi, Mostar je dao svoj značajan doprinos.

U ognju tih velikih dana sagorjelo je 760 života građana Mostara borača partizanskih jedinica i drugih aktivnih učesnika pokreta, među kojima i 13 narodnih heroja. Svaki od poginulih predstavlja svijetlu tačku u istoriji našeg trnovitog i napornog puta kojim smo prošli u borbi za stvaranje novog, socijalističkog društva. Naša je obaveza da im odajemo dužnu zahvalnost i mi to činimo na razne načine, svjesni djela koja su učinili za našu generaciju i za one koji dolaze iza nas.

Za proteklih 75 godina postojanja Gimnazija u Mostaru obrazovala je i vaspitala hiljade mladih ljudi među kojima su mnogi postali svijetle ličnosti sa kojima se škola ponosi. Mnoge od njih sam poznao. U ovom napisu želim da obnovim uspomenu na jednog od najpoznatijih i najuglednijih sinova našeg grada, koji je radio i stvarao u našoj sredini, borio se i na kraju položio svoj život za pobjedu ideala radničke klase.

Dr Safet Mujić rodio se 1908. godine u uglednoj građanskoj porodici u Mostaru gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Poslije završene srednje škole studirao je medicinu na Beogradskom univerzitetu u vrijeme bezdušnog izrabljivanja i sve veće socijalne bijede radnih masa i nacionalne neravnopravnosti u pred-

ratnoj Jugoslaviji. U to doba svakim danom sve više narasta opasnost od porobljavanja Evrope od fašističke Njemačke i Italije i sve otvorenije ispoljava se fašistička orijentacija vladajućih režima u staroj Jugoslaviji. U takvim odnosima unutrašnje i spoljne politike radnička klasa i progresivni ljudi uopšte, mobilisani i predvođeni Komunističkom partijom Jugoslavije, sve masovnije ustaju protiv buržoaske eksploatacije i protiv ratne opasnosti koja je prijetila našoj zemlji. Pokret naprednih studenata ovoj borbi daje ogroman doprinos, a Safet Mujić student medicine, čovjek čija je duša duboko prožeta plemenitim osjećanjima, razumijeva ljudske nevolje i saosjeća sa obespravljenima. Takav čovjek nije ni mogao u životu poći drugim putem nego putem aktivnog borca za oslobođenje radničke klase ispod vlasti kapitalizma. On se bez rezerve i svim svojim bićem uključuje u redove naprednog studentskog pokreta i aktivno učestvuje u svim nastojanjima da borba radničke klase bude što masovnija i uspješnija. Po završenim studijama dr Safet Mujić vraća se u Mostar na dužnost ljekara u bolnicu gdje dolaze do punog izražaja njegovi ljudski kvaliteti, savjest ljekara, visoka svijest revolucionara i privrženost borbi radnih masa. Drug Safet je pripadao ne tako velikom broju ljekara, koji svoj poziv nije iskoristio za lično bogaćenje, iako je za to imao vrlo povoljne uslove. On se stavlja u službu sirotinje i radničke klase, čime se afirmiše kao izrazito narodni ljekar, osvajajući nepodijeljene simpatije naroda. Drugu Safetu sirotinja grada i sela dolazi ne samo kao dobrom ljekaru, nego i kao plemenitom čovjeku, koji je za svakog imao puno razumijevanja i bio spreman da pomogne. Na njegovom primjeru učili su se mnogi naši ljudi, a njegov lik i danas treba da služi kao uzor skromnosti i žrtvo-

vanja za opšte-društvene interese, pri čemu se lični interesi podređuju interesima svoga naroda i stvaranju novog i boljeg.

Primjer dr Safeta Mujića nije bio usamljen. Pored njega i pod njegovim neposrednim uticajem u Mostarskoj bolnici radili su i politički djelovali takođe istinski narodni ljekari dr Zvonko Marić, dr Ivica Milaković i drugi uz one koji i danas žive i rade.

Čitavo vrijeme od Safetovog dolaska u Mostar do napada fašističkih hordi na našu zemlju 1941. godine ispunjen je njegovom intenzivnom političkom aktivnošću. Svojim visokim obrazovanjem, borbenošću, humanošću i drugim kvalitetima izdvajao se od mnogih i predstavljao markantnu figuru u političkom životu predratnog Mostara, koja osvaja široke mase radnih ljudi — intelektualaca, omladine i drugih, okupljajući ih u široki front borbe protiv fašiziranja i porobljavanja naše zemlje. U to vrijeme zaslugom i druga Safeta u Mostaru djeluje veliki broj intelektualaca-komunista među kojima su bili profesor Safet Krupić, sudija Ismet Milavić, profesor Džemšid Šarić, sudija Ismet Terzimehić, profesor Dušan Mučibabić, inženjer Čedo Milićević, inženjer Fazlija Alikalfić i drugi.

Ovakva njegova politička aktivnost nije ostala nezapažena. 1936. godine on postaje član KPJ, a kasnije i član Oblasnog komiteta Partije za Hercegovinu, te kao partijski radnik razvija živu aktivnost u ovim krajevima.

KPJ, spremajući se za odlučne događaje koji su nastajali 1941. godine, koristila je razne mogućnosti za ostvarenje svoga uticaja na građane grada i okoline. Svojim ugledom, živom političkom aktivnošću i neposrednim kontaktom sa narodom, Safet Mujić je izvršio izvanredan uticaj u tom smislu. Široku kulturnu i po-

litičku aktivnost on razvija na radu u Muslimanskoj narodnoj biblioteci — žarištu kulturno-prosvjetne i politički progresivne orijentacije, koja je nesumnjivo mnogo pomagala da se u Mostaru stvori onako široko organizovan otpor okupaciji i izdaji zemlje. Partijska organizacija preko druga Safeta i drugih komunista, koji su tamo djelovali, imala je isključiv uticaj na rad Biblioteke iz koje je preko knjige, predavanja i kurseva zračila slobodarska i progresivna misao, mobilisući široke narodne mase, naročito muslimane, za događaje koji su slijedili.

Kao ljekar fudbalskog kluba »Velež«, uz pomoć Partije, dr Mujić je doprinio da klub koji je i inače imao revolucionarne tradicije, poslije izvjesnog popuštanja zbog šestojanuarske diktature, opet postane stjecište napredne omladine. Klub u svojoj djelatnosti nema samo sportsko, već i izrazito političko obilježje. Svojim primjerom on utiče na suzbijanje ličnih poroka među sportistima, razvija kod njih patriotizam i odanost radničkoj klasi i svome narodu. Svakako da je takvim svojim radom doprinio da je veliki broj omladinača članova ovog društva bio idejno i politički pripremljen za borbu protiv fašizma u kojoj su mnogi učestvovali i izgubili svoje živote.

Politička aktivnost Safeta Mujića bila je zapažena i u klasnom radničkom sindikalnom pokretu, koji je u Mostaru bio naročito razvijen. Među radnicima pojavljuje se sa svojim predavanjima iz oblasti kulture, zdravstvenog prosvjećivanja i sa političkim temama te tako pomaže opštem prosvjećivanju i podizanju klasne svijesti radnika Mostara. Ni jedna ekonomska akcija sindikata u to doba nije prošla bez Safetove materijalne i moralne pomoći. Štrajkovi kao forma klasne borbe proletarijata materijalno su iscrpljivali radnike a Safet je, shvatajući opravda-

nost, nužnost i potrebu ovakvih akcija, pomagao i preko svojih mogućnosti.

U sudbonosnim danima po našu zemlju 1941. godine, kad su patriotizam i nacionalna svijest svakog našeg građanina bili na probi, kad prijeti smrt za svaki pokušaj otpora okupatoru, a s druge strane taj isti okupator osigurava udoban život onima koji mu vjerno služe i trebaju, ljekar Safet Mujić nastavlja političku aktivnost u Narodnooslobodilačkom pokretu u Mostaru sa žarom komuniste-rodoljuba, a oktobra 1941. godine stupa u partizanske redove, gdje se ističe svojom hrabrošću, požrtvovanjem i humanošću. Ne prezaajući od napora i opasnosti dr Mujić i u uslovima partizanskog ratovanja ostaje dosljedan svojoj Partiji i visoko razvijenoj ljekarskoj etici. U januarskim danima ljute zime 1942. godine on se probija kroz smetove snijega sa Boračkog jezera do Zijemalja da bi pružio pomoć jednoj oboljeloj ženi. To je samo jedan od bezbrojnih primjera njegove svakodnevne prakse. Takvim radom i odnosom prema čovjeku Safet je uživao ogroman ugled među stanovništvom krajeva u kojima se kretao sa svojom jedinicom.

Poginuo je 2. jula 1942. godine u selu Zabrdju kod Kiseljaka u Bosni u borbi protiv jedinica Hitlerovih

hordi na način dostojan životnog puta ljekara-revolucionara. U namjeri da pomogne ranjenoj ženi u toku obostrane paljbe, potrčao je iz zakloni i pao izrešetan kuršumima fašističkih zločinaca. Nije moguće ovim napisom iscrpnije iznijeti sve vidove plodne društveno-političke aktivnosti druga Safeta Mujića, ali i ovo nekoliko primjera reljefno govore o njegovom ličnom doprinosu u podizanju svijesti i idejnoj pripremi omladine, intelektualaca i drugih za borbu protiv nenarodnih režima i fašističkog ropstva. Ustvari, čitav njegov zreliji život bio je posvećen borbi za jedan ljepši i srećniji život grada, pa je za te ideale uvijek bio spreman žrtvovati se do kraja.

Za zasluge stečene prije i u toku rata proglašen je narodnim herojem, pa je takvim priznanjem svrstan u red najistaknutijih sinova naše zemlje.

Uspomena na svijetli lik dr Safeta Mujića ostala je trajna u njegovom rodnom gradu Mostaru. U znak zahvalnosti za sve ono što je učinio za pobjedu socijalizma, u znak priznanja i poštovanja njegovih djela koja je stvarao kao uzoran komunista Savez boraca mu je podigao bistu u krugu bolnice koja nosi njegovo ime.

Neka je vječna slava i zahvalnost našem Safetu Mujiću!

Džemal Alikaljić

Prof. dr Živko K. Kostić

BIOGRAFSKA BELEŠKA

Rođen 1913. u Mostaru. Maturirao na Gimnaziji u Mostaru u junu 1932. Diplomirao na Pravnom fakultetu u Beogradu u junu 1936. Doktorirao na Ekonomskom fakultetu u Beogradu u martu 1957.

Redovni profesor Univerziteta, šef Katedre za Ekonomiku preduzeća na Ekonomskom fakultetu u Beogradu. Pored »Ekonomike preduzeća« predavao je na Ekonomskom fakultetu u Beogradu »Organizaciju preduzeća«, »Organizaciju prometa«, »Planiranje i tržišnu politiku preduzeća« i kurs iz »Raspodele dohotka« na postdiplomskim studijama. Održao je izvestan broj predavanja iz »Ekonomike preduzeća« na Pravno-ekonomskom fakultetu u Nišu i Pravno-ekonomskom fakultetu u Prištini, kao i na postdiplomskom kursu Poljoprivrednog fakulteta u Novom Sadu iz »Ekonomike i organizacije preduzeća« i na postdiplomskom kursu na Ekonomskom fakultetu u Skoplju iz »Raspodele dohotka«. Na Višoj ekonomsko-komercijalnoj školi u Beogradu profesor za »Organizaciju preduzeća«, a isti predmet predavao je i na Višoj ekonomsko-komercijalnoj školi u Novom Sadu.

Prodekan Ekonomskog fakulteta u Beogradu u periodu 1964—1967. U junu 1967. godine izabran je za člana Univerzitetskog saveta Beogradskog univerziteta i člana Saveta Ekonomskog fakulteta u Beogradu.

Pored toga, član je Sekcije za naučni rad Saveza ekonomista Jugoslavije, član Izvršnog odbora Upravnog odbora Saveza ekonomista Srbije i predsednik Sekcije za stručno uzdizanje kadrova, član Izvršnog odbora Jugoslovenskog udruženja za ekonometriju i organizacione nauke i predsednik Sekcije za organizacione nauke, član Savezne komisije za skraćeno radno vreme, član Saveta Više ekonomsko-komercijalne škole u Beogradu, član Redakcionog odbora za naučno-istraživački rad Zajednice viših škola ekonomskog smera Jugoslavije.

VAŽNIJI OBJAVLJENI RADOVI

- a) Iz oblasti ekonomike Jugoslavije i privrednog sistema:
1. *Ekonomika Jugoslavije i privredno pravo*, I izdanje Savez trgovinskih komora FNRJ, Beograd, 1957, II izdanje »Privredni pregled«, Beograd, 1958 (koautor dr Vojislav Petrović).
 2. *Privredni sistem FRNJ*, Zavod za izdavanje udžbenika NRS, Beograd, 1960.
- b) Iz oblasti ekonomike preduzeća:
3. *Predmet ekonometrije u proizvodnom preduzeću*, Beograd, 1957.
 4. *Osnovi ekonomike preduzeća*, »Rad«, Beograd 1957 (koautor dr Stevan Kukoleča).
 5. *Ekonomika preduzeća*, Udruženje studenata Ekonomskog fakulteta, Beograd, 1961.
 6. *Analiza poslovanja preduzeća*, »Rad«, Beograd, 1962.
 7. *Raspodela ličnog dohotka u preduzeću*, Beograd, 1963.
 8. *Raspodela dohotka u preduzeću*, »Informator«, Zagreb, 1967 (koautor dr Stevan Kukoleča).
 9. *Analiza i kontrola poslovne politike*, »Rad«, Beograd, 1967.
 10. *Teoretski aspekt rešavanja nejednakih mogućnosti radne jedinice*, Udruženje knjigovođa Hrvatske, Udruženje knjigovođa Bosne i Hercegovine, »Informator«, Zagreb, 1967.
 11. *Osnovi teorije i mezoekonomije*, »Informator«, Zagreb, 1968.
- c) Iz oblasti organizacije preduzeća:
12. *Upravljanje industrijskim preduzećem*, Društvo mašinskih i elektrotehničkih inženjera i tehničara NRS, Beograd, 1955.
 13. *Organizacija proizvodnog preduzeća, knjiga I: Organizacija proizvodnje*, I izdanje »Tehnička knjiga«, Beograd, 1956, II izdanje »Informator«, Zagreb, 1959 (koautor dr Stevan Kukoleča).
 14. *Organizacija i upravljanje preduzećem*, Studentsko privredno društvo Više ekonomsko-komercijalne škole, Beograd, 1960.
 15. *Upravljanje i rukovođenje preduzećem i produktivnost rada*, »Rad«, Beograd, 1960.
 16. *Organizacija proizvodnog preduzeća, knjiga II: Organizacija prometa*, »Informator«, Zagreb, 1960 (koautor dr Stevan Kukoleča).
 17. *Organizacija proizvodnog preduzeća, knjiga III: Organizacija kolektiva*, »Informator«, Zagreb, 1961 (koautor dr Stevan Kukoleča).
 18. *Dejstvo rada na radnu snagu*, »Rad«, Beograd, 1964.
 19. *Organizacija proizvodnje*, »Informator«, Zagreb, 1966 (koautor dr Stevan Kukoleča).
 20. *Organizacija prometa*, »Informator«, Zagreb, 1967 (koautor dr Stevan Kukoleča).
 21. *Osnovi organizacije preduzeća, »Savremena administracija«*, Beograd, I izdanje 1960, II izdanje 1961, III izdanje 1963, IV izdanje 1964, V izdanje 1966, VI izdanje 1968.
- d) Iz oblasti popularizacije egzaktnih nauka:
22. *Između igre i fizike*, »Tehnička knjiga«, Beograd, 1953.
 23. *Između igre i hemije*, »Tehnička knjiga«, Beograd, 1954.
 24. *Proste mašine*, Omladina, Beograd, 1956.
 25. *O kretanju*, »Rad«, 1957.
 26. *Između igre i matematike*, »Tehnička knjiga«, Beograd, 1959.
- Ovi su radovi objavljeni u više izdanja i prevedeni su na slovenački, bugarski, poljski, slovački, mađarski, takođe u više izdanja.
- e) Članci:

U časopisima i publikacijama:
»Ekonomist«, Beograd; »Ekonomika preduzeća«, Beograd;
»Naša stvarnost«, Beograd; »Ekonomska politika«, Beograd;
»Organizacija rada«, Beograd;
»Beogradska trgovina«, Beograd;
»Ekonomski pregled« Beograd;
»Tehničke novine«, Beograd;
»Pregled tehnički«, Varšava;
»Gledišta«, Beograd; »Ekonomska revija«, Ljubljana;
»Univerzitet danas«, Beograd;
»Knjigovodstveni leksikon«, Beograd,
»Pedagoški leksikon«, Beograd.

f) Urednik publikacija:

»Privreda FNRJ«, izdanje Ekonomskog instituta FNRJ, Beograd, 1952, 1953, 1954, 1947-1956;
»Tromesečni pregled privrede FNRJ«, izdanje Ekonomskog instituta FNRJ, Beograd, sveska 1-4 za 1954, sveska 1-4 za 1955;
»Izveštajna služba o poslovanju preduzeća«, izdanje Biroa za organizaciju uprave i privrede, Beograd, 1955.

NAGRAĐENI RADOVI

Nagrade Beogradskog Univerziteta

- »Kantovo učenje o kategorijama«, 1938, 1939, 1940.
- »Mostar nekad i sad«, 1939.
- »Kulturni i prosvetni neimari u Bosni i Hercegovini«, 1940.
Nagrada Društva mašinskih i elektrotehničkih inženjera i tehničara NRS
- »Upravljanje industrijskim preduzećem«, 1955.
Nagrada Saveza društava za stvaranje o deci NRS za najbolja ostvarenja u literaturi za decu »Neven«
- »Između igre i hemije«, 1955.
Nagrada »Tehničke knjige«
- »Između igre i fizike« i »Između igre i hemije«, 1956.
Nagrada Narodne tehnike za osobite zasluge u širenju tehničke kulture
- »Između igre i fizike« i »Između igre i hemije«, 1956.
Nagrada Zadužbine Nikole Spasića za radove iz oblasti privrede
- »Organizacija proizvodnje«, 1960.

UČENICI GIMNAZIJ U
ADAR IZ OTOČANJE

DIREKTORI GIMNAZIJ
UČENICI GIMNAZIJ
1891. DO 1988. GOD.

IZ ARHIVE ŠKOLE

Lazar Kondić

DIREKTORI GIMNAZIJE U MOSTARU OD 1893. DO 1968. GOD.

1. *Bedjanić Martin* 1893—1900
2. *Kudlih Dragan* 1900—1910
3. *Poljak Mijo* 1910—1915
4. *Damaška Đuro* 1915—1918
5. *Jamnicky Leo* 1918—1919
6. *Figurić Anto* 1919—1922
7. *Kondić Lazar* 1922—1933
8. *Marčić Bruno* 1933—1937
9. *dr. Lopac Matija* 1937—1941
10. *Kurt Husnija* 1941—1942
11. *Zlatar Zvonimir* 1942—1944
12. *Čišić Salih* 1944—1945
13. *Papić Mitar* 1945—1946
14. *Vego Marko* 1946—1947
15. *Kulišić Mirko* 1947—1948
16. *Lazić Marko* 1948—1950
17. *dr. Mučibabić Smilja* 1948—1949
(Mješovita gimnazija)
18. *Pejković Božidar* 1949—1951
(Mješovita gimnazija)
19. *Bašić Filip* 1950—1951
20. *Pejković Božidar* 1951—1955
21. *Stanojević Branimir* 1955—1956
22. *Šunjić Marko* 1956—1957
23. *Leko Petar* 1957—1965
24. *Skiba Vlajko* 1965—

UČENICI GIMNAZIJE U U PRVOJ GODINI RADA

(školska 1893/94. godina)

1. ALAJBEGOVIĆ ALIJA
2. ANIČIĆ GRGO
3. ANIĆ JOSIP
4. BUKVIĆ SAVA
5. CURINALDI MARINO
6. ĆIRIĆ RISTO
7. ČOVIĆ BRUNO
8. DEDIJER JEFTO
9. GLAVINIĆ VIDAK
10. GOJKOVIĆ MILAN
11. ĐIKIĆ OSMAN
12. HASANAGIĆ HAFIZ SMAIL
13. HASANDEDIĆ AHMED
14. IVANIŠEVIĆ DUŠAN
15. JURAŠINOVIĆ JURAJ
16. KAKARIGI MATIJA
17. KATIĆ NIKOLA
18. KNEŽIĆ DUŠAN
19. KOLETIĆ ZVONIMIR
20. KURTOVIĆ ALEKSIĆ MILAN
21. LAKIĆ ĐORĐO
22. MAHIĆ MUSTAFA
23. MANASTRIRLIJA DIMITRIJE
24. MANDIĆ DIMITRIJE
25. MANDOLFO MARIJO
26. MILAVIĆ MEHMED
27. MILIĆEVIĆ IVAN
28. MILOVIĆ UROŠ
29. MUSLIBEGOVIĆ ŠERIF
30. OERČ JURE
31. OREČ STJEPAN
32. PAVLOVIĆ RADE
33. PERIN ĐORĐO
34. PERINOVIĆ VLADIMIR
35. PEROVIĆ MILOŠ
36. PEZIĆ IVAN
37. PIČETA MIHAJLO
38. POKRAJČIĆ MILAN
39. POPOVIĆ TODOR
40. PUDARIĆ JOVO
41. RADULOVIĆ PERO
42. RADULOVIĆ RISTO
43. RAĐA ĐORĐE
44. SMOLJAN NIKOLA
45. SOLDIĆ JOZO
46. STANEŠIĆ ARSENIJE
47. ŠARIĆ LADISLAV
48. ŠARAJANOVIĆ ĐURO
49. ŠKEGRO ŠIMUN
50. ŠUNJIĆ MIJO
51. ŠUŠAC IVAN
52. TEMIM HAKIJA
53. TOHOLJ HRISTO
54. VASILJEVIĆ IVAN
55. VUJOVIĆ ILIJA
56. VUJOVIĆ SIMO
57. ZEC ŠPIRO
58. ZELENKA ŠČEPO
59. ŽJALIĆ JEFTO
60. DURSUN LAZO
61. LOZO ĐORĐO
62. MILIĆ ŠČEPO
63. PIČETA LAZAR
64. SLAMO-MARKOVIĆ ATANASIJE
65. GAČIĆ UROŠ
66. GOLDBERGER MAKSO
67. PREKA ANĐELKO
68. SPUŽEVIĆ CVJETAN

SPISAK UČENIKA OD
III DO VIII RAZREDA
VELIKE GIMNAZIJE
U MOSTARU ZA
ŠKOLSKU 1913/14.
GODINU

IIIa

Avdić Fehim, Baković Petar, Bošnjak Ivan, Čampara Mehmed, Čonić Mladen, Divljan Branko, Đulepa Mustafa, Fazlibegović Mustafa, Glođajić Drago, Hadžimusić Muhamed, Hamović Jovo, Hrozniček Engelbert, Jusić Muhamed, Kapić Mujo, Kokotović Milan, Lakić Milisav, Mazur Vladislav, Pjaca Ljubomir, Prce Božo, Ravlić Luka, Selimović Munib, Semiz Savo, Skočajić Spasoje, Šarović Mitar, Tomić Alija, Vlašić Josip, Veselovski Feliks, Zvizdić Zaim, Bergman Lujza, Prohaska Lida.

IIIb

Alikalfić Mustafa, Čuk Nikola, Čustović Junus, Dadić Ibrahim, Dizdar Jusuf, Hodžić Husejin, Hotić Mehmed, Ivanković Ibrahim, Ivković Konstantin, Jelačić Dragutin, Judl Oton, Karamehmedović Zaim, Kordić Ivan, Leovac Konstantin, Miličević Živko, Mišljenović Branko, Mrav Jovo, Mujičić Jovo, Pičeta Milan, Popara Špiro, Prolić Hajrudin, Radoš Andrija, Sefić Šefkija, Sikimić Jovo, Supić Marko, Šetka Milan, Ugljen Čazim, Višnjevac Tihomir, Vujkov Eduard, Zelić Muhamed, Žerajić Velimir, Kapidžić Mahmut.

IVa

Bakamović Ahmed, Božović Gojko, Čustović Zaim, Čižek Josip, Duraković Atif, Gutman Pavao, Hasanefendić Šefkija, Hadžić Mehmed Janjušević Milutin, Jukić Alojzije, Kašiković Jovo, Kon Josip, Kuloglić Rasim, Ličina Mirko, Lokmić Bešir, Ljubenko Desimir, Mahić Sulejman, Mahmutćehajić Rifat, Mulahasanović Mustafa, Muminagić Čašif, Omerhodžić Salih, Pašić Ahmed, Prohaska Zdenko, Roktinger Fridrih, Spremo Svetozar, Šnajder Marcel, Tadić Jozo, Varušić Vlajko, Vukanović Mutimir, Vuković Uroš, Zelenović Milan, Zimonjić Konstantin, Strelec Danica, Čerkić Hasan, Hajser Josip.

IVb

Aničić Miladin, Avdić Camil, Banjac Špiro, Brasić Dušan, Čemalović Muhamed, Čupina Risto, Dokić rp. Božidar, Draško Đorđo, Govedarica Vaso, Grđić Risto, Jelinek Stanislav, Kapetanović Smail, Kapić Mustafa, Karan Milan, Kovačević Đorđo, Ljutović Ibrahim, Mahinić Ahmed, Mihić Mihajlo, Milutinović Božo, Mrduljaš Ladislav, Nadaždin Konstantin, Odavić Risto, Papić Milan, Popović Branko, Previšić Stanko, Sefić Ahmed, Srđić Milan, Stanić Grgur, Šremer Oskar, Vlaho Milivoj, Vulić Jovo.

V

Akšam Radovan, Balić Ibrahim, Bašagić Hamdija, Behmen Husejin, Brkić Ivan, Brozović Rudolf, Buha Milutin, Ciliga Antun, Čupina Lazar, Glavović Avdija, Govedarica Sergije, Govedarica Vladimir, Hadrović Omer, Humo Hamza, Jakovljević Ilija, Jelačić Savo, Kapić Husejin, Kratohvil Franjo, Krvavac Bećir, Kvesić Vjekoslav, Ludvig Gezo, Merdžo Antun, Novak Edmund, Pašić Mujo,

Raljević Husejin, Rizvanbegović Hifzija, Rosman Aleksandar, Sadi-ković Ahmed, Salihamidžić Asim, Semiz Veljko, Simitović Hamid, Šan-drk Jakov, Šparavalo Bogdan, Tano-vić Asim, Toholj Savo, Vukotić Dža-fer, Žagrović Ernest, Vujadinović Danilo, Pinto David, Kapetanović Safetbeg, Šimovć Luka, Jarak Niko-la, Mikan Bruno, Hajser Viktor.

VI

Alajbegović Salih, Balić Omer, Bar-net Julius, Butigan Stanko, Doder Ja-kov, Džikovski Eugen, Fišbajn Vilim, Fromer Sigmund, Grbavac Srećko, Grđić Radmilo, Hamzić Osman, Iva-nišević Ljubo, Jurić Ilija, Klajn Aleksandar, Koprivica Slavko, Kor-dić Franjo, Kožul Stanislav, Krešić Milan, Kuharski Jerko, Kurilić Mi-tar, Labalo Momir, Lalić Vlajko, La-zović Branko, Lojović Novak, Mar-cel Artur, Mazur Mihajlo, Milišić Svetolik, Njunjić Veljko, Parežanin Radoslav, Pavasović Dušan, Pavlović Luka, Rizvanbegović Avdija, Sefo Rizvan, Vujević Jozo, Vujinović Mi-lan, Žanko Antun, Burlica Milan.

VII

Begović Hamza, Behmen Hilmija, Behmen Mahmut, Bratić Bogoljub, Buconjić Ferdinand, Buconjić Vje-koslav, Buzaljko Avdija, Čampara Sabit, Drače Alija, Franić Nikola, Ha-džioman Ibrahim, Hasanbegović Hu-snija, Ivković Milan, Katurdžija Stje-pan, Komadina Ethem, Konforti Ja-kov, Koprivica Milivoj, Kormes Ar-nold, Krešić Vidak, Lihtšajndl Geza, Mareš Vlastimir, Maslač Luka, Meh-medbašić Alija, Merdžo Želimir, Mi-lićević Nikola, Milošević Đorđo, Nei-marović Antun, Novak Bruno, Nova-kovć Obrad, Pehlivanović Abid, Ros-man Vjekoslav, Sarić Ismet, Semiz Veselin, Skoko Stjepan, Soldo Jure, Šarac Zajim, Vasiljević Ilija.

VIII

Bać Karlo, Kramosta Alojzije, Fišer Eduard, Hules Hernhard, Jakšić Ste-van, Kulišić Kosta, Lasić Petar, Ma-rić Krsto, Mastilović Obrad, Mišano-vić Radivoje, Novak Oskar, Sentić Mihajlo, Stražičić Branko, Šiniković Savo, Žurovec Franjo, Glavata Ilija.

S P I S A K
 UČENIKA I UČENICA
 OD TREĆEG DO
 OSMOG RAZREDA
 GIMNAZIJE U
 U MOSTARU
 U ŠKOLSKOJ 1940/41.
 GODINI

IIIa

Barić Dragoslav, Barić Marko, Behlilović Mustafa, Behmen Mehmed, Bišćević Ahmed, Blažević Drago, Buzuk Josip, Crnjac Ante, Čemalović Enver, Čimić Osman, Čavaljuga Veljko, Dilber Svetko, Jovanović Nedjeljko, Kapić Ranko, Karan Dušan, Kljako Džahid, Kordić Ivan, Kunovac Mirko, Mačkić Nedžib, Markotić Mate, Mićković Arkadije, Mihić Marko, Mikulić Vicko, Miloslavić Nikola, Nikolić Miljenko, Pašić Nedžad, Pavlić Mato-Duško, Peš Đorđe, Pištalo Milan, Popović Dušan, Pujić Tihomir, Samardžić Ljubomir, Semiz Jovo, Soldo Mladen, Stajić Jefto, Šain Milenko, Šakota Ranko, Šparavalo Vasilije, Tomić Ilija, Vasković Đuro, Vedenski Aleksandar, Vrgora Zijad, Vukašinović Slavko, Vulić Miodrag, Zagorčić Hivzija, Zupčević Zicrija, Zurovac Vladimir, Mehmedbašić Zoran, Nožić Mirza, Piskur Vladimir, Hadžić Husein.

IIIb

Arap Muharem, Bender Rade, Bilal Zlatan, Butigan Ivan, Čatrnja Ismet, Čohadžić Nijaz, Čemalović Muhamed, Čišić Kerim, Čurdo Ante, Dilberović Ejub, Doder Simo, Đevenica Slavko, Faladžić Mugdim, Galić Jakov, Galić Stjepan, Hadrović Fehim, Hadžović Mugdim, Hrvić Daniš, Jelačić Milan, Jerkić Mirko, Kalajdžić Ante, Kojović Milorad, Kovačević Vasilije, Krčmar Mihajlo, Krvavac Safet, Kudin Kemal, Laznik Adolf,

Ledić Slavko, Ljevak Stjepan, Mandić Slobodan, Matulić Aleksandar, Merdžo Ante, Mićković Kristifor, Miletić Slavko, Moro Petar, Pavasović Radmilo, Pavlović Hajrudin, Peco Asim, Peco Ejub, Prlić Ante, Rajković Safet, Savić Vaso, Škoro Danilo, Šunta Anton, Veršić Marijo, Vujović Branko, Vuković Dušan, Zelenika Nikola, Zovko Ivan, Žuljević Muhammed, Puljević Tomislav.

IIIc

Bajrović Amgisa, Bonić Matija, Cabak Olga, Čatić Amira, Čurić Ekrem, Čurić Nestera, Dizdar Sidika, Gačić Zorka, Gašić Vasilija, Guzin Fahrija, Hadžiosmanović Munevera, Ibrulj Hojlaš Ilduza, Jakiša Zvonimir, Jovanović Tomislav, Jozić Vinco, Kahvo Muhamed, Kajtaž Esad, Kalajdžić Jasmina, Kliškinić Mandica, Kunštek Franjo, Ljutović Emir, Marić Berislav, Mastilović Dušan, Milković Mandalena, Orman Ahmet, Pandžo Ivan, Peco Razija, Pantić Milivoje, Perišić Milena, Pintul Salem, Polovina Hivzo, Popić Ksenija, Pužić Samija, Radoš Dragutin, Sadiković Jusuf, Skočajić Ranka, Slijepčević Dragoslav, Srkalović Ibrahim, Stajić Borivoje, Šimunović Vlado, Škoro Mladen, Taslaman Šefkija, Urdl Ante, Vasiljević Sojka, Velagić Smail, Velagić Velija, Voljevica Čamila, Zovko Miljenko, Šutalo Ivan.

IIId

Alikalfić Zehra, Balić Mia, Brkan Jelka, Čalija Nedica, Čerkez Nada, Čokorilo Rajko, Čorda Hidajeta, Čosić Vesna, Demirović Vahida, Gačić Jelena, Gordić Biljana, Hadžiomerović Vesna, Hamović Bosiljka, Janjić Zorka, Jelavić Normela, Jerčić Vera, Jurovicki Antonija, Kalajdžić Azra, Karačić Paula, Klupka Aurelija, Kojo Marica, Knežević Ljubica, Knežević Zorka, Kovačević Jevro-

Maturanti Gimnazije iz 1940, 1941. sa profesorom Fuadom Slipičevićem:

sima, Krtalić Katica, Lasohan Bosiljka, Makar Ljubica, Milićević Zineta, Merdžanić Camila, Murvar Erminija, Neimarević Ksenija, Nuić Marina, Pirija Dževahira, Primorac Anđelija, Prusina Marijana, Pudar Nadežda, Putica Mila, Salahović Sana, Sefić Sabina, Sarajić Borika, Šantić Mirjana, Šarić Emina, Škobić Anka, Vidić Majda, Zadro Vilma, Zimonjić Dragica, Žurovec Ljiljana.

IVa

Alagić Slobodan, Arapović Berislav, Baić Zdravko, Bajrović Asad, Beširević Žarko, Boras Stjepan, Cigić Miljenko, Cvitanović Vlado, Čohadžić Fehim, Dalmatin Ivan, Dutina Jovan, Grebović Mehmed, Grković Milivoj, Hadžiomerović Salko, Hulejuk Nikola, Humo Džemal, Jovanović Drago, Karadeglija Stanko, Knežević Milorad, Krajinić Behaudin, Krpo Muhamed, Krvavac Jašar, Lakišić Hasan, Milićević Lazar, Nikolić Mijo, Olujić Aleksandar, Peško Mihajlo, Pirija Osman, Pudar Stojan, Puzić Asim, Puzić Mahmud, Puzić Mustafa, Rebac Bogomir, Redžić Ismet, Ridanović Muzefer, Rošec Ferdo, Ružić Bogoljub, Serdarević Jusuf, Šarić Hidajeta, Šiljeg Bruno, Škarda Borislav, Tomas Dragutin,

Vrgora Dževad, Vuković Branko, Vuković Danilo, Žderić Juraj, Kučan Milivoj, Mujić Vedat.

IVb

Andrić Mladen, Anđelopolj Nikola, Arpadžić Nedžad, Baković Dragutin, Barbarić Ivan, Čatić Nikola, Čapeta Milivoj, Dujmović Vlado, Duranović Salih, Džeba Radoslav, Elezović Predrag, Govedarica Žarko, Hamzić Mustafa-Emir, Ibrulj Hojlaš — Erem, Imamović Sead, Kapetanović Mirzo, Kljajo Ivan, Krpo Nusret, Magzan Ivan, Mandarić Marijan, Marinčić Ivan, Markotić Ilija, Mesihović Muhamed, Mihić Zdravko, Mrkić Dragutin, Mujić Nerfid, Nibler Vladimir, Nikolić Branko, Nikšić Jusuf, Nović Zijah, Omčević Vejsil, Peško Pavle, Pudar Radivoje, Raić Ivan, Rokić Alija, Šain Svetozar, Šimunović Ante, Sulentić Miroslav, Šupljeglav Branislav, Tavčar Eduard, Tepurić Dušan, Torkar Vjeko, Uremović Predrag, Zeljko Krešimir, Zvonić Avdo, Kordić Zlatko.

IVc

Andabak Divna, Avdić Muhamed, Bakamović Zijah, Barić Branko, Bišćević Hamida, Bostandžić Adem,

Bošnjak Mila, Čišić Hatidža, Dolezil Silva, Drmač Dragica, Ekmečić Jovanka, Fazlibegović Nusret, Frančić Branimir, Hadžiosmanović Midhat, Ilić Vladimir, Ivanišević Branko, Jegdić Mihailo, Jeremić Biljana, Jovanović Božidar, Jurišin Zdravko, Karišik Milidrag, Kliškinić Nikica, Korđić Ljerka, Kreso Muhamed, Lenj Božidar, Lovrić Olga, Lovrić Tomislav, Marković Branislava, Martinović Dragica, Martinović Kažimir, Matovina Franjo, Majsner Nada, Mišić Sadeta, Muštović Salko, Pavić Dejan, Pudar Siniša, Sefić Zijah, Sefić Sonja, Smoljan Miroslava, Smoljan Vladimir, Spahić Vera, Šain Aleksandar, Šakota Ksenija, Škoro Slavojka, Tomić Helena, Tomić Stjepan, Stojanović Relja.

IVd

Balorda Milojka, Banović Katica, Banović Neda, Brkić Munevera, Bukovac Štefanija, Bulut Dubravka, Čišić Muruveta, Čolić Dubravka, Denda Agata, Dvizac Munevera, Đikić Ziba, Džabić Fatima, Elezović Dobrića, Grabovac Dobrića, Greda Zorka, Gubić Ljubica, Hajon Olga, Halilhođić Belkisa, Hartman Milena, Ivićević Mira, Jusić Hatidža, Karišik Milena, Karlović Krunoslava, Kazazić Nadija, Kolaković Azra, Kulušić Ljubica, Mandarić Zorka, Manojlović Mirjana, Martinović Ljiljana, Matković Ksenija, Melher Antonija, Stana Milojević, Milušić Ubavka, Nikolić Biljana, Nožić Bahrija, Perić Zdravka, Popović Nadežda, Savić Marija, Šabanac Hamida, Šain Saveta, Šakota Milena, Škubonja Tatjana, Vulić Slavojka, Zec Biljana, Berković Česislava.

Va

Balić Ismet, Buturović Ferid, Čišić Omer, Čurić Muhamed, Doder Jakob, Dragoje Silvestar, Džabić Reuf,

Frančić Josip, Galić Nedjeljko, Humo Esad, Jovanović Stevan, Kapetanović Džemil, Kapetanović Miljenko, Koso Idriz, Kovačević Dimitrije, Ljubović Muhamed, Mandić Silvestar, Martinović Rudolf, Merdžo Nebodar, Mikačić Adam, Mikulić Simeon, Mitrović Aleksandar, Muftić Hilmija, Mužijević Ranko, Ostojić Zdravko, Palavestra Drago, Pavlović Mustafa, Potočnik Karlo, Pović Stanislav, Sadičković Džabir, Savić Ranko, Savić Vasilije, Skočajić Ljubomir, Spahić Hasan, Sudar Đorđo, Šego Marko, Škoro Vaso, Šunjić Mladen, Tomas Anton, Velagić Teofik, Vuk Hamid, Vulić Zdravko, Zelenika Ivan.

Vb

Basta Nevenko, Bićkalo Džemal, Braci Marko, Čalija Mihailo, Čelebić Ekrem, Čerkez Petar, Čokić Aleksandar, Drežnjak Vinko, Dutina Radovan, Đukić Ibrahim, Dženetić Alija, Fehimović Mehmed, Fertilio Jerko, Galanos Đorđo, Hadrović Esad, Jarak Petar, Jasprica Antno, Kapić Predrag, Kapić Šemsudin, Kordić Grgur, Kujundžić Miodrag, Lukić Slavko, Mandić Milislav, Mihajlović Borislav, Milićević Slobodan, Mišković Milorad, Moro Antun, Novaković Živojin, Oručević Muhamed, Pašić Dževad, Perutina Lazar, Radnić Ivo, Rajković Mustafa, Rajnhard Jaroslav, Riđanović Ekrem, Riđanović Mustafa, Sefić Ešref, Semiz Branko, Sudar Jovo, Šiljeg Nedeljko, Trifković Slavko, Vrljić Ivica, Žuljević Šefkija, Andrić Jovo, Muratbegović Alija, Pravica Rajko, Obuljen Branislav, Puljević Stjepan.

Vc

Alajbegović Abida, Čabak Smiljka, Čišić Nadžida, Čurić Jagoda, Grbešić Angelina, Hrnjez Saveta, Hrvic Zehra, Ivanišević Ana, Ivanišević Ljeposava, Janjić Draginja, Jelavić Jel-

ka, Krčmar Zagorka, Krtalić Anica, Kulukčija Hana, Mandić Vera, Mandić Zagorka, Martinović Ljiljanka, Nerber Olga, Nikolić Dubravka, Olujić Vlasta, Pala Eneza, Pištalo Dušanka, Radojčić Bojka, Rajić Kornelija, Raljević Nazifa, Rebac Dragica, Salatić Stojanka, Smoljan Nada, Spahić Ferida, Šain Milesa, Ševa Fatima, Škoro Bosiljka, Tatović Vera, Tikvina Kevsera, Žakula Vera, Katica Hatidža, Stojanović Branka.

Via

Balić Mustafa, Ciliga Zvonimir, Cukale Stanislav, Čevro Remzija, Čatić Adil, Čeček Momir, Derviškadić Hakija, Džinović Mehmed, Fleger Vladimir, Golo Aleksandar, Grčić Mustafa, Grković Dragan, Hrustanović Sefvet, Ibrulj Fahir, Jovanović Mladen, Jurić Drago, Kapić Slobodan, Karabeg Husein, Krešić Ivan, Krpo Ilijas, Lazić Mirko, Lovrić Slavko, Macić Salem, Marinović Leo, Mihaljić Ranko, Milun Neven, Oneščuk Miroslav, Pekušić Muhamed, Popović Mihailo, Rajković Vahdet, Skiba Todor, Smoljan Zdravko, Ulčakar Ivan, Vujović Branislav, Vukićević Vasilije, Zuanić Ante, Čorak Boško.

Vib

Abramović Vlaho, Avdalović Mladen, Barbarić Miljenko, Brkan Anto, Brkić Ahmed, Buzuk Viktor, Čišić Ibrahim, Čišić Midhat, Džabić Muhamed, Getaldić Časlav, Golijanin Danilo, Hrdlička Miloš, Humo Muriz, Jovanović Ivan, Jovanović Vinko, Jugović Ljubivoj, Jurica Vlatko, Koluder Besim, Korać Borislav, Kotlo Nijaz, Krezić Davorin, Medan Miloslav, Migoti Zdravko, Novokmet Slobodan, Peško Zdravko, Prstojević Slavko, Rajković Salih, Salatić Branko, Šain Dušan, Škrobić Predrag, Škubonja Feodor, Tambić Boris,

Tolj Marijan, Obuljen Mihajlo, Puljević Anto.

Vic

Ančić Ivanka, Andabak Dragica, Aničić Zagorka, Bašagić Berina, Čapin Milena, Čelebić Mevdeta, Delalić Muruveta, Dragić Branislava, Gajić Bosiljka, Hadžomerović Emina, Jefić Vasiljka, Kapetanović Taiba, Kešelj Mira, Knežević Milka, Krčmar Radojka, Mandarić Mara, Milić Biljana, Mostarčić Ljeposava, Petrović Mirjana, Pović Vjekoslava, Riđanović Kevsera, Salahović Bisera, Buković Ljiljana, Kordić Kornelija.

VIIa

Andrun Josip, Antelj Jovo, Aškrabić Vladimir, Avdić Mehmed, Azinović Ivan, Baljić Ismet, Behmen Salih, Bekavac Zvonimir, Bokšić Antun, Bosnić Blagaš - Antun, Brkić Hamdija, Crnogorac Danilo, Čemalović Kemal, Dilberović Ismet, Doko Zvonimir, Frko Ibrahim, Getaldić Zvonimir, Grebo Osman, Hrustanović Husnija, Jahić Omer, Karan Branko, Knežić Dragoljub, Krpo Muhamed, Lukin Đorđe, Marić Dragutin, Mehmedbašić Sulejman, Narđeli Nikola, Njunjić Srđan, Pavkov Aleksandar, Todorović Milenko, Novak Milivoj, Kordić Dominik, Kordić Ljubomir, Čatović Salih, Kordić Ivan, Boras Ante.

VIIb

Andabak Ravijojla, Bakotić Pavao, Bilal Fadila, Čolić Stančica, Čabak Miladin, Drače Muhamed, Džafirović Kasim, Ivićević Drago, Karabeg Hatidža, Kolokoljcov Natalija, Kosović Zehra, Krešić Andrija, Lemberger Većoslav, Ljubić Marija, Milavić Fatima, Milićević Sonja, Njervan Maksim, Nožić Ilduza, Nožić Sadata, Ognančević Branka, Pandža Dragica, Pavleković Zlatica, Peško

Tatjana, Radan Borivoje, Rebac Danica, Rendulić Marija, Ribica Miralem, Spužević Veljko, Šain Ana, Šestić Salih, Šutić Vladimir, Velagić Safet, Vujadinović Nenad, Žurovec Miljenko, Ertl Stjepan.

VIIIa

Alikalfić Ibrahim, Bogović Mate, Bjelica Gojko, Bošnjak Branko, Čišić Dragi, Čosić Tomislav, Čokorilo Vasilije, Dragić Branislav, Došen Nikola, Hadžiomerović Muhamed, Halilhodžić Nijaz, Hodžić Enver, Jelačić Đorđe, Kajtaž Ibrahim, Karabeg Muhamed, Krainić Franjo, Kotlo Ibrahim, Kuharski Simeon, Marinović Antonije, Marković Žarko, Pero Martinović, Mehmedbašić Halil, Omeragić Ilijas, Pavlović Rifat, Pović Zvonimir, Savić Vasilije, Semiz

Ljubomir, Smailović Ismet, Šeškić Muhamed, Škarda Miljenko, Ulčakar Josip, Vasilj Slavko.

VIIIb

Balorda Vasilije, Bukvić Nedjeljko, Buturović Fadil, Cemalović Mubera, Čokić Dušan, Glavadanović Zdravka, Hanušek Ante, Hrvić Halidun, Ivezić Miroslav, Lose Katarina, Lupinec Marija, Majstorović Vojin, Mandić Ljubica, Margeta Ivica, Milićević Mirjana, Milićević Risto, Novo Ibrahim, Peško Nadežda, Pudar Velimir, Radojčić Milica, Riđanović Asija, Salahović Zlata, Samardžić Ksenija, Semiz Nada, Spahić Đorđo, Stijaković Milenko, Šain Dragutin, Šain Nenad, Šemić Sadeta, Šotrić Milena, Udovičić Hatidža, Aljinović Branko, Bognar Miroslava.

POLOŽILI ISPIT ZRELOSTI U GIMNAZIJI U MOSTARU

Školska godina 1901.

Alagić Šukrija, Bjelovučić Niko, Božić Božidar, Cirinaldi Marin, Dedijer Jefto, Fišer Alberto, Ivanišević Dušan, Koletić Zvonimir, Martinović Đorđe, Markatić Rafael, Paulus Ernest, Perinović Vladimir, Pičeta Mihajlo, Šajnović Ivan, Tambić Benedikt, Toholj Risto, Vujović Simo.

Školska godina 1902.

Bazina Petar, Čupković Risto, Kakarigi Matej, Krtalić Adam, Muftić Enver, Popović Jovo, Samardžić Krsto, Sarić Murat, Spužević Cvjetan, Štambuk Anđeo, Tamindžić Dušan.

Školska godina 1903.

Hadžić Hakija, Kapetanović Hakija, Krstić Đorđe, Krulj Vukan, Mujezinović Ejub, Nastić Risto, Ivanišević Uroš, Krulj Dušan, Oreč Stjepan.

Školska godina 1904.

Bonačić Mato, Čorović Vladimir, Kadić Mustafa, Kajtaž Derviš, Korać Milan, Križan Stjepan, Krulj Nikola, Lustig Rafael, Mehmedbašić Bećir, Samardžić Božo, Stunić Dragutin, Škrabalo Antun, Žakula Petar.

Školska godina 1905.

Begić Abdurahman, Bilić Ljubomir, Ivanišević Milisav, Jelić Velimir, Kujundžić Milan, Martinović Dušan, Zečević Božidar, Dizdarević Abdurezak, Praljat Jefto, Rašić Nikola.

Školska godina 1906.

Čurović Stojan, Dugonja Uroš, Grdjić Marko, Hadžialić Muhamed, Mahić Hasan, Milković Jakov, Rizvanbegović Ahmet, Smoljan Rade, Kovačević Dimitrije, Dolić Stjepan, Jakopić Franjo.

Školska godina 1907.

Fišer Ludvig, Konjhodžić Salih, Kovačević Nikola, Kujundžić Jovan, Leufer Arnold, Mićević Vladislav, Mitrinović Dimitrije, Mitrović Pavao, Mucević Simo, Perićević Mato, Perović Dragutin, Przybylski Ladislav, Rebac Marko, Rogulja Petar, Salahović Mahmud, Salatić Savo, Soldo Špiro, Šain-Miletić Risto, Šantić Branko, Stefanov Franjo, Žerajić Bogdan.

Školska godina 1908.

Alveiler Franjo, Barbarić Mirko, Božić Bogdan, Čović Milan, Delić Uglješa, Deronja Osman, Judl Franjo, Kažorovski Josip, Kajtaž Omer, Lastrić Ivan, Mehmedbašić Mahmud, Merdžan Josip, Pogačnik Dane, Popović Vasilije, Salković Hamdija, Slijepčević Petar, Smoljan Bariša, Starović Jovan, Žanko Krunoslav, Krezić Franjo, Čolić Jozo.

Školska godina 1909.

Alečković Sulejman, Behmen Mahmut, Čenanović Hasan, Čosić Ante, Dojmi Stjepan, Freškura Dragutin, Gaćinović Vladimir, Hasanbegović Abdulah, Hrdilička Eduard, Kuleno-

Maturanti Gimnazije (1930. g.)

vić Džafer, Laufer Makso, Mehmedbašić Osman, Mijatović Ljubomir, Mikolji Ervin, Ostojić Đuro, Pejžetović Ibrahim, Rogulja Emil, Ugljen Asim, Uvejs Muhamed, Vukadin Stjepan.

Školska godina 1910.

Baljić Salih, Bišćan Dragutin, Čutura fra Mato (Jure), Dizdarević Afan, Grahovac Mihajlo, Kaczerovski Boleslav, Kočović Vasilije, Kovač Stjepan, Krezić Franjo, Kurtović Šukrija, Kusalo Dušan, Mandić fra Dominik (Andrija), Mihočinović Milan, Mirš Ervin, Petrić Danilo, Popović Milan, Radojičić Uglješa, Smolčić Vladislav, Sopta fra Martin (Frano), Žanko Ljubomir, Čurić Mustafa, Kulenović Osman, Krulj Gojko.

Školska godina 1911.

Bašagić Muhamedbeg, Bilić Milan, Buconjić Krešimir, Džudža Omer, Hurić Azizbeg, Ivanković fra Nikola (Frano), Jugović Ljubivoje, Kapidžić Murat, Krmek Ljubomir, Kuiundžić Dušan, Lekić Josip, Rebac Hasan, Rubić David, Sarić Aziz, Šmicerle, Josip, Semiz Svetozar, Škurla Stjepan, Vacfek Emanuel, Vujičić Gavriilo, Karamehmedović Salih, Lazović Petar.

Školska godina 1912.

Alajbegović Ibrahim, Bergman Berta, Bergman Marija, Biško fra Julije (Jozo), Brkić Husein, Hlubna Karlo, Davidović Aćim, Dunderović Obren, Jelačić Ljubomir, Jelačić Velimir, Kapetanović (Gavran) Mustajbeg, Kuharski Karlo, Ljolje Andrija, Marinković Maksim, Marković Luka, Metilj Alija - Mehmed, Miletić-Šain Dušan, Pandžić fra Krešimir (Stjepan), Pandžić fra Vilim (Ivan), Pejić fra Vladislav (Lovro), Popara Nedeljko, Ramljak fra Krsto (Ivan), Serdarušić fra Petar (Marijan) Sjeran Stojan, Živanović Jovan, Kajtaz Ahmet, Leušić Đuro, Puljić fra Marijan (Jure).

Školska godina 1913.

Baković Toma, Čurić Muhamed, Džikovski Karlo, Galić Ivan, Hajdarević Mustafa, Himlauer, Ernest, Kisić Nikola, Krnjević Mihajlo, Kulenović Smail, Nuić Petar, Riđanović Muhamed, Soče Viekoslav, Subotić Đorđe, Višnjevac Dragutin, Vlaho Zarko, Zadro Ivan, Drljević Džemil, Vacek Slavo, Kuharski Mihovil.

Školska godina 1914.

Bać Karlo, Kramosta Alojzije, Fišer Eduard, Glavata Ilija, Hules Bern-

hard, Jakšić Stevan, Kulišić Kosta, Lasić Petar, Mastilović Obrad, Mišanić Radivoj, Novak Oskar, Sentić Mihajlo, Stražičić Branko, Šiniković Savo, Žurovec Franjo, Pavić Ladislav.

Za vrijeme prvog svjetskog rata škola nije imala starije razrede.

Školska godina 1919.

Akšam Rade, Balić Ibrahim, Bašagić Hamdija, Bratić Dušan, Brkić Ivan, Buzaljko Avdo, Čolak Marko, Fromer Žiga (Sigmund), Glavović Avdija, Govedarica Sergije, Grdjić Radmio, Grgić Mijo, Hadrović Omer, Hadžioman Ibrahim, Hamzić Osman, Hasanbegović Husnija, Humo Hamza, Jarak Nikola, Kapić Huso, Korač Filip, Kožulj Stanislav, Krvac Bećir, Labalo Momir, Lalić Vlajko, Leventić Marko, Lojović Novak, Ludvig Gejza, Mahić Sulejman, Merdžo Želimir, Milas Vladimir, Miličević Niko, Novak Edmund, Omerhodžić Salih, Pehlivanović Abid, Pinjuh Stanko, Raljević Husein, Rizvanbegović Hivzija, Simitović Hamid, Starović Rade, Šimović Luka, Šparavalo Bogdan, Tomić Branko, Vujinović Milan, Žanko Antun, Lazović Branko, Bruzović Rudo, Bunoza Vladislav, Čemalović Muhamed, Čupina Risto, Čustović Zaim, Draško Đorđo, Đulepa Mustafa, Grđić Risto, Kapetanović Smail, Kapić M. Mustafa, Kapić S. Mustafa, Kašiković Jovo, Knezović Ivan, Kvesić Vjekoslav, Ljubenko Delimir, Liutović Ibrahim, Mahinić Ahmet, Merdžo Anton, Ostojić Đuro, Prohaska Zdenko, Sadiković Ahmed, Pašić Ahmet, Sefić Ahmet, Slipičević Ivan, Vukotić Džafer, Bakamović Ahmet, Dilberović Kasim, Dučić Julije, Komadina Salih, Pavlović Luka, Radović Rade.

Školska godina 1920.

Baković Petar, Barišić Josip, Bergman Alfred, Bergman Lujza, Dadić Ibrahim, Drljević Asim, Houška Miroslav, Hrozniček Engelbert, Jelinek Stanislav, Kordić Ivan, Leovac Konstantin, Milutinović Božo, Mrav Jovo, Nevistić Ivan, Sefić Šefkija, Strelac Danica, Ugljen Čazim, Artuković Andrija, Ravlić Luka, Vlaho Milivoj, Zec Nedeljko, Alajbegović Salih, Bukovac Ahmed, Čolić Franjo, Bubalo Ivan, Jukić Vjekoslav, Spremo Svezotar Alikalfić Alija, Vujović Martin

Školska godina 1921.

Bašagić Lutfo, Bošnjak Ivan, Brajko Anto, Čonić Mladen, Gakić Ilija, Govedarica Nedeljko, Griner Josip, Hadžić Slavko, Hasanagić Omer, Jelačić Dragutin, Jovanović Ljubomir, Karabeg Ibro, Knežić Darinka, Kordić Franjo, Lazović Uroš, Miličević Živko, Nojfeld Stela, Nujić Ivan, Slipičević Mustafa, Slišković Josip, Sokolović Branimir, Spahić Mustafa, Spužević Đuro, Supić Marko, Vuković Uroš, Kokotović Milan, Alikalfić Mustafa, Novak Josip, Hamović Jovo, Odavić Risto, Hasanbegović Čamil.

Školska godina 1922.

Babić Josip, Bauk Dragica, Begović Mehmed, Butigan Krešimir, Buzaljko Ethem, Cigić Ivo, Čulajević Vukoslav, Dragičević Nikola, Dugandžić Marko, Gvozdenović Nedeljko, Jelačić Vladimir, Kapetanović Džemil, Kostić Radiša, Kozina Frano, Ljutović Sulejman, Marić Blaž, Milutinović Ranko, Momčinović Stjepan, Muminagić Hasan, Nikolić Damir, Rašić Ivan, Rašić Nedeljko, Senečić Ljerkica, Šindler Miroslav, Šujanski Eduard, Urumović Dragan, Rukavina Slavko, Bušatlić Hasib, Đurić Andri-

Učenici I razreda 1933. godine

ja, Jurković Stanko, (fra Ingotije) Mariničić Martin (fra Ivo), Pandžić Ivan (fra Placid), Sabljić Mate (fra Roko), Zubac Mate (fra Dane), Mišljenović Branko, Škorput Petar, Viđaković Andrija.

Školska godina 1923.

Banić Savo, Brkić Ibro, Burina Ragib, Ciliga Tomislav, Čišić Hasan, Dokić Milan, Jakšić Dojčin, Kapetanović Hivzija, Konjhodžić Saćir, Mazur Eugen, Popovac Ismet, Selimbegović Šefkija, Šturm Vilim, Konjhodžić Halid, Šiniković Ljubica,

Školska godina 1924.

Aničić Zora, Balić Šefkija, Bukmir Mirko, Drljević Mustafa, Džudža Muhamed, Ensminger Jaroslav - Slavko, Hlubna Vjekoslav, Jamnicki Vinko, Jurković Luka, Kapidžić Hamdija, Kosman Đurađ, Kljako Stanko, Kolaković Juraj, Kovačina Marko, Martak Jakov, Miljević Branko, Prohaska Jaroslav, Šain - Miletić Branko, Šarac Stanko, Šola Borivoj, Tolić Husein, Trebović Hajrudin, Tuta Risto, Zubac fra Augustin (Ljudevit), Balić Hilmija, Halajkijević Ferdinand, Mandić Stanko, Rizvanbegović Cemal, Balša Sjeran.

Školska godina 1925.

Aganović Salih, Jakovljević Milivoj, Jukić Marija, Nametak Alija, Perin Dragica, Sjeran Zora, Štrum Emil, Bergman Vilim, Gatalović Vojislav, Grabovac Nikola, Kelez Paskal, Pekušić Asim, Resulbegović Muharem, Mihić Risto, Zelenika Mirko, Kreso Muhamed, Begić Alija, Bulat Jerko, Petrović Ante, Tanović Tahir.

Školska godina 1926.

Baburić Ivan, Đikić Salih, Mursel Ekrem, Slipičević Salih, Vasiljević Đorđo, Badnjević Ešref, Bartel Karlo, Burina Safet, Dokić Žarko, Janković Ljeposava, Krešić-Jurić Ivan, Mišita Borivoj, Mujić Safet, Prkačin Filomena, Rebac Marko, Rudeš Kamilo, Vukajlović Danilo, Zubac Jovan, Agić Salih, Pičeta Momir, Hadžić Alija, Puzić Mehmed, Banić Danica, Drakulić Jovo, Martak Nedeljko, Novaković Jovan, Perin Stanko, Bašagić Husnija.

Školska godina 1927.

Baburić Ljubica, Bukvić Vitko, Čurić Hajrudin, Čačkež Nunča, Knežić Borivoj, Mučibabić Dušan, Radosavljević Milenko, Rogulja Ludmila, Spremo Vasilije, Spremo Dunja, Tribulin Natalija, Bogdanović Gojko, Milavić Ismet, Tošović Slobodan, Kerčelić Mario, Nožić Čazim, Pecelj

Žarko, Rogulja Ana, Šunjić Šimun,
Ditrih Lujza, Hadžić Alija.

Školska godina 1928.

Buljan Ivan, Jakšić Risto, Kešelj
Ljubomir, Nametak Abdurahman,
Alikalfić Fazlija, Batinić Vladimir,
Božić Danica, Kostić Vukašin, Marić
Ivan, Slipičević Fuad, Kotlo Ibra-
him, Gatalović Zorko, Grković Lju-
bica, Perišić Ljubomir, Prpić Stanis-
lav, Tanović Muhamed, Hadžić Bran-
ko.

Školska godina 1929.

Kotlo Salih, Martinis Andro, Miško-
vić Petar, Tošović Nebojša, Bjeletić
Milorad, Ilić Zorka, Kovačina Dani-
ca, Lečić Kristina, Lose Ivan, Lose
Josip, Mursel Enver, Popović Bog-
dan, Šunjić Marinko, Efica Remzija,
Perin Borislav, Novak Miljenko.

Školska godina 1930.

Tadić Nikola, Jelačić Krešimir, Ra-
donjić Stevan, Raljević Šefkija, Sa-
lahović Murat, Drače Džemal, Jakov-
ljević Krunoslav, Jakšić Radoslav,
Kopač Zvonimir, Kukavica Dušan,
Lose Nedeljko, Mučibabić Smilja,
Petrović Petar, Sefić Šefik, Zimolo
Anton, Karabeg Ahmet, Barš Ljubo-
mir, Biro Zoltan, Čišić Husref, Mar-
tinis Ljubica, Smeškal Bruno, Bra-
dvica Ivan, Bukovac Ivan, Bukvić
Desimir, Iđaković Mijo, Jakšić Dra-
gutin, Salatić Đorđe, Šain Ilija, Ve-
lić Omer, Alikalfić Mehmed, Knežić
Bosiljka, Krpo Husref, Langer Ferdi-
nand, Riker Jozefina, Rogulja Lju-
bomir, Šarić Džemšid.

Školska godina 1932.

Aćimović Risto, Babić Simo, Beko-
vac Tomislav, Bošnjak Srećko, Buk-
vić Drago, Hadžiosmanović Zijah,
Kon Filip, Kostić Živko, Krpo Avdo,
Mandić Radomir, Mićunović Milena,

Mišković Milan, Papo Isidor, Raco
Miloš, Radionova Galina, Šunjić Kru-
noslav, Tuta Branko, Vitković Bran-
ka, Vučenović Anka, Bokić Lazar,
Čulajević Radmila, Jovanović Ru-
dolf, Kolbe Predrag, Srna Đorđo,
Tambić Slobodan.

Školska godina 1933.

Božić Janka, Brajković Margareta,
Bušić Ivan, Gačić Desimir, Majić Jo-
sip, Matišić Branislav, Sadiković E-
nes, Zečević Milan, Zlomislić Blago-
je, Fejić Salih, Krpo Enver, Spuže-
vić Mladen, Šantić Smilja, Šulentić
Stjepan.

Školska godina 1934.

Pavešić Ljubiša, Rebac Ivan, Šušnik
Josip, Šehović Sulejman, Vuković
Dušan, Behmen Sidik, Mičić Đuro,
Radoš Stanko, Samardžić Olga, Zi-
monjić Vojislav.

Školska godina 1935.

Franjić Ivo, Hadžiomerović Nazif,
Jokanović Milun, Kostić Milovan,
Kurtović Salih, Ljubojević Milan,
Matišić Miroslava, Salata Mihajlo,
Taušan Ratko, Zelen Miroslav, Kre-
šić Ivan, Mastilović Dragutin, Šaba-
nac Mehmed, Hojlaš Salih, Štefan-
čić Andrija, Čačkez Samuel, Milavić
Ahmet.

Školska godina 1936.

Banić Branislav, Brkić Fatima, Bu-
kovac Josip, Bukvić Đorđo, Cenano-
vić Ismet, Mandić Veselinka, Marčić
Neva, Mihić Sava, Musa Krešimir
(Ante), Pecival Karlo, Popovac Mu-
stafa, Popović Makarije, Puzić Šef-
kija, Soldo Nikola, Suton Nada, Šu-
njić Ratimir, Šmidinger Ivan.

Školska godina 1937.

Bijedić Džemal, Bubica Vlaho, Dadić Enver, Frković Krešimir, Grebo Hiba, Hakalo Nusret, Latić Mustafa, Janjić Desimir, Ljubojević Dušan, Popovac Mevlida, Spužević Marijan, Vujović Slavko, Zupčević Mustafa, Šunjić Mile, Bagatela Gajetan, Hadrović Ethem.

Školska godina 1938.

Antunović Vladislav, Arpadžić Enver, Brajković Grgo, Brkić Esad, Čečez Miladin, Čišić Miloško, Čurić Zvonimir, Hadžović Tahir, Efića Muhamed, Fejić Ali-Riza, Krulj Slobodan, Lukač Sergije, Mehanović Sadata, Mihić Magdalena, Riđanović Izeta, Rimac Dragica, Salahović Jusuf, Stojanović Mirko, Špilović Izet, Tomić Jure, Trifković Dragutin, Vujović Slavojka, Zečević Miloš, Židek Oldrih, Župančić Oton.

Školska godina 1939.

Balta Ibrahim, Božić Smilja, Čišić Abasa, Fehimović Sabina, Glavadanović Mirjana, Ilić Milenko, Janjić Risto, Karabeg Fatima, Kolbe Marija, Krpo Alija, Kujundžić Dragica, Ledić Stanislav, Magzan Antun, Mahić Šahdija, Mandić Svetislav, Njunjić Aleksandra, Pehar Rihard, Pendl Zvonimir, Popović Risto, Prčović Spasoje, Samardžić Hamdija, Samardžić Veljko, Sudar Nikola, Sutton Melita, Šiširak Muhamed, Šutić Ranko, Vasiljević Branko, Velić Zehra, Žugić Aleksandar, Žunić Milivoj, Fejić Šefkija, Prkačin Ante.

Školska godina 1940.

Bukovac Mirko, Čurčić Ivan, Doder Božidar, Đikić Osman, Efića Ekrem, Grković Milenko, Grubišić Zvonimir, Hadžiomerović Ahmet, Jahić Muhamed, Kapetanović Slobodan, Kotlo Esad, Mahić Muhamed, Martinac

Stjepan, Nožić Mirza, Nuić Srećko, Pekušić Zlatko, Pudar Branko, Škoro Živko, Vlašić Mihovil, Zimonjić Borislav, Žunjić Danilo, Andre Tatjana, Bajić Ratko, Bitanga Nada, Borišić Antun, Božić Drina, Buntić Božica, Hajon Berta (Bea), Kalajdžić Teofik, Lažetić Stanko, Marinković Maksim, Milićević Ivanka, Mrkić Branko, Puzić Bisera, Šunjić Berislava, Aničić Nedeljka, Brkić Hivzija, Čupina Mara, Dizdarević Emina, Gačinović Dušan, Hasanbegović Rabija, Janjić Vasilije, Kešelj Zorka, Kolbe Ivanka, Kurtović Ilduza, Milaković Ernestina, Popović Nadežda, Potočnik Anton, Radišić Draginja, Rebac Mirko, Riđanović Sabira, Šotrić Milena, Baljić Mustafa-Narcis, Gajić Aleksandar, Trebinjac-Behman Mustafa, Zimonjić Stevan.

Školska godina 1941.

Alikalfić Ibrahim, Begović Mate, Čišić Dragi, Čosić Tomislav, Čokorilo Vasilije, Hadžiomerović Muhamed, Halilhodžić Nijaz, Hodžić Enver, Jelačić Đorđe, Kajtaž Ibrahim, Marinković Antonije, Marković Žarko, Martinović Pero, Mehmedbašić Halil, Omeragić Ilijas, Pavlović Rifat, Semiz Ljubomir, Smailović Ismet, Šeškić Muhamed, Ulčakar Josip, Vasilj Slavko, Balorda Vasilije, Buturović Fadil, Begnar Miroslava, Čemalović Mubera, Čokić Dušan, Glavadanović Zdravka, Hanušek Ante, Hrvić Haldun, Ivezić Miroslav, Lose Katarina, Majstorović Vojin, Mandić Ljubica, Milićević Mirjana, Milićević Risto, Novo Ibrahim, Peško Nadežda, Pudar Velimir, Radojčić Milica, Riđanović Asija, Salahović Zlata, Semiz Nada, Spahić Đorđe, Šain Dragutin, Šain Nenad, Šemić Sadata, Šotrić Milena, Udovičić Hatidža, Karabeg Muhamed, Kotlo Ibrahim, Škadra Miljenko, Bukvić Nedeljko, Margeta Ivica.

Učenice 4 C razreda (školska god. 1934—45)

ZA ŠKOLSKE GODINE 1941/42, 1942/43 i 1943/44. nedostaju podaci ko je položio ispit zrelosti. Da bi smo donekle nadoknadili ovaj nedostatak, navodimo spisak maturanata koji su sa uspjehom završili osmi razred gimnazije.

Školska godina 1942.

Andrun Josip, Avdić Mehmed, Azinović Ivan, Bakalić Pavao, Behmen Salih, Bekavac Zvonimir, Bakšić Ante, Cemalović Kemal, Doka Zvonimir, Hrustanović Husnija, Jahić Omer, Kordić Ivan, Krpo Muhamed, Marić Dragutin, Mehmedbašić Sulejman, Nardeli Nikola, Velagić Safet, Serdarušić Marijan, Andabak Ravijojla, Čolić Stančica, Drače Muhamed, Bžaferi Kasim, Hondrag Dubravka, Karabeg Hatidža, Kosović Zehra, Krešić Andrija, Kvesić Ivan, Ljubić Marija, Milavić Fatima, Nožić Ilduza, Nožić Sadeta, Ognjančević Branka, Pandža Dragica, Pavlović Zlatica, Kikirez Slobodan, Radić Josip, Rebac Danica, Rendulić Marija, Ribica Miralem, Spužević Veljko, Žurovac Miljenko, Ivičević Drago.

POLOŽILI ISPIT ZRELOSTI

Školska godina 1943.

Abramović Vlado, Babarović Marko, Brkan Ante, Ciliga Zvonimir, Cuko-

le Stanislav, Čečez Momir, Džabić Muhamed, Džinović Mehmed, Flager Vladimir, Grčić Mustafa, Hrustanović Safet, Jovanović Mladen, Jukica Vlatko, Jurić Drago, Kapić Slobodan, Kordić Antun, Krpo Ilijas, Pekušić Muhamed, Puljević Ante, Smoljan Zdravko, Andabak Dragica, Barbarić Miljenko, Bašagić Berina, Čelebić Mevleta, Delalić Muruveta, Dragić Branislava, Hadžiomerović Emina, Jovanović Ivo, Kapetanović Taiba, Knežević Milka, Kolaković Mersija, Koluder Besim, Kordić Kornelija, Kotlo Nijaz, Krezić Davorin, Lovrić Slavko, Mandarić Marija, Mostarčić Ljeposava, Marić Nikola, Novaković Hrvoje, Potnik Margareta, Rajković Salih, Riđanović Kevsera, Smolčić Jasna, Šain Ana, Šulenta Bosiljka, Aganović Zekija, Hadžiomerović Jusuf, Šunjić Mirko, Kordić Ljubomir.

Školska godina 1944.

Čatović Ismet, Čišić Omer, Fertilio Jerko, Kapić Šemsudin, Merdžo Nebodar, Muftić Hilmija, Pavlović Mustafa, Riđanović Mustafa, Sadiković Džabir, Spahić Hasan, Šunjić Mladen, Velagić Teofik, Basta Nevenka, Čapin Milena, Čišić Nadežda, Figura Olga, Hrvić Zehra, Janjić Draginja, Jelavić Jelka-Marija, Kešelj Mira,

Krtanić Anica, Mandić Vera, Mandić Zagorka, Nerbar Olga, Nikolić Dubravka, Pala Eneza, Rajić Nela-Kornelija, Rebac Dragica, Salatić Stojanka, Smoljan Nada, Spahić Farida, Vrljić Ivan, Žakula Vera, Šain Mileša.

Školska godina 1945.

Humo Muriz, Rončević Žarko, Bukvić Nevenka, Andabak Divna, Čabrinović Milenko, Hadžimerović Salko, Hurtman Milena, Humo Džemal, Ivanišević Ljeposava, Katica Hatidža, Kovačević Biljana, Krunić Nada, Milošević Zora, Mujić Nerfid, Muštović Salih, Petković Stojanka, Smoljan Mira, Škubonja Tatjana, Tupanjanin Danica, Vuksanović Nikola, Guzina Jasna, Ivković Tihomir, Krčmar Zagorka, Šotrić Risto, Peško Nada, Šotrić Milena, Aganović Zekija, Čišić Nadžida, Drače Muhamed, Kosović Zehra, Krpo Ilijas, Smolčić Jasna, Šain Ana, Šain Mileša, Behmen Salih, Čapin Milena, Čelebić Mevdeta, Čemalović Kemal, Čupić Mirko, Mandić Zagorka, Nožić Sadeta, Potnik Margareta, Salatić Stojanka, Spahić Ferida, Spahić Hasan, Spužević Veljko, Aleksić Ante, Andabak Dragica, Andabak Ravijojla, Antić Mile, Artuković Jerko, Čišić Omer, Džabić Muhamed, Hadžimerović Jusuf, Jelavić Mate, Knežević Milka, Koluder Besim, Novaković Hrvoje, Nožić Ilduza, Pala Eneša, Pavlović Mustafa, Puljević Anto, Riđanović Kevsera, Tomić Ilko, Žakula Vera, Oručević Muhamed, Riđanović Muzafer, Velagić Tofik.

Školska godina 1946.

Balorda Milojka, Barić Branko, Bišćević Ahmed, Bulut Dubravka, Čampara Sadik, Čohadžić Fehim, Čohadžić Nijaz, Čorda Hidajeta, Dimitrović Vahida, Kapić Ranko, Karabeg Aiša, Krčmar Mihajlo, Lakišić Ha-

san, Lovrić Olga, Milković Magdalena, Pašić Irfan, Prusina Marijana, Puzić Asim, Puzić Mustafa, Sadiković Zijo-Jusuf, Savić Marija, Smoljan Vladimir, Šimunović Ante, Voljevica Čamila, Zadro Vilma, Avdić Mehmed, Pavlokić Zlatica, Nardeli Nikola, Radić Josip, Rajković Salih, Žurovac Miljenko, Alikalfić Zehra, Čemalović Muhamed, Drmač Dragica, Guzin Fahrija, Kalajdžić Jasmina, Kovačević Jevra, Krpo Nusret, Milas Rafael, Orman Ahmed, Peško Mihajlo, Puzić Mahmud, Dizdar Sidika, Basta Nevenko, Džinović Mehmed, Grčić Mustafa, Kordić Antun, Krezić Davorin, Behmen Zijad, Boras Stjepan, Hamzić Enis, Rokić Alija, Dimitrov Dobrivoj.

Školska godina 1947.

Bajrović Esad, Berberović Mladen, Bevanda Pero, Bubalo Ivan, Cigić Miljenko, Čatrnja Ismet, Đidić Stanko, Fazlibegović Nusret, Hajon Olga, Kapić Predrag, Krpo Muhamed, Markotić Stjepan, Mujić Mehmed, Pašić Husein, Rajković Mustafa, Sarić Osman, Šain Milenko, Šain Svetozar, Vreća Rada, Vuković Danilo, Balić Eđinan, Bojanić Branko, Barišić Vjekoslav, Crnjac Ante, Dizdarević Fatima, Dugandžić Nikola, Ekmečić Milorad, Govedarica Žarko, Halilhodžić Dževad, Kovač Mile, Kovač Ratimir, Leko Stanko, Mahić Ahmet, Miletić Slavko, Mucić Mirjana, Orman Vahdet, Pirića Dževahira, Prlić Ante, Putica Mila, Rosić Čimeta, Vasiljević Sonja, Zagorčić Hivzija, Kalajdžić Azra, Čustović Fadila, Drače Azra, Fojić Nermina, Kajtaz Esad, Matulić Aleksandar, Peško Boris, Primorac Ivan, Prlić Mate, Slijepčević Tatjana, Šiljeg Bruno, Vila Muruveta, Velagić Smail, Jurić Drago.

Školska godina 1948.

Bubić Ilduza, Filjak Ružica, Galić Mladenka, Isak Fatima, Kazazić Suada, Kovačević Marija, Krpo Mubera, Lisnić Nives, Markić Vesna, Milković Antonija, Radovanović Nada, Rizvanbegović Fahira, Savić Jelena, Škobić Ankica, Taslaman Selma, Vidačković Ljerka, Vila Munevera, Vuković Slavka, Bebek Vladimir, Beban Ivan, Bošnjak Slavko, Demirović Mustafa, Galić Dragutin, Galić Vinko, Karišik Lazar, Kljako Omer, Kožul Karlo, Malaček Jaroslav, Mandić David, Mandić Slobodan, Milas Dragan, Milušić Nikola, Nožić Arif, Pezo Džemil, Prohić Smajil, Sliško-
vić Teofil, Sefo Zlatan, Soldo Miljenko, Soldo Stjepan, Šabanagić Fuad, Vrgora Mirsad, Behmen Omer, Čemalović Mirza, Dragoje Stjepan, Grgić Ivica, Griner Miroslav, Jukić Mato, Kalajdžić Husein, Karabeg Esad, Kolaković Dževad, Lasić Stojan, Mandić Vlado, Martinović Kazimir, Martinović Miljenko, Merdžo Njegovan, Mužijević Zdravko, Perić Mile, Prljeta Ljubomir, Spahić Muhamed, Sušac Marijan, Šain Slobodan, Šimić Petar, Voloder Šerif, Voljevica Muhamed, Zelenika Anđelko, Zurovac Braco, Šehović Fehim, Aganović Azra, Čišić Umihana, Karabeg Šefika, Matković Ksenija, Zalihić Fadila, Čupina Predrag, Handžo Ibrahim, Karabeg Mugdim, Dizdarević Fatima, Dugandžić Mirko, Kunovac Mirko, Mahmutćehajić Safet, Martinović Vinko, Orman Vahida, Palinić Živko, Prpić Vlado, Semiz Jovan, Soldo Ivan, Sudar Đorđo, Šunjić Pavao, Tokić Jure, Velić Sadeta, Topić Tomislav, Banožić Tihomir, Bakamović Minka (Emina), Tomić Mira, Kapić Slavojka.

Školska godina 1949.

Čosić Anđelko, Čubela Vlado, Čurić Ismet, Čarapina Srećko, Dizdar Mu-

stafa, Dragoje Mladen, Kapetanović Husein, Kurtović Hilmija, Mičković Arkadije, Mirčeta Zvonimir, Mrđan Daroslav, Mršić Antun, Novo Mustafa, Oreč Josip, Pehar Jakov, Prlić Ivan, Rebac Sead, Tomičić Ivan, Topuzović Nijaz, Vila Mirza, Zeljko Pavao, Avdić Muhamed, Fistanić Petar, Kurt Mirza, Krešić Srećko, Skiba Vljako, Vuković Momčilo, Elezović Sead Bajgorić Husein, Serdarević Fuad, Čupina Dejan, Šotrić Milenko, Buconjić Drago, Dragnić Ibrahim.

MJEŠOVITA GIMNAZIJA

Školska godina 1949.

Alagić Desanka, Bevanda Milivoj, Čemalović Azra, Fazlagić Suad, Fazlibegović Mejra, Frenjo Šemsa, Jakić Šimun, Koluđerić Milan, Kljako Stanislava, Kordić Višnja, Krstović Radmila, Ležaja Mariola, Mišković Milenka, Munišić Ksenija, Pavlović Nikola, Pervan Andrija, Pervan Pero, Polovina Himzo, Sejdihović Enisa, Sarajić Rajko, Salić Pero, Vulić Ksenija, Bulut Zrinka, Kapusta Tadjana, Kovač Viktor, Novo Mirzija.

Školska godina 1950.

Alpeza Jozo, Dizdar Muhamed, Hadžajlić Asim, Jelčić Pero, Jelčić Slavko, Koluđerčić Dejan, Kapetanović Rizo, Krpo Mirzo, Maslo Ekrem, Mavar Zvonimir, Miloš Franjo, Muštović Mirzo, Nadaždin Dobrosav, Pudar Milan, Spahić Salahudin, Šaldo Mehmed, Šantić Muhamed, Vlašić Vjekoslav, Begić Ljubomir, Čišić Miodrag, Kapetanović Mustafa, Markar Vojislav, Muslibegović Sead, Vlašić Oskar.

Školska godina 1950.

Anđelopolj Risto, Griner Vlasta, Gros Adela, Hadžiomerović Hatidža, Hasanbegović Suada, Iličić Ana, Lju-

bić Mirko, Mahić Šefkija, Milatović Dragoljub, Milušić Jovanka, Mirašević Zeraida, Nađajtaj Verica, Oborina Nedica, Omanović Osman, Omanović Salih, Ribica Zejna, Samarđžić Dragica, Savić Jovanka, Sliško-
vić Stjepan, Vilenica Veselka, Zovko Anto, Zuanić Nikica, Čišić Mer-
sija, Butigan Luka, Marić Jozo.

Školska godina 1951.

Bojanić Zdravko, Bušatlija Asim, Čemalović Sadi, Džudža Nedim, Ekmečić Momčilo, Fazlagić Nijaz, Hadžić Erazim, Kalajdžić Danijel, Lovrić Slavko, Martinović Smiljan, Pavlović Zdravko, Rakić Petar, Rizvanbegović Abdurahman, Smoljan Davor, Šehić Ahmet, Šilić Tomislav, Milas Veselko, Babić Vesna, Drače Munira, Galić Mihala, Hadžiomero-
vić Fatima, Karabeg Azrija, Matvejević Predrag, Mrkonjić Jasenka, Popovac Fatima, Primorac Ante, Radovanović Vera, Repović Živojin, Zuanić Đuro, Zubac Zdravko, Barić Zdravko, Bukovac Miljenko, Gvozdenović Andrija, Halilhodžić Vahdet, Jonić Danijel, Mahić Mehmed, Mahić Slobodan, Mandić Vasilije, Popovac Muharem, Buljan Tomislav, Hadžimahmetović Ibrahim, Predić Radoslav, Babić Stojanka, Tais Vera, Hadžić Ema, Puljić Ljeposava, Rajković Razija, Zubac Ljerka, Kojić Munevera.

Školska godina 1952.

Vitlačil Zdenko, Rajković Safet, Vlašić Zdravko.

Školska godina 1953.

Alajbegović Amira, Bjelogrić Stana, Dizdar Adla, Galić Dragica, Glamuzina Marija, Ilić Branka, Ilić Nadežda, Kadijević Vera, Kajtaz Zehra, Kalaba Gordana, Knežević Nedeljka, Nametak Azra, Oneščuk Nedeljka, Tolj Vera, Višnjevac Biljana, Zuro-

vac Nadežda, Trkovnik Mladen, Zubac Jakov, Zovko Marinko, Bajić Ranko, Branković Dragan, Bubalo Kemal, Čustović Hasan, Dajlović Siniša, Džudža Džemal, Hrvić Salih, Janjoš Vojin, Kraljević Rudo, Lagumdžija Mustafa, Ljubotić Marijan, Munišić Zdravko, Mužijević Pero, Petković Andrija, Popović Radule, Rondić Ivan, Sadiković Cazim, Smoljan Nikola, Ališić Bisera, Grizelj Ante, Hadžizukić Mubera, Oborina Velimir, Pašić Rafija, Petrović Krešimir.

Školska godina 1954.

Gagro Mirjana, Kadragić Nadija, Kazazić Nermina, Kolaković Snežana, Matvejević Olga, Mrav Dušanka, Pičeta Vera, Primorac Štefica, Slipičević Suada, Strbad Marija, Vila Munevera, Žuljić Nevenka, Žuljić Vlasta, Bukovac Josip, Čohadarević Ekrem, Doka Ilija, Hadžić Esmin, Hadžić Mehmed, Humo Emir, Kandić Mile, Kraljević Krešimir, Arapović Ivan, Balić Ibrahim, Bradvica Janko Čalija Dušan, Đepo Zejnli, Ivanišević Borivoje, Ivanović Branko, Katurdžija Ivica, Komar Žarko, Korda Miroslav, Kuri Vjekoslav, Lasta Mladen, Pištalo Borivoje, Rajić Vlatko, Ružić Marko, Simitović Kemal, Slijepčević Borivoj, Šilić Josip, Vitković Mihajlo, Zovko Tomislav, Ljubić Vladislav, Mastilović Damjan, Mišetić Kažimir, Mršić Zdravko, Palac Ferdo, Penjak Zvonko, Rakić Vasilije, Romić Ibrahim, Vladić Vlatko, Zlopaša Vinko, Bošnjak Miroslav, Betić Jelena, Miletić Nadežda, Popovac Zlata, Srdanović Sreten, Šehović Zulfo, Hemerlo Lidija, Raić Miloš, Kapetanović Senija, Arapović Marijan, Alikalfić Mirsada, Bakalar Jozo, Mačkić Muhiba, Milutinović Nada, Šarac Vesela.

Školska godina 1955.

Bajgorić Minka, Cecek Veronika,

Ženski hor Gimnazije iz 1953.

Čupković Ozrenka, Hadrović Nada, Ivanović Jelena, Karabeg Šahzija, Kremer Višnja, Lobar Emilija, Lončar Anka, Marešek Gordana, Markić Jozefina, Merdžo Jasna, Randić Aurelija, Salahović Nerica, Srdanović Zagorka, Trbonja Fatima, Vidović Gordana, Arapović Jakov, Demirović Zijada, Gavrilović Aleksandra, Karabeg Amira, Kreso Zijad, Lovrić Eugen, Mandić Mladen, Nametak Hasan, Pandža Cvitan, Pintul Izedin, Popo Mirsada, Seferović Nijaz, Simić Borika, Spanja Jusuf, Valjin Vera, Brkić Ivan, Čemalović Mithat, Ević Nikola, Gelec Josip, Ivković Zdravko, Komadina Mustafa, Krzman Svetozar, Kuzman Božidar, Laketa Milorad, Popo Hasan, Repović Konstantin, Stelica Žarko, Zlopaša Branko, Zorić Borislav, Džudža Mehmed, Hadžović Mustafa, Hadžiosmanović Ibrahim, Jukić Petar, Kiauta Dušan, Kljako Ibrahim, Leho Salih, Ljuboja Svetozar, Magzan Ivan, Muštović Hazim, Prgomet Stjepan, Stanić Ivan, Šunjić Vladimir, Tolj Zvonimir, Erić Ankica, Milićević Milenka, Cindrić Slavko, Mihić Mitar, Vujinović Đuro, Ben Ivan, Bošnjak Aleksandar, Pašić Izet, Zovko Frano, Dubljević Vojislav, Metiljević Maida, Salatić Stevan, Badžak Muhammed, Borozan Borivoje, Bubalo Ante, Čečura Stipe, Čišić Ibrahim, Husefović Enver, Kljako Domagoj, Skoro Momčilo, Kolaković Sabaha,

Vuković Mirjana, Zimonjić Danica, Zupčević Remza, Bojanić Svetozar, Mandurić Frano, Jerkić Vera, Mustapić Božo, Dizdarević Rukija, Šehović Jasmina, Delić Latinka, Fazlagić Muriz.

Školska godina 1956.

Čuk Vera, Drenić Amira, Grizelj Blagica, Hadžiomerović Farida, Husika Ešrefa, Jusić Habiba, Kalem Suada, Kikl Magdalena (Alenka), Ljutović Azemira, Mihajlović Nadežda, Mišetić Zdravka, Potočnik Ljerka, Primorac Danica, Slipičević Azra, Tkalčanac Hedviga, Vučinić Danica, Ajvaz Borislav, Bijedić Nurudin, Derviškadić Dževad, Dragić Dragica, Gagro Božidar, Jelačić Janko, Kotlo Vahida, Nametak Zilha, Ninković Dragan, Pištalo Milan, Puzić Fahro, Rajković Jusuf, Raspudić Veseljko, Šunj Enes, Valjin Mirjana, Vujadinović Ksenija, Zahirović Ismet, Marković Predrag, Brković Izet, Čatović Sejdo, Hadrović Osman, Kolak Jure, Krtalić Radoslav, Kurtović Šefkija, Rizvanbegović Faruk, Sadić Halid, Spajić Jovo, Šunjić Marinko, Vukojević Aleksandar, Vuković Radivoj, Žerajić Bogdan, Jelić Zvonimir, Sinanović Slobodan, Bošković Natalija, Bošnjak Angelina, Kalajdžić Nerciza, Novo Amira, Cvitanović Stanko, Sivrić Marijan, Litrčin Dobrivoje, Kovačić Azra, Kajtaz Amira, Lisnić Maja, Đanković Za

hida, Hodžić Emir, Vučetić Ivan, Kasumačić Amira, Popovac Suada, Žuvela Olga, Dragić Lazar, Gojak Mladen, Zvonić Enver, Hamzić Emina, Nožić Ziba, Mičević Aćim, Šarić Mitar, Prašljević Omer, Sraka Branko, Handić Halil, Hadžić Dragan, Sefo Nijaz, Bubalo Jasenka, Hrle Smajo, Kudra Semsudin, Bašić Pero, Kajge Milenko, Novo Hasan.

Školska godina 1957.

Bogdanović Mirjana, Čišić Amira, Efica Lamija, Hajdarević Mirsada, Hodžić Mersija, Kasumačić Azemira, Miličević Šima, Milutinović Biljana, Mrav Milojka, Petković Zdenka, Pištalo Mirjana, Popo Fatima, Radoš Mila, Zećo Enisa, Blagajac Mithad, Čampara Zvonimir, Duranović Menaf, Golemac Slavko, Markotić Vinko, Njavro Juraj, Ružić Borislav, Salahović Ismet, Milavić Senadin, Skalja Janko, Šulenta Vinko, Tikveša Arif, Vanović Drago, Vila Orhan, Vučetić Vladimir, Balalić Asim, Bevanda Ivan, Bijakšić Emanuel, Blaćo Josip, Čovilo Jovo, Đurić Veselinko, Džudža Sead, Osmić Suad, Rogonja Ramiz, Šerak Hamdija, Škobalj Izet, Telebak Novica, Udovičić Enver, Voljevica - Vanović Borika, Rakić Dušan, Hide Kemal, Vuković Ksenija, Cvetković Radoslava, Dabarčić Danica, Dragoje Branka, Drač Mileva, Jusić Ermana, Karačić Zora, Lozo Smiljka, Tokić Gordana, Ivelja Petar, Janjić Živko, Komadina Karlo, Milavić Senadin, Hadrović Fatima, Pašajlić Radovan, Spahić Esad, Zećo Emil, Hadžiosmanović Osman, Bošković Zvonko, Mikavić Adam, Smajkić Esad.

Školska godina 1958.

Alikalfić Hizreta, Bajgorić Hilmija, Bajramović Kemal, Balić Nihad, Bubić Ziba, Bukvić Mladen, Čosović Suada, Čale Vladimir, Džabić Seid, Đurić Ljiljana, Ferušić Sulejman,

Gaćić Vera, Gosto Adila, Gutić Zdravko, Hadžiomerović Faruk, Halilović Enisa, Hasanbegović Muhidin, Karana Tomo, Kapor Branka, Knežević Smilja, Kolar Milan, Komljenović Zrinka, Kovačević Radmila, Kulidžan Nikola, Leho Zlata, Marašek Ljubiša, Marić Radoslav, Medan Nemanja, Mičić Slađo, Mihić Zdenka, Milošević Rajko, Novo Hatidža, Omeragić Suada, Palavestra Stanka, Pašić Amila, Petrić Tatjana, Popovac Selma, Potur Emica, Rozić Marko, Rudeš Dražen, Rokša Čamil, Slipičević Faruk, Spahić Suphija, Stajić Gedeon, Skerja Jozef, Škoro Slobodan, Vohovc Jelena, Vlaho Borislav, Zadro Mladen, Zovko Drago, Zovko Nada, Zubac Želimir, Žerajić Mira, Belović Milenko, Bošnjak Nikola, Cirej Zvonimir, Hadžiosmanović Sead, Kolobara Stana, Ledić Borislav, Mandić Drago, Ninković Ljiljana, Puzić Semir, Sarić Irfan, Knežević Milojko, Vukojević Tomo.

Školska godina 1959.

Bašić Slavka, Begić Meliha, Bjelogrić Savo, Blažević Ljerka, Buha Aleksa, Čatović Fadil, Čorluka Vaso, Dabić Vesna, Dizdarević Faruk, Dizdarević Sadik, Đikić Mugdim, Đurasović Zdravko, Eminagić Refik, Fazlić Nisveta, Gagro Božo, Govedarica Milovan, Grahovac Luka, Jagličić Predrag, Jonić Nurudin, Karadža Azra, Kojić Zijada, Kolaković Hajrija, Kovačina Nikola, Kovačić Mirzo, Kožulj Ilija, Kožulj Petar, Kremo Munira, Kulidžan Borivoje, Kump Dorotea, Lambić Aleksandar, Mačkić Azemina, Mahmutspahić Dževdet, Medan Vojna, Milković Marija, Pandža Zdravko, Pažun Dragoljub, Pajković Milivoj, Primorac Rafael, Proroković Veselinka, Radić Danica, Soče Zdravko, Vasilj Eduard, Vila Suada, Vučić Krsto, Glibo Jozo, Delalić Džabir, Kljako Fatima.

Školska godina 1960.

Adamčik Anton, Alić Muhamed, Balta Enisa, Boljo Jure, Ben Borislav, Beočanin Ratomirka, Bojanić Novica, Bojanić Zagorka, Brajković Mišo, Bukvić Nenad, Buzaljko Enisa, Džudža Asif, Frković Marko, Galić Zdenko, Glumac Božidar, Hasanbegović Suada, Horvatić Vera, Ignjatović Mitra, Jerković Josip, Jukić Ante, Karabeg Nadija, Kazazić Rasmira, Kažinić Zlatko, Kikoš Panta, Kljako Damir, Kojić Bahrudin, Kordić Dano, Kosočić Mufid, Kotlo Sead, Kovačina Marko, Kulišić Đorđo, Marović Zvonimir, Martinović Dubravka, Matešković Blago, Mesihović Behdžed, Mihić Branko, Miladin Želimir, Miskin Borislav, Mrkonjić Jasenka, Muftić Emina, Pantić Petar, Pavićević Milenko, Penov Ana, Petrić Ankica, Prskalo Zdravko, Savić Milka, Selimotić Hajrudin, Šalotić Momčilo, Šantić Damjan, Šiširak Ahmo, Skorje Hedviga, Štrkolj Duško, Šulentić Vesna, Šunjić Ivan, Vejzović Fatima, Vezbek Frida, Vukićević Danica, Vukotić Semira, Zahirović Sabina, Ajdin Bahrija, Martinović Augustin, Pantović Nadežda, Mustapić Ivan, Martinović Lazar, Mihaljević Ana.

Školska godina 1961.

Ajanović Ibrahim, Ajdinović Šerifa, Azinović Luka, Begić Dženana, Bevanda Zdravko, Begić Branislava, Brešan Vilko, Bruk Mario, Budalić Nedeljka, Čizmić Fahra, Duraković Samija, Džiho Osman, Đurica Ratko, Fazlibegović Mejrema, Glavović Adil, Gojak Josip, Golić Šahzija, Guzin Sadeta, Hadžajlić Sead, Halilović Kamila, Hasanefendić Dženana, Kljajo Željka, Kovačević Tijana, Krpo Dženana, Kulukčija Senahid, Leho Somha, Mandić Maja, Marić Marinko, Marić Šemsa, Marić Zora. Mar-

senić Vera, Muftić Fahira, Milinković Mate, Martinović Nada, Omanović Ramo, Orlić Milena, Palandžić Ljiljana, Popovac Nedžad, Puzić Senad, Raljević Jasna, Ramić Maida, Salahović Alija, Salahović Omer, Slipičević Dženana, Stupac Mirsad, Šabanac Alija, Šarac Stjepan, Šehović Hatidža, Šorak Šaćira, Šilić Krešimir, Škrebić Jadranka, Sunjić Zrinka, Telemek Svetozar, Vejzović Fejsal, Velagić Nerkez, Vila Nedim, Zadro Franjo, Zovko Marinko, Pilaš Stanko, Kljako Zlatko, Hlavaček Milan, Nožić Fejsal, Čadra Ahmet, Medan Natalija, Vidović Dinko, Šimunović Drago, Taslaman Tofika, Bajgorić Sead, Martinović Marko, Hujdur Hedin, Govedarica Mileva, Banković Radiša.

Školska godina 1962.

Asović Jasminka, Barbarić Lovorko, Bašić Ljerka, Bijedić Fadila, Bošković Stanko, Budim Esad, Čelebić Vahida, Čokić Jasminka, Čubela Marinko, Čustović Sead, Čapin Nikola, Čatić Senada, Džudža Hidžad, Džudža Nadija, Đikić Sidika, Efica Ibrahim, Frković Jurja, Hadžiomerović Alмира, Hadžiomerović Edin, Halebić Sulejman, Janjić Momčilo, Karadžić Vera, Koluder Ibrahim, Kovačina Jelena, Krešić Božica, Kulukčija Muzaffer, Lero Milojka, Lovrić Ivan, Marić Risto, Marinović Ante, Medan Milenko, Milović Risto, Mrvolj Mirjana, Mučić Ibrahim, Muftić Mubera, Obradović Ljiljana, Pavlović Faruk, Peclj Slobodan, Vehovec Divna, Peštić Snežana, Vladić Marija, Arapović Ferdo, Sarajlić Fatima, Spahić Mubera, Gačić Braco, Ivanković Mihajlo, Puzić Azemira, Jerković Tihomir, Klajić Krunoslav, Knezović Srećko, Markić Žarko, Milićević Dinko, Pantović Vlastimir, Pažin Dražen, Vukman Ivan.

Školska godina 1963.

Kraljević Ferdo, Pejčić Bahrija, Šupljeglav Gradimir, Andrijančić Rati-
mir, Arapović Mila, Begić Mirjana,
Bubalo Mirsad, Čustović Fatima,
Hlubna Dragan, Jovanović Đordina,
Kordić Marinko, Krtalić Elizabeta,
Kump Boris, Marić Zora, Markovina
Roko, Medin Neven, Nazečić Meh-
med, Ninković Mirjana, Pantić To-
dor, Pećanac Branka, Penava Murat,
Salković Đenan, Smajkić Safet, Ša-
golj Mirko, Šunjić Slavko, Budimlić
Mustafa, Čović Milica, Govedarica
Tanja, Mahinić Ethem, Miljko Bran-
ko, Raguž Danica, Sudar Mirjana,
Tkaličanac Zoran, Šehović Šefika,
Vinković Katica, Vučjaković Hasan,
Zebić Emin, Živković Života, Babić
Goran-Nikola, Čapak Marijan, Čor-
kić Mehmed, Čorić Katarina, Đurić
Života, Gašić Nikola, Gološ Džemal,
Horvatić Radmila, Ivković Slobodan-
ka, Jukić Vesna, Kahrimanović Mai-
da, Omeragić Edin, Pehar Borislav,
Praljak Slobodan, Tikveša Bajazit,
Vlaho Mara, Antunović Zoran, Arpa-
džić Zlata, Čatović Hakija, Čorić Ve-
ra, Dražeta Dražen, Galić Branko,
Halilović Jasminka, Hodžić Enes, Ma-
hinić Enver, Njunjić Dragica, Peku-
šić Emir, Rebac Želimir, Suton Mira,
Šunjić Julijana, Vanović Smilja, Va-
šićek Emilija, Zebić Ismet.

Školska godina 1964.

Badžak Ahmet, Brajković Ljubomir,
Kordić Mila, Ajvaz Slađan, Arapović
Jablanka, Bojo Amira, Boras Du-
bravka, Boras Franjo, Čurić Ivo, Der-
viškadić Mirsad, Drašković Milisav,
Dročić Ismet, Knežić Branislav, Ko-
njić Esma, Kalto Almira, Komadina
Ankica, Hadžiomerović Muhamed,
Kreso Muhamed, Vrešić Ante, Krkić
Saima, Krnjević Slobodanka, Krpo
Ajša, Krpo Amira, Kuzmanović Pa-
vao, Jezić Rasim, Lovrić Marica, Lo-
zina Marko, Marić Tihomir, Mehmed-

bašić Nijaz, Mijušković Mirka, Mili-
čević Jovan, Maratović Kristina,
Obradović Muhamed, Odić Ines, Pe-
kić Marija, Pintul Selma, Strbad
Stjepan, Šeherić Badema, Tasevski
Stojče, Taso Ibrahim, Tica Viktor,
Vasilj Berislav, Zovko Pero, Zvekan
Marta, Čišić Sead, Devetak Dušan,
Hamzić Azra, Hujdur Rusmir, Lov-
rić Vjekoslav, Mihić Branimir, No-
vak Zlatka, Opančić Ante, Šilinger
Slobodan, Vekić Damir, Zovko Mar-
ko.

Školska godina 1965.

Antunović Ivica, Lečić Dobroslav,
Markotić Ivanka, Murvat Muhamed,
Arapović Vera, Behlilović Azra, Be-
čević Sead, Bostandžić A., Bulut
Gordana, Čović Ivan, Dragović Ve-
sna, Dugandžić Milorad, Đelineo
Goran, Goso Maida, Ivanišević
Ratko, Janković Slobodan, Konjho-
džić Vehiba, Kurelić Marica, Lambić
Tatjana, Lasić Helga, Eminagić Er-
dina, Mačkić Veldina, Martinović An-
te, Mehović Maida, Mesihović Omer,
Mujić Slavenka, Nešić Jovica, Milo-
slavić Melita, Pejović Bosiljka, Pe-
trić Petar, Pošković Feđa, Radoš Vla-
do, Rebac Zlata, Rebac Zoran, Ralje-
vić Senaid, Smoljan Branko, Šipan
Sonja, Udovičić Enes, Vidović Maja,
Zadro Drago, Zejnilhodžić Senada,
Zelen Milka, Budalić Malina, Benca
Semir, Čokorilo Milorad, Gorgović
Jadranka, Ivanišević Danilo, Krešić
Franjo, Markić Antonija, Milavić Sa-
bit, Nikolić Darko, Prlić Ivan, Radoj-
čić Ksenija, Redžić Mustafa, Sefić
Dženana, Šoljić Želimir, Ustamujić
Mirza, Vukotić Semir.

Školska godina 1966.

Prah Branko, Škorja Jožica, Alikal-
fić Edin, Arapović Milenka, Barić
Vlado, Behlilović Jasna, Benc Marin,
Bernadić Stjepan, Bešlić Almasa, Bi-
jedić Zlata, Bukovac Dunja, Bukva
Osman, Čelebić Zinaida, Čerović Mi-

ladin, Čizmić Elvira, Demirović Hatidža, Došlo Miroslav, Efica Nedim, Hojlaš Omer, Hristovski Miroslav, Jelačić Biljana, Kahrimanović Miro, Kazazić Semir, Kljakić Mirjana, Koluder Dženana, Kordić Pero, Kurtović Ivica, Lečić Novica, Matković Risto, Memić Nada, Mihovilčević Slobodanka, Miladin Inga, Mirica Nedžad, Momirović Faruk, Novak Antonija, Pašajlić Miroslav, Pašić Majda, Pašić Mirsada, Pećanac Nada, Planinić Milica, Rebac Nada, Sirko Nusreta, Skikić Zlatko, Slipičević Amir, Soldo Jadranka, Šantić Dunja, Šehić Azra, Šehić Hasan, Škiljević Mileta, Tikveša Zejna, Tomljanović Jasna, Vrdoljak Blaženka, Vukičević Vukica, Katić Edgar, Andrić Marica, Balić Emir, Bećirović Selma, Behramović Maida, Beribak Nihad, Bojanić Dobroslav, Bošković Saša, Bošnjak Zlata, Borozan Munevera, Bubaš Zdenko, Cvijetić Jasminka, Čustović Maida, Dragnić Zoran, Gladišev Nataša, Golo Jefto, Grahovac Branka, Hadžiomerović Alija, Hadžiomerović Senadin, Hap Franjo, Kosjerina Tatjana, Lečić Miroslav, Markotić Miroslav, Mesihović Nijaz, Mihić Vesna, Mirazović Zlatko, Muminović Kemal, Oreč Ubavka, Pavić Maša, Pejić Milutin, Prizmić Miljen, Prskalo Mate, Razić Amira, Taslaman Edin, Tupara Omer, Trebinjac Semsudin, Vladić Jelka.

Školska godina 1967.

Alić Ahmet, Čihorić Mira, Džaković Borislav, Džaković Nataša, Jerkić Jure, Lagumdžija Amira, Novak Tomislav, Saravanja Nada, Velagić Naila, Zvonić Amira, Avdović Enes, Alajbegović Mirsada, Alihodžić Đulsa, Arapović Miroslav, Ašik Samija, Bahrah Dubravka, Bajramović Jasminka, Begić Jasminka, Bego Ivan, Behlilović Miljenko, Blagojević Boris, Crnković Mile, Drežnjak Milka, Đurić Bosiljka, Džabić Zehra, Džudža Maju-

din, Fedorov Tatjana, Hadžiosmanović Munira, Janjić Divna, Janjić Olga, Jelenić Stela, Jovanović Marjan, Kajtaž Džinah, Kocić Mirjana, Kolak Jovan, Kordić Zdenko, Kreso Esad, Latifić Tanja, Lerić Elbisa, Lukić Jela, Markotić Antonija, Medan Branka, Medan Jovo, Milavić Dragan, Nožić Mili, Omanović Goran, Palac Branka, Pašić Enver, Pavičević Ranko, Pavlović Mato, Pudar Radmila, Puhalo Borislav, Rafaeli Želimir, Slišković Jadranka, Smoljan Jadranka, Šetka Husnija, Šipilović Edana, Šoljić Dušanka, Tambić Ljubica, Tomić Ivan, Trebović Višnja, Ustamujić Senadin, Vekić Gordana, Zovko Anđa, Zupčević Snježana, Žuljević Zijad, Bevanda Dragan, Čemalović Nadija, Čorluka Dobroslav, Dabić Đorđe, Dumpor Enes, Golijanin Slavojka, Harmandić Majjo, Jugo Smail, Kebo Hamo, Lakišić Oljeg, Lakišić Zlata, Mandić Predrag, Nožić Senad, Njirić Velimir, Pašajlić Nenad, Prodanović Miroslav, Radoš Stanka, Rajković Emir, Jergović Slavojka, Srdanović Mirko, Šupljeglav Slađana, Trčalo Hasan, Trzin Anica, Kalajdžić Senada, Mihić Slaviša.

Školska godina 1968.

Hamzić Samija, Hasandedić Salih, Jovanović Dobri, Ombašić Maida, Rađuž Franjo, Salahović Benjamin, Sičić Gordana, Zadro Filomena, Andabak Emil, Aničić Dubravka, Balta Bakir, Barš Snježana, Batinić Dragan, Buljan Vera, Čović Vesna, Čirilović Milorad, Čubela Jasna, Delić Mirsada, Demirović Sead, Dimitrović Drago, Dubljević Mira, Erbez Vera, Gagro Mate, Glavović Aida, Gužina Ilija, Hadžialić Nadija, Hajdarević Braco, Jovanović Slavenka, Kaurlo Zorica, Kljakić Dunja, Konjodžić Ibrahim, Krpo Bakir, Lajhner Lejla, Memić Mehmed, Mihić Miroslav, Milas Ivan, Momirović Neda, Mujić Višnja, Novo Maida, Pavlović

Anton, Pehar Nataša, Pejović Spomenka, Petrović Ljiljana, Pirija Nenad, Raljević Fatima, Repak Suada, Rikalo Jovo, Romić Marinko, Samarđžić Aleksandar, Skorupan Hilmija, Stojanović Nada, Stojčić Darko, Škobić Helena, Šukić Boris, Turajlić Jasminka, Vidović Zdenka, Vukičević Olga, Vuksanović Darinka, Žabić Ljubinka.

Raljević Husejin, Rizvanbegović Hifzija, Rosman Aleksandar, Sadi-ković Ahmed, Salihamidžić Asim, Semiz Veljko, Simitović Hamid, Šandrck Jakov, Šparavalo Bogdan, Tano-
vić Asim, Toholj Savo, Vukotić Dža-fer, Žagrović Ernest, Vujadinović Danilo, Pinto David, Kapetanović Safetbeg, Šimovć Luka, Jarak Nikola, Mikan Bruno, Hajser Viktor.

VI

Alajbegović Salih, Balić Omer, Bar-
net Julius, Butigan Stanko, Doder Ja-
kov, Džikovski Eugen, Fišbajn Vilim,
Fromer Sigmund, Grbavac Srećko,
Grđić Radmilo, Hamzić Osman, Iva-
nišević Ljubo, Jurić Ilija, Klajn
Aleksandar, Koprivica Slavko, Kor-
dić Franjo, Kožul Stanislav, Krešić
Milan, Kuharski Jerko, Kurilić Mi-
tar, Labalo Momir, Lalić Vlajko, La-
zović Branko, Lojović Novak, Mar-
cel Artur, Mazur Mihajlo, Milišić

Svetolik, Njunjić Veljko, Parežanin
Radoslav, Pavasović Dušan, Pavlović
Luka, Rizvanbegović Avdija, Sefo
Rizvan, Vujević Jozo, Vujinović Mi-
lan, Žanko Antun, Burlica Milan.

VII

Begović Hamza, Behmen Hilmija,
Behmen Mahmut, Bratić Bogoljub,
Buconjić Ferdinand, Buconjić Vje-
koslav, Buzaljko Avdija, Čampara
Sabit, Drače Alija, Franić Nikola, Ha-
džioman Ibrahim, Hasanbegović Hu-
snija, Ivković Milan, Katurdžija Stje-
pan, Komadina Ethem, Konforti Ja-
kov, Koprivica Milivoj, Kormes Ar-
nold, Krešić Vidak, Lihtšajndl Geza,
Mareš Vlastimir, Maslač Luka, Meh-
medbašić Alija, Merdžo Želimir, Mi-
lićević Nikola, Milošević Đorđo, Nei-
marović Antun, Novak Bruno, Nova-
kovć Obrad, Pehlivanović Abid, Ros-
man Vjekoslav, Sarić Ismet, Semiz
Veselin, Skoko Stjepan, Soldo Jure,
Šarac Zajim, Vasiljević Ilija.

VIII

Bać Karlo, Kramosta Alojzije, Fišer
Eduard, Hules Hernhard, Jakšić Ste-
van, Kulišić Kosta, Lasić Petar, Ma-
rić Krsto, Mastilović Obrad, Mišano-
vić Radivoje, Novak Oskar, Sentić
Mihajlo, Stražičić Branko, Šiniković
Savo, Žurovec Franjo, Glavata Ilija.

NASTAVNO OSOBLJE U MOSTARSKOJ GIMNAZIJI OD 1893/94. DO 1967/68. ŠKOLSKE GODINE

ŠKOLSKA 1893/94.

Direktor MARTIN BEDJANIĆ

Anton Pihler, prof., Stevan Pravica, (nast. vjeronauke), fra Luka Begić (nast. vjeronauke), Derviš ef. Ljuta (nast. vjeronauke), Nikola Bićanić prof.

ŠKOLSKA 1894/95.

Direktor MARTIN BEDJANIĆ

St. Viašić, prof., Stevan Pravica, nast., fra Luka Begić, fra Frano Bašadar, Derviš ef. Ljuta, Anton Pihler, prof., Nikola Bićanić.

ŠKOLSKA 1895/96.

Direktor MARTIN BEDJANIĆ

Stevan Pravica, nast., fra Frano Bašadar, Derviš ef. Ljuta, Anton Pihler, prof., Jozef Fišbajn, Ivan Mihić, Manojlo Krunic, nastavnik, Viljem Sajfert, nastavnik, Josip Fincek, prof., Ivan Bratičević, prof.

ŠKOLSKA 1896/97.

Direktor MARTIN BEDJANIĆ

Stevan Pravica, nast., fra Frano Bašadar, Derviš ef. Ljuta, Matej Milas, prof., Ivan Bratičević, prof., Anton Pihler, prof., S. Mandić, nast. Mirko Rastić, nast., Jozef Fišbajn, Alija Kadić prof., Jovan Vasić, prof.

ŠKOLSKA 1897/98.

Direktor MARTIN BEDJANIĆ

Ivan Odić, prof., Teodor Govedarica, nast., Jovan Protić, fra Frano Bašadar, Derviš ef. Ljuta, Anton Pihler, prof., Ivan Bratičević, prof., Vinko Tripković, prof., S. Mandić, nast., Gustav Didek, nast., Matej Milas, prof., Mirko Rastić, nast., Alija Kadić, prof., Jozef Fišbajn.

ŠKOLSKA 1898/99.

Direktor MARTIN BEDJANIĆ

Matej Milas, prof., Jovan Protić, fra Valentin Glavaš, Derviš ef. Ljuta, Ivan Bratičević, prof., Anton Pihler, prof., Avgust Regali, prof., Mirko Rastić, nast., Stevan Žakula, nast., Abdurahman Adil Čokić, Ivan Kovačević, Karlo Pfan, Leo Jamnicki, prof., Milan Čuković, prof., Alija Kadić, prof.

ŠKOLSKA 1901/1902.

Direktor DRAGAN KUDLIH

Kosta Urumović, prof., Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra S. Šimić, Jozef Fišbajn, Stjepan Janković, prof., D. Mocnaj, prof., Anton Pihler, prof., S. Mandić, nast., Stevan Žakula, prof., Ivan Bratičević, prof., Leo Jamnicki, prof., Vinko Kolis, nast., Nikola Simić, prof., Viktor Pogačnik, prof., O. Mehmedbašić, Milan Čuković, prof., Ivan Kovačević, prof., Karlo Plan, prof., Bartol Inhof, prof., Alija Kadić, prof.

Nastavnički kolektiv iz 1953. g.

ŠKOLSKA 1902/1903.

Direktor DRAGAN KUDLIH

Kosta Urumović, prof., Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, Jozef Fišbajn, Anton Pihler, prof., Ivan Bratičević, prof., Leo Jamnicki, prof., Đ. Đokić, prof., S. Mandić nast., Milan Čuković, prof., Stevan Žakula, prof., Vinko Kolis, nast., Bartol Inhof, prof., Ivan Kovačević, prof., T. Dakić, prof., Nikola Simić, prof., Viktor Pogačnik, prof., O. Mehmedbašić, prof., Karlo Pfan, prof., Alija Kadić, prof.

ŠKOLSKA 1903/1904.

Direktor DRAGAN KUDLIH

Stevan Žakula, prof., Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, T. Dakić, prof., Franjo Pavlović, prof., Anton Pihler, prof., S. Mandić, prof., Milan Čuković, prof., Viktor Bek, nast., Bartol Inhof, prof., Ivan Bratičević, prof., Vinko Kolis, nast., Nikola Simić, prof., Karlo Pfan, prof., Leo Jamnicki, prof., Ivan Kovačević, prof., O. Mehmedbašić, prof., Viktor Pogačnik, prof., dr Đuro Damaška, prof., Alija Kadić, prof.

ŠKOLSKA 1904/1905.

Direktor DRAGAN KUDLIH

A. Vandruš, prof., Derviš ef. Ljuta,

Jovan Protić, fra Š. Šimić, Jozef Fišbajn, Ivan Bratičević, prof., Leo Jamnicki, prof., Anton Pihler, prof., S. Mandić, nast., Viktor Pogačnik, prof., Viktor Bek, prof., Vinko Kolis, nast., Nikola Simić, prof., Stevan Žakula, prof., Franjo Pavlović, prof., Milan Čuković, prof., Bartol Inhof, prof., M. Mehmedbašić, prof., Ivan Kovačević, prof., Alija Kadić, prof., Karlo Pfan, prof.

ŠKOLSKA 1905/1906.

Direktor DRAGAN KUDLIH

Bartol Inhof, prof., Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, A. Vandruš, prof., Leo Jamnicki, prof., Franjo Pavlović, prof., Anton Pihler, prof., Vinko Kolis, prof., Nikola Simić, prof., Viktor Bek, prof., Stevan Žakula, prof., Jozef Fišbajn, Viktor Pogačnik, prof., Karlo Pfan, prof., Ivan Bratičević, prof., A. H. Bulić, prof., Milan Čuković, prof., Ivan Kovačević, prof., Alija Kadić, prof.

ŠKOLSKA 1906/1907.

Direktor DRAGAN KUDLIH

Anton Kobačić, prof., Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, Jozef Fišbajn, Leo Jamnicki, prof., Franjo Pavlović, prof., Anton Pihler, prof., Vinko Kolis, prof., Viktor Bek, prof.,

Bartol Inhof, prof., Nikola Simić, prof., Viktor Pogačnik, prof., N. Nedeljković, Alija Kadić, prof., Ivan Bratičević, prof., Milan Čuković, prof., A. H. Bulić, prof., Karlo Pfan, prof., Ivan Kovačević, prof.

ŠKOLSKA 1907/1908.

Direktor DRAGAN KUDLIH

Dušan Tamindžić, prof., Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, Bartol Inhof, Ivan Mihić, prof., Viktor Pogačnik, prof., Anton Pihler, prof., Vinko Kolis, prof., Viktor Bek, prof., Jozef Fišbajn, Anton Kobačić, prof., Mate Divić, prof., M. Dizdar, prof., Dragutin Pfan, prof., Ivan Bratičević, prof., Milan Čuković, prof., Leo Jamnicki, prof., A. H. Bulić, prof., Ivan Kovačević, prof.

ŠKOLSKA 1908/1909.

Direktor DRAGAN KUDLIH

Dušan Tamindžić, prof., Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, Bartol Inhof, prof., Ivan Mihić, prof., Viktor Pogačnik, prof., Anton Pihler, prof., Vinko Kolis, prof., N. Nedeljković, Viktor Bek, Velimir Penavin, prof., Jozef Fišbajn, Jozef Goldberg, prof., Stanislav Prezel, nast., Leo Jamnicki, prof., Anton Kobačić, prof., M. Dizdar, prof., Ivan Bratičević, prof., Mate Divić, prof., A. H. Bulić, prof.

ŠKOLSKA 1909/1910.

Direktor DRAGAN KUDLIH

Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, Antun Kobačić, prof., Savo Miladinović, prof., Ivan Bratičević, prof., Ivan Mihić, prof., Jozef Gold-

berg, prof., Anton Pihler, prof., Vinko Kolis, nast., Viktor Bek, prof., I. Judl, nast., Jozef Fišbajn, Bartol Inhof, prof., Dušan Tamindžić, prof., Marko Stajner, prof., Mate Divić, prof., Velimir Penavin, prof., Stanislav Prezel, prof., Slavko Rajh, prof., Milan Čuković, prof., Leo Jamnicki, prof., Ivan Kovačević, prof., H. Muhamed Behlilović, prof., M. Dizdar, prof.

ŠKOLSKA 1910/1911.

Direktor MIJO POLJAK

Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, Jozef Fišbajn, Ivan Mihić, prof., Marko Stenek, prof., Velimir Novak, prof., J. Judl, prof., Luka Kurbanović, prof., Ivan Bratičević, prof., Anton Kobačić, prof., Slavko Rajh, prof., Jozef Goldberg, prof., Bartol Inhof, prof., Leo Jamnicki, prof., M. Dizdar, prof., Anton Pihler, prof., G. Kuhnek, prof., Milan Čuković, prof., Stanislav Prezel, nast., H. Muhamed Behlilović, prof., Dušan Tamindžić, prof., Mate Divić, prof.

ŠKOLSKA 1911/1912.

Direktor MIJO POLJAK

Derviš ef. Ljuta, Jovan Protić, fra Š. Šimić, Jozef Fišbajn, Milan Čuković, prof., Slavko Rajh, prof., Stanislav Prezel, prof., Velimir Penavin, prof., B. Zečević, prof., Anton Pihler, prof., Vinko Kolis, prof., Vladimir Novak, prof., I. Judl, prof., G. Kuhnek, prof., Savo Miladinović, prof., Leo Jamnicki, prof., Luka Kurbanović, prof., Ivo Bratičević, prof., Anton Kobačić, prof., H. Muhamed Behlilović, prof. Bartol Inhof, prof., Dušan Tamindžić, prof., M. Dizdar, prof., Andrija Šmalcelj, prof.

ŠKOLSKA 1912/1913.

Direktor MIJO POLJAK

Derviš ef. Ljuta, dr Nikola Krulj, fra Š. Šimić, Andrija Šmalcelj, prof., Marko Stejnek, prof., Velimir Penavin, prof., Emil Marković, prof., Đorđe Vasković, prof., Leo Jamnicki, prof., Jozef Fišbajn, Mate Divić, prof., Slavko Rajh, prof., Dimitrije Petrović, prof., Jovan Vasić, prof., Anton Pihler, prof., Ivan Mihić, prof., Franjo Kovačević, prof., B. Zečević, prof., G. Kuhnek, prof., M. Dizdar, prof., Ivan Bratičević, prof., Vinko Kolis, prof., Luka Kurbanović, prof., Jozef Goldberg, prof., dr A. Lovrić, prof., H. Muhamed Behlilović, prof., Stanislav Prezel, prof., Dušan Tamindžić, prof.

ŠKOLSKA 1913/1914.

Direktor MIJO POLJAK

Derviš ef. Ljuta, dr Nikola Krulj, dr fra Leo Petrović, Dušan Tamindžić, prof., G. Kuhner, prof., Velimir Penavin, prof., Ivan Bratičević, prof., Leo Jamnicki, prof., Dimitrije Petrović, prof., Mihajlo Timčišin nast., Stjepan Kuštreba, prof., I. Judl, nast., dr A. Lovrić, prof., Josip Goldberg, prof., Anton Pihler, prof., Ivan Mihić, prof., Slavko Rajh, prof., Dušan, Marinković, prof., Andrija Šmalcelj, prof., Mate Divić, prof., Luka Kurbanović, prof., E. Marušić, prof., M. Dizdar prof., Emil Marković, prof., B. Zečević, prof., H. Muhamed Behlilović, prof., Stanislav Prezel, prof.

ŠKOLSKA 1914/1915. — nedostaju podaci

ŠKOLSKA 1915/1916.

Direktor dr ĐURO DAMAŠKA

Hadži Muhamed Behlilović, prof., Teodor Govedarica, vjeroučitelj., fra

Ante Majić, vjerouč., Vladimir Majhen, prof., Ivan Bratičević, prof., Matija Čegl, prof., Salih Baljić, prof., Leo Jamnicki, prof., P. Tiješić, prof., Ivan Mihić, prof., Petar Holeček, prof.

ŠKOLSKA 1916/17.

Direktor dr ĐURO DAMAŠKA

Hadži Muhamed Behlilović, prof., Teodor Govedarica, vjeroučit., fra Dominik Mandić, vjerouč., Josef Fišbajn, vjerouč., Vladimir Majhen, prof., Sukrija Alagić, prof., Ivan Bratičević, prof., Salih Bajić, prof., Nikola Martak, prof., Leo Jamnicki, prof., Ante Tandarić, prof., Ivan Mihić, prof., Petar Holeček, prof.

ŠKOLSKA 1917/1918.

Direktor dr ĐURO DAMAŠKA

Adil Čokić, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, Josef Fišbajn, nast., dr Mihajlo Pičeta, prof., Petar Holeček prof., Leo Jamnicki, prof., Salih Baljić, supl., Vojislav Damjanović, nastavnik, Vladimir Majhen, prof., Ivan Bratičević, prof., Imre Lenard, prof., Ante Tandarić, prof., Ivan Mihić, prof., H. M. Behlilović, prof.

ŠKOLSKA 1918/1919.

Direktor LEO JAMNICKI

Adil Čokić, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, Jovan Vasić, prof., dr Ljudevit Astaloš, prof., I. Puljić, prof., Svetislav Plavišić, prof., Vojislav Damjanović, nast., Blaha Hinek, nast., Mihailo Pičeta, prof.; Ivan Bratičević, prof., Salih Čišić, supl., Vladimir Majhen, prof., H. M. Behlilović, prof., Antun Tandarić, prof., dr Đuro Damaška, prof., Petar Holeček, prof., Stjepan Kuštreba,

ŠKOLSKA 1919/1920.

Direktor ANTO FIGURIC

A. Adil Čokić, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, dr Marija Begman — Kon, prof., Ivan Bratičević, prof., Salih Baljić, supl., Vojislav Damjanović, nastavnik, Josip Bocoti, nastavnik, Josef Fišbajn, prof., Husein Brkić, prof., Leo Jamnicki, prof., Svetozar Plavšić, prof., Stojan Sjeran, prof., Salih Čišić, supl. prof., Danilo Tunguz-Perović, prof., Vladimir Majhen, prof., Petar Moskatelo, prof., Jovan Radak, prof., Dušan Tamindžić, prof., Jovan Vasić, prof., dr Ljudevit Astaloš, prof., H. M. Behlilović, prof.

ŠKOLSKA 1920/1921.

Direktor ANTO FIGURIC

A. Adil Čokić, vjerouč., Teodor Govedarica, vjeroučitelj, fra Ivan Marinčić, vjerouč., Stojan Sjeran, prof., Leo Jamnicki, prof., Anton Pihler, prof., Narcis Burić, nastavnik, Josip Bocoti, prof., Jovan Vasić, prof., Svetislav Plavšić, prof., dr Marija Bergman-Kon, prof., Ivan Bratičević, prof., Salih Čišić, supl. prof., Nikola Akajomov, nast., Dušan Tamindžić, prof., Husein Brkić, prof., Leposava Gatalo, prof., Petar Moskatelo, prof., Jovan Radak prof., Josef Fišbajn, prof., dr Ljudevit Astaloš, prof., H. M. Behlilović, prof.

ŠKOLSKA 1921/1922.

Direktor ANTO FIGURIC

A. Kasumović, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, dr fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, Josef Fišbajn, profesor, Josip Bocoti,

prof., Jovan Vasić, profesor, Leo Jamnicki, prof., Anton Pihler, prof., Jaroslav Rigel, prof., Lazar Prnjatović, nastavnik, Stojan Sjeran, prof., Svetislav Plavšić, prof., Leposava Gatalo, prof., Salih Čišić, prof., Ivan Bratičević, prof., S. Held, prof., Nikola Batagov, prof. Pavao Đerić, nast., Nikola Akajomov, prof., Jovan Radak, prof., Abraham Gaon, prof., Husein Brkić, prof., P. Moskatelo, prof., H. M. Behlilović, prof., dr Marija Bergman-Kon, prof.

ŠKOLSKA 1922/1923.

Direktor LAZAR KONDIC

Ahmed Kasumović, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, dr fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, Jozef Fišbajn, vjeroučitelj, Stojan Sjeran, prof., Ivo Bratičević, prof., Leo Jamnicki, prof., Dimitrije Kostić, prof., Pavao Đerić, nast., Lazar Prnjatović, nast., Josip Bocoti, nastavnik, Jovan Vasić, prof., Salih Čišić, prof. Nikola Martak, prof., Savo Šiniković, prof., Jovan Radak, prof., Leposava Gatalo, prof., Vaso Gajić, prof., dr Marija Bergman-Kon, prof., dr Ante Riboli, prof., Srećko Džamonja, prof., Nikola Akajomov, prof., Husein Brkić, prof., dr Kornelija Rakić, Petar Moskatelo, prof., H. Muhamed Behlilović, prof.

ŠKOLSKA 1923/1924.

Direktor LAZAR KONDIC

Ahmed Kasumović, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, dr fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, dr Marija Kon, prof., Natalija Smiljanić, prof., Jovan Radak, prof., Vaso Gajić, prof., Lazar Prnjatović, prof., Pavao Perić, nastavnik, I. Veruška, prof., Nikola Martak, prof., Anka Jelačić, prof., Salih Čišić, prof., inž. V. Knežić, Jovan Vasić, prof., Srećko

Džamonja, prof., Savo Šiniković, prof., Nikola Jerić, prof., Stanka Samardžić, prof., Ivan Bratičević, prof., Jozef Fišbajn, prof., Lepasava Gtalo, prof., dr Ante Riboli, prof., Savo Šiniković, prof., Leo Jamnicki, prof., Nevenka Stanić, prof., Nikola Akajomov, prof., dr Kornelija Rakić, prof., Petar Moskatelo, prof., H. Muhamed Behlilović, profesor, Husein Brkić, prof.

ŠKOLSKA 1924/1925.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Ahmed Kasumović, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, dr fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, Jozef Fišbajn, prof., Salih Čišić, prof., Nikola Razdaljski, prof., Nikola Martak, prof., Vaso Gajić, prof., Aleksandar Kačinski, prof., Lazar Prnjatović, nast., dr Marija Kon, prof., Jovan Radak, profesor, Boris Savin, prof., Srećko Džamonja, prof., Lepasava Gatalo, prof., Savo Šiniković, prof., Nikola Jerić, prof., Ana Jelačić, prof., dr Kornelija Rakić, Leo Jamnicki, prof., Petar Moskatelo, prof., Nikola Akajomov, prof., S. Marijanova, prof.

ŠKOLSKA 1925/1926.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Ahmed Kasumović, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, dr fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, Salih Čišić, prof., Nikola Razdaljski, prof., Leo Jamnicki, prof., Vaso Gajić, prof., Nikola Martak, prof., Lazar Prnjatović, nastavnik, Aleksandar Kačinski, nast., Jozef Fišbajn, vjerouč., Konstantin Leovac, prof., Boris Savin, prof., Jovan Radak, prof., Nikola Jerić, prof., Savo Šiniković, prof., Husnija Kurt, nast., Ana Jelačić, prof., dr Kornelija Rakić, Nikola Akajomov, prof., Petar Moskate-

lo, H. Muhamed Behlilović, prof., Husein Brkić, prof., dr Marija Kon, prof., dr Petar Čule, prof.

ŠKOLSKA 1926/1927.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Teodor Govedarica, vjeroučitelj, dr fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, Ahmed Kasumović, vjeroučitelj - profesor, dr Marija Kon, profesor, Nikola Jerić, prof., Vaso Gajić, prof., Jovan Radak, prof., Nikola Martak, prof., Lazar Prnjatović, nast., Aleksandar Kačinski, nast., Salih Čišić, prof., Konstantin K. Rajner - Volinski, suplent, Nikola Akajomov, prof., Boris Savin, učitelj, Husnija Kurt, nastavnik, Konstantin Leovac, prof., Petar Moskatelo, prof., Savo Šiniković, prof., dr Petar Čule, prof.

ŠKOLSKA 1927/1928.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Dr fra Dominik Mandić, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, H. Muhamed Behlilović, prof., Konstantin Leovac, prof., Nikola Jerić, prof., Pavle Kapusta, prof., Nikola Martak, prof., Hinek Kestler, prof., Lazar Prnjatović, nast., Jovan Radak, prof., dr Marija Kon prof., Milica Kajgin, nast., Nikola Akajomov, prof., H. Rajner - Volinski, suplent, Lepasava Gatalo, prof., Husnija Kurt, prof., Salih Čišić, prof., Ahmed Kasumović, prof., Ana Jelačić, prof., Savo Šiniković, prof., Ivanka Car, prof., dr Petar Čule, prof., Petar Masketalo, prof.

ŠKOLSKA 1928/1929.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Dr fra Mladen Barbarić, vjeroučitelj,

H. Muhamed Behlilović, prof. Teodor Govedarica, vjeroučitelj, Tvrtko Kanajet, prof., Konstantin Leovac, prof., Vaso Gajić, profesor., Salih Čišić, prof., Hinek Kestler, prof., Pavao Kapusta, prof., Lazar Prnjatović, nast., Stjepo Dživoje, prof., dr. Marija Kon, prof., Salko Nazečić, suplent, Husnija Kurt, prof., Milica Kajginova, prof., Ana Jelačić, prof., Ante Motika, nastavnik, Marta Minc, prof., Nikola Akajomov, prof., K. Rajner, prof., Jovan Radak, prof., Leposava Gatalo, prof., Savo Šiniković, prof., dr Berta Bergman, ljekar., Ahmed Kasumović prof., Ivanka Car, učiteljica, dr Zlatko Pregrad, prof.

ŠKOLSKA 1929/1930.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Dr fra Mladen Barbarić, vjeroučitelj, Ahmed Kasumović, vjeroučitelj, Teodor Govedarica, vjeroučitelj, Salko Nazečić, supl., Vaso Gajić, prof., Pavle Kapusta, prof., Ante Motika, nastavnik, Hinek Kestler, nastavnik, Velimir Česaverić, nastavnik, dr Zlatko Pregrad, prof., Jovan Vuković, prof., Dragica Perin, suplent, Lazar Prnjatović, nastavnik, Toma Vukadinović, suplent, Jovanka Rafailović, suplent, Tvrtko Kanajet, prof., Ksenija Dugonja, nastavnica, Konstantin Leovac, prof., Nikola Akajomov, prof., Zagorka Lazić, suplent, Salih Čišić, prof., Radmilo Dimtirijević, suplent, Ana Jelačić, suplent, Husnija Kurt, prof., Savo Šiniković, prof., Zagorka Popović, prof., dr Berta Bregman, ljekar, Stijepo Dživoje, prof., Jovan Radak, prof., Hasan Čišić, prof., Ljubica Ljubojević, suplent, Muhamed H. Behlilović prof.

ŠKOLSKA 1930/1931.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Dr fra Mladen Barbarić, vjerouč., Ahmed Kasumović, vjerouč., Teodor Govedarica, vjerouč., Jovan Radak, prof., Konstantin Leovac, prof., Ana Jelačić, prof., Savo Šiniković, prof., Vaso Gajić, prof., Hinek Kestler, nast., Pavle Kapusta, suplent, Lazar Prnjatović, nast., Petar Baković, nast., Zagorka Popović, suplent, Dojčin Jakšić, suplent, dr Petar Čule, prof., Radmilo Dimtirijević, suplent, Dragica Perin, suplent, Mileva Lazarević, prof., Tvrtko Kanajet, prof., Ksenija Dugonja, nastavnica, Jovanka Rafailović, suplent, Salko Nazečić, supl., Nikola Akajomov, prof., Husnija Kurt, prof., Stjepan Dživoje, prof., dr Dragutin Hlubna, ljekar, Ljubica Ljubojević, suplent, Hasan Čišić, suplent, dr Lovro Doimi, ljekar.

ŠKOLSKA 1931/1932.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Ahmed Kasumović, vjerouč., Teodor Govedarica, vjerouč., dr Petar Čule, vjeroučitelj, Jovan Radak, prof., Salko Nazečić, suplent, Dragica Perin, suplent, Mileva Lazarević, suplent, Vaso Gajić, prof., Ante Motika, prof., Lazar Prnjatović, nast., Nikola Akajomov, prof., Jovanka Gortan-Rafailović, suplent, Savo Šiniković, prof., Pavle Kapusta, prof., Tvrtko Kanajet, prof., Dojčin Jakšić, suplent, Danica Banić, suplent, Ana Jelačić, prof., Husnija Kurt, prof., Konstantin Leovac, prof., Jovan Vuković, suplent, Zora Sjeran, suplent, Draginja Radović, suplent, Hinek Kestler, nastavnik, Zagorka Popović, suplent, Hasan Čišić, prof., Radmilo Dimtirijević, suplent, dr Dragutin Hlubina, ljekar, Ljubica Bonačić, suplent, dr Lovro Dojmi, ljekar.

ŠKOLSKA 1932/1933.

Direktor LAZAR KONDIĆ

Ahmed Kasumović, vjeroučitelj, dr Petar Čule, vjeroučitelj, Dušan Krnjević, vjerouč., Radmilo Dimitrijević, profesor, Anđelija Putnik, suplent, Danilo Vukajlović, suplent, Milka Petrović, suplent, Ana Jelačić, prof., Tvrtko Kanajet, prof., Dušan Mučibabić, suplent, Vaso Gajić, prof., Hasan Čišić, prof., Hinek Kestler, nastavnik, Vladimir Horizontov, nast., Jovan Vuković, suplent, Dojčin Jakšić, suplent, Ante Motika, prof., Lazar Prnjatović, nast., Danica Banić, suplent, Pavle Kapusta, prof., Ksenija Dugonja, nastavnik, Milica Lazarević, suplent, Husnija Kurt, prof., Ljubica Bonačić, suplent, Zora Sjeran, suplent, Savo Siniković, prof., Jovan Radak, prof., Jovanka Gortan, suplent, Anka Tričković, suplent, Draginja Radović, suplent, Dragica Perin, suplent, Ljubica Ljubojević, suplent, dr Dragutin Hlubna, ljekar, Ivan Dolenc, prof., Irena Geferd, prof., Mileva Janković, suplent.

ŠKOLSKA 1933/1934.

Direktor BRUNO MARČIĆ

Ahmed Kasumović, vjeroučitelj, Dušan Krnjević, vjeroučitelj, dr Petar Čule, vjerouč., Anđelija Putnik, suplent, Dragica Dimitrijević, suplent, Tvrtko Kanajet, prof., Vaso Gajić, prof., Jovan Radak, prof., Hinek Kestler, nast., Milena Janković, suplent, Dušan Mučibabić, suplent, Lazar Prnjatović, nast., Zagorka Popović, prof., Nada Petrović, prof., Pavle Kapusta, prof., Ante Motika, prof., Ana Jelačić, prof., Mileva Lazarević, suplent, Milka Petrović, suplent, Ksenija Dugonja, učiteljica, Ljubica Bonačić, suplent, Anka Tričković, suplent, Danica Banić, suplent, Draginja Radović, suplent, Danilo Vukajlović,

suplent, Hasan Čišić, prof., Dojčin Jakšić, prof., Anđelija Putnik, suplent, Husnija Kurt, prof., Ljubica Ljubojević, suplent, Jovan Radak, prof., dr Ivo Pavišić, ljekar, Jovan Radulović, suplent, Pavle Živković, prof., dr Dragutin Hlubna, ljekar, Ivan Dolenc, prof., dr Lovro Dojmi, ljekar.

ŠKOLSKA 1934/1935.

Direktor BRUNO MARČIĆ

Ahmed Kasumović, vjerouč., dr Petar Čule, vjerouč., Dušan Krnjević, vjerouč., Nada Petrović, prof., Zagorka Popović, prof., Ana Jelačić, prof., Husnija Kurt, prof., Ante Motika, prof., Pavle Živković, prof., Anton Breznik, nastav., Dušan Mučibabić, suplent, Ivo Biskupović, suplent, Ljubica Mučibabić, suplent, Dragica Dimitrijević, suplent, Josif Josifović, suplent, Hasan Čišić, prof., Ksenija Dugonja, nast., Vaso Gajić, prof., Danica Banić, prof., Jovan Radulović, suplent, Anka Tričković, suplent, Pavle Kapusta, prof., Anđelija Putnik, suplent, Danilo Vukajlović, suplent, Jovan Radak, prof., Dojčin Jakšić, prof., Jaroslav Prohaska, suplent, Ljubica Ljubojević, prof., Lazar Prnjatović, nast., Tvrtko Kanajet, prof., Magdalena Vitine, suplent, dr Lovro Dojmi, ljekar, Draginja Radović, suplent, Ivan Dolenc, prof.

ŠKOLSKA 1935/1936.

Direktor BRUNO MARČIĆ

Dr Petar Čule, vjerouč., Dobrivoje Toholj, vjeroučitelj, Ahmed Kasumović, vjeroučitelj, Sulejman Kemura, vjeroučitelj, Jovan Radulović, suplent, Anka Tričković, suplent, Tvrtko Kanajet, prof., Salih Baljić, prof., Dojčin Jakšić, prof., Hinek Kestler, nastavnik, Pavle Živković,

Nastavničko vijeće iz 1968. godine

prof., Anton Breznik, nast., Dušan Mučibabić, suplent, Vaso Gajić, prof., Pavle Kapusta, prof., Jovan Vuković, prof., Dragica Dimitrijević, prof., Nada Petrović, prof., Nadežda Balašćević, prof., Jaroslav Prohaska, suplent, Ana Jelačić, prof., Danica Banić, prof., Ante Motika, prof., Ljubica Mučibabić, suplent, Zagorka Popović, prof., Husnija Kurt, prof., Jovan Radak, prof., Lazar Prnjatović, nast., Anđelija Putnik, suplent, Draginja Radović, suplent, Ljubica Ljubojević, prof., Magdalena Vitine, suplent, Hasan Čišić, prof., A. Milošević, suplent, Radmilo Dimtirijević, prof., dr Lovro Dojmi, ljekar.

ŠKOLSKA 1936/1937.

Direktor BRUNO MARČIĆ

Kasim Dobrača, vjeroučitelj, dr Petar Čule, vjerouč., Dušan Krnjević, vjeroučitelj, Danica Banić, prof., Ljubica Mučibabić, profesor, Dragica Dimitrijević, prof., Danica Velimirović, prof., Dušan Mučibabić, suplent, Pavle Kapusta, prof., Ante Motika, prof., Anton Breznik, suplent, Lazar Prnjatović, nast., Blažo Aleksić, prof., Vaso Gajić, prof., Tvrtko Kanajet, prof., Salih Baljić, prof., Sergije Ilin, suplent, Jovan Radulo-

vić, prof., Pavle Žiković, prof., Hinek Kestler, nastavnik, Nikola Lazarević, prof., Ana Jelačić, prof., Husnija Kurt, prof., Salih Čišić, prof., Zagorka Popović, prof., Abdurahman Nametak, suplent, Dojčin Jakšić, prof., Dobrivoje Toholj, vjerouč., Jaroslav Prohaska, suplent, Magdalena Vitine, suplent, Ljubica Ljubojević, prof., Hasan Čišić, prof., Petar Lisičar, suplent, Jovan Vuković, prof., Danilo Vukajlović, suplent.

ŠKOLSKA 1937/1938.

Direktor dr MATIJA LOPAC

dr Petar Čule, vjeroučitelj, Besim Korkut, vjeroučitelj, Dobrivoje Toholj vjeroučitelj, Ljubica Mučibabić, prof., Blažo Aleksić, prof., Petar Vrdoljak, prof., Vaso Gajić, prof., Dojčin Jakšić, prof., Ante Motika, prof., Danica Dimitrijević, prof., Abdurahman, Nametak, suplent. Anton Breznik, suplent, Lazar Prnjatović nast., Jovan Vuković, prof., Dušan Mučibabić, prof., Pavle Kapusta, prof., Danilo Vukajlović, prof., Jelka Bogić, suplent, Danica Banić, prof., Jaroslav Prohaska, prof., Fuad Slipičević, suplent, Olga Babić, učiteljica, Jovan Radulović, suplent, Tvrtko Kanajet, prof., Salih Baljić, prof., Sergije Ilin, suplent, Zagorka Popović, prof., Petar Lisičar, prof., Pavle

Kapusta, prof., Danica Velimirović prof., Ana Jelačić, prof., Magdalena Vitine, prof., Jelena Volarić, suplent, Mustafa Alikalfić, prof., Pavle Žiković, prof., Vjekoslav Šeberić, suplent, dr Lovro Dojmi, ljekar, dr Berta Bergman, ljekar, Hasan Čišić, prof., Salih Čišić, prof.

ŠKOLSKA 1938/1939

Direktor dr MATIJA LOPAC

Dobrivoje Toholj, vjeroučitelj, dr Petar Čule, vjeroučitelj, Besim Korkut, vjeroučitelj, Ljubica Mučibabić, profesor, Jovan Radulović, prof., Dragica Dimitrijević, prof., Pavle Živković, prof., Fuad Slipičević, prof., Salih Baljić, prof., Petar Vrdoljak, prof., Ante Gojak, učitelj, Ana Čonkić, suplent, Ljubica Ljubojević, prof., Anton Breznik, prof., Lazar Prnjatović, nast., Vaso Gajić, prof., Jovan Vuković, prof., Nikola Stamenović, suplent, Jelka Vukajlović, suplent, Danica Banić, prof., Tvrtko Kanjet, prof., Olga Babić, učiteljica, Danica Velimirović, prof., Ana Jelačić, prof., Blažo Aleksić, prof., Ibrahim Imamović, suplent, Zagorka Popović, prof., Dušan Mučibabić, prof., Pavle Kapusta, prof., Jaroslav Prohaska, prof., Radmilo Dimitrijević, prof., Ante Motika, prof., Abdurahman Nametak, suplent, Magdalena Vitine, prof., Adolf Hace, suplent, Sergije Ilin, suplent, Antun Grakalić, suplent, Jelena Volarić, suplent, Dojčin Jakšić, prof., Vjekoslav Šeberić, suplent, dr Lovro Dojmi, ljekar, dr Berta Bergman, ljekar, Danilo Vukajlović, prof.

ŠKOLSKA 1939/1940.

Direktor dr MATIJA LOPAC

Dobrivoje Toholj, vjeroučitelj, dr Petar Čule, vjeroučitelj, Pavle Kapusta, prof., Dragica Krnić, suplent, Ružica Nešić-Smirnov, suplent, Abdurahman Nametak, prof., Safet Krupić, suplent, Petar Vrdoljak, prof., Salih Baljić, prof., Ante Gojak, učitelj, Anton Breznik, prof., Lazar Prnjatović, nast., Ante Žanić, suplent, Ante Motika, prof., Josip Babić, prof., Anton Grakalić, suplent, Danilo Tungguz-Perović, prof., Vaso Gajić, prof., Aleksandar Beljavski, prof., Pavle Žiković, prof., Danica Velimirović, prof., Džemšid Šarić, suplent, Tvrtko Kanjet, prof., Eugen Matković, suplent, Danica Banić, prof., Juraj Mažuran, suplent, Neda Ciliga, učiteljica, Mara Zuber, suplent, Ana Jelačić, prof., Fuad Slipičević, prof., Dojčin Jakšić, prof., Olga Babić, nastavnica, Ljubica Mučibabić, prof., Jelka Vukajlović, suplent, Zagorka Popović, prof., Dušan Mučibabić, prof., Elza Hanžeković, suplent, Ana Čokić, suplent, Ljubica Ljubojević-Tuta, prof., Sergije Ilin, suplent, Jovan Vuković, prof., Rafael Štauber, suplent, Pavle Kapusta, prof., Adolf Hace, suplent, Vjekoslav Šeberić, suplent, dr Berta Bergman, ljekar, dr Dragutin Hlubna, ljekar, dr Lovro Dojmi, ljekar, Danilo Vukajlović, prof.

ŠKOLSKA 1940/1941.

Direktor dr MATIJA LOPAC

Dobrivoje Toholj, vjeroučitelj, dr Petar Čule, vjeroučitelj, Hasan Smajlović, vjeroučitelj, Ostoje Ostoić, prof., Janko Herak, suplent, Mihovil Lovrić, suplent, Slavko Kopač, suplent, Vaso Gajić, prof., B. Krnjević, suplent, Ilonka Safrani, suplent, Petar Vrdoljak, prof., Ljudevit Šestić,

prof., Nikola Makulka, nast., Mladen Stahuljak, prof., Lazar Prnjatović, učitelj, Safet Krupić, suplent, Branimir Vulić, prof., Eugen Matković, suplent, Adolf Hace, suplent, Ante Žanić, suplent, Salih Baljić, prof., Jelka Solter, prof., Emilija Mihić, suplent, Alojzije Benac, suplent, Radovan Vernić, suplent, Bosiljka Knežić, suplent, Marija Dala Kosta, suplent, Abdurahman Nametak, prof., Ljubica Tuta, prof., J. Suhadek, suplent, Emilija Jurčić, suplent, Neda Ciliga, učiteljica, Ljubica Mučibabić, prof., Dušan Mučibabić, prof., Vladislav Čati, suplent, Elza Vernić, suplent, Aleksandar Beljavski, prof., Juraj Mažuran, prof., Matilda Japunčić, suplent, Antun Grakalić, suplent, Josip Babić, prof., Vaso Gajić, prof., Mihajlo Pavlović, suplent, Ljubomir Goruh, prof. Milan Milković, suplent, Ana Čomčić, suplent, Mladen Veža, suplent, Jelka Vukailović, prof., Fuad Slipičević, prof., Nikola Rončević, prof., dr Lovro Doimi lje-
kar.

ŠKOLSKA 1941/1942.

Direktor HUSNIJA KURT

Ejub Kabil, vjeroučitelj, dr fra Mladen Barbarić, vjeroučitelj, Tomislav Luj, suplent, Radovan Vernić, suplent, Aleksandar Beljavski, suplent, Branko Kikarec, prof., Josip Tišljarić, suplent, Slavko Zovko, suplent, Antun Grakalić, prof., Fuad Slipičević, prof., Juraj Mažuran, suplent, Bosiljka Miladin, suplent, Zlata Lui, suplent, Mihovil Lovrić, suplent, Neda Ciliga, učiteljica, Ljubica Mučibabić, prof., Ljubomir Goruh, supl., Petar Vrdoljak, prof., Karlo Afen de Rivera, nastavnik, Alojzije Benac, suplent, Eugen Matković, suplent, Mihajlo Pavlović, suplent, Ostoj Ostojić, prof., Ante Parčina, suplent, Umberto Marijanović, nast., Josip Ba-

bić, prof., Tonka Bulog, prof., Jelka Vukajlović, prof., Vejsil Karović, suplent, Husref Krpo, suplent, Ljudevit Šestić, prof., Adolf Hace, suplent, Ante Žanić, prof., Abdurahman Nametak, prof.

ŠKOLSKA 1942/1943.

Direktor ZVONIMIR ZLATAR

dr fra Mladen Barbarić, vjeroučitelj, Ejub Kabil, vjeroučitelj, Antun Grakalić, prof., Ivo Vušković, suplent, Branko Kikarec, prof., Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Neda Ciliga, učiteljica, Ljubica Protić, suplent, Bosiljka Miladin, prof., Stanko Poničkar, učitelj, A. Rudicina, suplent, Slavko Zovko, suplent, Juraj Mažuran, prof., Humbert Marianović, Mustafa Alikalfić, prof., Aleksandar Beljavski, prof., Josip Babić, prof., Ljubomir Goruh, prof., Tonka Bulog, prof., N. Trnovljaković, prof., Rudolf Drobne, prof., dr fra Bonifacije Rupčić, prof.

ŠKOLSKA 1943/1944.

Direktor ZVONIMIR ZLATAR

dr fra Mladen Barbarić, vjeroučitelj, Ejub Kabil, vjeroučitelj, Bosiljka Miladin, suplent, Ivo Vušković, suplent, Aleksandar Beljavski, prof., Neda Ciliga, učiteljica, Tonka Bulog, prof., fra Pavo Dragičević, prof.

ŠKOLSKA 1944/1945.

Direktor SALIH ČIŠIĆ

Nada Suton, suplent, Aleksandar Beljavski, prof., Fuad Slipičević, prof., Muhamed Mujić, suplent, Bosiljka Miladin, suplent, Karlo Maleček, učitelj, Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Neda Ciliga, učiteljica, Borika Turanjanin, učiteljica, Hamdija Elezović,

nastavnik, Dinko Fio, učitelj, Perka Pejčković, nastavnica, Zvonimir Zlatar, prof., Abasa Čišić, suplent, Branko Travica, nastavnik, Salih Hojlaš, suplent, Srećko Ledić, suplent, Anka Nazečić, suplent, Jovo Radovanović, suplent, Jelka Vukajlović, nastavnik, Valentina Videc, nastavnik, Anica Omčikus, nastavnik, Fatima Talić, nastavnik, Božidar Pečković, nastavnik, Ostoja Ostojić, prof., Janja Jurin, nastavnik, Ivo Vušković, suplent, Pavle Kapusta, prof., Izet Špilović, nastavnik, Šahdija Mahić, suplent, Muharem Borić, suplent, Tonka Bulog, prof., Vehbija Imamović, nastavnik, Galja Javorska, prof., Novica Simić, nastavnik, Šefkija Raljević, prof., Hilmija Puzić, prof.

ŠKOLSKA 1945/1946.

Direktor MITAR PAPIĆ

Anka Nazečić, suplent, Hasan Kurbegović, suplent, Ivo Kučić, suplent, Hamdija Elezović, nastavnik, Izet Špilović, nastavnik, Dinko Fio, nastavnik, Neda Ciliga, učiteljica, Borika Turanjanin, učiteljica vješt., Rabija Hadžić, prof., Pavle Kapusta, prof., Muhamed Mujić, suplent, Čedomir Savić, nastavnik, Branislav Svrđlin, suplent, Nada Suton, suplent, Danica Feofilaktov, prof., Ante Matković, nastavnik, Valentina Videc, nastavnik, Novica Simić, nast., Persida Tanković, prof., Fatima Talić, nastavnik, Muharem Borić, suplent, Perka Pejčković, nastavnik, Ostoja Ostojić, prof., Anica Omčikus, nastavnik, Janja Jurin, nastavnik, Risto Đurić, nastavnik, Avdo Tanković, prof., Branko Travica, nastav., Olga Stražišar, suplent, Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Ivo Vušković, suplent, Šahdija Mahić, suplent, Tonka Bulog, prof., Vehbija Imamović, nastavnik, Aleksandar Beljavski, prof., Galja Javorska, prof., Petar Ber

berović, prof., Fuad Slipičević, prof., Šefkija Raljević, prof., Bosiljka Miladin, suplent, Marijana Rotman, suplent.

ŠKOLSKA 1946/1947.

Direktor MARKO VEGO

Rabija Hadžić, prof., Anđelka Šandrk, nastavnica, Ante Novaković, suplent, Filip Bašić, nastavnik, Bosiljka Miladin, prof., Dimitrije Kurilić, prof., Nustera Kulenović, nastavnik, Anica Omčikus, nastavnik, Neda Ciliga, nastavnik, Borika Turanjanin, učit. vješt., K. Talić, nastavnik, Valentina Videc, nastavnik, Novica Simić, nastavnik, Salko Kapić, učitelj, Aleksandar Beljavski, prof., Dinko Fio, nastavnik, Branislav Nimkijević, nastavnik, Ivo Vušković, suplent, Mustafa Karabeg, učitelj, Pavle Kapusta, prof., Olga Stražišar, suplent, Sulejman Kulenović, nastavnik, Hamdija Elezović, nastavnik, Hajrudin Rebac, suplent, Branislava Svrđlin, suplent, Avdo Tanković, prof., Muhamed Borić, suplent, Lazo Čapin, nastavnik, Šahdija Mahić, suplent, Marijana Rotman, prof., Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Nada Suton, suplent, Ivo Kučić, prof., Persida Tanković, prof., Ante Matković, nastav., Risto Đurić, nastav., Muhamed Mujić, suplent, Danica Feofilaktov, prof., Pavle Kapusta, prof., Šefkija Raljević, prof., Galja Javorska, prof., Tonka Bulog, prof., Fuad Slipičević, prof., Mitar Papić, prof., Ahmet Grebo, prof.

ŠKOLSKA 1947/1948.

Direktor MIRKO KULIŠIĆ

Hamdija Elezović, nastavnik, Valentina Prenj, nast., Dimitrije Kurilić, prof., Izet Špilović, prof., Mustafa Karabeg, učitelj, Branislav Nimkije

vić, nastavnik, Dobrinka Đukić, prof., Salko Kapić, učitelj, Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Ana Marašek, nastavnica, Zora Sekulović, učiteljica, Ali-Rzia Muštović, učitelj, Lenka Kaluđerčić, profesor, Pavle Kapusta, prof., Sulejman Kulenović, nastav., Aleksandar Beljavski, prof., Ante Matković, nastavnik, Fuad Slipečević, prof., Ahmet Grebo, prof., Galja Značko-Javorska, prof., Nada Suton, prof., Filip Bašić, prof., Šefkija Raljević, prof., Bosiljka Miladin, prof., Marijana Romić, prof., Rahmiel Mandelbaum, nast., Agan Makarević, prof., Risto Đurić, nastavnik, Borika Turanjanin, nastavnik Nusreta Kulenović, nastavnik, Munevera Mahić, nastavnik, Mara Mučibabić, učitelj., Humbert Marjanović, učitelj., Tonka Bulog, prof., Anica Omčikus, nast., Smilja Mučibabić, prof.

ŠKOLSKA 1948/1949.

Direktor MARKO LAZIĆ

Hamdija Elezović, nastavnik, Valentina Prenj, nast., Dinko Bedulić, nast., Izet Šipilović, prof., Salko Kapić, nastavnik, Karlo Afan de Rivera, nast., Karelj Kožuh, prof., Valent Vukelić, nast., Perka Pejčević, nast., Milan Stojić, nast., Mustafa Karabeg, učitelj, Borika Turanjanin, nastavnik, Bor Grčić, prof., Karel Pavelka, prof., Agan Makarević, prof., Ana Marašek, nastavnik, Dimitrije Kurilić, prof., Filip Bašić, prof., Olga Samardžić, prof., Dara Marsenić, nast., Dobrinka Đukić, prof., Pavle Kapusta, prof., Vera Vlaho, nastavnik, Aleksandar Beljavski, prof., Ahmet Grebo, prof., Galja Javorska, prof., Nada Ril, nastavnik, Dušan Čapin, prof., pripr., Dragi Slipečević, nastavnik, Smilja Mučibabić, prof., Nusreta Kulenović, nastavnik, Anka Kurilić, prof., Munevera

Mahić, nastavnik, Mirko Kulišić, prof., Olga Jaćimović, prof., Zora Sekulović, učiteljica, Bosiljka Miladin, prof., Nevenka Vukmirović, nastavnik, Anica Omčikus, nastavnik, Ana Živković, nastavnik, Risto Đurić, nastavnik, Marijana Romić, prof., Božidar Prodanović, nastavnik.

ŠKOLSKA 1949/1950.

Direktor MARKO LAZIĆ

Nevenka Sušić, nastavnik, Valentina Prenj, nastavnik, Dinko Bodulić, nastavnik, Perka Pejčević, nastavnik, Milan Stojić, nastavnik, Ljudmila Lavrić, nastavnik, Hajrija Jelača, nastavnik, Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Mustafa Karabeg, učitelj, Branislav Ninkijević, nastavnik, Lazar Čapin, nastavnik, Munevera Mahić, nastavnik, Nevenka Đelineo, prof., Zehra Drljević, nastavnik, Sulejman Kulenović, prof., Dara Hadži-Vidojković, prof., Pavle Kaputsa, prof., Agan, Makarević, prof., Izet Šipilović, prof., Filip Bašić, prof., Josip Branko Bilić, prof., Vera Samardžić, prof., Dragi Slipečević, nastavnik, Dušan Čapin, prof., Olga Samradžić, prof., Ljudmila Škoberne, nastavnik.

ŠKOLSKA 1950/1951.

Direktor FILIP BAŠIĆ

Branislav Ilić, prof., Valentina Prenj, nastavnik, Muhamed Arpadžić, nastavnik, Branimir Stanojević, prof., Marija Bašić, učiteljica, Krsto Škubonja, učitelj, Hajrija Jelača, nastavnik, Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Stjepan Bogdanović, nastavnik, Antun Grakalić, prof., Agan Makarević, prof., Lazar Čapin, nast., Pavle Kapusta, prof., Dara Hadži-Vidojković, prof., Ana Guljaš, nastavnik, Olga Samardžić, prof., Perka Pejčević, nastavnik, Zehra Drljević, nast.

Maturanti iz 1954. g. sa advokatom Božidarom Božićem, maturanti iz I generacije

vník, Sulejman Kulenović, prof., Ljudmila Škoberne, nastavnik, Naim Behlilović, nast., Smail Bišćević, nastavnik Josip-Branko Bilić, prof., Dragi Slijepčević, nast., Božidar Pejković, nast., Izet Šipilović, prof., Enver Ibrulj, nast., Dušan Čapin, prof., Sonja Đidić, nastavnik, Ana Marašek, nast., Nazika Stanojević prof., Mara Mučibabić, učiteljica, Mustafa Pezo, nast., Borika Turanjanin, učitelj., Nusreta Kulenović, nastavnik, Nevenka Vukmirović, nastavnik, Ana Žiković, nastavnik, Anica Omčikus, nastavnik, Nevenka Đelino, prof., Dragica Rimac, nastavnik, Marijana Romić, prof., Ana Kurilić, prof., Vera Samardžić, prof.

ŠKOLSKA 1951/1952.

Direktor BOŽIDAR PEJKOVIĆ

Agan Makarević, prof., Vera Samardžić, prof., Darinka Hadži-Vidojko-

vić, prof., Antun Grakalić, prof., Dimitrije Kurilić, prof., Nazika Stanojević, prof., Alija Jugo, nastavnik, Dragica Rimac, nastavnik, Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Borika Turanjanin, učiteljica, Danilo Radovanović, prof., Branka Svrđlin, prof., Sulejman Kulenović, prof., Olga Samardžić, prof., Branimir Stanojević, prof., Anka Kurilić, prof., Perka Pejković, nast., Enver Ibrulj, nastavnik, Hasan Novo, nastavnik Brislav Ilić, prof., Pavle Kapusta, prof., Marijana Romić, prof., Hamdija Hadži-Hasanović, prof.

ŠKOLSKA 1952/1953.

Direktor BOŽIDAR PEJKOVIĆ

Milutin Ružić, prof., Vera Samardžić, prof., Vinko Jurin, nastavnik, Josip-Branko Bilić, prof., Perka Pejković, nast., Dragica Rimac, nast., Karlo Afan de Rivera, nastavnik,

Borika Turanjanin, učitelj., Hasan Novo, nast., Danilo Radovanović, prof., Olga Samardžić, prof., Dimitrije Kurilić, prof., Marijana Prusina, prof., Kahriman Jakubović, prof., Branka Brančić, prof., Antun Grakalić, prof., Koviljka Janjićijević, prof., Izet Špilović, prof.

ŠKOLSKA 1953/1954.

Direktor BOŽIDAR PEJKOVIĆ

Olga Samardžić, prof., Raisa Marković, nastavnik, Branka Svrđlin, prof., Josip-Branko Bilić, prof., Vinko Jurin, nastavnik, Bosiljka Miladin, prof., Dragica Rimac, nastavnik, Karlo Afan de Rivera, nastavnik, Borika Turanjanin, učitelj, Milojka Petrović, prof., Hasan Lakišić, prof., Antun Grakalić, prof., Vera Samardžić, prof., Dimitrije Kurilić, prof., Branimir Stanojević, prof., Danilo Radovanović, prof., Hasan Novo, nastavnik., Koviljka Janjićijević, prof., Izet Špilović, prof., Marijana Romić, prof., Marijana Prusina, prof., Rajko Marković, nastavnik.

ŠKOLSKA 1954/55.

Direktor BOŽIDAR PEJKOVIĆ

Olga Samardžić, prof., Mira Stijepčević, prof., Branka Svrđlin, prof., Josip-Branko Bilić, prof., Anđelko Zelenika, prof., Nazika Stanojević, prof., Izet Špilović, prof., Dragica Rimac, nastavnica, Borika Turanjanin, prof., Sana Salahović, prof., Ilija Mandić, nastavnik, Danilo Radovanović, prof., Milojka Petrović, prof., Hasan Lakišić, prof., Vera Samardžić, prof., Dimitrije Kurilić, prof., Branimir Stanojević, prof., Vinko Jurin, nastavnik, Mahmut Puzić, nastavnik, Marijana Prusina, prof., Hasan Novo, nastavnik, Husein Pašić, prof., Rajko Marković, nastavnik, Dragi Slijepčević, nastavnik.

ŠKOLSKA 1955/56.

Direktor BRANIMIR STANOJEVIĆ

Olga Samardžić, prof., Vera Samardžić, prof., Mira Stijepčević, prof., Brako-Josip Bilić, prof., Marko Šunjić, prof., Izet Špilović, prof., Danilo Radovanović, prof., Dragica Rimac, nastavnica, Borika Turanjanin, nastavnik, Miko Šindić, prof., Dimitrije Kurilić, prof., Miloš Bjelovitić, prof., Milojka Petrović, prof., Sana Marković-Salahović, prof., Nazika Stanojević, prof., Husein Pašić, prof., Hasan Lakišić, prof., Sulejman Kulenović, prof., Marijana Prusina, prof., Hasan Novo, nastavnik, Rajko Marković, nastavnik.

SARADNICI:

Hilmija Tikveša, nastavnik, Mahmut Puzić, nastavnik, Mustafa Ajanović, prof., Dragi Slijepčević, nastavnik.

ŠKOLSKA 1956/57.

Direktor MARKO ŠUNJIĆ

Olga Samardžić, prof., Vera Samardžić, prof., Mira Stijepčević, prof., Josip-Branko Bilić, prof., Nazika Stanojević, prof., Husein Pašić, prof., Fikret Vejzović, nastavnik, Anđelko Zelenika, prof., Borika Turanjanin, nastavnik, Milojka Petrović, prof., Miloš Bjelovitić, prof., Sulejman Kulenović, prof., Zdravko Pavlović, prof., Marijana Prusina, prof., Dragica Rimac, prof., Hasan Novo, nastavnik, Hasan Lakišić, prof., Ivan Miličević, prof.

SARADNICI:

Zaim Memić, nastavnik, Mahmut Puzić, nastavnik, Muhamed Arpađić, nastavnik.

ŠKOLSKA 1957/58.*Direktor PETAR LEKO*

Milojka Petrović, prof., Andrija Miranović, prof., Mira Stjepčević, prof., Josip-Branko Bilić, prof., Božo Pavković, prof., Anđelko Zelenika, prof., Marina Zupanc, prof., Husein Pašić, prof., Fikret Vejzović, nastavnik, Drago Bušić, prof., Borika Turanjanin, nastavnik, Olga Samardžić, prof., Vera Samardžić, prof., Jovan Dubovac, prof., Nazika Stanojević, prof., Dragica Rimac, prof., Zdravko Pavlović, prof., Marijana Prusina, prof., Ante Cvitanović, nastavnik, Ivan Milićević, prof., Hasan Lakišić, prof.

SARADNICI:

Mahmut Puzić, nastavnik, Hasan Novo, nastavnik, Petar Jovanović, prof.

ŠKOLSKA 1958/59.*Direktor PETAR LEKO*

Olga Samardžić, prof., Vera Samardžić, prof., Mira Stjepčević, prof., Božo Pavković, prof., Neda Bogičević, prof., Marina Zupanc, prof., Husein Pašić, prof., Danilo Radovanović, prof., Milojka Petrović, prof., Borika Turanjanin, nastavnik, Uroš Lisnić, prof., Drago Bušić, prof., Nazika Stanojević, prof., Jovan Dubovac, prof., Marijana Prusina, prof., Dragica Rimac, prof., Ivan Milićević, prof., Ante Cvitanović, nastavnik, Hasan Lakišić, prof.

SARADNICI:

Vlado Puljić, Mirko Kulišić, prof., Dušan Petrović, prof., Petar Jovanović, prof.

ŠKOLSKA 1959/60.*Direktor PETAR LEKO*

Milojka Petrović, prof., Jakov Zubac, nastavnik, Husein Pašić, prof., Nazika Stanojević, prof., Jovan Dubovac, prof., Rudolf Kraljević, prof., Vera Samardžić, prof., Borika Turanjanin, nastavnik, Živan Vragolić, nastavnik, Božo Pavković, prof., Hasan Lakišić, prof., Olga Samardžić, prof., Mira Stjepčević, prof., Urroš Lisnić, prof., Spahović Šahzija, prof., Marijana Prusina, prof., Dragica Rimac, prof., Marina Zupanc, prof., Ivan Milićević, prof., Ante Cvitanović, nastavnik.

SARADNICI:

Inž. Vinko Galić, Milan Škoro, pravnik, Anđelko Zelenika, Vjekoslava Šunjić, prof., Muhamed Mirica, pravnik, Salih Hojlaš, prof., Živojin Repović, prof., Petar Jovanović, prof., Sulejman Spahović, prof.

ŠKOLSKA 1960/61.*Direktor PETAR LEKO*

Olga Samardžić, prof., dr Zvonimir Janko, prof., Bojana Mavar, prof., Uroš Lisnić, prof., Rudolf Kraljević, prof., Salih Leho, prof., Borika Turanjanin, nastavnik, Anđelko Zelenika, prof., Milojka Petrović, prof., Danica Kordić, Nazika Stanojević, prof., Predrag Andabak, prof., Marija Pavlović, prof., Jakov Zubac, nastavnik, Šahzija Spahović, prof., Dragica Rimac, prof., Samija Jelić, prof., Aleksandar Bošnjak, prof., Vera Samardžić, prof., Božo Pavković, prof., Mira Stjepčević, prof., Josip-Branko Bilić, prof., Ivan Milićević, prof., Ante Cvitanović, nastavnik.

SARADNICI:

Inž. Vinko Galić, Muhamed Mirica, pravnik, Bogumil Klobučar, nastavnik, Nada Ilić, prof., Petar Jovanović, prof., Jaroboj Vanja, nastavnik, Sulejman Spahović, profesor.

ŠKOLSKA 1961/62.

Direktor PETAR LEKO

Milojka Petrović, prof., Vera Samardžić, prof., Samija Jelić, prof., Novica Telebak, prof., Nazika Stanojević, prof., Kahriman Jakubović, prof., Salih Leho, prof., Mustafa Čustović, nastavnik, Borika Turanjanin, nastavnik, Mira Stjepčević, prof., Dragica Rimac, prof., Zdravko Mršić, prof., Šahzija Spahović, prof., Halil Hadžić, nastavnik, Ante Cvitanović, nastavnik, Olga Samardžić, prof., Bojana Mavar, prof., Marija Pavlović, prof., Božo Pavković, prof., Josip-Branko Bilić, prof., Ivan Miličević, prof., Petar Jovanović, prof., Marinka Prusina, prof.

SARADNICI:

Ilija Vasilj, nastavnik, Hazim Muštović, prof., Smilja Knežević, nastavnik, Vojo Janjoš, prof., Sulejman Spahović, prof.

ŠKOLSKA 1962/63.

Direktor PETAR LEKO

Milojka Petrović, prof., Jakov Zubac, nastavnik, Šahzija Spahović, prof., Kamil Jakubović, prof., Bojana Mavar, prof., Mustafa Čustović, nastavnik, Nazika Stanojević, prof., Samija Jelić, prof., Andrija Planinić, prof., Borika Turanjanin, struč. učitelj., Salih Leho, prof., Božo Pavković, prof., Marica Orlović, nastavnik, Olga Samardžić prof., Pe-

tar Radonjić, prof., Predrag Andabak, prof., Dragica Rimac, prof., Vera Samardžić, prof., Aleksandar Bošnjak, prof., Habiba Kalajdžić, prof., Ivan Miličević, prof., Milenko Nadaždin, prof., Ante Cvitanović, struč. učitelj.

SARADNICI:

Vuk Vrdoljak, Nikola Njirić, kipar, Berislav Ledić, Ilija Vasilj, nastavnik, Ivanka Zelenika, nastavnik, Hazim Muštović, prof., Vljeko Skiba, prof., Abdurahman Nametak, prof., inž. Veljko Bjelica, Zoran Đerić, prof., Vojin Janjoš, prof., Petar Jovanović, prof.

ŠKOLSKA 1963/64.

Direktor PETAR LEKO

Marija Pavlović, prof., Borivoje Borozan, prof., Salih Leho, prof., Božo Pavković, prof., Zvonimir Kljajo, prof., Nazika Stanojević, prof., Dragica Rimac, prof., Jakov Zubac, nastavnik, Šahzija Spahović, prof., Kamil Jakubović, prof., Mustafa Čustović, nastavnik, Aleksandar Bošnjak, prof., Bojana Mavar, prof., Predrag Andabak, prof., Andrija Planinić, prof., Olga Samardžić, prof., Branko Bilić, prof., Milenko Nadaždin, prof., Ante Cvitanović, struč. učitelj, Habiba Kalajdžić prof., Borika Turanjanin, struč. učitelj.

SARADNICI:

Ekrem Hasanbegović, Ilija Vasilj, nastavnik, Dušan Petrović, prof., Salko Hojlaš, prof., Nevena Šerić, prof., Sredoje Čirović, prof., Živojin Repović, prof., Vojin Janjoš, prof., Zoran Đerić, prof., Jovan Naranđić, prof., Farida Muminović, prof., Vjekoslav Žarić, poručnik.

ŠKOLSKA 1964/65.*Direktor PETAR LEKO*

Borivoje Borozan, prof., Salih Leho, prof., Božo Pavković, prof., Zvonimir Kljajo, prof., Nazika Stanojević, prof., Bojana Mavar, prof., Jakov Zubac, nastavnik, Habiba Kalajdžić, prof., Kamil Jakubović, prof., Nada Ilić, prof., Aleksandar Bošnjak, prof., Olga Samardžić, prof., Andrija Planinić, prof., Dragica Rimac, prof., Predrag Andabak, prof., Zlata Popovac, prof., Milenko Nadaždin, prof., Ante Cvitanović, struč. učitelj, Ivan Miličević, prof.

SARADNICI:

Evgenije Samardžić, Mahmut Kokanović, Jovan Narandžić, prof., Vera Milosavljević, nastavnik, Dragica Vidović, Farida Muminović, prof., Leonard Percač, inž. Sredoje Čirović, prof., Živojin Repović, prof., Zoran Đerić, prof., Vojin Janjoš, prof., Pero Radonjić, Marinka Prusina, prof.

ŠKOLSKA 1965/66.*Direktor VLAJKO SKIBA*

Olga Samardžić, prof., Borivoje Borozan, prof., Neđo Abramović, prof., Predrag Andabak, prof., Salih Leho, prof., Božo Pavković, prof., Branko Bilić, prof., Zvonimir Kljajo, prof., Aleksandar Bošnjak, prof., Nazika Stanojević, prof., Andrija Planinić, prof., Dragica Rimac, prof., Bojana Mavar, prof., Vinko Šulenta, prof., Jakov Zubac, nastavnik, Habiba Kalajdžić, prof., Nada Ilić, prof., Zlata Popovac, prof., Ivan Miličević, prof., Rudolf Vikić, nastavnik, Ante Gavran, nastavnik, Ante Cvitanović, struč. učitelj.

SARADNICI:

Vojin Janjoš, prof., Zekija Cemalović, nastavnik, Zoran Đerić, prof., Farida Muminović, prof., Larisa Bijedić, naštavnik, Mladen Paradžik, prof.

ŠKOLSKA 1966/67.*Direktor VLAJKO SKIBA*

Olga Samardžić, prof., Predrag Andabak, prof., Borivoje Borozan, prof., Salih Leho, prof., Božo Pavković, prof., Zvonimir Kljajo, prof., Emina Omanović, prof., Nazika Stojanović, prof., Andrija Planinić, prof., Dragica Rimac, prof., Bojana Mavar, prof., Vinko Šulenta, prof., Mensud Duraković, prof., Jurja Frković, prof., Habiba Kalajdžić, prof., Nada Ilić, prof., Ivan Miličević, prof., Ante Cvitanović, struč. učitelj, Ante Gavran, nastavnik, Rudolf Vikić, nastavnik, Šefko Čoković, prof.

SARADNICI:

Zlata Eterović, nastavnik, Blaženka Hausmaninger, nastavnik, Danilo Rešetar, scenograf, Zoran Đerić, prof., Jovan Narančić, prof., Farida Muminović, prof., Erika Verona, prof., Marija Radeka, prof., Vojo Janjoš, prof., Franjo Buljovčić, nastavnik, inž. Vesna Šunjić, Petar Jovanović, prof.

ŠKOLSKA 1967/68.*Direktor VLAJKO SKIBA*

Olga Samardžić, prof., Borivoje Borozan, prof., Predrag Andabak, prof., Salih Leho, prof., Farida Rizvanbegović, prof., Božo Pavković, prof., Zvonimir Kljajo, prof., Sabit Hodžić, prof., Nazika Stanojević, prof.

Andrija Planinić, prof., Dragica Rimac, prof., Bojana Mavar, prof., Vin-ko Šulenta, prof., Mensud Duraković, prof., Habiba Kalajdžić, prof., Jurja Frković, prof., Nada Ilić, prof., Zlata Popovac, prof., Ivan Miličević, prof., Šefko Čoković, prof., Rudolf Vikić, nastavnik, Ante Gavran, na-

stavnik, Ante Cvitanović, struč. učitelj.

SARADNICI:

Zoran Đerić, prof., Jovan Narančić, prof., Hasan Lakišić, prof., Danilo Rešetar, scenograf, Abid Kusturica, dirigent.

IZ PROŠLOSTI ŠKOLE

DOKUMENTI

**IZ DOPISA KOJIM SE TRAŽI
OD UPRAVE ŠKOLE DA KAZNI UČENIKE
15. LISTOPADA 1911. GODINE**

»Po disciplinskim propisima je svakom đaku, a osobito niže školcu zabranjeno pohoditi ma kakva politička društva, ali se na žalost kod Vaših đaka to događa. Oni pohode ovdašnju Muslimansku čitaonicu i dobrovoljno društvo...

Kad je juče bila skupština Muslimanske ujedinjene organizacije tu su i oni (đaci) prisustvovali...

Zalaze u čitaonicu gdje su sami demokrati. Kad je jučer kako sam gore spomenuo bila skupština prisutni su đaci zajedno sa građanima koji su u demokratiji, napravili taki nered i to u 10 sati na večer. Kada je bila skupština prisustvovao je i naš velepoštovani narodni prvak i direktor vakufa Šerif ef. Arnautović te su baš isti vaši đaci zajedno htjeli napraviti atentat na gosp. direktora. Pošto im to nije uspjelo onda su napali na njegove pratađije, te su mu čak žilom čelo rasjekli... Još nešto. Vi ne znate još odakle oni članci protiv Vaše uprave udaraju ali ja ću vas uvjeriti da to oni čine, jer pošto ima tu saradnik Samouprave te on po njihovom nalogu i čini.«

Prepis prijave bos. herc. straže sigurnosti u Mostaru.—

Broj 322.—

Mostar, dne 27. februara 1912.
Demonstracije i spaljenje magjarske zastave u Mostaru.

»Počamši od 22. omj. pa do 24. jest svake noći po nekoliko plakata na mj. važnijim tačkama u gradu kroz nepoznate osobe plakatirano.—

Takvi plakati kao dokaz čina prilježe.— Ti plakati su svaki put kroz stražu sigurnosti potraženi, skinuti i zapaljeni bili, jer se osobe, koje su ih ljepile niese pronaći mogle.— Megju svjetinom su se raznašale razne glasine o demonstracijama u Sarajevu i daće tako isto biti u Mostaru.—

Na 22. omj. u večer seje povratio sadorski poslanik Gjuro Džamonja iz Sarajeva, u Mostar, te je donio sa sobom rubac umočen u krv u Sarajevu, prigodom demonstracija ranjenog gjaka Šahinagića.—

Taj je rubac po čuvanju cirkulirao kod ovdašnjih gjaka.—

Da je ta stvar istinita to potvrđuje dogagjaj, koji se je desio dne 24. omj. prigodom demonstracija megju gjakom Ibrahimom Hadžioman i Gjurom Džamonja, jer je Hadžioman kazao pred svjetinom Džamonji, da je ova demonstracija njegovo djelo, jer je on na to gjake poticao i ojačavao.— Džamonja je na to njemu t. j. Hadžiomanu odvratio, da će mu zato pred sudom odgovarati, na što mu je Hadžioman rekao da će u svako doba biti sa dokazima na raspolaganju.—

Usljed toga je bila straža sva odmah stavljena u pripremu (Bereitschaft). Na 24. omj. u 1/2 3 sata popodne obavještena je straža da su se skupili gjaci, njih po prilici oko 300 iz-

van gradskog područja na groblju »Smrčenjak« i da tamo konferiraju o demonstracijama.— O tom je odmah obavješten gospodin gradsko kot. predstojnik Ibrahimbeg Defterdarović i redarstveni povjerenik gosp. Wenzel Jelinek, koji su odredili da straža ima kao obhodje po dva momka na guvnu (Štefanješetaliste) se skupiti i demonstrante ako bi išli u jednoj gomili i demonstracije pravili rastjerati, a zatim i samo došli na lice mjesta.

Megjutim gjaci koji su skupštinu obdržavali niese išli u gomili u grad već u malim odjelima od 4 do 6, pošto nisu imali po izkazu nikakvog vodje. Koliko se je kasnije doznalo nije bilo gjaka tamo na skupštini 300 već po prilici od 120 do 150.—

Kasnije toga se je doznalo, da su na skupštini gjaci zaključili, daće demonstracije započeti istoga dana u 6 sati večer u glavnoj ulici Carini pred kafe Hercegovinom i knjižarom Pacher i Kisić, koji odjel grada je u opće najživahniji.— Usljed toga su odmah izaslane obhodje od stražara u glavnu ulicu, kao i oba stražara konjanika.—

Svjetina se je počela kupiti, a tako isto i gjaci, te razni radnici i privatni činovnici, koji su sa gjacima solidarni bili, pa se je nakupilo toliko svjetine, da se je jedva prolaziti moglo, a osim toga se je mogla zapaziti velika uzrujanost megju svjetinom, koja je od časa do časa rasla.—

Pet časova prije 7 sati skupilo se je najviše gjaka pred brijačnicom Marka Leovca, a zatim se je od jednom na izdani znak sa zviždanjem počelo vikati »Abzug Cuvaj« Dolje sa magjarima«, a nato se je odjednom megju gjacima pojavila magjarska zastava, koja je bila sa petroleumom pokvašena, da prije izgori.—

Navodno da je zastava iznošena iz brijanice Marka Leovca.— U tom kritičnom času su htjeli demonstranti uz viku »Abzug Cuvaj« »dolje magjari« zastavu spaliti,— skocio je nadzornik Kosta Mirković megju gja-ke, te mu je pošlo za rukom sa svo-jom velikom tjelesnom snagom bar-jak od demonstranata oduzeti i pre-priečiti spaljenje.—

Kada su demonstranti vidjeli da im nije pošlo za rukom barjak spaliti, uzrujali su se još većma, te još više počeli vikati Abzug Cuvaj i dolje magjari, a zatim počeli pjevati hr-vatske pjesme izviždati. —

Sve opomene od straže sigurnosti da se svjetina sa gjacima »u ime zakona razigje i da se demonstracije predu-sretnu, ostale su bezuspješne, te nit-ko opomena »u ime zakona« slušati nije htjeo ,tako da je straža uza sve nastojanje, da mir i red učini i da svjetinu rasčera, ostala preslaba; pa se je moralo pozvati vojništvo u po-moć da ono red učini. — pošto svje-tina još nije ni onda kad je vojništvo došlo odstupiti htjela te su se poka-zivale osobe, koje su na odpor i de-monstracije poticale, to su preduzeta sljedeća pritvorenja i to: Stjepan Ko-vać, u hrvatskoj banki, Ljubomir Bi-lić elektrotehničar, Ladislav, Slavko Pavić maturant gimnazije, Mahmut Behmen učenik IV razreda gimnazi-je, Husein Metilj učenik IV razreda gimnazije, Petar Pavić bankovni či-novnik, Vjekoslav Boras učenik II stručnog razreda trgovačke škole, Frano Ondelj bravar, Paša Taslaman obučarski pomoćnik, koji je sa so-bom nosio jedan štap, Frano Šimu-nović dnevničar kod okružnog suda, Andrija Ljolje maturant gimnazije, Dušan Ljepava bravarski pomoćnik, Frani Mijan brijacki pomoćnik, Der-viš Jahić bravarski kalfa, Ivan Kara-čić tesarski kalfa, i Nikola Videko-vić gjak trgovačke škole.—

Buduć se svjetina razilaziti nije htje-la došao je jednomu odjelu pješadije u pomoć i jedan zug Uhlanera, te su isti donekle svjetinu razčerali i ulice zatvorili, da se je prolaziti moglo.— Prigodom prvog prolazka Uhlanera kroz svjetinu, turnut je i saborski po-slanik gosp. Gjuro Džamonja, od jed-nog Uhlanerskog konja, ali sa straž-nicom, a pokusni stražar Korić je ta-kođer oboren na zemlju bio, ali bez posljedica.—

Svjetina se sveudilj nije htjela razi-ći, a demonstranti su vikali Abzug i pjevali pjesme, a kad je vojništvo pošlo prema demonstrantima, počeli su isti pjevati »Carevku«.—

Najviše se je čulo vikanje iz Dudine ulice od radničkog doma »Abzug Cu-vaj« dolje policija, dolje tirani, dolje magjarski Husari.—

Demonstracije su trajale u većoj mje-ri do 10 sati noći, a onda dok više nije bilo mnogo svjetine, odpraćeni su prednavedeni pritvorenici kroz oružnike i jaku vojničku patrolu do-zgrade gradsko kotarskog ureda, gdje su svi pretvorenici bili preslu-šani zapisnički.—

Pred zgradom gradskog kotarskog ureda se je Olga Šimun ponašala pre-ma vojništvu, tako nasilno i drzovi-to, da je bila kroz zapovjednika voj-ničkog odjel. c. i k. poručnika Spa-tariu od 31 pjesačke pukovnije pri-tvorena i ovom uredu predata.

Kod zapisničkog preslušavanja de-monstranata, bio je uz dozvolu gosp. gradskog kotarskog predstojnika I-brahimbega Defderdarovića prisutan i saborski poslanik gospodin Gjuro Džamonja.—

Ovi zapisnici svi prileže uz prijavu.— Preslušavanje je trajalo do 25 omj. 1/2 1 sat poslje polnoći, svaki od pri-tvorenih demonstranata, bio je na-kon zapisničkog preslušanja smjesta odpušten kući, samo nije Olga Ši-mun.—

Ulice su bile zatvorene tako dugo dok se je svjetina u kasno doba počela razilaziti, a onda su samo patrole bile na vani, ali kašnje do daljnjih demonstracija nije došlo.—

Primjećuje se, dase je kašnje ispostavilo, do pod projem 15 preslušani Franjo Mijan nije uhapšen kroz niskog vojničkog officiala nepoznata imena, već da je uhapšen kroz stražara II razreda Osmana Muminovića (Vidi naknadni zapisnik).—

Zapljenjena zastava, jedan drveni štap odnosno motka zapljenjen od Paše Taslamana, kao irazni plakati predaju se uz prijavu kao dokaz čina.—

U nedelju dne 25. omj. jesu demonstracije nastavljene.—

Kroz plakate i razne glasove znalo se je da se pozivaju građani i gjaci na prosvjednu gradskom kotarskom uredu neprijavljenju skupštinu na 25. omj. u 9 sati prije podne pred Hrvoje, te je straža već u 8 sati ujutro bila na licu mjesta, zajedno sa oružnicima.— Svjetine se nije baš osobito mnogo skupilo, samo nešto demonstranata gjaka i nekoliko ženskih osoba sa raznim radnicima.

U crkvenom odnosno u samostanskom dvorištu se je nakon mise poslje 9 sati skupilo nekih malih gjaka sama djeca, koji su na dani znak sa zviždanjem počeli prvi vikati »Abzug Cuvaj, dolje magjari«.—

Na viku djece skupilo se je svjetine sa svih strana.— Samostanski prozori bili su otvoreni i na svakom su gledali fratri.—

Najednom se samostanska vrata širom otvoriše te izadje jedna grupa fratarskih teologa napolje u dvorište pred samostan.—

U tom trenutku čim su theologi izašli naoplje, podigne se magjarska zastava i zapali se u viku »Abzug Cuvaj, dolje magjari«.—

Buduć je bila zastava nakvašena izgorjela je za tili čas uz veliki plamen i crni dim, upravo pred samostanskim vratima, a nakon toga se ponovo vikalo »Abzug Cuvaj dolje magjari, te se pjevale hrvatske pjesme.— Buduć da se je sav taj prizor odigrao u crkvenom dvorištu pred samostanskim vratima, a nakon toga se ponovo vikalo »Abzug Cuvaj dolje magjari te se pjevale hrvatske pjesme.—

Buduć se je sav taj prizor odigrao u crkvenom dvorištu pred samostanskim vratima, nije po zapovjedi gospodina predstojnika Ibrahimbega Defterdarovića, straža ništa uredovala, jer se je vidjelo, da se time, samo straža izaziva da posreduje, da bi kašnje mogli izgovor imati, da je straža napala na crkvu i samostan, kad bi unutra u dvorištu uredovati htjela.—

Zastavu je zapalio gjak VI razreda gimnazije Tomo Baković, jer se je kasnije sam pohvalio pred svojim zemljakom stražarom II razreda Grgom Meštrović i stražmešтром Žagrom, te mu se je i na ruci opaziti moglo kao znak da je to istina, crni dlan od dima i izgledalo je kao da mu je malo dlan obgorio.—

Nakon spaljenja zastave pred samostanskim vratima, otvoren je pendžer na krovu (Dachfenster) od zgrade Hrvoja, te je van turnuta magjarska zastava i zapaljena, koja je i na krovu izgorjela.

Nakon toga su još jedan put vikali u masi »Abzug Cuvaj« »dolje magjari« a zatim su svi htjeli da u jednoj masi prolaze od crkve.—

Svjetina je u ime zakona opomenuta dase razigje, ali pošto nije poslušala, onda je straža zatvorila izlaz i samo po malo propuštala svjetinu.— U to vrijeme su se skupili svi kod Hrvoja, te se takogjer na poziv, »u ime zakona« razići nisu htjeli, pa su pro-

pušteni u manjim grupama da prolaze, ali su se opet ponovo kupili, te kazali da ideju svi pred zgradu policije, gdje se u zatvoru nalazi Olga Šimun.—

Zato vrijeme dok su demonstranti prolazili paralelnom cestom, mahali su fratri sa samostanskim pendžera sa hrvatskim zastavama, a počuve-nju jedan hrvatski barjak, bacili su fratri kroz pendžer dolje demonstrantima, koji su najviše bili sastavljeni od ženskadije, djece radnika i gjaka.— Demonstranti su prigrabili hrvatsku zastavu te ju nosili mirno do gradskog ureda.—

Snjima je došao pred policiju i saborski poslanik Dr. Mazzi, koji je išao te isposlovao, da se je u pritvoru nalazeća Olga Šimun pustila na slobodu.—

Od policije ispratili su demonstranti zajedno sa saborskim poslanikom Dr. Mazzi Olgu Šimun do njezine kuće, a zatim otišli preko Zahuma njih samo nekoliko do crkve gdje su barjak ostavili, a nakon toga se svi razišli svojim kućama.—

Kasnije toga se nijesu nikakve demonstracije ponovile.—
Vidi!

Jelinek v. r. Žagar v. r.
Stadtbezirksamt Mostar.—
Nr.1602/1912.—

Mostar, am 27. februar 1912.—
1 Blg

Der
Direction des
obergymansiums
Mostar.—
Zur gefälligen Kenntnisnahme und
Weiteren Veranlassung.—

Der Bezirksvorsteher:—

Prepis prijave bos. herc. straže sigurnosti u Mostaru
Broj 317.

Mostar. dne 26. februar 1912.—
Mate Gadže financijalni nadstražar radi omalovaženja straže i stražarske službe:—

Stražar I razreda Salko Nametak javlja:—

Jučer u 7 sati jutro nalazio sam se ja u službi na IV rayony.

Pred velikom gimnazijom opazio sam na jednom električnom stupcu priležeći satintom napravljeni plakat na kojem piše »Dole Pitner, a i vlada nek slavenim sloga vlada.— U B O J B R A Č O.—

Ja sam odmah pošao da odljepim plakat, a tu je došao i gornji te je kazao »neka stoji šta te briga« našto sam ja odgovorio »oprostite Gadže, to je moja služba, ja ću plakat skinuti.

Ja sam pošao plakat da skidam i da ga u cielosti skinem i donesem, a gornji prošetao pokraj ruždije gdje bilo skupljeno više muslimanskih učenika, koji se tamo hraniju.—

Nato je menigornji kojise je još sa jednim financijalnim stražarom šetao ispred ruždije kaže »evo ti naočale pa pročitaj ako ne vidiš šta na plakatu piše«.—

Nato su oni muslimanski gjaci opazili da se Gadže samnom što plakat skidam sprda, počeli su meni zviždati i vikati meni »slikaj nas dobro lentraj, te napiši na mrazu, a onda je iz megju onih muslimanskih gjaka jedan bacio kamen, koji je pogodio u elektirčni stupac gdje sam ja plakat odljepljivao.—

Ja sam se ogledao da vidim tkoje kamen bacio, a Gadže se je sa svojim drugom tomu ismijavao.— Ja sam samo nato kazao »gospodine proći će već ovaj današnji dan«.—
Vidi!

Jelinek v. r. Žagar v. r.

IZ ZAPISNIKA NASTAVNIČKOG VIJEĆA

5. 12. 1934.

Jedna stvar je neshvatljiva; Veliki dio učenika, osobito iz viših razreda, a ponajviše iz VIII, osjećajući slab uspjeh bježe iz ove gimnazije. Tako u VIII razredu od 22 učenika ostalo ih je do sada 15, a izgleda da će ih za vrijeme božićnih praznika otići još pet. Svi ovi učenici odlaze u druge škole i svi svršavaju s uspjehom svoj razred, čak i maturu. Najkarakterističniji slučaj je učenice koja je bila lani u sedmom razredu i imala tri potpuno slabe ocjene. Ispisala se i prešla u BEČKEREK i prošla je razred. Ove godine se upisala u osmi razred i ima pet slabih ocjena.

IZ ZAPISNIKA SJEDNICE NASTAVNIČKOG VIJEĆA

21. decembra 1936. godine.

U odjeljenjima prvih razreda upisalo se je mnogo mostarske djece koja su polagala prijemni ispit u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji na Širokom Brijegu, iako su u Mostaru imali svoju gimnaziju. Očigledno je da su to činili iz razloga što kao slabi učenici nisu imali pouzdanja da će prijemni ispit položiti u mostarskoj gimnaziji.

1936.

Praznovanje Ramazana ne samo da je nepovoljno uticalo na đake islamske vjeroispovjesti nego i na ostale učenike. Taj praznik izgleda poprimio je opšti karakter.

1936.

U starijim razredima ima nekoliko učenika na koje bi trebalo pripaziti jer izgleda da su ljevičarski nastrojani. To valjda dolazi od uticaja mostarskih studenata. Mi smo im zabranili svaki dodir s njima, a naročito

posjećivanje njihovih priredaba i tzv. »USMENIH NOVINA«.

1936.

»Radi se o vrlo uspjeljoj, a tajnoj, organizaciji i propagandi klerikalizma među našom srednjoškolskom omladinom. Đaci nesmetno posjećuju predavanja »Hrvatske katoličke omladine« koja svojim klerikalno separatističkim akcijama ne radi niukoliko u duhu vaspitno nacionalističkih tendencija Ministarstva prosvjete niti u saglasnosti sa pedagoškim nastojanjima nastavnika srednje škole. Po gimnaziji dijele se učenicima leci bez znanja g. direktora (u potaji), djeca se pozivaju na sastanke i predavanja (izvan škole).

1937. 15. april

Sve češće su tuče među učenicima. U Zavodu postoji jedna čudna psihozna. Postoje neki vjerski i plemenski frontovi.

KAŽNJAVANJE UČENIKA BRANKA KOVAČEVIĆA

Sjednica nastav. vijeća 11. 12. 1939.

Branko Kovačević, učenik IVa razreda je 29. 11. 1939. zatvaran od policije, a poslije predan Sreskom načelstvu u Mostaru koji ga je kaznio zbog ilegalnog rada sa 500 din. globe, odnosno 10 dana zatvora. Sresko načelstvo je to javilo školi svojim dopisom od 5. 12. 1939 g. (pod. br. 4344/34) i kao krivicu učenika navodi slijedeće činjenice: »Kod Kovačević Branka, učenika IV razreda nađeni su letci ilegalne sadržine, kao i razni časopisi i novine komunističkog sadržaja, među kojima i govor MOLOTOVOV, koji je on širio u cilju komunističke propagande. Nadalje u društvu sa Zagorčićem Muhamedom, učenicom tehničke škole u

ПОЛИЦИЈСКИ ОТСЈЕК
ГРАДСКОГ ПОГЛАВАРСТВА У МОСТАРУ
нов. број: 1956/39.

предмет: Ковачевић Брачко,
извјештај о притвору.-

Мостар, 4. просијца 1939.

Дирекцији државне реалне гимназије

у

Мостару

Част ми је овим извјестити часлов, да је чак те гимназије
Ковачевић Брачко син Ристич био у притвору код ове полиције од 29.
студеног од 13.30. до 4 просијца 9 сати, кога данас је предач средњом
начелству у Мостару. Именовани је притворен ради илегалног рада.

 Државна реална гимназија
у Мостару.

7 децембра 1939

Примљено

бр. 80

прилога

Шеф полицијског отсјека:

[Handwritten signature]

Sarajevu propagirao je i nagovarao čak da pristupe u komunističku partiju, što se sve ovo ustanovilo iz pisama koja su nađena kod Kovačevića«. G. ravnatelj izvještava da je učenik predan drž. tužioštvu u Mostaru i da je to tužioštvo kao nekompetentno stvar poslalo u Beograd drž. tužioštvu za zaštitu države. Učenik je bi osaslušan u prisustvu razrednog starješine g. A. Hatza i Dž. Šarića. Na saslušanju on sve poriče. U diskusiji prof. Tvrtko Kanaet iznosi svoje mišljenje: »Mi ne možemo donjeti pravilnu odluku o krivici učenika na temelju policijskog saslušanja. Čak poriče navode policije. Navedeni svjedok Delić jeste radnik kojemu je 27 godina, prema tome meni izgleda čudno da bi njega mogao zavesti čak iz IV razreda kome je 16 godina. Moje je mišljenje da bi se trebalo obratiti na upravnu vlast sa slijedećim upitima: šta je nađeno kod čaka? Da li je govor Molotova uistinu nađen ili se čak za to tereti tek na temelju prijave Delića? Koje su nadalje knjige i koji časopisi nađeni kod čaka? Napokon da li su ona pisma (bila) adresirana na samog čaka ili na njegove rođake. Na sva ova pitanja mi bismo morali dati jasan odgovor i tek tada mogli bismo da odmjerimo krivicu učenikovu. A o stepenu krivice ovisiće stepen kazne«. Nastavničko vijeće nakon diskusije donijelo je zaključak »da je bolje sačekati dok dobijemo »potanje podatke«. Ovaj zaključak donosi nastavničko vijeće zbog izjava profesora koji brane učenika ističući njegove pozitivne osobine, porodične prilike i dobro vladanje.

O kažnjavanju učenika Kovačević Branka raspravljano je i na sjednici Nastavničkog vijeća koja je održana 19. 2. 1940. godine.

»Učenik B. Kovačević kažnjen je od Sreskog načelstva globom od 500.—din. ili pritvorom od 10 dana.

Učenik Branko Kovačević bio je predan sudu za zaštitu države na daljnji postupak protiv njega. Tu je kaznu Sreskog načelstva potvrdila viša instancija u Splitu. Sreski sud u Mostaru sudio je Kovačeviću i on je na tom sudu dne 12. 12. 1939. riješen krivnje. Državni tužilac uložio je protiv odrešnice osude prigovor i suđenje je obnovljeno, ali učenik je na toj raspravi riješen krivnje dne 5. 2. 1940.« U diskusiji kakvu kaznu treba da dobije učenik Branko Kovačević zbog komunističke propagande izdvojena su tri prijedloga za kažnjavanje: udaljenje iz škole na jednu godinu, udaljenje iz svih škola i ukor nastavnčkog vijeća. Nakon glasanja Nastavničko vijeće većinom od jednog glasa (17:16) zaključilo je da se učenik Branko Kovačević kazni ukorom Nastavničkog vijeća.

Direktor upozorava nastavnike da učenik ne može pohađati nastavu dok odobrenje ne da viša školska vlast. Zbog toga na konačno rješenje upućuje zahtjev toj vlasti.

Kažnjavanje učenika B. Kovačevića nastavljeno je na sjednici Nastavničkog savjeta 31. maja 1940.

»Direktor saopštava da je disciplinski prekršaj učenika IVa razreda Kovačević Branko kao i odmjeravanje kazne na sjednici nastavnčkog savjeta 19. februara tg. Banska vlast vratila s tim da se ponovo iznese na odluku i prijedlog pred Nastavnički savjet. Nakon diskusije »Ravnatelj stavlja oba prijedloga za kažnjavanje učenika (prijedlog o isključenju i prijedlog o ukoru nastavnčkog savjeta) pa Nastavnički savjet većinom glasova kažnjava učenika Kovačevića prema prijedlogu prof. Jakšića tj. ukorom Nastavničkog savjeta s tim da mu se dozvoli polaganje ispita po paragrafu 52 Zakona o srednjim školama«.

Kod Kovačevića Branka, učenika VI razreda te gimnazije nadjeni su letci ilegalne sadržine, kao i razni časopisi i novine komunističkog sadržaja, među kojima i govor Molotov, koji je on širio u cilju komunističke propagande.

Nadalje u društvu sa Zagorčićem Muhamedom, učenikom Tehničke škole u Sarajevu propagirao je i nagovarao djake, da pristupe u komunističku partiju, što se ovo sve ustanovilo iz pisama koji su nadjeni kod Kovačevića.

Radi ovih djela imenovani je bio uhapšen i sa prijavom predveden Državnom tužilstvu u Mostaru radi kaznenog progona, a od strane ovog načelstva kažnjen je sa 500.- dinara globe ili 10 dana zatvora.

Prednje se dostavlja radi znanja i daljnog postupka

Sreski načelnik:

Državna realna gimnazija
u Mostaru

7. decembra 1939

Prilijeno

Br. - 81

priloga

Faksimil dopisa Sreskog načelstva o kažnjavanju učenika Branka Kovačevića

17. rujan 1940.

Do listopada mogu učenici na večer izlaziti na ulicu do 19h 30, a dalje za zimskih mjeseci samo do 19 sati. Učenici moraju nabaviti kape i fesove do 15 listopada, a učenice kecelje i kape najkasnije do 1. listopada.

IZ ZAPISNIKA SJEDNICE
NASTAVNIČKOG SAVJETA

od 5. travnja 1941. g.

»Ravnatelj poziva razrednog nastojnika VIa razreda da izvijesti savjet o disciplinskom prekršaju učenika Čevre Remzije. Razredni nastojnik izvještava da je taj učenik bio zatvoren od policije i presuđen na zatvor u trajanju od 5 dana što je učestvo-

vao dne 28. 3. tg. u grupi komunistički nastrojenih elemenata, koja je imala cilj da nedozvoljenim poklicima manifestacioni karakter povorke ZLORABI u demonstrantske svrhe. Razredni nastojnik predlaže kaznu isključenja za dvije školske godine po paragrafu 43 t. 2 Zakona o srednjim škloama«. Nakon glasanja učenic je »isključen iz svih mostarskih srednjih škola za dvije godine«.

IZ ZAPISNIKA PROFESORSKOG ZBORA od 15. listopada 1941. g.

Gosp. Z. pita da li je od redarstva došlo izjašnjenje o onim učenicima koji su bili u pritvoru.

IZ ZAPISNIKA od 21. siječnja 1942.

Za akciju sakupljanja darova Hrvatskim legionarima »riješeno je da se apeluje na učenike naročito na seljačku djecu da donesu priloge u naturi kao: suhog mesa, alkoholnih pića, cigareta i vunene odjeće«.

IZ ZAPISNIKA od 25. veljače 1942. godine

Razrednik VIIb prof. V. iznosi slučaj učenice Krčmar Radojke koja je dobacivala riječi »sa naročitom političkom ironijom«. Profesor L. predlaže kaznu udaljenja iz škole obzirom na zaključak sjednice nast. zbora od 6. 9. 1949. godine da se ova učenica ne primi u školu iz političkih razloga. G. B. traži da se u zapisnik unese da je »ova učenica deklarirana kao politički veoma sumnjiva, da smo svi toga svjesni, ali eto ipak ovo podnosimo. Fra M. Barbarić predlaže »da se od nastavnika imenuje kao neki odbor koji bi pazio na političko kretanje i vladanje učenika«. Gospodin Zovko misli da se od Tabora muške ustaške mladeži zatraži da Tabor naloži zapovjednicima razreda i ostalim funkcionere

rima da pripaze na političko naziranje svojih saučenika.

IZ ZAPISNIKA od 12. svibnja 1942. godine

Od ustaškog logora u Čapljini (br. 626) potvrđuje se da đaci nisu mogli doći u školu dne 30. IV i 1. i 2. V 1942. radi borbi koje su se vodile u blizini Čapljinje.

IZ ZAPISNIKA SA SJEDNICE od 4. svibnja 1942. godine

Ustanovljeno je da su Škubonja Teodor, Brkić Munevera i K. Marica pjevali komunističke pjesme i da se svi zbog toga isključuju iz svih srednjih škola.

IZ ZAPISNIKA SJEDNICE od 4. 9. 1942. g.

»G. Babić izjavljuje da ravnatelj g. Kurt Husnija prošle školske godine nije dovoljno učinio da suzbije komunizam« svi nastavnici u svojim izjavama ne slažu se sa konstatacijom prof. Babića.

IZ IZVJEŠTAJA DIREKTORA GIMNAZIJE

od 22. svibnja 1942. godine

Školski rad neće moći započeti što škola ne raspolaže dovoljnim brojem nastavnih osoba.

Danas imade Uprava na raspolaganju 23 nastavne osobe. Devet je osoba u vojsci, jedan nastavnik pobjegao među partizane (Krpó Husref) a jedan nastavnik je uhapšen i interniran (Vukajlović Jelka).

IZ IZVJEŠTAJA DIREKTORA GIMNAZIJE

od 18. travnja 1944. godine

Nužno je poslati na zavod stručnjaka za povijesti. Profesor Alikalfić s učiteljske škole u Mostaru, koji je prošle školske godine predavao poviest u gimnaziji, sada je zatvoren.

predmet: izvještaj o kretanju komunizma
za 1939. godinu.

Banjskoj Vladi banovine Hrvatske
Odjel za državnu zaštitu

Zagreb

U vezi naređenja broj 61380-I-Pov.-UZ 1939 od 27.
prosinca izvještava se slijedeće:

Međunarodna politička situacija izazvala je izvjesno
kretanje i pojačanu akciju komunista na području grada Mostara.
Na ostalome području sreza nema se sigurne posljedice
komunističkog djelovanja. Ova koja najviše se ispoljila u
komunističkoj propagandi koja je dala povoda za intervenciju ove
vlasti.

Koncem studenoga 1941. u ubaršeni Musto, Alija Ahmetov
star 19 g. nesavršeni radnik, Kerije Hasan r. Šaćir star 23 g. težak
Zubićević Šahudin Ma. terin, star 25 g. nezavršeni bravar s
nepotpuno nesavršenim "Staljinovim" znanjem. Prilikom istoga nastupa
ko Zubićević je pronađen jedan primjerak zbranjena letka
"Govor pretsjednika sovjeta narodnih komesara i narodnog komesara
spoljnih poslova S.S.S.R. itd."

Uvidna kao i saslušanjem osuđjenih ustanovljeno
je, da su u restoranzju pomenukih snabavke učestvovali Bijavica Jusuf
r. Muhamedina star 40 g. kafedžija, Delić Alija star 24 g. bravar, Pezo
Milko star 20 g. učenik II raz. u iteljske škole u Mostaru
i vzo Jusuf Mustafin, star 25 g. krojač.

Istodobno je utvrđeno, da su Delić, Zecović Muhamed,
dok su prije tehničke škole u Sarajevu, Kovčević Pranko Pistin
dok IV raz. gimnazije u Mostaru, Seferović Husret, dok su prije teh-
ničke škole u Sarajevu i Tatomir Todor, vojni narednik prošloga
ljeta sirišili komunističku organizaciju među ovdječnjem dječima.

Za Zecovića i Seferovića dostavljen je izvještaj
od svi političari u Sarajevu, a za Nikolića Acu, tuzlanta iz Podgorice,
za koga se sumnja, da je bio u vezi sa napred pomenutih komu-
nističkih organizacija koje su djelovale u Podgorici u
za navedeni općini.

IZ ŠKOLSKOG LJETOPISA

1934. godina

17. 9. Počeo je tečaj za odbranu napada iz vazduha.
10. 10. Usljed tragične smrti Blagopočivšeg Viteškog kralja Aleksandra Ujedinitelja svi učenici sa nastavnicima prisustvovali su pomen govoru a zatim su učenici poslani svojim kućama.

1935. godina

26. 3. Utvrđen program proslave stogodišnjice Ilirskog pokreta
6. 4. Krenuli su učenici (43) za Beograd da se priključe hodočašću na Oplenac učenika Primorske banovine.
14. 4. u 3 sata popodne u sali Oficirskog doma održana je svečana akademija povodom 100 godišnjice Ilirskog pokreta.

PROGRAM:

1. Značaj Ilirskog pokreta — predavač Jovan Radulović, supl.
2. Ej Sloveni - pjeva mješoviti zbor gimnazije.
3. a) ZORA PUCA BIĆE DANA - P. PRERADOVIĆ - recituju V. Šunjić učenik IV razreda.
b) PESMA ILIRAH - DIMITRIJE DEMETAR - recituje M. Kostić učenik VIII razred.
4. Brodar - V. LISINSKI, pjeva mješoviti zbor gimnazije.
5. Iz četvrtog pjevanja »Smrt Smailage Čengića« od I. Mažuranića deklamuje E. DADIĆ uč. VI razred.
6. PUTNIK od LISINSKOG - pjeva sopran — solo MARICA KRAJINA uč. IV razreda, na klaviru prati Smilja Božić, uč. III razreda.
7. Prosto zrakom ptica leti - pjeva mješoviti zbor gimnazije.
8. Rodu o jeziku od P. Preradovića - recituje supl. RADULOVIĆ JOVAN.

9. DRŽAVNA HIMNA, pjeva mješoviti zbor gimnazije — horom diriguje supl. Breznik Anton.

Poslije skoro 30 godina, za vrijeme školskog raspusta se pristupilo opravci školske grade. Opravka je obuhvatila ono najnužnije, jer se moralo voditi računa o predviđenim budžetskim mogućnostima. U unutrašnjem dijelu popravljena je zbornica i učionice, hodnici kao i sva odjeljenja su potpuno renovirani i obojeni. Kako je fasada zgrade došla u trošno stanje moralo se i u tom pogledu nešto uraditi. Ako ništa drugo zgradi je vraćena njezin nekadašnji lijepi impozantni izgled. Sve je ove radove izvela Banska uprava Primorske banovine.

6. oktobra Nastavnici sa učenicima VII i VIII razreda prisustvovali su u ovdašnjoj Fabrici duvana otkrivanju biste Blagopočivšeg Viteškog kralja Aleksandra I Ujedinitelja.

Od 28. novembra do 21. decembra nastava je počinjala zbog Ramazana prije podne u 9 sati a poslije podne u 13 i po.

1936. godine

17. januara pjevao je uz gusle naš poznati narodni guslar Petar Perunović u dva maha za učenike nižih i viših razreda, a u vezi sa Višnjicevom proslavom.

6. marta prisustvovao je nastavnički savjet sa učenicima viših razreda proslavi otkrivanja Spomen-turbeta pjesniku rahmetli OSMANU ĐIKIĆU 17. maja bio je Gimnastički javni čas 30. maja svečano je proslavljena 80 godišnjica Nikole Tesle.

PROGRAM:

1. prof. Hasan Čišić - Život i rad Nikole Tesle.

2. Ing. A. AGRINSKI - Polifazne struje i prenos električne energije na daljinu (sa ogledima).
3. Prof. Dojčin Jakšić - VISOKO-FREKVENTNE struje i njihova primjena (sa ogledima).
6. juna održana komemoracija nastavnčkog savjeta povodom smrti profesora Jovana Radaka.
20. septembra proslavljena je 60 godišnjica Crvenog krsta.
31. oktobar proslavljen je praznik mora kao uspomena na dan kada su se 1918. prvi put na brodovima ratne mornarice zalepršale naše narodne zastave.

1937. godina

28. aprila započeo je modelarski tečaj na koji se prijavilo 150 učenika.
22. maja bio je u Oficirskom domu godišnji vokalni instrumentalni koncert ove gimnazije i ovdašnje Učiteljske škole.

PROGRAM:

1. Državan himna - pjeva Mješoviti zbor Učiteljske škole.
2. JENKO: BOŽE POBRATIMSTVA, pjev. mješ. zbor Učiteljske škole.
3. a) KIMOVEC: Omladina Petar II
b) MOKRANJAC: Na ranilu, pjeva dječiji hor gimnazije.
4. ŠOPEN op. 34: VALCE a MOL, klavir solo Ljiljana Tamindžić, učenica II razreda Učiteljske škole.
5. a) ĐORĐEVIĆ - Đačka pjesma
b) ŠTOLCER - SLAVENSKI: Zagorska pjesma, pjeva mješoviti hor gimnazije.
6. MOKRANJAC: II rukovet, pjeva mješoviti hor učiteljske škole.

7. MOZART: Fantazija u D Molu GRIG: Pjesnička tonska slika op. 3 br. 6. klavir solo Taajana Andre, učenica V razreda gimnazije.
8. BAH-GOUNO: AVE MARIJA, sopran solo EVGENIJA PAVLOVIĆ, abiturijentkinja Učiteljske škole.
9. a) AJDE SLUŠAJ (narodna)
b) GOTOVAC: KOLO IZ MORANE, pjeva mješoviti hor Učiteljske škole.
10. PARMA - BREZNIK: KROZ SELO I GRAD, marš za mješoviti hor uz pratnju gimnazijskog salonskog orkestra.

6. juna u 11 sati nastavnici sa učenicima prisustvovali otkrivanju spomenika strijeljanim i vješanim Srbima u Mostaru za vrijeme svjetskog rata.

21. septembra održana je komemoracija za predsjednika ČEHO-SLOVAČKE republike MASARIKA.

1938. godina

20. januara umro je profesor Čišić Hasan.

16. februara na dužnost stupio novi direktor dr MATIJA LOPAC.

30. marta na dan porinuća ratnog broda »Zagreb« u more održano je učenicima predavanje: »Brodogradnja na našoj obali«.

28. aprila učenici VII i VIII razreda išli s profesorima i direktorom na otkrivanje izložbe protiv BEZBOŠTVA I KOMUNIZMA. Izložba je bila u Gradskoj vijećnici.

13. maja Školski ljekar BERGMAN BERTA i dr DOJMI LOVRO održali učenicima predavanje o tuberkulozi.

15. maja javni čas gimnastike u zajednici s Učiteljskom školom i Mješovitom građanskom školom u Mostaru.

19. oktobar išli su učenici V i VII razreda u Jasenicu na aerodrom gdje su im pokazali aeroplan i druge naprave.

4. novembar održano je predavanje učenicima o otrovnim plinovima.
Dana 15. novembra učenici su išli na proslavu otkrića Spome-ploče na 20-godišnjicu ulaska Srpske vojske u Mostar. Spomen-ploču otkrila je Sokolska župa.
Dne 4. decembra - učeničko udruženje Skauta održalo je zabavu sa biranim programom.

1939. godina

Dne 19. januara - učenici rimokatoličke vjere išli u Central kino na film »LURD I NJEGOVA ČUDESA«.
Dne 2. i 3. februara - učenici su išli na đачke predstave koje je davalo pozorišno društvo iz Sarajeva.
Dne 19. marta - održalo je đачko literarno društvo akademiju posvećenu 100-godišnjici rođenja A. Šenoe.
Dne 29. i 30. maja bili su učenici (VII i VII) na ekskurziji u Sarajevu i Varešu.
Dne 28. oktobra - bila je vježba zračnog napada. Učenici su u toku vježbe razred po razred silazili u podrum.
4. novembra - u tjednu pošumljavanja krša učenici svih odjeljenja išli su iznad Malog kuka saditi boriće.
Dne 27. novembra učenici su išli u Korzo kino na film »Beskućnici«.

1940. godina

Dne 14. aprila u 4 sata poslije podne održan je učenički vokalni i instrumentalni koncert s biranim programom.
Koncert je uspio u moralnom i materijalnom pogledu.
Od 2. do 8. maja održana su po razredima predavanja o »Hrvatskoj enciklopediji«.
17. listopada ni poslije podne nije bilo nastave. Učenici su išli na predstavu »Dundo Maroje« od Marina Držića koje je davalo Hrvatsko kazalište iz Splita.

Dne 19. listopada učenici i učenice od IV do VIII razreda išli da gledaju kazališni komad »Poniženi i uvrijeđeni« od Dostojevskog.
Dne 11. studenog učenici u Central kinu gledali film »Dr ROBERT KOH«.

1941. godina

Dne 16. veljače održao je STIJEG SKAUTA u Mostaru u sali Oficirskog doma svoju godišnju zabavu na kojoj su sudjelovali učenici (ce) ove škole.
Dne 20. veljače išli su učenici (-ce) u Korzo kino na film »ZAČARANA LJEPOTICA«.
Dne 27. ožujka nije održana nastava poslije četvrtog sata prije podne i cijelo poslije podne. U školsku zgradu ušao je jedan odred vojske za odbranu protiv napadaja iz zraka.
Dne 7, 8. i 9. travnja nije bilo nastave zbog ratne opasnosti iz zraka.
Od 11. do 15. aprila trajale borbe u Mostaru i okolini Mostara.
Dne 16. travnja uvečer ušla je 9 sati italijanska vojska u Mostar, a poslije ponoći njemačka vojska. Nijemci su noću oko 3 sata ušli u zgradu škole i tu ostali tri dana. Poslije odlaska Nijemaca stanovali su na školskom dvorištu Talijani. (MOTORIZOVANE TAL. ČETE), a u školskoj zgradi stanovali su talijanski vojnici tehničkog odjela.
Dne 20-og lipnja podijeljene su svjedodžbe.
Od 1. 5. do 24. 5. boravili su u školi italijanski vojnici.
Od 3. 6. do 5. 6. u školi su boravili hrvatski oružnici.
Od 15. 6. do 19. 6. u školi su boravili ustaški bojnici.
Dne 24. rujna profesorski zbor oprostio se sa direktorom dr Matijom Lopcem koji je premješten u Sarajevo.
28. studenog nije bilo nastave jer su učenici i nastavnici prisustvovali

sprovodu poginulog italijanskog vojnika.

Dne 10. prosinca nije bilo nastave. Učenici i nastavnici bili su na sprovodu umrlog hrvatskog domobrana.

1942. godina

Dne 15. siječnja nije bilo nastave u višim razredima jer su učenici bili pozvani na rad oko čišćenja snijega po gradskim ulicama.

Od 15. do 19. veljače bila je prekinuta nastava zbog velike studeni.

20. veljače određen je strogi nadzor na hodnicima zbog čestih krađa.

Dne 25. veljače nije bilo nastave jer su učenici i nastavnici prisustvovali pogrebu poginulog njemačkog vojnika.

Dne 5. ožujka prva četiri sata nije bilo nastave jer su učenici i nastavnici prisustvovali sprovodu poginulog italijanskog vojnika.

Dne 13. ožujka nije bilo nastave jer su učenici i nastavnici prisustvovali pogrebu 25 njemačkih vojnika, koji su poginuli u borbi protiv četnika i komunista u Hercegovini.

Dne 13. travnja organizovano sakupljanje priloga za izbjeglice.

Dne 7. svibnja prekinuta je nastava zbog ulaska u zgradu italijanske vojske i zbog pjegavog tifusa koji se pojavio u gradu.

Dne 24. listopada Upravu škole preuzeo novi upravitelj Zvonimir Zlatar.

Dne 23. prosinca prekinut je školski rad za neodređeno vrijeme zbog zaraze pjegavog tifusa i zbog uselenja izbjeglica u školsku zgradu.

1943. godina

Dne 27. svibnja napustile su izbjeglice zgradu gimnazije a uselila je njemačka vojska.

Dne 4. lipnja započela obuka u školi za VII i VIII razred.

Dne 21. lipnja počela obuka za V i VI razred.

Dne 25. lipnja počela obuka za IV razrede.

Dne 28. lipnja započela obuka za I, II i III razred u Učiteljskoj školi.

3. rujna započeo upis u novu školsku godinu. U gimnazijskoj zgradi vojska je zaposjela sve prostorije osim upraviteljstva. Upis se vrši u Učiteljskoj školi.

1944. godina

Dne 8. siječnja odbio je pismenim dopisom upravitelj Učiteljske škole da ustupi gimnaziji prostorije za održavanje obuke jer da je i njegova škola previše sužena.

Dne 14. siječnja Mostar je bombardovan iz zraka. Na školskoj zgradi polupana su sva stakla na prozorima. Odvaljena su vrata na ulazu u zgradu i vrata tajništva. Mnogi okviri prozora su stradali kao i krov zgrade. Tlak zraka raznio je mnogo spisa a onda je i bura raznosila spise.

30. III stradale su sve zbirke i namještaj u gimnaziji.

26. 4. obustavljeno je održavanje obuke zbog pogibelji od zračnih napadaja.

15. X. uslijed neprestanih kruženja neprijateljskih aviona u Mostaru i pogibelji bombardovanja prekinut je školski rad.

1945. godina

Dne 14. februara 1945. godine Narodno - oslobodilačka vojska oslobodila Mostar.

3. marta prva sjednica Nastavničkog vijeća, vodio je direktor Salih Čišić.

23. marta počeo upis učenika i učenica u gimnaziju.

13. aprila - Miting na Musali povodom oslobođenja Sarajeva.

24. aprila - Prva gradska konferencija U S A O J-a.
Od 4. do 7. maja nije bilo nastave zbog pravoslavnog uskrsa.

9. maja nastavnici i profesori bili na mitingu povodom kapitulacije Njemačke.

22. juna - proslava prigodom godišnjice napada Njemačke na Rusiju.

28. juna - Održana Vidovdanska akademija u Hrvoju sa programom.

14. jula - Zaključeno da se prekine nastava do 15. avgusta zbog vrućina.

26. jula - Dolazak Čehoslovačke radčanstva učenicima.

27. oktobra - upis učenika.

20. novembra početak školskog rada.

1946. godina

Dne 27. januara proslavljena uspomena na prvog srpskog učitelja prosvjetitelja Sv. Savu s predavanjem.

15. marta završeno prvo polugodište.

19. marta - Početak drugog polugodišta.

17. aprila - Prikazivanje filma »Spolne bolesti« za muškarce učenike.

24. 5. - Proslava sv. Ćirila i Metoda s predavanjem.

7. juna - Proslava » Dana pobjede«.

18. juna - Proslava 10 god. smrti ruskog pisca Maksima Gorkog s akademijom.

26. oktobra podijeljena su svjedone brigade

Velika bakljada uoči »Dana ustanaka«.

5. septembar - Nastavnički savjet ustanovio da se do toga dana upisalo u Gimnaziju 1811 učenika.

18. septembra - Prigodom početka školske godine održana je u 8 sati svečana akademija. Akademija je bila otvorena prigodnim govorom direktora Mitra Papića.

19. septembra nastupio na dužnost novi direktor Vego Marko.

21. septembra održana akademija s predavanjem o životu i radu Svetozara Markovića.

8. i 9. oktobra - učenici u kinu »VOLGA« gledali film »JULISKA KRAJINA«.

1. novembra počela »Sedmica prosvjećivanja«.

7. novembra održano predavanje »O OKTOBARSKOJ REVOLUCIJI«.

25. novembra - učenici u kinu »Volga« gledali film »Preokret«.

8. decembra - učenici gledali pozorišnu predstavu u Oficirskom domu. Prikazivane su tri aktovke od Čehova

1947. godina

Od 9. do 11. januara nije radila škola jer je u zgradu dolazila vojska.

21. januara - Održana akademija posvećena Vladimiru Iliću Lenjinu.

15. februara - otvoren na gimnaziji Učiteljski tečaj koji će trajati 300 dana.

Od 17. do 23. februara u školi bila »SUMSKA IZLOŽBA«.

1. marta održana za učenike kino predstava »Mladost Maksima Gorkoga« u kinu »Volga«.

11. III. u gimnastičkoj sali otvorena izložba »TEHNIKA I VAZDUHO PLOVSTVO«.

14. 3. Učenici viših razreda (oko 80) otputovali u Sarajevo na izložbu »Borba slovenskih naroda za slobodu i nezavisnost«.

19. 3. učenici bili u kinu »Volga«. Gledali film »Zakletva«.

21. marta održane usmene novine sa programom:

1. Značaj pruge »Šamac-Sarajevo«.

2. Čitanje članka švedskog novinara o utiscima u Jugoslaviji.

3. Recitacija »Brčko-Banovići« od Tartalje.

4. Pionirski hor pjeva tri pjesme.

5. Opis doživljaja sa pruge Brčko-Banovići.

6. april proljetni KROS-KONTRI.
10. april - Općenito zaprašivanje učenika nižih razreda.

11. april - Učenici organizovali »PUŠKINOVO VEČE« sa slijedećim programom:

1. Političke i društvene prilike u Evropi i Rusiji koncem XVIII i početkom XIX vijeka — predavač MILENKO ŠAIN.

2. Život i književni rad PUŠKINA - Umihana Čišić.

3. »EUGEN ONJEGIN« - Suada Kazazić.

4. Recitacije Puškinovih pjesama - recitovali VOLODER ŠERIF, Čemalović Azra i Čupina M.

2. maja - Izlet učenika u bližu okolinu Mostara i uništavanje skakavaca (Rodoč, Jasenice-Raštani, Vrapčići, Buna, Prigrađani, Potoci, Blagaj, Gnojnice).

10. maja - Učenici svih četvrtih razreda išli u Sarajevo i Zenicu da pogledaju industrijska preduzeća, ostali đaci gledali film »Pobjeda«.

21. maj - Pionirsko literarno veče posvećeno Branku Ćopiću.

23. maja - Ekskurzija Va i VIb razreda u Dubrovnik.

25. maja - Ekskurzija VIa VIIa,b,c, u Split.

15. VI - održana proslava 100- godišnjice »Gorskog vijenca«.

25. VI - učenici IV razreda dobili preporuku da se upisuju u srednje stručne škole.

25. VI - obavljen upis u IV razred za školsku 1947/48. g. Upis je bio privremenog karaktera da se dobije slika koliko će se učenika upisati u te razrede.

1. 9. - obavještenje da se gimnazija dijeli u Mušku gimnaziju i Mješovitu gimnaziju.

12. 9. predao je dužnost direktora prof. Vego Marko. Isti dan dužnost direktora Mješovite gimnazije preuzela prof. Mučibabić Smilja.

27. 9. Nastupio na dužnost direktor Muške gimnazije prof. Kulišić Mirko.

13. 10. - proslava Vuka Karadžića Učenici VIII razreda otputovali na ekskurziju Kotor i Dubrovnik. Povratak 18. 10. 1947.

14. 10. učenici VII razreda ove gimnazije otputovali u Zagreb. Povratak 30. 10. 1947. godine.

27. 10. učenici prisustvovali prikazivanju filma »MI IZ KRONŠTATA«.

20. 11. Učenici gledali film »Nepokoreni«.

1948. godina

6. januara nije održana nastava jer je bio odsutan veći broj katoličke i pravoslavne djece i nastavnika.

31. januara - Đaci gledali pozorišni komad »Udarnici« u sali »Hrvoja«

3. IV. - Organizovan dan čistoće u okviru »TJEDNA TURBEKULOZE«.

14. 4. Roditeljski sastanak - Upis učenika u stručne škole.

3. 5. Učenici sa nastavnicima priredili su izlet do Mostarskog blata i Jasenice da vide ispuštanje vode iz Blata u Jasenicu.

12. 5. Održan roditeljski sastanak za učenike III razreda. Predmet razgovora je upis učenika u srednje stručne škole.

28. 5. Prikazan za učenike film »Živjeće ovaj narod«.

30. 5. Održan je u gradu »Dan fiskulture«. Na svim priredbama učestvovali su učenici obiju gimnazija.

4. 6. - Učenici VI razreda priredili naučnu ekskurziju u Split.

7. 6. - Učenici VII razreda išli na izlet u Trpanj.

9. 6. - Održana u bašti kulturnog društva »PREPOROD« školska priredba povodom svršetka školske godine.

6. 10. - Nastupio na dužnost novi direktor Gimnazije Lazić Marko.

Istog dana razriješen dužnosti direktor Muške gimnazije Kulišić Mirko.

6. 10. - Učenici VI i VII razreda išli na izlet u Dubrovnik.

11. 10. - Učenici IV i VIII razreda posjetili izložbu »30 godina zemlje Sovjeta«.

22. 10. - Đaci gledali film »Ubice su među nama«.

29. 10. Održana je proslava 40 godina od smrti Silvija Strahimira Kranjčevića.

1. 11. - Proslava »30 godina Komso-mola«.

25. 11. - Učenici gledali film »Život je naš«.

1949. godina

Dne 11. februara - Konferencija Omladinske organizacije za III i VII razred.

28. februara - Predavanje o F. Prešernu za učenike od IV do VIII razreda.

16. marta pelcovanje učenika protiv zaraze tifusa.

30. aprila - Bakljada uz učestvovanje cijele škole.

23. maja - Počeli su pismeni i usmeni ispiti oficirskih tečajeva za I, II i III razred.

27. maja - Započeli ispiti službenika Ministarstva unutrašnjih poslova i Sreskog NO za I razred.

10. juni - Početak Nižeg tečajnog ispita za avijatičarski tečaj.

11. juli - Mučibabić Smilja, direktor Mješovite gimnazije razriješena dužnosti i premještena u Ministarstvo prosvjete NRBiH Sarajevo.

2. 9. - Pejковиć Božidar nastupio na dužnost direktora Mješovite gimnazije.

1950. godina

10. 10. profesor FILIP BAŠIĆ imenovan za direktora Muške gimnazije.

Dne 15. 10. 1950. godine preuzeo dužnost.

13. 10. - Lazić Marko direktor Muške gimnazije postavljen za direktora Više pedagoške škole u Mostaru.

17. 10. - Razriješeni dužnosti u gimnaziji i premješteni u Višu Pedagošku školu u Mostaru: Đurić Risto, Kulišić Mirko i Miladin Bosiljka.

1951. godina

1. 9. - Pejковиć Božidar postavljen za direktora Više gimnazije. Formirana I niža gimnazija, II niža gimnazija i Viša gimnazija.

1952. godina

Formiranje osmogodišnjih škola.

1953. godina

7. 9. - Planiranje proslave 60-godišnjice postojanja i rada Gimnazije u Mostaru.

1955. godina

14. februara proslavljena 10-godišnjica oslobođenja Mostara uz kulturno umjetnički program.

25. 4. - Izbor članova kolektiva za članove Školskog odbora.

9. 5. - Kino predstava za učenike u školskom dvorištu.

14. 5. - Date informacije učenicima o uslovima studija i života i rada na univerzitetima.

25. 5. - Bakljada u čast Titovog rođendana.

25. 5. - Održana smotra kulturno - umjetničkog rada učenika srednjih škola.

29. 5. - Učenici prisustvovali Aero-mitingu u Rodoču.

23. 10. - Gradski orkestar dao specijalni koncert za učenike ove škole.

14. 11. - MAGUŠ MILAN profesor iz Zagreba održao predavanje »Knji-

ževna strujanja u djelima V. NOVAKA.

15. 11. - Isti profesor održao predavanje »Lik Matije Gupca i slika Seljačke bune u hrvatskoj književnosti«.

18. 11. Profesor Fuad Slipičević održao predavanje »Značaj Kineske revolucije«.

20. 12. - Održan sastanak učenika sa oficirima JNA povodom dana Armije.

1957. godina

12. 3. - GAJIĆ MILAN, urednik lista »Oslobođenje« održao predavanje »UTISCI SA PUTA PO KINI«.

6. 4. - BAČ ing. STANKO održao predavanje o životu i radu Nikole Tesle povodom proslave stogodišnjice Teslina rođenja.

8. 4. - Povodom desetogodišnjice osnivanja Omladinskih radnih brigada održan miting na Trgu Republike (Musala).

26. 5. - Održana generalna proba za slet pa učenici nisu imali nastavu.

31. 8. - Profesor STANOJEVIĆ BRANIMIR razriješen dužnosti direktora, jer je premješten u Višu pedagošku školu, u Mostaru.

1. 9. - Profesor Šunjić Marko nastupio na dužnost direktora Više Gimnazije.

25. 10. - Kino - predstava »PUT NA ANTARTIK« održana u školi.

29. XI - Položeni vijenci na grobove narodnih heroja u gradskom parku.

21. XII - Akademija u čast petnaestogodišnjice stvaranja JNA.

1956. godina

5. 1. - Učenici sa nastavnicima ispratili na groblje umrlu Čorović Persu, suprugu književnika Svetozara Čorovića i sestru pjesnika Alekse Šantića.

9. 1. - Dr DUŠAN BRKIĆ održao predavanje - »Borba za strateške sirovine u svijetu«.

14. 2. - Povodom proslave 12.-godišnjice oslobođenja Mostara, učenici posjetili grobove palih boraca u Mostaru i bližoj okolini.

16. 3. - Povodom smrti predsjednika Savezne narodne skupštine druga Moše Pijade održan u školi komemorativni sastanak.

29. 4. - Prvi sastanak Osnovne organizacije SKJ učenika i učenica Više gimnazije.

15. 5. - ČALDAROVIĆ MLADEN, urednik »PREGLEDA« održao predavanje za učenike »LJENIN I STVARAČKA INICIJATIVA MASA«.

21. 5. - Prijem učenika u članstvo SKJ.

29. 5. - U Domu JNA prikazan film za učenike »O životu našeg Odreda u Egiptu«.

30. 9. - Direktor Šunjić Marko razriješen dužnosti direktora jer odlazi na Filozofski fakultet u Sarajevo.

1. 10. - LEKO PETAR, profesor stupio na dužnost direktora Više gimnazije.

9. 10. - Za učenike prikazani filmovi: »27 juli«, »Desant na Drvar« i »Tito u Trebinju«.

24. 10. - Predizborni miting na Trgu Republike.

6. 11. - Svečana akademija povodom proslave Dana Oktobarske Revolucije.

20. XII - Studenti Više pedagoške škole u Mostaru zajedno sa učenicima gimnazije održali književno veče.

1958. godina

25. 3. - Upoznavanje Nacrta programa i Statuta SKJ na sastanku OOSKJ đaka.

28. 3. - Zajednički sastanak Školskog odbora, Nastavničkog vijeća i Omladinske organizacije.

20. 4. - Drugarsko veče učenika ove škole.

24. 5. Učenici i nastavnici učestvovali u bakljadi priređenoj u čast Dana mladosti.

30. 5. Akademija posvećena proslavi 15-godišnjice bitke na Sutjesci.
5. 12. - U školi osnovan marksistički kružok.

1959. godina

9. 11. - Podjela odjeće koju je dao »Crveni krst« za učenike kojima je potrebna pomoć.
29. 11. - Svečano proslavljen Dan Republike.

1960. godina

8. IV. - Povodom Stopedeset godišnjice rođenja Frederika Šopena održano predavanje o slavnom muzičaru sa muzičkim ilustracijama njegovih djela.

1961. godina

15. 2. Posmatrano pomračenje Sunca oko 9 časova. Prijepodneva smje na nije imala nastavu.
22. 3. - Predavanje o školstvu održao sekretar Savjeta za prosvjetu NR BiH - IVKOVIĆ DRAGIŠA.
31. 3. Organizovana diskusija o ulozi i položaju gimnazije u školskom sistemu u vezi sa reformom školstva.
21. 5. - Upoznavanje sa osnovama Zakona o finansiranju školstva i diskusiju o reformi gimnazije.
9. 10. - Raspravljano o greškama učenika na proizvodnom radu.

1962. godina

28. 3. - Sjednica Nastavničkog vijeća. Izvještaj direktora o savjetovanju direktora škola u Sarajevu u vezi sa reformom školstva.
18. 4. - Napravljen plan ekskurzije za učenike trećeg razreda.
15. 5. - Dan škole svečano proslavljen.
30. 5. - Diskusija o izradi Pravilnika o raspodjeli prihoda.

26. 6. - Diskusija o Pravilniku o troškovima za polaganje privatnih ispita.

24. 9. - Održano predavanje »Psihologija učeničke discipline«.
28. 9. - Sjednica Školskog odbora - rješavane materijalne poteškoće škole.

8. 10. - Organizovano predavanje »Ocjenjivanje učenika«.

22. 10. - Organizovano predavanje »Nastavne metode«.

17. 12. - Organizovano predavanje »Idejnost u nastavi«. Diskusija o Pravilniku za raspodjelu prihoda škole.

1963. godina

21. 1. - Razmatrani su zaključci doneseni na savjetovanju nastavnika komunista grada Mostara.

6. 3. - Razmatran Pravilnik o raspodjeli ličnog dohotka.

25. 3. - Diskusija o statutu škole.

3. 6. - Diskusija o udžbenicima.

1964. godina

6. 1. - Razmatranje stanja u izbornoj nastavi.

3. 3. - Formiran je odbor za proslavu 70-godišnjice postojanja i rada škole.

23. 3. - Razmatran novi Statut škole.
18. 5. - Maturanti organizovali »MATURANTSKO VEČE«.

24. 4. - Razmatrane primjedbe savjetnika prosvjetno-pedagoške službe sreza Mostar i primjedbe Republičkog centra - Sarajevo na rad nastavnika ove škole.

27. 5. - Rješavanje žalbe učenika na ocjene.

1. 6. Raspravljano o važnijim problemima škole posebno o finansiranju.

17. 6. - Rješavane žalbe učenika na godišnje ocjene.

26. 6. - Direktor škole predložen da dobije zvanje »pedagoški savjetnik«.

3. 12. - Razmatran Zakon o gimnaziji.

1965. godina

16. 1. - Profesor Leko Petar prestao da obavlja dužnost direktora škole zbog odlaska na dužnost direktora Zavičajnog muzeja u Mostaru. Privremeno obavljanje dužnosti direktora preuzeo profesor Planinić Andrija.

12. 2. - Održana svečana akademija povodom 20- godišnjice oslobođenja Mostara.

27. 3. - Održano »Maturantsko veče«.

3. 4. - Učenici IIa i IIe razreda otišli na dvodnevnu ekskurziju u Dubrovnik.

13. 5. - Svi učenici i nastavnici posjetili Južni logor u Mostaru.

15. 5. - Učenici i nastavnici išli na jednodnevni izlet u špilju »Vjetrenicu«.

30. 6. - Diskusija o verifikaciji gimnazije.

30. 8. - Poslije provedenog konkursa Savjet gimnazije izabrao za direktora profesora SKIBU VLAJKA. Na dužnost stupio 1. 9. 1965. g.

6. 10. - Treća osnovna škola na zahtjev Gimnazije ustupila lijevo krilo zgrade u prizemlju (prema Bulevaru revolucije) za potrebe organizovanja nastave fizičkog odgoja i opštetechničkog obrazovanja.

19. 11. - Usvojen Godišnji plan rada.

25. 11. Usvojene teme domaćih radova za završni ispit.

20. 12. - Proslava Dana JNA.

24. 12. - Usvojen Pravilnik o formiranju i raspodjeli ličnog dohotka.

Usvojen Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta.

1966. godina

14. 3. - Usvojen Statut škole.

14. 4. - Razmatran zahtjev da gimnazija dobije svoju staru zgradu.

14. 4. - Razmatrani nalazi posebne stručne komisije Republičkog sekretarijata za obrazovanje i kulturu koja je ispitivala da li škola može biti verifikovana.

10. 5. - Škola dobila jednosoban stan.

15. 5. - Proslavljen Dan škole. Izveden kulturno zabavni i sportski program. Učenici izveli aktovku »IZDAJEM STAN« od Sv. Čorovića.

6. 6. - Razmatranje problema u vezi sa verifikacijom škole.

Od 17. 6. do 27. 6. polaganje završnog ispita.

Od 5. 9. do 11. 9. učenici bili na proizvodnom radu u preduzećima:

»Đuro Salaj«, Duvanski kombinat«, »Soko«, »Rudnik mrkog uglja«, Grafički zavod »Rade Bitanga« i »Žitopromet«.

11. 10. - Izbor organa upravljanja. Za predsjednika Savjeta izabran prof. Zvonimir Kljajo.

20. 10. - Donesen godišnji plan rada.

27. 10. - Upućen zahtjev Skupštini Opštine Mostar da školi omogući prelaz u svoju bivšu zgradu i da dodijeli materijalna sredstva za opremu kabineta i zbirki.

27. 10. - Škola dobila dva dvosobna stana i podijelila ih.

5. 11. - Predavanje »O značaju Brionskog plenuma« učenicima održao Huso Koluder, sekretar OKSKJ.

24. 11. - Usvojene teme domaćih radova za Završni ispit.

1967. godina

10. 1. - Kolektiv dao 50.000 dinara za podizanje spomenika Gojku Vukoviću.

19. 1. - Članovi Savjeta upoznati su dopisom koji je upućen Skupštini opštine Mostar u vezi sa proslavom 75-godišnjice rada škole.

12. 2. - Proslava Dana oslobođenja Mostara. O radu partije i SKOJ-a u Mostaru govorili učenicima Džemal

- Alikalfić, savezni poslanik i Safet Čišić, upravnik Narodnog pozorišta u Mostaru.
- Od 1. 4. do 3. 4. dvodnevni boravak učenika četvrtih razreda u Dubrovniku.
7. 5. - U saradnji sa »Muzičkom omladinom« organizovana akcija »Vozom u operu«. Specijalnim vozom otputovalo u Sarajevo 450 učenika i nastavnika da slušaju operu »Karmen« od Ž. Bizea.
10. V. - Ponovo upućen zahtjev Skupštini opštine Mostar da dodijele staru zgradu školi.
15. 5. - Proslavljen Dan škole. Učenici izveli jednočinku »Analfabeta« od B. Nušića.
17. V. - Dodijeljen jednosoban stan.
20. 5. — 39 učenika dalo dobrovoljno krv. Učenici sakupili 834 nova dinara za pomoć oboljeloj djeci u Specijalnoj bolnici u Fojnici.
24. 5. — Upućeno pismo sa obrazloženjem potreba proslave 75-godišnjice gimnazije Avdi Zvoniću, predsjedniku Skupštine opštine Mostar, Radmilu Andriću, predsjedniku Gradske konferencije SSRN i Boži Bevandi, sekretaru OK SKJ.
1. 6. — Učenici III razreda otišli na ekskurziju. Ekskurzija je trajala 11 dana. Putovali su sljedećom maršrutom: Mostar, Jajce, Banja Luka, Zagreb, Plitvička jezera, Ljubljana, Bled, Bohinj, Postojna, Rijeka, Opatica, Split, Dubrovnik, Mostar.
3. 6. — Učenicima podijeljen štampani godišnji izvještaj za školsku 1966/67. godinu.
- Od 15. 6. do 24. 6. — Polaganje Završnog ispita.
5. 7. — Upućen Gradskoj konferenciji SSRN i Skupštini opštine Mostar pismeni prijedlog programa proslave 75-godišnjice rada Gimnazije i prijedlog članova za počasni i radni odbor.
1. 9. Sjednica Nastavničkog vijeća.
2. 9. — Završna sjednica ispitnog od-
 odba (Završni ispit, septembarski rok).
- od 4. 9. do 9. 9. — Svi učenici bili na proizvodnom radu u preduzećima: »Soko«, »Đuro Salaj«, Duvanski kombinat, Grafički zavod »Rade Bitanga« i »Žitopromet«.
6. 9. — Sjednica Nastavničkog vijeća.
6. 9. — Sjednica Savjeta — nakon konkursa primljeni u radni odnos MUMINović FARIDA, prof. engleskog jezika i HODŽIĆ SABIT, prof. istorije.
8. 9. — Skupljeno u školi 98.400 starih dinara za pomoć Arapima.
10. 10 — Učenici gledali komediju »TRIPČE DE UTOLČE« od Marina Držića.
10. 10. — Sastanak školske zajednice.
12. 10. — Izabrani organi upravljanja. Za predsjednika Savjeta izabran profesor Borožan Borivoje.
12. 10. — Savjet škole jednoglasno usvojio predlog da škola nosi ime pjesnika Alekse Šantića. Upućen zahtjev Savjetu za školstvo opštine Mostar da da svoju saglasnost.
17. 10. — Učenici gledali sovjetski film »Kozачka sloboda«.
18. 10. — Sjednica Upravnog odbora. Za predsjednika izabran profesor Leho Salih.
18. 10. — Sjednica Nastavničkog vijeća — usvojene teme domaćih radova za završni ispit.
20. 10. — Izrada godišnjeg plana rada škole.
24. 10. — Učenici prisustvovali svečanoj zakletvi mladih vojnika.
30. 10. — Svečana akademija povodom 50-godišnjice Oktobarske revolucije. U klubu škole otvorena izložba »SSSR u fotografijama«.
30. 10. — Usvojen godišnji plan rada škole.
5. 11 — Vanredna konferencija Saveza omladine.
- od 6. do 26. 11. — Održano srednjoškolsko prvenstvo u rukometu. Mu-

ška ekipa škole zauzela treće mjesto, a ženska ekipa drugo.

7. 11. — Učenici gledali pozorišnu predstavu »KOMANDANT SAJLER« od B. MIHAJLOVIĆA.

13. 11. — Prva klasifikacija — sjednice razrednih vijeća.

14. 11. — Sjednica Nastavničkog vijeća.

20. 11. Godišnja skupština Sindikalne podružnice — za predsjednika izabran Cvitković Ante.

22. 11. Sastanak Upravnog odbora.

25. 11. — Učenici dobrovoljno dali krv.

27. 11. — Svečana akademija povodom Dana Republike.

U decembru — Košarkaška muška ekipa škole osvojila prvo mjesto u srednjoškolskom prvenstvu.

5. 12. — Učenici gledali pozorišnu predstavu »AFRODITIN OTOK« od Aleksisa Pernisa.

6. 12. — Sjednica Savjeta — upis zajma za puteve u Bosni i Hercegovini.

12. 12. — Učenici gledali pozorišnu predstavu »MATI« od Berta Brehta.

15. 12. — Sjednica Upravnog odbora.

18. 12. — Učenici pripremili i izveli recital u preduzeću »ISHRANA«. Recital je posvećen 30-godišnjici dolaska druga Tita na čelo Partije. Kasnije je recital izveden u mnogim organizacijama Saveza komunista i organizacijama Socijalističkog saveza.

20. 12. — Svečana akademija posvećena Danu Armije i jubileju osnivanja Fronta nacionalnog oslobođenja Južnog Vijetnama.

1968. godina

9. 1. — Učenici gledali pozorišnu predstavu »MIZANTROP« od Molijera.

11. 1. — Svečana akademija posvećena 30-godišnjici dolaska druga Tita na čelo Partije. U klubu škole ot-

vorena izložba posvećena radu druga Tita.

od 15. 1. do 1. 2. — Zimski odmor za đake.

15, 16. i 17. 1. 1968. — Sjednica razrednih vijeća i sjednica Nastavničkog vijeća.

18. 1. — Sjednica Savjeta škole.

20. 1. — Zdravstveni pregled svih zaposlenih u školi.

U februaru — Opštinski odbor »Gorana« dao diplomu omladini škole u znak priznanja za zalaganje u akcijama »Gorana«.

od 2. 2. do 10. 2. Polaganje završnog ispita (februarski rok).

6. 2. — Upućen zahtjev zajednici obrazovanja da materijalno pomogne proslavu 75-godišnjice škole.

9. 2. — Skupština opštine Mostar imenovala Radni odbor za proslavu 75-godišnjice Gimnazije u Mostaru.

10. 2. — Organizovan u školi tečaj za učenike foto-amatere.

13. 2. — Skupljeno u školi 180.000 starih dinara za pomoć Frontu nacionalnog oslobođenja Južnog Vijetnama.

14. 2. — Učenici polažu vijence na Spomen-groblje boraca.

14. 2. — Ekipa naše škole osvojila III mjesto u cjelokupnom plasmanu u takmičenju »Marš tragom oslobođilaca Mostara«.

16. 2. — Prvi sastanak Radnog odbora za proslavu 75-godišnjice rada Gimnazije.

18. 2. — Sjednica Nastavničkog vijeća.

2. 2. — U školi prodano 800 razglednica po 150 starih dinara. Razglednice služe kao pomoć za podizanje spomenika u Spomen-parku streljanih rodoljuba u Kragujevcu.

21. 2. — Upis zajma za podizanje puteva u Bosni i Hercegovini.

28. 2. — Sjednica Nastavničkog vijeća.

8. 3. — Svečano proslavljen Dan žena.

17. 3. — Takmičenje u matematici između učenika Gimnazije iz Trebinja i učenika naše škole.
- Od 17. 3. do 29. 3. — Održano prvenstvo košarke u gradskoj ligi. Muška ekipa naše škole zauzela drugo mjesto.
19. 3. — Učenici gledali pozorišnu predstavu »ILIRI« od D. SUŠICA
23. 3. — Savjet za školstvo Skupštine opštine Mostar dao saglasnost da Gimnazija u Mostaru nosi ime pjesnika Alekse Šantića.
23. 3. — Učenici davali krv.
24. 3. — Takmičenje matematičara.
29. 3. — Učenici gledali predstavu Pozorišta pantomime iz Bratislave.
31. 3. — Opštinski kros na Buni — sveukupni pobjednik ekipe naše škole.
1. 4. — Treća klasifikacija — sjednice razrednih vijeća.
2. 4. — Sjednica Nastavničkog vijeća.
9. 4. — Sjednica Savjeta škole.
- april — Održano školsko prvenstvo u malom fudbalu. Pobjednik je ekipa IVa razreda.
9. 4. — Učenici gledali predstavu »VUCI I OVCE« od OSTROVSKOG.
14. 4. — Učenici trećih razreda bili na jednodnevnom izletu u Dubrovniku.
18. 4. — Matursko veče.
26. 4. — Sjednica Savjeta škole.
30. 4. — Predstavnici učenika i kolektiva škole položili cvijeće na Spomen-groblju boraca.
- Maj — Održano prvenstvo škole u rukometu. Prvo mjesto osvojila je ekipa Ic razreda.
3. 5. — Sjednica Nastavničkog vijeća.
7. 5. — Učenici gledali pozorišnu predstavu »ŽIVOT U MOJIM RUKAMA« od P. USTANOVA.
- od 12. 5. do 25. 5. — Organizovano polaganje razrednog ispita iz OTO za učenike III i IV razreda.
13. 5. — Sjednica Nastavničkog vijeća.
18. 5. — Otputovalo u Sarajevo 530 učenika i nastavnika da u Narodnom pozorištu slušaju operu »Ero s onoga svijeta« od Jakova Gotovca. Istog dana učenici su posjetili Zemaljski muzej.
21. 5. — Učenici starijih razreda učestvovali u proslavi Dana Jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva.
22. 5. — Sjednica Nastavničkog vijeća.
24. 5. — Godišnja konferencija Saveza omladine.
25. 5. — Omladinska organizacija škole dobila od Opštinskog komiteta Saveza omladine diplomu »MLADOST, STVARALAŠTVO, SOCIJALIZAM« kao znak priznanja za postignute rezultate u radu.
31. 5. — Kraj nastave za učenike IV razreda.
1. 6. — Kraj nastave za učenike III razreda.
3. 6. — Sjednica razrednih vijeća III i IV razreda.
4. 6. — Sjednica nastavničkog vijeća.
8. 6. — Kraj nastave za učenike I i II razreda.
10. 6. — Sjednica razrednog vijeća I i II razreda.
11. 6. — Sjednica Nastavničkog vijeća.
15. 6. — Izrada pismenog rada iz srpskohrvatskog jezika na završnom ispitu.

S A D R Ž A J :

	Strana
1. Počasni odbor za proslavu 100-godišnjice rođenja Alekse Šantića i 75-godišnjice Gimnazije u Mostaru — — — —	7
2. Radni odbor za proslavu 75-godišnjice Gimnazije — — — —	9
3. Vlajko Skiba: Naš jubilej — — — —	11
4. Mitar Papić: Kako je otvorena Gimnazija u Mostaru — — — —	20
5. Bruno Marčić: Iz prošlosti Mostarske gimnazije — — — —	24
6. Božo Pejković: Kroz istoriju Mostarske gimnazije — — — —	30
7. Husein S. Brkić: Mostarska gimnazija u periodu mog školovanja (1904—1912) — — — —	38
8. Prof. dr Stevan Jakšić: Nekoliko uspomena na borbenu prošlost Mostarske gimnazije za vrijeme austrijske okupacije —	47
9. Vlajko Skiba: Prve učenice maturantkinje u Mostarskoj gimnaziji — — — —	53
10. Prof. dr Hajrudin Ćurić: Mojih osam godina u Mostarskoj gimnaziji (1920—1927) — — — —	56
11. Fuad Slipičević: Sukob u VIII a, koji je postao politički problem grada Mostara — — — —	60
12. Brano Kovačević: SKOJ u Mostarskoj gimnaziji od 1938. do 1941. godine — — — —	63
13. »Profesori i učenici koji položili svoje živote u NOB-i za slobodu domovine« — — — —	68
14. Dr Salko Nazečić: Splet sjećanja — — — —	72
15. Marko Vego: Kolektiv Gimnazije na stvaralačkom radu u školskoj 1946/47. godini — — — —	74
16. Vlajko Skiba: Posljeratni razvoj i djelatnost Škole (period od 1945. do 1968. godine) — — — —	78
17. * * * : Dr Drago Perović — — — —	85
Popis naučnih radova prof. dr Drage Perovića — — — —	91
18. * * * : Dr Isidor Pape — — — —	94
Popis naučnih radova dr Isidora Pape — — — —	96
19. Dr Matija Lopac: Moje sjećanje na Dojčina Jakšića — — — —	101
20. Džemal Bijedić: Slobodarska omladina Mostara — — — —	104
21. Inž. Fazlija Alikalfić: Dušan-Dule Mučibabić — — — —	107
22. Džemal Alikalfić: Sjećanje na plemenitu ličnost dr Safeta Mujića — — — —	109
23. Biografska beleška prof. Živka K. Kostića — — — —	112
Važniji objavljeni radovi prof. dr Ž. Kostića — — — —	113

IZ ARHIVE ŠKOLE

24. Direktori Gimnazije u Mostaru od 1893. do 1968. godine — —	116
25. Učenici Gimnazije u Mostaru u prvoj godini rada (školska 1893/94. godina) — — — —	117

26. Spisak učenika od III do VIII razreda Velike gimnazije u Mostaru za školsku 1913/14. godinu — — — — —	118
27. Spisak učenika i učenica od trećeg do osmog razreda Gimnazije u školskoj 1940/41. godini — — — — —	120
28. Položili ispit zrelosti u Gimnaziji u Mostaru — — — — —	125
29. Nastavno osoblje u Mostarskoj gimnaziji od 1893/94. do 1967/68. školske godine — — — — —	141

IZ PROŠLOSTI ŠKOLE — DOKUMENTI

30. Iz dopisa kojim se traži od uprave Škole da kazni učenike —	162
31. Prepis policijske prijave iz 1912. godine — — — — —	163

IZ ZAPISNIKA SJEDNICA NASTAVNIČKOG

VIJEĆA — — — — —	167
------------------	-----

IZ ŠKOLSKOG LJETOPIISA — — — — —	174
----------------------------------	-----

Izdavač:
Kolektiv Gimnazije »Aleksa Santić«
Mostar

Redaktor:
Prof. Vljako Skiba

Korektor:
prof. Safet Burina

Likovna i tehnička obrada:
Mirza Mamzić, akademski slikar —
— grafičar

Štampa:
Izdavačko preduzeće
»Veselin Masleša«
Štamparija Mostar

Za štampariju: Jaroslav Novak

Štampano u 2000 primjeraka